Gustaf af Geijerstam

Ensamhetens gåtor. Första bandet. Kronofogdens berättelser och annat. Första afdelningen

Fröléen & Comp., Stockholm 1909.

– Läs mer om verket här

Det avbildade exemplaret tillhör Uppsala universitetsbibliotek.

Detta verk är fritt från kända upphovsrättsliga begränsningar. Vid användning ber vi att du hänvisar till Uppsala universitetsbibliotek och Litteraturbanken.se.

Ytterligare information om upphovsrätt för detta verk finns hos Litteraturbanken:
https://lb.se/författare/GeijerstamG/titlar/EnsamhetensGåtor1/faksimil?om-boken

Permanent länk (URN):
https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:lb-lb1961232-faksimil

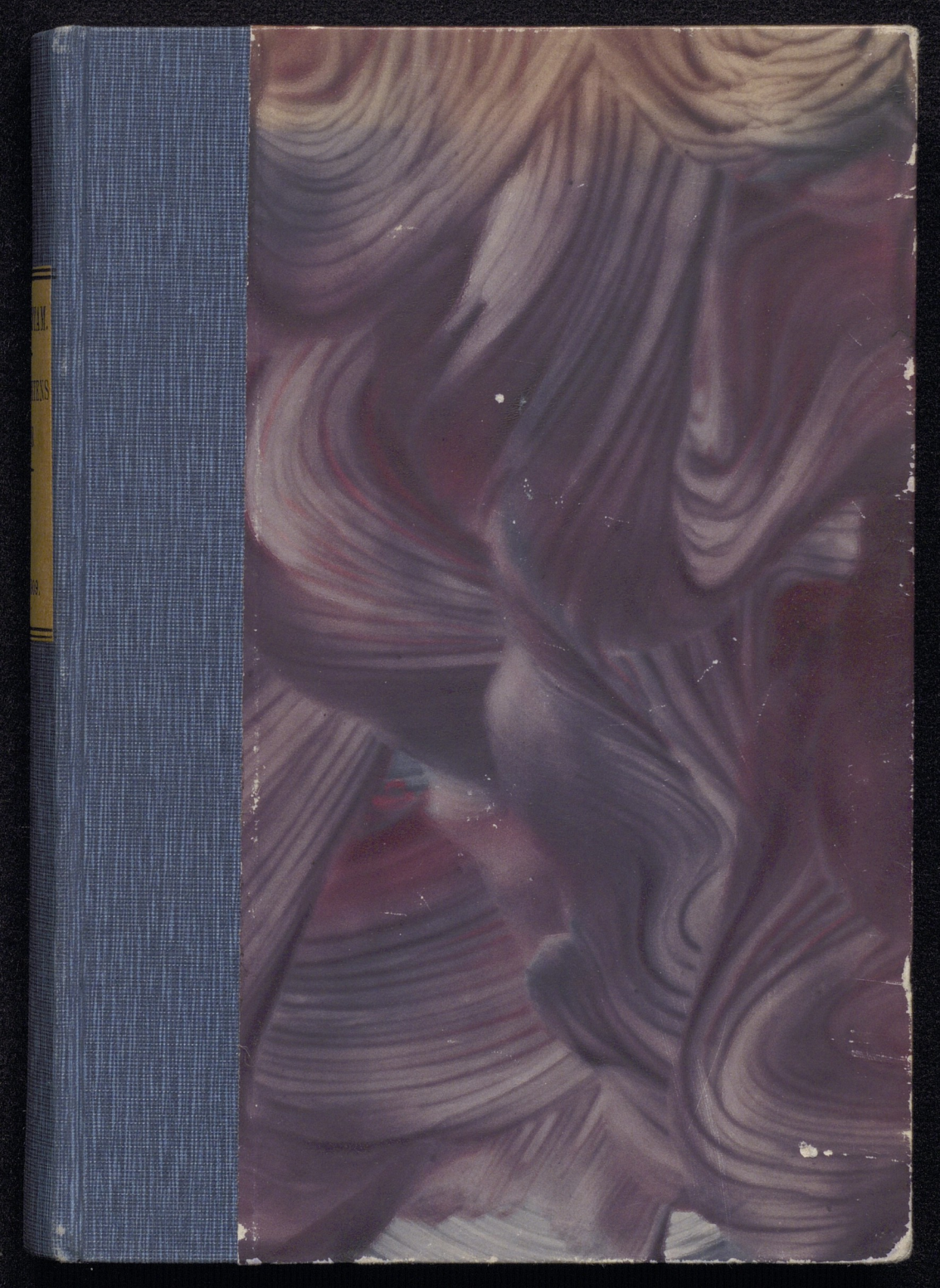

Upsala Univ. Bibliotek
Sv. avd.
Sv. Litt.
Romaner

342

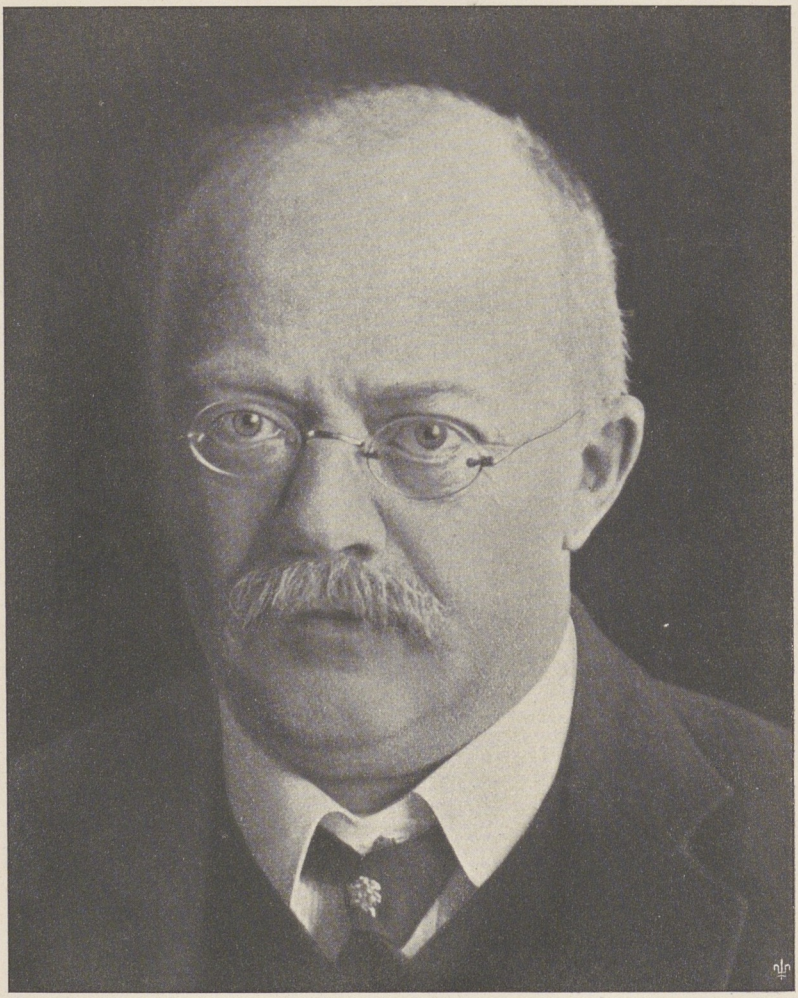

Gustav of Geijerstam

GUSTAF AF GEIJERSTAM

ENSAMHETENS GÅTOR

FÖRSTA BANDET

ENSAMHETENS GÅTOR

AF

GUSTAF AF GEIJERSTAM

FÖRSTA BANDET

KRONOFOGDENS BERÄTTELSER
OCH ANNAT

FÖRSTA AFDELNINGEN

FRÖLÉEN & COMP., STOCKHOLM

TRYCKT HOS
P. PALMQUISTS AKTIEBOLAG, STOCKHOLM 1909

Ensamhetens gåtor.

I ensamhetens tystnad gro de stora lidelserna och den hemlighetsfulla naturens kraft, hvilken bringar lika ofta förödelse som växt. Människosinnet synes i fullkomlig afstängdhet från världen och andra människors lif utveckla möjligheter, hvilka lika ofta innebära den renaste religiositet som den mest utpräglade brottslighet. Lika som grubblet, denna ensamhetens självskrifna sysselsättning, förädlar sinnet och breder något af andaktens helgd öfver simpla, till och med grofva människors hela lif, så har också grubblet den förmågan att ur människosjälens outforskade djup frammana drifter, begär, fantasier och handlingar, hvilkas vildhet kommer oss att rygga tillbaka, på samma gång vi i rysande undran fåfängt sökt förklara den ofta olösliga gåta, som dessa handlingar gömma. Liksom människans inre syn tyckes skärpas i ensamhetens afstängdhet, så att hon ser, hvad andras ögon icke se, hör hvad andras öron icke höra, så får hon äfven drift och styrka att göra gärningar, hvilka icke tåla vid dagsljuset

af umgängesvana människors gladare solskenslif. Och sägnen, som aldrig dör, om än mången till en tid synes tro det, svärmar därför ännu kring de platser dit icke många komma, sökande efter de öden, hvilka uppenbara människohjärtats mest svåråtkomliga djup.

* * *

Det ligger ute i Östersjön en ensam ö, där ingen kan landa, ifall sjön går hög, där ingen kan skörda eller så, och där ingen bor utom de människor, hvilkas sysselsättning är att till vägfarandes ledning tända och underhålla elden på den fyr, hvilken under vinterns och höstens långa nätter kastar sina breda ljusfloder fram öfver Östersjöns oroliga vatten. Under vinterns månader besöker ingen människa ön, utom när lotskuttern på bestämda tider kommer med proviant och post, bud från världen, som fjärran från de instängda vid fyren ter sig hundrafaldt mera lockande, hundrafaldt mera innehållsrik. Hur har man icke väntat på denna kutter, hur ofta har man icke, när dagen grydde, eller solen stod högt på himmelen, riktat den långa tuben mot den punkt på himlaranden, där man under rådande vind kunde beräkna, att dess rigg skulle dyka upp. Och hur ofta har man icke skakat på hufvudet, utbytt nedslagna blickar och undrat, hvad som nu kunde hindra den sjöstarka farkosten att

kasta ankar utanför ön. Det är fyrmästaren och fyrvaktaren, hvilka från den lilla plattform, som löper nedanför fyrens huf, utbyta dessa tankar, medan vinden är frisk och vågorna gå hvita en vacker oktoberdag.

Men liksom allt, på hvilket vi vänta, det må vara godt eller ondt, dock slutligen kommer, så kastade också kuttern ankar en blåsig afton i lä bakom ön, och fyrens väktare hade dragit ut båten för att hjälpa till med att frakta gods och passagerare. Ty kuttern medförde i dag en passagerare, och det var honom man väntat på fyren med större oro än både provianten och budskapen från den värld, från hvilken hafvet skulle skilja dem alla öfver vintern.

När kuttern sista gången gick ifrån ön, hade den nämligen fört med sig underrättelsen, att bland de tre, som skulle sköta fyren, hade biträdet dött, och under den tid, som åtgått, innan kuttern kom tillbaka, hade de två, som lämnats ensamma, fått passa fyren allena. De hade därför väntat på den kamrat, som skulle blifva den tredje i deras krets, och kanske med en ej mindre ifver på den arbetskraft, som skulle gifva deras egen bättre tid att spara sig och hvila ut.

Nu satt han i båten, en gammal man, med en liten spädlemmad tolf års flicka vid sidan, och de båda andra rodde med långsamma, betänksamma

årtag in mot den landningsplats, där det vid nordlig vind gick lättast att lägga till. Det gick hög sjö, och kuttern, där man ville begagna sig af vinden för att få god gång söderut, lättade redan ankar, och bommen knakade under den hårda vinden.

Hvarken fyrmästaren eller fyrvaktaren hade hunnit att utforska lotsarna tillräckligt för att få någon klar ledning för det omdöme, som de borde fälla öfver det nya biträdet. Han var mager och liten, af en senighet, hvilken samtidigt tydde på mycken vighet, och hans skägg, som skiftade mellan rödt och hvitt, dolde alldeles munnen och nedre delen af ansiktet, ofvanför hvilket ett par små, djupt liggande ögon tittade fram under långa, glesa ögonbryn. Han var resklädd, i tjock kavaj och låg svart hatt, och han tog knappast afsked, när han lämnade kuttern. Sedan han hälsat på sina blifvande förmän, lät han dem ro sig i land, som om han betraktat sig själf som en gäst, hvilken borde behandlas med förekommande artighet, och när han kommit i land, frågade han efter sin bostad. När han fått sig den anvisad, började han omedelbart att med de andras tillhjälp bära in sina effekter, lät den lilla flickan gå före sig in och stängde sedan dörren, utan att bekymra sig om de båda andra.

Dessa båda stodo en stund ute på backen och stirrade tyst efter den bortgående kuttern, hvars

segel höjde sig på böljornas ryggar för att i nästa ögonblick dyka ned i en väldig vågdal, så att endast gaffeln och en flik af hvitt tecknade sig öfver det mörka vattnet. De stodo en stund, som de så många gånger förr stått och, utan att egentligen göra sig reda för sina egna tankar, låtit ögonen följa den väg, som ledde bort ifrån ensamheten. Men när kuttern blef allt otydligare, och dess rigg endast syntes som en silhuett mot den molndigra himmelen, vände sig fyrmästaren till fyrvaktaren och yttrade:

»Hörde Karlsson, hvad han hette?»

»Jag tyckte, han sa', att han hette Berglund», genmälde den tilltalade och såg upp på fyrmästaren med en min, som om han väntat något ytterligare meddelande.

»Hm!» sade fyrmästaren. Och i det han vände sig för att gå in till sig, tillade han: »Det är väl så godt, att han får vara i fred för i natt.»

Därmed skildes de båda, och ute på planen omkring fyrtornet och de små byggnader, som lågo däromkring, blef det tyst. Inga nya ljud hördes utom blåsten, som hven, och vågorna, som slogo mot den låga stranden.

Men när en stund förgått, sedan de båda männen försvunnit, öppnades sakta dörren till den nykomnes stuga, och Berglund trädde ut. Han hade ömsat dräkt, och på hans hufvud satt en låg mössa.

Han stannade ute på backen, och hans små ögon började lifligt undersöka både byggnaderna och deras omgifning. De fäste sig vid den större af byggnaderna, där en bred trappa förde upp till fyrmästarens bostad, och han syntes räkna fönstren med deras hvita gardiner och väl hållna fönsterposter. Han observerade de hvitstrukna knutarna, hela den prägel af snygghet och hemtrefnad, som låg öfver denna byggnad, och på gafveln fäste sig hans ögon vid den lilla dörr, som ledde in till fyrvaktarens rum. Han flyttade sig, som för att se bättre utåt sjön, men hans ansikte fick ett eftertänksamt, grubblande uttryck, när han upptäckte en liten trädgårdstäppa, sinnrikt anordnad i lä för blåsten med husgafveln på ena sidan och en uppförd stenmur på den andra. Där växte bärbuskar och små fruktträd, medan de tomma rabatterna och grupperna läto förstå, att när sommaren kom, de skulle täckas med blommor och grönt. Sedan han länge betraktat allt detta, vände han sig om mot sin egen stuga, hans ansikte fick ett förgrämdt, nästan inbitet uttryck af bitterhet, och till sist lät han sin blick glida upp efter fyrtornet, som mätte han dess höjd och beräknade, huru många trappsteg där kunde finnas för att komma upp och ner. Därefter suckade han djupt och gick, tyst som han hade kommit, in genom sin dörr, som han stängde.

Men på fyrens sida var ett litet fönster, bakom

hvilket det var mörkt, och i detta fönster, dold i den djupa gluggen, hade fyrvaktaren stått och undrat öfver den nykomnes sätt och beteende. Det hade farit igenom honom som en misstanke, att allt icke var helt med denne gamle man, hvilken blifvit sänd ut på fyren för att sköta dess mest underordnade post. Fyrmästaren å sin sida hade också af den nykomne haft ett intryck, hvilket var allt annat än gynnsamt. Inne i sitt rum gick han, vände på tidningarna, utan att läsa dem, som han ofta gjorde, när han ändå visste, att de långa veckorna skulle gifva honom tid att läsa dem om och om igen. Men hela tiden sysslade hans tankar med den skäggige, fåordige mannen, och när han på aftonen satt ensam uppe i fyren, och dess bländande ljus skar ut stora vyer öfver det mörka vattnet, kunde han icke fria sig från en besynnerlig känsla af ofärd, som icke lämnade honom förrän han aflöstes af fyrvaktaren och en stund senare somnade in vid sin hustrus sida, vaggad till ro af hafvets brus och blåstens buller.

Men där fanns ännu en, hvilken sett den gamle mannen, när han gick utom sin stuguknut och i sina tankar värderade sitt och andras goda. Det var öns äldsta invånare, en gammal gumma, hvars man varit fyrvaktare därute och nu efterträdts af sin son. I fyrtio långa år hade den gamla bott på den öde ön i Östersjöns midt, och endast en gång

hade hon lämnat den för att fara öfver till släktingar på fastlandet, hvarifrån hon kom åter med den fasta öfvertygelsen, att hon icke ville byta sin ö mot allt godt, som fanns att få i den värld, där hon glömt att känna sig hemma. När mannen dog, flyttade hon med sin bibel, sin psalmbok och sin katt bort till en ensam stuga, som låg långt borta från fyren. Här lefde hon, som endast den ensamma kan lefva. Dagarna gingo så lika hvarandra och så lugnt, och hvar kväll lyste det ensamma ljuset från hennes fönster öfver sjön. Hon läste flitigt både i sin bibel och psalmboken, och hon hörde till dem bland allmogen, hvilka tänka djupt om de heliga tingen, och tänka för sig själfva, utan behof af det stöd i opinion och meningsfränder, som utmärker de skaror, hvilka flocka sig kring en lekmannapredikant. Kanske begrundade hon ej de heliga tingen med den klyftighet, som skulle satt henne i stånd att tala bland bröder och systrar på ett bönemöte. Men när hon tillbragt den långa vinteraftonen med att läsa uti den stora boken med de nötta knäppena, då satt hon stilla i sin ensamhet. Och hvad hon då tänkte, talade hon icke om. Men hon hade god tid att bringa sina känslor i samklang med det lif, som blifvit hennes. Utan att hon visste det, smälte kanhända ljudet af hafvets dån utanför hennes fönster samman med de känslor, hvilka för henne inneburo

lösningen af hennes eget enformiga lifs enkla gåta. Och kanske låg i detta hennes underliga samlif med bibel och natur förklaringen, hvarför hon på ett så egendomligt sätt var fäst vid det enda sällskap, hon numera i allmänhet sökte.

Detta sällskap var ett djur, en svart och hvit katt, hvilken följde gumman på hennes vandringar som en hund, tog sin mat ur hennes hand och sof nedkrupen under täcket vid den gamlas fötter. I många år hade man vant sig att se dem tillsammans, den lilla gumman, som långsamt och krökt vandrade fram utmed stranden, böjande sig mot blåsten, och katten, som betänksamt klef fram vid hennes sida, städse hållande sig i lä bakom gummans kjol. Så kommo de fram till fyren och så vandrade de därifrån. När sonen blef fyrvaktare därute, talade han ofta med modern om, att hon skulle lämna sin ensamma koja och flytta öfver till honom. Men den gamla menade städse, att hon trifdes bäst, där hon var, och med katten vid sin sida gick hon tillbaka hem, nöjd med sin ensamhet, sin bibel och hafvet, som sjöng sin sång utanför stugans vägg.

Men så hände det en dag, att katten dog, och nyheten härom mottogs som en underlig, betydelsefull sak i det lilla samhället ute på ön. Ingen kom sig egentligen för att tala med den gamla om denna händelse. Ty att en katt dör, är ju en alldaglig

sak, och det är icke godt för andra att blanda i sådant. Själf talade gumman heller icke därom. I tysthet gräfde hon ned den döda kroppen och hon försökte gå hem, som om ingenting händt, och lefva som förut.

Den gamla hade öfverlefvat tvenne barns död och stått svartklädd vid sin mans begrafning. Efter sorgen, som sakta och omärkligt släpper sitt tag, hade hon återtagit samma lif, som hon alltid lefvat. Men denna gång kunde hon ej komma till rätta med sig själf, och icke ens i den gamla boken fann hon längre någon vägledning. Ensamheten blef henne till sist så tryckande, att hon en dag gick fram till fyren och frågade sonen, om hon ej nu kunde få flytta öfver till honom. Ty nu när katten dött, nu kände hon sig ensam.

Så gick det till, att mor Karlsson kom att bo hos sin son på gamla dagar, och så hände det också, att hon satt bakom gardinen i hans rum och iakttog, när Berglund stod ensam på planen därutanför och betraktade den nya lilla värld, som nu skulle bli hans. Och hon varnade samma afton sin son för det nya biträdet, därför att han hade en så skygg och så ond blick.

* * *

Vintern gick, och den misstämning, hvilken från början rådt mellan det nya biträdet och hans för-

män, minskades icke genom den dagliga sammanvaron. Det grof sig in i allas sinnen, och det fick den karakter af en dof, undertryckt kamp, hvilken är egen för misshälligheter på en plats, där några få människor äro uteslutande hänvisade till hvarandra.

Berglund gick ifrån början sin väg fram, utan att synas bekymra sig om de andra. Han försökte på allt sätt göra sig nyttig, och när han ombads uträtta något, som låg utanför hans tjänstgöring, vägrade han aldrig. Men det låg öfver hela hans uppträdande vid dylika tillfällen något, som syntes visa, att han underkastade sig en förolämpning, därför att han var van att foga sig och visste, att motstånd tjänade till intet. Andra kunde sätta sig till motvärn mot en orättvisa, men *han* kunde det icke, och han lät denna känsla utan ord synas på ett sätt, som ej kunde undgå ens dessa enkla och föga skarpsynta människor. Han var endast undfallande i sin ton; i hans väsen låg äfven vid de mest krypande ord en sturskhet, som han förteg, men aldrig dolde. Han var okänslig för vänlighet, åt, när man bjöd honom, drack, när man räckte honom ett glas, och stoppade sin pipa med andras tobak, så ofta tillfälle erbjöds. Men det märktes aldrig, att han tog emot en vänlighet som ett närmande. Hände det däremot någon gång, att han fick tillsägelse om något, som han gjort fel, åhörde han städse för-

maningen utan att svara. Men i hans ögon, hvilka städse syntes betrakta en punkt någonstädes bortom den person, han talade med, låg en glimt, som tydde på inre uppror, och när en gång fyrmästaren tilltalade honom med stränghet, fick hans ansikte ett så hotfullt uttryck, att de andra ett ögonblick trodde sig blifva vittnen till ett utbrott af raseri.

Eljes var det egentligen mot fyrvaktaren, som hans groll var mest i ögonen fallande. Karlsson var en ung man, och han stod icke öfver honom på samma sätt som fyrmästaren. Men han hade icke desto mindre en ställning, hvilken var för mer än hans egen, och detta tillsammans gaf den gamle anledning att mot honom rikta hela det hat, hvilket syntes uppfylla honom mot allt och alla.

Alla, som bodde vid fyren, förenades i en gemensam känsla af fruktan för Berglund. Han passade icke där, och han hörde kanske till dem, för hvilka ensamheten är farlig. När hans rödgråa skägg, ofvanför hvilket de outgrundliga ögonen lyste, plötsligt visade sig, medan de andra voro samlade, blef det gärna i början ett ögonblicks tystnad, och det gick därhän, att man ej kunde låta bli att följa honom med ögonen, när han gick med sin spann till brunnen eller med ett fång ved på ryggen stapplade uppför sin förstugukvist. När han var ledig, låg han alltid inne hos sig, läste icke, arbetade icke, endast stirrade upp mot taket, medan den lilla

flickan satt tyst i en vrå och stafvade i en bok, eller stillsamt, som hon plägade, vände på en gammal söndrig docka, som var hennes enda leksak. Fyrvaktaren, som en gång oförvarandes kom in för att söka honom, trodde sig hafva hört honom hålla på med att för sig själf utstöta en rad af förbannelser.

De andra visste icke mycket om mannen, och hvad de fingo veta, var icke heller mycket, ehuru de vid hvarje besök af lotskuttern forskade efter hans föregående. Han hade varit sjöman vid flottan, kommit därifrån för uppstudsighet och tjänstefel och fått sin nuvarande anställning som en reträttplats, hvilken bjöd honom lifsuppehälle på ålderdomen. Själf gaf han inga detaljer om sitt lif. Han nöjde sig med att framkasta vinkar om lifvets orättvisor och människornas falskhet samt antydde en gång, att han haft en fiende, som han försökt att knäppa, men utan att lyckas. Han ställde detta försök i ett visst hemlighetsfullt samband med sin förvisning, som han kallade det, till fyren.

Men i de mörka vinternätterna, när snön yrde som ett moln omkring ön, och fyrens sken endast med våld syntes tränga fram öfver en liten yta, där flingorna flögo som eldgnistor i mörkret, eller när dimman tätnade öfver hafvet, och gonggongens dofva slag ljödo som varsel om död och olycka öfver det osynliga vattnet, då sänkte sig medvetan-

det om denne mans närvaro som en ohygglig fasa bland dessa fredliga människor, hvilka alla kände och litade på hvarandra; när det en gång hände, att fyren slocknade, och svart mörker låg öfver himmel och haf, då blef denna händelse till ett förebud om ondt, hvilket länge låg som en smygande skrämsel öfver allas sinnen; och när ändtligen vintersolståndet var öfver, och dagarna småningom märkbart förlängdes, då var det, som om en mara lyfts ifrån en sofvandes bröst, och lättnaden kom med sin vanliga känsla af, att hvarje farhåga varit ogrundad och fåfäng.

Och när våren kom, grodde gräset på den lilla ön, sjöfåglarna häckade som förr, drifisen flöt i väldiga solglittrande block på den upprörda sjön, och himmelens blånad blef varm som när sommaren nalkas.

Nu började också den lilla ljushåriga flickan synas ute, och som en lössläppt hundvalp tumlade hon om på backarna och nere vid stranden. Under vintern hade fadern ständigt hållit henne inne, och kvinnorna på ön hade tyckt synd om det stackars barnet, som skulle gå allena i stugan med denne man, som ingen trodde om godt. De hade gjort sina försök att få henne in till sig, men dessa hade ständigt afvisats af fadern. Nu när hon kom ut, följde han henne med en besynnerlig svartsjuk misstänksamhet. Det var, som om han fruktat, att

någon skulle göra henne ondt, eller som om han trott, att hennes pratsamhet skulle kunna yppa något som han ville dölja. Och när detta märktes, upphörde alla att sysselsätta sig med barnet, drifna af denna obestämda fruktan att väcka enstöringens vrede, hvilken alla delade, men hvarför ingen skulle hafva kunnat uppgifva något skäl.

Under denna tid använde fyrvaktaren alla sina lediga timmar att ordna den lilla trädgårdstäppa, som redan den första dagen ådragit sig den nykomnes uppmärksamhet. Den lilla flickan hade med barnets intresse för hvarje arbete plägat åse hans sysselsättning, och gång efter annan fann han henne ensam därinne, fundersamt betraktande denna uppluckrade jord, hvilken dolde frön till sommarens blommor.

Då hände en dag, att flickan om af nyfikenhet eller oförstånd lade sig ned på marken och med händerna gräfde igenom en liten rabatt för att få se dessa frön, hvilka med så stor omsorg blifvit dolda i jorden. Hon var så sysselsatt med detta, att hon icke såg upp, förrän hon plötsligt kände sig gripen af en omild hand, som lyfte henne från marken, och en röst ljöd i hennes öra med hot och förbud om att någonsin sätta sin fot på den inhägnade platsen. Gråtande sprang flickan därifrån, och fyrvaktaren glömde i ögonblicket allt för intresset att rädda sina blommor från förstörelse.

Men på trappan till sin bostad stod Berglund och åskådade detta uppträde. Han blandade sig icke i leken, endast tog flickan i armen, när hon gråtande kom emot honom, och med en knuff flyttade han henne innanför dörren. Men han stod kvar och betraktade den andres arbete, medan stora svettdroppar runno från pannan ned i hans tofviga skägg.

Som en blixt hade detta lilla uppträde slagit ned i hans själ, och allt hans ensamma grubbels vanmäktiga raseri fick i detta ögonblick som ett mål, mot hvilket det kunde samla sig. Det var honom, den underordnade, den tillbakasatte, som kastats bort ur världen för att dö på denna öde ö ute i hafvet, det var honom, endast och allenast honom, som man kunde behandla på detta sätt. Det var icke därför att en flicka hade gjort ohägn i ett trädgårdsland, som fyrvaktaren hade behandlat henne, så som han gjort. Det var, emedan det var hans, Berglunds, flicka. Det var honom förolämpningen träffade, och det syntes honom, som om denna sak endast var fortsättningen och rågan på en förföljelse, hvilken börjat i den stund, då lotskuttern första gången satte honom i land på denna plats, där hans öde skulle gå i fullbordan.

Han gick bort i en förfärlig sinnesstämning midt emellan ångest och rufvande raseri. Han gick öfver planen ned till stranden och företog sig att ända-

målslöst gå rundt omkring ön. Hemkommen kastade han sig som vanligt på sin säng, ett rof för en förbittring, hvilken kom hans tanke att liksom förtrollad kretsa kring en enda punkt, hvilken värkte inom honom som sår från ett glödande järn. Och denna punkt växte. Den förstorades och åt omkring sig som en pestsmitta, hvilken får makt med en hel organism, och besatt af denna värkande vrede, hvilken dref honom med makten af ett helt lifs dolska förbittring, grubblade han på medel att blifva sin plåga kvitt.

Det gick dagar och veckor, under hvilka han icke kände någon lisa, förrän den dag då han en gång höll medlet i sin hand. Med fingrar, som darrade af feberoro, vecklade han upp det lilla papperet, som innehöll ett hvitt pulver, och i rummets mörkaste vrå stod han länge, hållande detta pulver i sin hand. Nu var oron borta, en känsla af fasansfull trygghet fyllde honom, och han lät dagar gå, under hvilka han endast njöt af den säkra hämnd, som icke kunde gå honom ur händerna.

När fyrvaktaren hade fått sitt hotade trädgårdsland i ordning igen, greps han af ett slags ånger, att han icke låtit udda vara jämt, och han berättade på aftonen händelsen för sin mor. Den gamla skakade betänksamt sitt hufvud och menade, att häraf kunde intet godt komma. Men Karlsson sade, att hvad som skett kunde icke göras ogjordt, och

när dagarna gingo, och den andre ingenting sade och ingenting heller inträffade, bleknade minnet af den obetydliga händelsen bort, och han fann ingenting märkvärdigt uti, att Berglund en dag bad honom stiga in till sig och dela hans middag.

Men efter den middagen blef fyrvaktaren död, och det kom en underlig tystnad öfver byggningarna omkring fyren. Alla dess invånare smögo förbi hvarandra, som om de fruktat för sina egna lif, och det fanns icke en, som icke visste, att ett brott blifvit begånget. Det fanns icke en, som ej kunnat nämna den brottslige vid namn, och det fanns ingen, som ej brann af detta begär att utlämna honom till straff, hvilket griper alla när en oskyldig blifvit offer för en missgärning.

I båtskjulet vid stranden stod fyrvaktaren lik, och kring bräderna, på hvilka den döde hvilade, hade enbuskarna fått släppa till sina kryddoftande grenar. Hvarje dag gick den gamla modern dit ned och såg till sin son. Den gamla bibeln hade hon med sig, och hvarje gång satt hon där länge. Hon fick också gå många gånger. Ty liket måste blifva ofvan jord, till dess att läkare hann anskaffas för besiktningen.

Den ende, som ej visade något tecken till oro eller förvåning öfver det skedda, var Berglund. Krökt i ryggen och undfallande som alltid gick han sin väg fram, talade lika litet eller lika mycket som

vanligt och öfvertog utan att knota den del af vakthållningen vid fyren, som eljes skulle fallit på den aflidnes lott.

Men den dag, då doktorn väntades, var han borta. I gryningen rodde han bort från ön, och han medtog ingenting annat än de kläder han bar på sig och några kakor bröd. När man kom in i hans rum, sof den lilla flickan ensam i den utdragna fållbänken.

* *
*

Här slutar sagan om detta underliga brott, som en gammal gubbe utan begriplig orsak begick ute på den ensamma ön, där diktaren ville drömma, att friden skulle råda bland förnöjsamma människor. Hur han blef gripen och ficks att bekänna, kommer icke denna historia vid. Bekännelsen bröt öfver hans läppar, när lotsen på det fartyg, där han fiskades upp, kände igen honom och kallade honom för mördare. Bekännelsen gick öfver hans läppar och fullbordade hans öde. Men motiven till själfva handlingen höra till dem, som undandraga sig vår kunskap, liksom brottslingen själf icke kunde förklara sig tydligare.

Men kring ön sjunger vinden sin sång, medan vågorna gå, och den stora tystnaden rufvar tung öfver ensamhetens gåtor. Och stirrar man från ett

fartygs reling bort mot denna öde strand, smälter det hemlighetsfulla samman med verkligheten, som när ett mörkt moln kan stiga vid synranden och inom några korta stunder famna både himmel och jord.

Undantagsgumman.

På gården stod den stora linden i blom, och i solskenet surra bin och humlor muntert i dess väldiga krona. Sommardoften gick vida omkring i den ljumma luften och trängde genom den öppna dörren in i det rödmålade boningshuset.

På Öland äro träd rara, och den gamla linden hade alltid hållits i helgd i släkten. Gamle Per Sjögren hade själf planterat den, och under hans tid hade den växt opp, så att när sonsonen, Anders Sjögren, gifte sig, var den ett stort träd, under hvars grenar han satt med sin kvinna den första lyckliga tiden, när de hade mycket att språkas om under de ljusa sommarkvällarna. Greta hade också haft sitt stora nöje åt den stora linden. Den var det första, hon varsnade, när hon om mornarna tittade ut genom fönstret, och det sista, hon såg på, när hon stängde förstugudörren om kvällarna. Inte tänkte hon på den alltid. Lifvet har så många bestyr, och man hinner inte alltid att ägna sin uppmärksamhet åt blommor och träd. Men den gamla

linden hade växt ihop med hennes lif, så att dess åsyn verkade på henne som en tyst glädje, och detta antingen hon direkt visste af det eller ej. Hon tyckte om den, antingen den om vintern stod höljd med snö, eller om sommaren bar grönskande grenar. När kvistarna om våren började visa små gröna skott, fyllde det henne med glädje, och när bladen om hösten gulnade och föllo af, ett för ett, långsamt dalande ned mot sanden, där de bildade en torr, färgskiftande matta, som vinden prasslande rörde om, då kände hon en underlig, plågsam beklämning, som ändå var full af lugn. Och när hon blef gammal, tyckte hon om att se bladen falla.

Nu var Greta gammal och Anders också. De hade tagit undantag hos sonen och bodde i den lilla stugan bredvid stenmuren. Ty de unga skola ha sitt, och de gamla få själfva tänka på att gå bort i tiden, när den bleke liemannen dröjer för länge med skörden.

Den stora linden på gården var också mycket gammal. Den hade tjocka, krokiga grenar, fasta som små stammar, och dessa sköto ut åt alla sidor, bildande en stor, vid löfsal, där fåglarna sjöngo om sommaren, och barnen klättrade opp och hade lekstuga. Det var midt på sommaren, och linden stod i blom. Och det är där berättelsen börjar.

På sätet, som var byggdt under lindens stam, satt den nye ägaren, August Sjögren, i djupa funderingar.

Bredvid honom satt gubben Anders och såg bekymrad ut. Hans rynkiga ansikte hade ett drag af förskräckelse, paradt med ovilja, och hans mun var hopknipen, som om han ej ville öppna den i otid.

»Du gör, som du vill», sade den gamle till slut, »gården är din.»

»Den är så», genmälte sonen med självkänsla. »Men ett lån bär gården. Får jag tröskverk och skördemaskin och ta'r undan all sten, som ligger i vägen öfverallt, så ger gården mer. Och det bär sig i längden.»

Den gamle suckade. Han visste, att det ej lönar sig att säga emot, när de unga vilja gå sin väg. Men han var för gammal att kunna tiga och mumlade därför:

»5,000 kronor är mycket pängar.»

»Inte nu för tiden», menade sonen.

Det stack gubben, att sonen talade om sin egen tid, som om faderns redan vore förbi. Men han ville inte börja gräl, utan svarade därför bara:

»Skuld är lätt att göra, men tung att gälda.» August såg opp. Det lade sig ett veck mellan ögonen, och med ett sträft, misslynt uttryck svarade han:

»I har ju ert undantag ändå, hur det går.»

»Jag har så,» svarade fadern.

Det blef att resa till sta'n och komma tillbaka, taga syn på gården och skrifva papper, fundera och

öfverlägga fram och tillbaka. Men när hösten kom, hade August Sjögren fått inteckningslån i hypoteksbanken mot 5 procents ränta, och glad och nyter kom han hem med fem tusen kronor i stora sedlar på fickan.

»Det duger det», tyckte han åt gubben.

»Det suger», menade Anders bistert.

Gubben Anders gick och ångrade sig, att han hade tagit undantag. Han var bara sextiofyra år, när det skedde. Då var han trött och trodde, att det skulle bli godt att få hvila. Men nu hade han hvilat sig i fem runda år och började nästan på att tycka, att han kunde ha lust att börja på med arbetet igen. Men om det går an för den unge att bedja den gamle maka åt sig, så är det däremot mindre lätt för den gamle, att sedan han en gång stigit opp ifrån sin stol, komma till den unge och begära att få sätta sig igen. Sanningen af denna lag hade gamle Anders genom ålder och erfarenhet fått fullt klart för sig, och därför teg han, fastän förargelsen började gro inom honom.

»Håhåjaja», sade Anders, när han satt ensam i stugan med hustrun. »Det går trögt med lifvet, när en bara väntar på att dö.»

»Det gör så, ja», sade Greta. »När barnen har fått sitt, så ville de helst, att föräldrarne ginge undan.»

Det var inte utan, att de gamle hade rätt i denna

förmodan. Visserligen hade de ingenting egentligt att klaga på. Hvad de skulle ha ut, det fingo de, både pengar och säd och skjuts och skodon och fläsk och potatis. Men när det blef fråga om säden, blef nog måttet fullt och riktigt, men af allra bästa sorten var den inte. Potatisen var alltid grodd eller vattnig, fläsket var bara sidorna, och när pengarne skulle fram, var det, som om hvar skilling varit af guld. Så långsamt kröp den fram ur lådan på chiffonieren.

Nu hade också allt det här nya kommit, och Anders gick och grämde sig öfver det hela vintern. I all sin tid hade han tröskat med slagor, och han kunde inte begripa, att det som hade dug't åt honom, inte kunde duga åt sonen. Så länge han kunde minnas tillbaka, hade folk slagit sitt gräs och sin säd med liar eller skurit med skäror. Och nu kom det en fin, rödmålad maskin från sta'n. Den hade säte som på en herrskapskabriolett, stora trubbiga uddar stucko fram som ryggkotorna på ett benrangel under hjulen nere vid marken, och när vagnen icke skulle användas, stod denna tvärslå rätt upp i luften, liknande en utbruten ryggrad. Den stod i lidret hela vintern, och så fort dörren var öppen, kunde Anders aldrig låta bli att stanna och titta på den. Han stod stilla på en fläck och rullade snuset mellan tänderna, och han bara svor för sig själf, svor så ogudaktigt, att om någon kun-

nat höra honom, skulle de ha' trott, att gamle Anders Sjögren på gamla da'r förlorat förståndet.

Men när han trodde, att ingen kunde se honom, tog Anders hustrun med sig, för att hon också skulle få beundra nyheten. De båda gamla stodo ensamma inne i lidret och undrade öfver alla galenskaper, som folk kan hitta på.

»Ser du, en så'n satan», sade Anders.

»Ja, säg det», tyckte Greta.

»Och den där tror de ska' gå», fortsatte Anders och spottade. »Först få de ingen häst att dra'n. För tänk ett så'nt himmelens rammel det skall bli, när åbäket kommer i gång. Hästen blir ju vettskrämd bara af att titta på'n. Och så går han inte. Uddarna slår emot hvarandra eller går i marken och slår sönder sig, eller också går de inte alls, och det blir ett förbannadt elände utaf alltihop.»

»Ja, men om den nu går ändå», sade gumman.

»Det gör han aldrig», svarade Anders. »De får ta' fram lien igen. De ska' ge sig faen på, att de får ta' fram lien.»

Och Greta blef öfvertygad. De båda gamla stodo och skakade sina hufvuden vid tanken på tidens nyheter och gingo in för att gräma sig öfver ensamheten och den långa vintern.

Aldrig hade någon vinter synts Anders så lång. Han var riktigt rädd, att han inte skulle få upplefva den dag, då hans gamla liar skulle få visa sin öf-

verlägsenhet öfver den nya tidens uppfinningar. Men åt sonen sade han inte ett ord. Ty han ville inte förhasta sig. Och han hade en stilla fruktan, att han ändå möjligen kunde få orätt till sist.

När sommaren kom, begagnade han sin ledighet till att gå omkring ute på ängar och gärden. Bittida och sent såg man den lille gubben med korta ålderdomssteg stappla fram utmed dikesrenarna och stå stilla långa stunder för att titta på skörden. August kunde inte begripa, hvad det den sommaren kom åt gubben, och han sade till hustrun:

»Kristin, kan du veta, hvad det går åt far?»

Kristin skakade på hufvudet och svarade:

»Inte vet jag. Han har väl bli't barn på nytt, kan jag tänka.»

»Han går och grämer sig för han inte är husbonde längre», menade August.

»Jag tycker, han har varit det länge nog», svarade hustrun.

Ändtligen kom dock den efterlängtade dagen. Skörden skulle börja, och Anders hade knappt kunnat sofva på natten, bara af längtan att få komma ut i tid och se på, när de skulle köra i gräset med det stora, röda spektaklet.

»Du tänker slå i dag», sade han med en illmarig min, när han mötte sonen.

»Ja», tyckte August. »Vill I vara med.»

»Tack», sade gubben. »Jag ser helst på.»

»Ja ja», menade sonen, »när en har sitt ändå, så smakar nog det bäst.»

Och därmed gick han in i lidret och drog ut den röda maskinen.

Under andra omständigheter skulle Anders nog ha gifvit sonen svar på tal. Ty om sonen tyckte, att fadern lefde för länge och inte gjorde skäl för sig, så hade fadern å sin sida mycket väl reda på, att hade inte han velat, så skulle sonen ha gått som dräng ännu den dag, som var. Och det hade varit många ordväxlingar dem emellan öfver dessa olika synpunkter på deras inbördes förhållande. Men i dag var gubben inte i humör att gräla om småsaker. När den där röda maskinen hade kört fast ute i åkern, eller hästen hade skenat, eller de hvassa uddarna blifvit afbrutna på benranglet, då tänkte gubben taga sin skada igen. Och när han kommit ut på ängen och ställt sig på pass för att titta, kände han sig riktigt glad, och det fast han inte fått i sig så mycket som en kaffetår på morgonkvisten.

Det brände i honom af begär, att den stora frågan ändtligen skulle afgöras. Anders hade ställt sig vid gärdesgården, just där den förhatliga maskinen skulle sättas i gång. Hästen var märkvärdigt nog inte så rädd, som Anders hade föreställt sig. Han klippte med öronen, när det skramlade

i maskineriet, men för resten var han lugn och såg ut, som om det hela inte anginge honom.

»Det var en märkvärdig häst, som inte är rädd», anmärkte Anders. Han kunde inte hålla sig tyst. Det måste fram.

Sonen tittade stort på fadern.

»Jag har profkört honom, förstås», svarade han.

Anders kände sig litet slokörad öfver att han inte känt till detta försiktighetsmått. Och han beslöt att tiga, för att inte skada triumfen, hvilken nog ändå i sinom tid skulle infinna sig.

August stod och pysslade med maskinen. »Nu gör han den i ordning», tänkte gubben. Och han svor inom sig de besynnerligaste rader af eder, af lutter förtjusning. Men August satte sig helt lugnt opp och manade på hästen.

Det var det konstigaste gamle Anders hade sett i hela sitt lif. Hästen gick framåt i solskenet, och timotejen föll omkring hjulen på den röda maskinen. På båda sidor föll den, medan uddarna rasslade och skuro, utan att ett enda ögonblick hugga fel. I stora, sköna härfvor låg det slagna gräset, där den lätta vagnen farit fram. Allt längre och längre gick den. Långt borta vid gärdet vände den och for omkring, ständigt hållande sig på ytterkanten. Nu var den dold af gräset, och Anders såg bara sonens hatt, som gungade upp och ned bakom strån och klöfver. Det såg vackert ut, men Anders

märkte det inte. Han stod bara stilla och såg på, huru den förunderliga lilla vagnen med sin guppande fjädersits gick vidare i en stor cirkel. Han såg den komma förbi, och för hvarje varf den for, blef cirkeln trängre. Men öfver hela åkern låg gräset afklippt i jämna, släta knippor, skuret af så tätt, som ingen lie ännu mäktat göra. Och i timmar stod Anders kvar och stirrade på fältet, där gräset till sist växte i midten som en ö af vass ute i sjön.

Men ju längre Anders stod där, dess mera sjönk hans mod, och när solen redan stod högt på himmelen, gick han med stapplande steg hemåt, medan i hans öron skorrade ljudet af den arbetande skördemaskinen.

Hela världen syntes honom förändrad, därför att den röda vagnen gick, och han kände med sig själf, att de gamla liarnas tid var förbi.

När han kom in i sin stuga, satt Greta och väntade på honom. Fläsket var framsatt på bordet, och potatisen stod och värmdes på spiselhällen.

»Gick han?» sade Greta.

»Fan vet, hur det gick», sade Anders och satte sig trött vid bordet.

»Var det inte det, jag sa'?» menade gumman.

Men nu blef Anders arg på allvar.

»Håll munnen!» sade han och slog näfven i bordet. »Du sa'! Hvem fan bryr sig om, hvad du sa'!»

Greta teg, emedan hon af erfarenhet lärt sig, att det lättaste sättet att sluta en träta är, om den ena tiger. Men Anders gick på, som om han haft något skäl att gräla. Han var så rasande på maskinen, att han måste ha någon, som det skulle gå ut öfver. Och då hustrun var närmast till hands, fick hon också hela skuren. Han talade i ett kör, medan han åt, och svor, så att Greta måste stänga dörren, för att det inte skulle höras ut på gården.

Men när han lättat sitt hjärta och ändtligen blef tyst, teg han länge. Och när han slutligen åter öppnade sin mun, sade han bara:

»Tag mig fan, gick han inte i alla fall.»

Hela sommaren gick Anders och lurade på, om inte maskinen ändå till sist skulle gå sönder. Den såg bräcklig ut, det gjorde den, men den höll, och när säden också var inbärgad, och maskinen åter ställdes till hvila i lidret, då höll Anders sig inne och syntes aldrig mer ute på gärdena.

Det såg ut, som om slåttermaskinen hade tagit knäcken på gamle Anders. Ty han tacklade af med hvar dag som gick, och till sist kunde han inte hålla reda på undantaget längre. Han tog emot, hvad han fick, men om det var rätt eller inte, det visste han aldrig. En dag vid vintertid låg han och dog bort inne i stugan, och eftersom de ändå hade fått gården efter gubben, måste barnen ställa till en hederlig begrafning.

Men när gubben Anders hade kommit i jorden, och kalaset, som hölls efter honom, var öfver, då gick Greta hem till sig och satte sig vid fönstret med bibeln i hand för att läsa en vers eller två, innan det blef för mörkt. Men det gick illa. Tankarna höllo sig icke kvar vid de tryckta bokstäfverna, och innan hon visste ordet af, satt hon med den stora boken i knäet och stirrade ut på den gamla linden. Den var aflöfvad nu och hade litet snö kvar på stammen sedan den sista snöstormen. Dess bara grenar vredo sig styft opp mot den gråa luften, och kvistarna böjde sig för vinden. Greta kom att tänka på, att förr hade hon alltid sett den från andra sidan. Midt emot, där det röda boningshuset låg, hade hon genom dörren brukat stå och se på den gamla linden. Då var den också mycket närmare. Nu var hon själf flyttad ned i den gråa stugan, som låg på sidan vid stenmuren. Linden såg ut på samma sätt här, men mor Greta kunde icke få öga för det. Så som hon hade sett den förr, fick hon inte se den nu mera, annat än när hon gick öfver till barnen. Mor Greta suckade och tänkte på, om hon skulle göra det på aftonen. Men hon ville det inte. Ty hon var rädd att vara i vägen. Och dessutom trodde hon inte, att August skulle tycka om, att hon grät efter far.

Därför satt mor Greta ensam, och hon märkte

icke, att skymningen föll, och det blef mörkt omkring den stora linden och inne i stugan.

Men på eftermiddagen tog det i låset, och August trädde in. Greta blef rörd. Hon blef så glad, att han tänkt på henne, att hon inte visste, hvad hon skulle tro eller säga. Men när August satt sig, och det blifvit ljust, visste mor Greta, att han kommit, därför att han hade något att säga, och hon förstod strax, hvad det gällde.

»Far är borta nu», började sonen efter en paus.

»Han är det», svarade Greta och suckade.

»Det var väl han fick gå bort», sade August. »Han var gammal.»

Mor Greta svarade icke. Hon knep ihop läpparna och såg stint framför sig.

»Nu blir det förstås bara halfva undantaget, som blir kvar åt er», fortfor August med lugn ton.

»Det blir väl det», sade modern lugnad. Hon hade fruktat, att det var frågan om någon nedprutning.

Sonen satt en stund och funderade. Det var tydligt, att han hade något mera på sinnet, som han hade svårare att komma fram med.

Slutligen sade han:

»Se, vi hade tänkt, att nu när far var borta, är det liksom bättre plats här. Det har börjat bli trångt där oppe, nu se'n barna kommit till. Och

därför tyckte vi, I inte kunde ha något emot, om pigan finge ligga här nere.»

Mor Greta svarade icke genast. Det stack henne, att barnen inte kunde unna henne att få lefva i stugan med ro, till dess att hennes stund kom. Men hon ville ej visa sig ogin, och dröjande på orden, svarade hon:

»Jo, det ska' väl inte vara omöjligt.»

»Det kan vara bra, att det finns nå'n, som ser om Er också, i fall något skulle komma på», sade August.

En liten stund därefter gick han.

I fall något skulle komma på! Han gick och väntade på det, förstås. Det var ju inte underligt. Först hade han blifvit af med gubben, och nu ville han, att gumman skulle gå samma väg. Mor Greta suckade för sig själf, och hon kom ihåg, att det var en tid, när hon tänkte på samma sätt.

Det blef inte roligt för gamla mor Greta efter den dagen. Hon hade inte haft någonting, när Anders gifte sig med henne, och som fattig flicka hade hon fått flytta in i den rika bondgården och kommit att vara husmor på gården. Därför hade hon heller ingenting att fordra, och hon begrep, att barnen skulle betrakta hennes underhåll som en nådegåfva. Hon var ett inhyseshjon hos sina egna barn, och de skulle gifva henne, hvad henne tillkom, med växande missnöje, ju längre hon tvang

dem att utbetala det. Hade mor Greta kunnat, skulle hon gärna tagit fattighuset i stället. — —

I fall gubben Anders hade fått lefva, skulle han emellertid fått se, att om slåttermaskinen också gick bra, så var det i dess ställe mycket annat, hvilket på senare tiden gått illa. August Sjögren hade tagit sitt lån under de goda tiderna, en stor del af dessa penningar hade han verkligen användt för att förbättra, hvad som hörde till gårdens drift, och den delen af styfrarna gaf nog också sin ränta. Men med penningarna, hvilka han hade i handen, föddes också begäret att lefva bättre, och detta begär föranledde till reparationer, möbeltillverkning och inköp af finare kläder. Och den del af penningarna, som på detta sätt användes, gåfvo ingen ränta. I stället ville banken ha ränta på dem, och den skulle betalas på dagen.

Lifvet började gestalta sig annorlunda på hela gården, det fick en viss anstrykning af lyx, och August Sjögren gjorde härvidlag föga annat än hvad alla andra gjorde rundt omkring honom. Denna likformighet i höjandet af lifvets anspråk bidrog också till, att han ej såg risken. Hvad hela trakten tillåter sig, blir lätt ett försvar för den enskilde, och det är en gammal osanning, så god som någon annan, att man inte är sämre, när man är som andra.

Emellertid kommo de svåra åren för jordbrukaren.

Säden sjönk till underpris, samtidigt med att skördarna blefvo dåliga, och när det då gällde att hålla uppe det nya lefnadssättet och samtidigt betala räntorna till banken, då knep det. Och lifvet blef tungt, sorgligt och missnöjdt. Känslan af fara och ruin låg i luften, och August Sjögren hade varit van vid, att allt gick lugnt, solidt och hederligt till.

Mor Greta ville heller icke dö. Hon var liten och mager, hade krympt ihop under årens tyngd, så att hela hennes kropp såg hopfallen ut, och hon bodde ännu kvar i den lilla stugan bredvid stenmuren. När det kniper, bli sinnena hårda, och August Sjögren hörde ej till de människor, som taga det noga med att göra alla rätt. Så länge det gick honom väl, ville han nog, att ingen skulle ha något att säga på hans rygg. Men nu när det blef knappt för honom själf, och utsikterna med hvarje dag, som gick, blefvo allt mörkare, då närdes inom honom en ständigt växande förbittring mot denna gamla kvinna, som han skulle vara tvungen att gifva, hvad han tyckte sig behöfva själf. Hans missräkningar och felgrepp, de svåra åren och de minskade inkomsterna hade gjort honom på en gång retlig och hänsynslös, och hvar gång han tänkte på, hvad han skulle betala modern, kände han mot henne ett hat, som han ej kunde gifva utlopp, men som blef desto starkare, ju längre han tyckte, att hon besvärade honom. Han tyckte nästan,

att hon borde förstå, hur han hade det, och när hon inte kunde hjälpa honom på annat sätt, åtminstone lägga sig ned och dö. Begrafningen kunde inte kosta så mycket, och sedan vore det åtminstone slut. Ja, det var inte långt ifrån, att det lilla underhåll, han gaf modern, föreföll honom så betydligt, som om det inverkat på och bidragit till hans tryckta ställning.

Och småningom började han att hålla inne på undantaget. Greta, som var i vägen för husbonden, hade också alla vid gården emot sig. Och hon vågade icke vara påstridig, hon inskränkte sig, nöjde sig med det lilla, hon då och då fick, och vande sig till och med att äta mindre. Hon fick höra så många stygga ord, när hon någon gång påminde om, hvad hon skulle ha, att hon hellre svalt, och hungrig satt hon hela dagen ensam i sin stuga och såg på röken, som hvirflade upp från skorstenen öfver boningshuset, där det lagades mat. Penningar hade hon på ett helt år icke bekommit.

En höstdag, när det redan började blifva kallt, måste hon ändå gå opp öfver gården för att fråga, om hon inte skulle få något bränsle. Hon kom i en olycklig stund. Det var blott några dagar kvar, innan kvartalsräntan skulle inbetalas i banken. August Sjögren hade fått skrapa ihop sina sista styfrar, och han stod rådlös för vintern, som nalkades.

Den gamla steg in och satte sig stilla nere vid dörren. Sonhustrun tillkastade henne en vredgad blick, och genom dörren, som stod öppen in till kammaren, hörde hon sonens röst. Han satt och mumlade för sig själf och räknade. Barnbarnen lekte på golfvet. Men de hade blifvit stora. De förstodo, att gumman låg föräldrarna till last, och det var ingen, som kom fram till farmor.

Den gamla suckade. Hon kände på sig, att hon kanske borde vänta till en annan gång, men det var så svårt att komma sig till med att gå in. Och därför ville hon helst tala nu för att ej behöfva göra om besöket.

»Jag tänkte fråga, hur det skulle bli med ved'n i år», började hon.

Kristin svarade icke, och från kammaren hördes endast den entoniga rösten, som räknade siffror.

»Jag tycker, I kunde svara mig åtminstone», menade gumman.

»Far», sade Kristina, »mor är här och vill tala om ved'n.»

Det blef ett litet afbrott i räknandet. Så fortsatte åter rösten med samma entoniga ljud som förut.

»Jag kan vänta», sade den gamla och föll ihop på stolen som af trötthet. Kring den rynkiga munnen låg ett uttryck af vrede.

Omsider tystnade rösten inne i kammaren. Smällen af en klaff hördes, efterföljd af skramlande

nycklar. August Sjögren kom ut i köket och stannade bredbent midt på golfvet.

»Hvad är det om?» sade han.

»Det var om ved'n», sade hustrun.

Mor Greta såg opp, och hennes ansikte fick det ängsligt frågande uttryck, som betyder fruktan för att nödgas umbära det nödvändigaste.

»Vi ha ingen ved öfver», sade August. »Det lilla vi har, behöfver vi själfva.»

Greta svalde orden, som ville fram öfver hennes tunna läppar, och med ett undergifvet tonfall, som om hon bedt om en nåd, svarade hon:

»Det blir kallt nu, och jag har inte, så jag kan koka potatisen en gång.»

August spottade; det såg ut, som om han tänkte efter, hvad han skulle säga.

»De' brukar säga, att den, som inte duger till annat, så duger han åtminstone till att plocka kokasor på alfvaren», sade han.

Den lilla gumman reste sig opp. Hela hennes bräckliga kropp darrade, och hon såg ond ut, där hon stod och med sin magra arm hytte mot sonen.

»Jag behöfver inte be om min rätt», sade hon. »För hvad jag ska' ha', det ska' jag ha'. Och ville jag gå till kronofogden, skulle I allt få ge mig båd' det och mera till.»

August Sjögren gick hotande fram emot modern. Hans ögon tindrade af vrede.

»Rör mig inte», skrek den gamla. »Slå du mig, om du törs för resten. Jag ska' inte slå igen. Men hade jag gett dig stryk, som jag skulle, när du var liten, så hade du inte stått här nu och hyttat åt mor din. Nu vill jag ha allting, pengarna för hela året. Alltihop vill jag ha. Jag rör mig inte ur stället, förrän jag har fått, hvad som är mitt.»

Utan att säga ett ord, grep mannen modern om axlarna, och mörkröd af förbittring, lyfte han henne ut på trappan och stängde dörren.

Gamla Greta stod en stund stilla. Hennes läppar frammumlade något som liknade en förbannelse, men hon hade gripits af en isande förskräckelse och utom sig af sinnesrörelse gick hon hem och vred om nyckeln efter sig. När hon setat en stund, blef hon lugnare, och sonens ord återkommo i hennes minne.

Plocka kokasor på alfvaren! Som det fattigaste hjon skulle hon gå där och samla opp djurens spillning för att lägga som bränsle i spiseln. Men det fanns ingen annan råd. Hon vågade ej för andra gången tala vid sonen. Hon hällde potatisen ut ur grepkorgen och tog den på armen.

Med små hastiga steg gick hon ut på vägen och tog en ginväg genom hagen. Det fanns godt om träd på gårdens ägor. Björkar och ekar växte nedanför landborgen, och i deras gulnade blad lekte den kalla höstsolen. Trädens kronor susade öfver

hennes hufvud och medan hon gick, började åter vreden att stiga inom henne. Här fanns ved nog, men inte en pinne låg kvar på marken. Allt var upplockadt och samladt, borttaget och lagdt i vedboden. För henne fanns ej kvar så mycket som litet ris.

Och genom träden såg hon alfvaren ödslig och vid, sträckande sig miltals bortåt med ett hvitt kyrktorn, som steg ur en dunge i fjärran.

Hon såg sig om och gick åter framåt, börjande sitt arbete. Krökande sig ned mot den magra gräsvallen, plockade hon opp spillningen, som torkat i solen, och lade den i korgen. Hon gick långa sträckor, genomströfvade slätten på kors och tvärs. Det var nog andra, som hade varit ute och letat före henne. Men allt som hon gick, växte hennes förbittring, och hon önskade ondt öfver barnen.

Då hörde hon plötsligt en röst, som tilltalade henne. Hon såg opp och varseblef en liten gubbe med hvitstrimmigt skägg och ett par pigga, godmodiga ögon.

»Goddag, mor Greta», sade han. »Behöfver I gå och plocka på alfvaren?»

Den, som tilltalade henne, var en bonde, hvilken i forna dagar brukat umgås med hennes man. Han satt också på undantag hos sina barn, och Greta hade sett honom ofta förr i bättre tider. Men hon kunde ej komma sig för att svara honom uppriktigt.

»Det är dåliga tider nu», sade hon.

Det var släktens skam, hon skulle röja, om hon sade honom, hvarför hon nu gick här. Greta kände sig het om hufvudet. Hur usel hon hade blifvit, skulle ändå ingen säga om henne, att hon gick i bygden och talade illa om sina barn. Och därför tillade hon:

»Det kan behöfvas ibland att sticka emellan bland ved'n.»

Gubben stod och såg på henne. Han log ett illmarigt leende.

»Jag har själf undantag», sade han. »Så jag vet, hurudant det är.»

Greta betänkte sig ett ögonblick. Det skulle nog ha varit godt att ha någon att tala med. Men åter vaknade tanken på släktens heder, och hon svarade:

»Jag har intet att klaga på. Hvad jag ska' ha, får jag.»

Den andre betraktade henne misstroget.

»Det var ju bra det», sade han och gick.

När Greta fått sin korg fylld, tog hon den på armen och gick med tunga steg hemåt igen.

Men inom henne hade en ny känsla vaknat. Hon var rädd, att barnen skulle göra henne något illa. Och hvar kväll, när pigan kom in för att lägga sig, hade den gamla stängt igen dörren om sig och sof ensam inne i kammaren.

* * *

Det gick emellertid inte bra för August Sjögren. Skulderna ökades mer och mer, en vacker dag växte de honom öfver hufvudet, och han fick sälja gården, med allt hvad däruti fanns.

Mor Greta satt i dörren till sin stuga på auktionsdagen och stirrade med skrämda ögon på människohopen, som gick fram och tillbaka öfver gården, värderande med blickarne bohaget, hvilket var flyttadt ut och skulle gå under klubban. Hon visste, att hvem som också köpte gården, så följde undantaget med, och hon skulle sitta i ro till döddagar. Men hade hon haft det svårt med barnen, hur skulle det då bli med en främmande? Skrämd och gammal, satt hon där och mönstrade människorna, som gingo förbi, undrande, hvem som till sist skulle få åtaga sig henne. Det var nästan, som om hon själf skulle ropas opp och bjudas ut på auktion.

Det var en klar dag i början af september, och auktionsbordet var ställdt midt under den gamla linden. Utroparen var klockaren i socknen, en glad, fet och rödbrusig karl, som kände hela bygden och var van vid transaktionerna.

Han stod på en stol med klubban i hand och ropade opp varorna. För hvar och en hade han lustiga anmärkningar. I början kommo de mera sparsamt. Ty det blir alltid en nedtryckt och allvarlig stämning vid en auktion, där ägaren till det, som försäljes, blifvit tvingad att gå från gård och

grund. Men alltsom dagen led, och dryckesvarorna, hvilka ymnigt förtärdes, skingrat betänkligheterna, blef stämningen också mera obesvärad, och den lille glade klockaren, som såg förändringen, följde lusteligen med, och för hvarje slag med klubban växte hans munterhet, under det att mängden omkring honom skrattade och skrek af förtjusning.

Sedan mor Greta fått veta, att gården skulle gå på auktion, hade allt groll mot barnen försvunnit. Hvad de hade gjort mot henne var nu mera något, som var glömdt och borta, och när allt kom omkring, hade de kanske inte kunnat göra annorlunda. De hade själfva haft det svårt, och i det längsta hade de velat bevara skenet och inte låtsa om, huru illa det stod till. Mor Greta tyckte nästan, att hon gjort barnen orätt, och hvad hon kunde plocka till dem af det lilla, hon hade, det gjorde hon.

Också August Sjögren och hans hustru hade å sin sida blifvit vänligare mot modern, sedan olyckan kom. Hur mycket de hade att tänka på för egen räkning, tyckte de ändå, att det nu var synd om den gamla, och då de ej längre behöfde ha något ondt af henne, fanns heller icke någon anledning att hysa agg.

Nu satt mor Greta och såg på, hur alltsammans såldes bort och försvann i främmande händer. Fast hon länge sedan var ifrån alltihop, hade det dock en gång varit hennes, och mycket af det, som fanns,

hade under hennes tid kommit i huset. Men nu gick det sin väg: både den gamla byrån med mässingsbeslagen, silfverskedarna, klockan, som stått i kammaren, kopparpannorna och tvättgrytan, de vackra kaffekopparna med namn på, som varit namnsdagspresenter i släkten, den svarta sidenklädningen, som legat på kistbottnen, Anders' enpipiga bössa och fiskredskapen. Värst var det ändå med kreaturen. Där funnos kor, som mor Greta själf gifvit mjölk och födt opp, ifrån det de voro små kalfvar, som hoppade och trängdes med hvarandra ute i hagen. De råmade så ängsligt, att det skar i gamla mor Gretas enfaldiga hjärta. Ty hon tyckte, att de sörjde öfver, att allt hade blifvit så sorgligt och förändradt.

Men det var ändå ett, som mor Greta egentligast satt och väntade på. Medan hon såg, hur lösöreboet, ladugårdens innevånare, kläder och redskap ropades opp och blefvo andras tillhörighet, var det en sak, som hon väntade och väntade på med en pinsam beklämning, hvilken blef större, ju mera slutet nalkades. Och detta, som hon väntade på, var, hvem som skulle köpa in gården, och hvem hon nu skulle komma att tillhöra. Det var en gammal rik bonde, hvilken omtalades som spekulant. Han hade gått och snokat på gården en af de sista dagarna, tittat in i ladugård och stall, vändt i jorden ute på åkrarna och undersökt boningshuset från

källaren och upp på vinden. I mor Gretas lilla stuga hade han också varit. Tyst och förskrämd hade mor Greta stått under sitt låga tak, medan den mäktige bonden var därinne.

Det var en stor, däst karl med ett groft, rått ansikte och en rygg, så bred som en dörr. Folk sade, att han var mäkta rik, men ännu mera snål. Han hade ord om sig för att vara den hårdaste husbonde, som fanns på många mil, och det sades ock, att när hans gård för många år sedan brann, hade det varit han själf, som tändt på eller tubbat andra att göra det. Åtminstone var det då han började bli rik. Men nu var det ingen, som talade längre om den snön, som föll i fjol. Den rike Magnus Bengtsson var ej den, med hvilken man ville komma i delo.

Hans stora gestalt närmade sig emellertid auktionsbordet, och när allt lösöret var slutsåldt, blef det en paus, under hvilken de flesta drogo sig undan med den känsla af respekt, som mängden alltid känner för dem, hvilka göra stora affärer. Endast en fyra, fem förmögna bönder stodo kvar bredvid bordet under linden.

Omsider rätade den lille klockaren upp sig, och gården ropades ut. Denna gång hade han ingen kvickhet till hands. Han var lutter allvar och såg sig om med en ämbetsmannamässig, allvarlig uppsyn i sitt klotrunda, rödbrusiga ansikte.

Mor Greta reste sig upp och sträckte sig på tå för att se bättre. Som när en råtta försiktigt tittar ut ur sitt hål för att se, om hon skall våga sig fram eller icke, betraktade hennes små, vaksamma ögon den lilla gruppen omkring bordet. Klockaren ropade opp värderingssumman, och det blef alldeles tyst. Bönderna sågo på hvarandra, men ingen ville börja. Klockaren gick hundra riksdaler lägre. Men ännu var det ingen, som rörde på sig. Magnus Bengtsson skelade åt sidan på de andra, men öppnade icke munnen. Klockaren slog ned hundra riksdaler till, och då var det en liten mager gubbe, som ropade: »bjudet!»

Mor Gretas ansikte ljusnade. Den bjudande var en liten snäll och godsint gubbe, som hon kändt länge.

Men i detsamma bjöd Magnus Bengtsson på med femtio riksdaler. Och nu började bönderna bjuda öfver hvarandra med fem och tio riksdaler i stöten. Magnus Bengtsson hade satt sig på brädet under linden, som om han redan kändt sig hemma hos sig. Han satt och blundade, hörde bara på rösterna, hvem som ropade, och så fort någon gjort ett nytt bud, bjöd han öfver med en trygghet, som var skrytsam, och narrade de andra att dyrka upp priset.

Den gamla följde summorna och anbuden med stigande ångest. Det var, som om något tryckt

henne för bröstet, ensam som hon stod i denna mängd af människor, af hvilka ingen brydde sig om henne. Och dock berodde hela hennes lif på, hvem som nu fick gården. Hvad betydde det för de andra? Ej en gång den, som skulle köpa den, kunde vara i en sådan spänning som den gamla undantagsgumman, hvilken stod här i skymunnan och väntade på att höra sitt öde afgöras med ett klubbslag.

Omsider föll klubban med en skarp smäll mot bordet, och den gamla sjönk öfvergifven ned på tröskeln och gömde ansiktet i sina händer. »Magnus Bengtsson» hade klockaren sagt. Utför mor Gretas kinder runno tårarna; men hon tänkte inte på någonting. Folket började troppa af och gingo utan att gifva akt på den gamla, som satt på trappan och grät.

»Det är undantagskäringen», anmärkte någon.

Och till sist var det tyst och tomt på gården, som bytt om husbonde.

Men den gamla märkte det icke. Hennes tårar runno fortfarande, och hon satt ännu kvar på samma plats med hufvudet tryckt i sina knotiga händer. Då spratt hon plötsligt opp. Som i en dröm hade hon tyckt, att någon tilltalade henne, och när hon såg opp, stod rike Måns Bengtsson framför henne, bred och dryg, med händerna i fickorna.

»Hör du inte, när en talar till dig?» sade han.

Greta steg opp och torkade, så godt hon kunde, sina våta kinder.

»Hvad tjuter du för?» sade bonden, när den gamla ingenting svarade.

»Jag tycker, det är så sorgligt allting», sade Greta, och det var inte långt borta, att hon börjat gråta på nytt.

»Hm. Ja. Det kan så tyckas ibland», menade Måns Bengtsson. »Nu får du emellertid vara hos mig, till dess du knallar dig undan.»

»Det dröjer väl ändå inte så länge», tillade han. Och därmed gick Måns Bengtsson, sedan han sagt till, att han skulle komma åter dagen därpå. —

Det kom nya människor till gården, en torpare, som tagit gården på arrende af storbonden. De nya människorna hade nya vanor, och allt blef främmande för Greta. Visserligen hade hon ingen, som längre bodde hos henne inne i stugan. Men det blef inte bättre för det. Hon tyckte, att hon var i vägen för alla människor, och hon bad gud hvar kväll att få dö. I tjugu år hade hon lefvat, sedan hon kom på undantag, och det var ju underligt, att vår herre, som var så god, inte kunde låta en gammal människa dö, när hon inte var till glädje för någon, utan bara gick i vägen och var till hinders. Men vår herre hade kanske sin mening med det, tänkte gamla Greta. Åtminstone hade prästen

en gång sagt så åt henne, och han borde väl veta det.

En natt drömde mor Greta, att hon såg döden. Han kom som ett stort benrangel och klef rätt in genom fönstret. Ur hans ögon glödde eldkol, och han höjde sin lie mot sängen, där hon låg. Men då bad mor Greta i drömmen så vackert för sig, att hon skulle få lefva, och när hon vaknade, tackade hon gud för att det hade varit en dröm.

Men med alla dessa nya människor kunde Greta aldrig riktigt komma till rätta, och som hon förut fruktat för sina barn, så började hon vara rädd för dem. Måns Bengtsson hade ställt så till, att det var arrendatorn, som skulle svara för undantaget, och mor Greta såg, att denne icke betraktade henne med blida ögon. Hon låg honom till last, alla människor låg hon till last.

En dag var ingen mer än arrendatorn hemma. Han höll på med att laga taket, och han hade bedt gamla Greta att komma in i stugan och göra opp eld i spiseln, till dess att hans hustru skulle komma hem.

Mor Greta gick därinne och pysslade vid spiseln, när hon hörde Eriksson ropa på henne, att hon skulle komma ut. Hon tyckte det lät på rösten, som om han vore kvar oppe på taket, och hon

tyckte nog, det var litet besynnerligt. Men hon släppte ändå, hvad hon hade i händerna och gick ut i förstugan. Just som hon kom så långt, att hon skulle stiga ut på trappan, fastnade hennes koftärm i låset på köksdörren, som stod öppen. Hon vände sig om för att få loss tyget, men i detsamma hörde hon ett brak ute på trappan, så att hon förskräckt sprang fram för att se, hvad det var.

Midt på trappan låg en stor kullersten. Och när Greta såg upp, mötte hon Erikssons ansikte, som lutade sig ner öfver takrännan och med ett underligt uttryck betraktade henne.

I en blink förstod Greta allt. Han hade rullat ned stenen just i det ögonblick, då han trodde, att hon skulle komma ut på trappan. Det skulle se ut som en händelse, och hade hon endast kommit ut ett ögonblick förr, skulle stenen hafva träffat henne i hufvudet och dödat henne.

Hon tordes ingenting säga, gick bara öfver gården in till sig och stängde sig inne. Sedan den dagen vågade hon sig aldrig upp till boningshuset, och om nätterna låg hon vaken i en ständig fruktan, att någon skulle komma in och slå ihjäl henne, därför att hon var för gammal.

Men ändå kom inte döden. Ännu i många år fick Greta se den gamla linden knoppas och dess

blad falla af. Och hon fick själf läsa i tidningen, hur det stod, att hon blifvit så fasligt gammal.

Gamla Greta trodde, att det var en förebråelse, och att det hade stått i bladet, att hon för länge sedan borde ha dött.

En förolyckad.

I glittrande solsken kom den lilla ångbåten från Kalmar och lade till vid Färjestaden på Öland, tvärs öfver sundet. Det var godt om folk, som stego ur, bönder om bondgummor, drängar och pigor. En probenreuter, som bröt på tyska, lät bära ett par kistor i land och sade till om skjuts vid gästgifvaregården. En gammal prost gick stadigt och småleende fram till en förspänd trilla, som väntade nere vid kajen, steg opp i den och körde i sakta lunk upp för den stora backen, som leder uppför landtborgen.

När alla passagerarna hade skingrats, stod ännu en ensam man kvar på bryggan. Hans kläder voro slitna, en stor lucka var rifven på ena sidan af rocken, och skjortan, som tittade fram mellan ylleduken och västen, var smutsig och grå. På hufvudet bar han en rund, toppig filthatt, och bredvid honom låg en liten säck, hvilken var hopknuten med ett snöre och syntes innehålla klädespersedlar,

Det såg ut att vara en ung man. Han kunde vara omkring tjugufyra eller tjugufem år, hans skägg var ännu ej fullt utvuxet, men hans ansikte, som var starkt solbrändt, hade den egendomliga magerhet, hvilken tyder på umbäranden. Hela hans gestalt var mager och senig, de långa händerna och handlofvarna, hvilka sköto fram under de korta ärmarna, vittnade om styrka, äfven när de som nu slappt hängde ned.

Han syntes fundera öfver något. Villrådig stod han på bryggan, gick ett par steg fram och tillbaka, kastade liksom drömmande en blick öfver det mörkblå sundet, där vågorna rullade för en kall nordlig bris, och han stampade ett par gånger, som om han frös. Till sist tog han med tillhjälp af en käpp och lyfte upp påsen på ryggen samt vandrade långsamt fram emot gästgifvaregården.

Kommen nära grinden, stannade han på nytt och tycktes öfverlägga med sig själf, vände därpå om och följde vägen, som bar uppför landtborgen.

Långsamt och likgiltigt gick han vägen framåt. Det var på våren, snön hade smält, vid vägkanten växte tussilago, och hvitsipporna buro hvitgröna knoppar. En ångande luft spred sig från den mjuka marken, men blåsten var kall, och det rasslade i de gamla pilarna, hvilka växte utmed vägen.

Den vandrande gick förbi det ena stället efter det andra, utan att gå in. Slutligen stannade han

utanför en rödmålad bondgård och öppnade efter en stunds tvekan grinden. Ett argt hundskall hördes från trappan, och en röd, snagghårig hund rusade emot den inträdande. Han värjde sig med att vika undan och locka på hunden samt stannade oviss ett stycke från trappan. När hunden fortfor att skälla, gick han långsamt uppför trappan, följd af hunden, hvilken morrande nosade på hans kläder.

Igenom den stängda dörren, som ledde in till köket, hördes barnskrik och en röst, som sjöng. Vandraren knackade på, men fick intet svar, och sedan han kastat ett par pröfvande blickar på de olika dörrarna, beslöt han sig för att öppna den ena och steg in. Sedan han ställt påsen ifrån sig, trädde han med hatten i hand och en underligt hopkrympt hållning öfver tröskeln. Hunden stannade kvar vid påsen, som stod på trappan.

När landsstrykaren inträdde, tystnade sången, och en storväxt kvinna trädde honom till mötes.

»Jag tänkte fråga, om jag kunde få hvila mig här en stund», sade han.

Jo, det gick nog an.

Vandraren satte sig tyst ned vid dörren, och hans blickar flögo snålt omkring rummet. Hustrun hade åter tagit den lilla i knät och satt sakta vyssjande framför vaggan. Barnet hade slutat skrika och såg med sina små uttryckslösa ögon på den främmande.

»I kunde väl icke ge mig nå'n mat», sade han till sist. »Jag har inte ätit i dag.»

Bondhustrun suckade.

»Det är så många, som gå in här», sade hon.

Mannen svarade icke, men han upprepade sin fråga med blicken. Kvinnan lade ned barnet i vaggan och gick fram till spiseln. Där tog hon ur en gryta några kalla potatis, lade dem på en tallrik, som hon satte framför den hungrige, och gick sedan efter ett stycke bröd och en mugg, som hon fyllde med mjölk.

Landsstrykaren åt, utan att se på värdinnan. Det var alldeles tyst i rummet, och i vaggan sof barnet.

»Hvar kommer han ifrån?» sade bondhustrun till sist.

»Från Kalmar», svarade mannen enstafvigt.

»Är han född där?»

»Nej».

»Kunde han inte få arbete där då?»

»Nej. Det är ondt om arbete nu för tiden.»

När han slutat att äta, satt han länge tyst, och bondhustrun började nästan känna sig ängslig, för att hon var ensam med en strykare inne i stugan.

»Det skulle väl inte vara något att göra här?» sade han slutligen. Rösten lät likgiltig, som om han varit van vid att göra frågan och kände svaret på förhand.

»Jag tror inte det», svarade kvinnan enstafvigt.

Landsstrykaren reste sig opp utan att svara och gick mot dörren. Plötsligt vände han sig om, som om han glömt något.

»Tack för maten», sade han.

»Tack», sade bondhustrun.

Han tog påsen på ryggen och gick, medan hunden följde honom till grinden. Utan att se sig om, fortsatte han framåt vägen, som leder midt öfver Öland, från västra kusten till den östra.

Åter gick han förbi flere gårdar, utan att bry sig om att gå in. Hans utseende var ännu mera sorgmodigt och likgiltigt än förut, och han såg sig knappast åt sidan, när han passerade de byggnader hvilka syntes från vägen. Han gick dem förbi, som om de varit folktomma, och han tänkte icke ens på, om där skulle finnas något för honom att göra eller ej.

Plötsligt stod han vid en korsväg. Midt emot syntes på afstånd som ett bredt, blått bälte Östersjön, och åt båda sidorna sträckte sig stora landsvägen, hvilken går utmed Ölands östra kust. Vandraren stod och betänkte sig, om han skulle gå åt norr eller söder. Samma enformiga slätt syntes så långt ögat nådde åt båda sidor. På slätten lågo gårdar och byar kringströdda, väderkvarnar reste sina trubbiga hufvar och skelettartade vingar mot den blanka luften, här och där höjdes en tornspira öfver en by. Liksom på trots valde han att gå åt

den mindre befolkade nordliga delen, och tagande sjön på höger gick han fram öfver alfvaren.

Han stannade ej, förrän han kommit midt i en kyrkby. Där satte han sig ned på ett par stenar, som fallit ned från kyrkogårdsmuren. Här satt han i lä mot blåsten och lutade ryggen mot stenmuren, som stod bakom honom. Några bara trädgrenar slokade ned öfver murens kant, och framför sig hade han en hel bygata med hus invid hus, tegel- eller halmtäckta ladutak, hvilka stängde för boningshusen. Äfven här såg det folktomt ut, och rådvill stirrade han på de många portarna, som han icke vågade öppna, för att icke ånyo bli visad tillbaka.

Då föll det honom plötsligt något in.

Prästgården!

Han reste sig opp, tog påsen på ryggen och gick midt öfver vägen, där en stor, rödmålad byggning låg, omgifven af trädgårdstäppa och knoppande löfträd. Denna gård var ej igenbyggd, den låg öppen och vänlig, en stor gårdsplan med nygräfda rabatter och en rund plan i midten. Ett grönmåladt staket omgaf hela gården, och en liten grind med hvitmålade spetsar stod på glänt.

Vandraren sköt försiktigt upp den och gick fram öfver den sandade planen. Ett par små gossar med hvita yllemössor lekte i sanden, men när den främmande nalkades, reste de sig opp och stodo

stilla, betraktande vandraren. Han tog af sig hatten för de små, som om detta hade kunnat förskaffa honom någon fördel, och gick fram till trappan.

Då höjde den största af gossarna sin röst. Det var en parfvel på fem eller sex år.

»Köket är därborta», sade han och pekade med fingret.

Vandraren ryckte till. Han kastade en blick nedåt sina kläder och tog ovillkorligen ett steg baklänges.

»Tackar», mumlade han. »Tackar så mycket.»

Han lyfte ännu en gång på hatten, tog ned påsen och gick, bärande den i handen, omkring gafveln och uppför en mindre trappa.

En ung kvinna i tarflig herrskapsdräkt, men med ansikte som en bondflicka, stod inne köket och bakade hvetebröd. Hon hade en hvit duk omkring hufvudet, och hennes armar voro bara långt öfver armbågen.

»Lina!» ropade hon, när landsstrykaren trädde in.

Vandraren stannade i förstugan, till hvilken dörren stod öppen. Han bugade sig klumpigt och blef röd, tänkte säga något om, att han ej ville göra henne något ondt, men kom sig icke för. Han såg att prästfrun blef rädd, när han kom, och det stack honom. Han blef förlägen och stammade något om att han var hungrig.

»Lina!» ropade frun åter, denna gång med otålig stämma, och såg sig ängsligt omkring.

Dörren öppnades och en fräknig tjänsteflicka kom inrusande. De båda kvinnorna betraktade nyfiket främlingen.

»Goddag», sade prästfrun, sedan hon hämtat sig. »Tag fram litet mat och gif honom, Lina.»

Det blef en god aftonmåltid, ty den unga prästfrun var godhjärtad och vänlig. Hon var endast rädd för att vara ensam med en karl, som hade sin hemvist på landsvägarna. Lina satte fram fisk, som var öfver sedan middagen, och prästfrun lade till två färska bullar af baket. Vandraren åt och blef mätt. Han glömde bort den känsla, som kommit öfver honom vid inträdet, och frågade, om han icke kunde få tala vid pastorn.

»Kyrkoherden», rättade frun leende.

Lina försvann för att hämta besked, och en stund därefter gick vandraren åter öfver gården, denna gång fram till stora trappan. Gossarna höllo åter upp med sin lek, och när landsstrykaren försvann in i förstugan, tittade två nyfikna ansikten in genom dörrspringan för att se, hvad den trasiga karln ville pappa. Men kyrkoherden tog honom med in i sitt rum och stängde dörren.

Han var en bredaxlad, undersätsig karl, med små gråa polisonger, hela ansiktsläggningen och utseendet i öfrigt påminde om en välmående

bonde. Endast den slätrakade hakan och glasögonen upplyste om, att han tillhörde det lärda ståndet.

Vandraren stannade på mattan vid dörren och såg sig skyggt omkring i detta rum med dess hvita gardiner, stora bokhyllor och linnemattor på golfvet. Det var så rent och vårdadt härinne, att han ej vågade taga ett steg på det blanka golfvet. Icke ens en doft af tobaksrök kunde förnimmas. Den främmande stod stilla och höll hatten, så att den dolde refvan på rocken.

»Du ville tala med mig», började kyrkoherden.

»Ja», sade den främmande bugande.

»Hvad heter du?»

Det var så länge sedan någon frågat honom om hans namn, att detta enkla spörsmål liksom tinade opp mannen vid dörren.

»Erik Boman», sade han, och det lyste till i hans blågråa, djupt liggande ögon.

»Nå, Erik Boman», återtog kyrkoherden af gammal vana, som om han talat med en af sina sockenbor, hvilken han var skyldig att hjälpa med råd och dåd. »Hvad är ditt ärende?»

»Jag söker plats», sade den långe vid dörren. »Jag har intet arbete.»

Kyrkoherden såg misstänksamt på honom och frågade:

»Kan du inte få arbete i din hemort?»

Boman såg ned. Han förstod genast, att det var en dålig rekommendation för honom, att han inte kunnat få arbete hemma, och han svarade med nedslagna ögon:

»Det fanns inte något arbete.»

Kyrkoherden hostade och gick ett slag öfver golfvet.

»Fanns det inte?» sade han.

»Nej», svarade mannen.

»Men du hade väl något arbete förut?»

»Nej.»

»Hvad lefde du då af?»

»Det vet jag inte. Jag svalt ofta.»

Det blef tyst en stund, under hvilken kyrkoherden gick opp och ner på golfvet.

»Hvar är du hemma?» sade han slutligen.

Boman nämnde socknen. Och nu när han kommit i farten, fortfor han af sig själf:

»Far min var en backstugusittare, de kallar, men han är död, och mor har inte, så hon kan lefva själf. Hon får mest hvad goda människor ger henne. Jag gick på dagsverke om sommaren och förtjänade en skilling då och då. Och sedan lefde vi, som vi kunde, om vintrarna.»

Han höll inne och drog efter andan. Det var tydligt, att minnet af dessa vintrar, då han setat ensam i stugan och svultit med modern, var något, som grep honom djupt.

»Den sista vintern var svår», sade han.

Kyrkoherden nickade. Han mindes den väl, det hade varit en ensam tid ute på östra kusten af Öland, när snön låg famnhögt och det yrde igen, så fort vägen var plogad.

»Det var hela dagar, när vi inte hade eld i spiseln», fortfor mannen vid dörren. »Ibland trodde jag, att vi skulle dö i stugan. Jag var så trött ibland, så jag orkade inte så mycket som att skotta undan snön. Jag ville bara sofva. Men så fick vi litet, förstås. Och så hjälpte det sig för stunden. Men jag ville inte göra om det igen. Nej, det ville jag inte.»

Kyrkoherden gick i tankar. Mannen hade intet i sitt utseende, som väckte misstro. Hans berättelse lät sanningsenlig, och hela hans utseende vittnade föröfrigt om att han verkligen hade umburit. De framskjutna axlarna, den gängliga gestalten, de insjunkna kinderna — allt detta tydde på, att han talade sanning. Kyrkoherden blef allt mer eftertänksam. Själf kunde han inte afskeda sin dräng för att draga på sig en främmande. Han tänkte igenom alla hushåll i byn, som han hade reda på. Här och där visste han nog en möjlighet. Men han kände tillika, att bonden icke ta'r i sin tjänst en man, som kommer gående på landsvägen. Om han själf ville ta' hand om saken kunde det kanske vara en möjlighet. Men han

hade gjort det förr och blifvit bedragen, och minnet häraf skrämde honom från att göra ett nytt försök. Med ens fick han en idé, och den främmande, som såg det förändrade uttrycket i hans ansikte, fick nytt hopp.

»Har du inte talat med prästen i din socken?» sade kyrkoherden.

Vandrarens mod sjönk på nytt. Han suckade djupt, och med ett trött uttryck svarade han:

»Jag har nog talat vid honom.»

Ännu en fråga hade kyrkoherden att framställa.

»Har du aldrig *kunnat* få en plats?» sade han.

Den tilltalade dröjde en stund med svaret.

»Jo», sade han till sist.

»Hur var det då?»

Vandraren blef tydligen förlägen och såg ned.

»Det var så, att jag visste om en plats som var ledig. Men jag väntade ett par da'r, innan jag gick. Och när jag då kom, var det för sent.»

»En annan hade fått den?»

»Ja.»

»Hvarför dröjde du då?»

»Jag vet inte. Det föll sig så. Jag har alltid brukat komma för sent.»

Kyrkoherden beslöt att göra processen kort. Han behöfde icke göra flera frågor, ty han kände hela denna historia. Han förstod, att denne man försökt allt, men han förstod också, att samtalet skulle

bli resultatlöst. Kyrkoherden sade därför ifrån, hur sakerna stodo, att han ej kände honom, att han ej kunde rekommendera honom, att han ej hade plats själf. Till sist tog han opp en krona och gaf den fattige.

Boman insåg att det var slut på samtalet. Mekaniskt behöll han silfverslanten i sin vänstra hand, och bugande drog han sig ut genom dörren.

»Det går kanske bättre, när du kommer litet längre uppåt landet», sade kyrkoherden. »Här är så tätt bebyggdt.»

Landsstrykaren tog sin påse på ryggen och gick vidare. Det hade börjat skymma, och från kökstrappan ropade en röst på gossarna, att de skulle komma in. Med slängande rörelser sprungo de öfver sanden och försvunno genom den lilla dörren. Vandraren stod ensam därute i den kyliga luften.

Han tog upp en sliten påse ur fickan och stoppade ned kronan bland några kopparslantar, som han hade kvar. Sedan gick han med samma likgiltiga gång som förut ut på vägen.

Vid slutet af byn fann han en öppen lada, där han sof öfver natten.

Erik Boman gick ur gård i gård. Hur länge han hade gått, visste han icke. Han hade för länge sedan upphört att räkna dagarna. Uppför hela östra kusten gick han, tvärs igenom den ofantliga kronoskogen. Han sof middag i flyg-

sanden och såg fyren afteckna sig mot en molndiger himmel, när det blef afton. Sent på kvällen stod han vid det smala sundet, som skiljer den klippö, på hvilken fyren ligger, från fasta landet. Låga martallar växte på backen bakom honom, och bruset af hafvet medförde något outsägligt dystert. Han satte sig ned på en sten och spejade öfver till andra stranden. I de små byggningarna bredvid fyren lyste ljus. Som små skinande punkter glimmade de emot honom genom den mörka natten, och långt ute i hafvet glittrade ljuset från fyren, som brann med klar stark låga.

Landsstrykaren stod villrådig på stranden och såg ut öfver den smala remsa af vatten, hvilken skilde honom från att få tak öfver hufvudet. Okänd som han var med trakten, hade han trott, att fyren låg på fasta landet, och han hade räknat på att åtminstone få hvila ut på detta ställe, från hvilket han skulle vända tillbaka för att se, om västra kusten hade bättre om plats än den östra. Afundsjuk och sorgsen stod han och betraktade dessa byggningar, där människor hade tak öfver hufvudet, åto sig mätta och gingo till sängs för att sofva. Han tänkte på den, som satt uppe i fyren. Han skulle vaka vid den stora lampan, hvilken från sin jättestake lyste ut öfver det farliga vattnet. Men när några timmar hade gått, skulle också han ha en bädd att gå till hvila i, och en annan skulle

taga hans plats. Han hade en plats, som gaf honom husrum och bröd. Alla hade sin plats i lifvet, alla, utom han, som stod där på stranden och såg ljusen lysa i mörkret mot ett vatten, som han ej kunde komma öfver.

Ropa, till dess en båt lade ut, vågade han ej. Om också någon kom för att hämta honom, skulle denne dock aldrig taga honom med sig öfver. Åh nej! De, som bodde därute, de hade det bra. De behöfde åtminstone inte frukta, för att landsstrykare skulle komma och ofreda dem.

Han kände hat till dessa människor, därför att de hade det bra, och i det han tog upp en sten från marken, slungade han den af alla krafter mot de tindrande ljusen, i hopp att han åtminstone skulle störa lugnet hos några af dessa, som sutto i ro. Men stenen gick icke fram. Den föll med ett plumsande i vattnet, och i vanmäktig förbittring knöt vandraren händerna mot de tindrande ljusen. De slocknade småningom, det ena efter det andra. Det blef mörkt, och endast fyrens oåtkomliga låga lyste högt och majestätiskt öfver det oroliga vattnet.

Den ensamme mannen drog ett andedrag, som om han känt lättnad vid att icke längre behöfva se dessa ljus, som erinrade honom om människor. Han vände sig om och gick med hastiga steg söderut.

Han kom ut på en brant, ofvanför hvilken vägen gick. Vid sidan om honom nästan under hans fötter skvalpade vågorna, men mörkret var tjockt och han såg ej hafvet, hörde endast dess starka, enformiga brusande. Om en stund var han midt i en by. En hund skällde vid ljudet af hans steg, men hela byn var mörk och tyst. Ej ens ett ljus lyste ur de små, fyrkantiga fönstren. Han passerade genom byn och såg ett par sjöbodar, som skymtade genom mörkret nere vid stranden. Dörren till den ena stod öppen. Han steg in och lade sig med hufvudet mot sin påse på golfvet och somnade ifrån hungern, som gnagde honom.

I sömnen hade han en underlig dröm. Han såg en liten aldunge, som växte omkring ett djupt, trångt kärr, i hvilket en dragoxe hade sjunkit ned, så att gyttjan steg honom högt upp på ryggen. Han bar ett ok öfver manken, och i dyn bakom honom släpade ännu tömmarna. Det arma djuret gjorde fruktansvärda ansträngningar för att komma opp, dess rygg krökte sig krampaktigt och gång på gång ljödo dess ängsliga bölande med ett doft ljud, som berättade om dödsångesten.

Plötsligt såg det ut, som om hela den lilla aldungen ynglat fram människor. De kommo ur hvarje buske, smögo sig fram bakom hvarje träd och de bildade en tätt sluten krets kring den grop, i hvilken den förolyckade dragoxen kämpade för lifvet.

Men ingen af dem rörde en lem för att hjälpa honom. En hel mängd af nyfikna och likgiltiga ögon tittade fram bland alarnas klibbiga blad. Det var bönder och torpare, gamla gråhårsmän och kraftiga pojkar. Alla buro arbetsdräkter och pratade lifligt med hvarandra. Där fanns kvinnor också. De kommo barhufvade och med uppkaflade ärmar, mjöliga i ansiktet, som om de hållit på att baka bröd.

»Akta er», ropade de. »Han kan göra oss illa.»

Och de sprungo bort igen, sedan de mättat sin nyfikenhet. Männen stodo kvar, och de äldste af dem skakade sina hufvuden.

»Det är inte lönt att hjälpa honom», sade de. »Han går genast dit igen.»

De försvunno en efter en, dungen blef tom, och oxen råmade i dödsångest efter de bortgående.

Då tyckte drömmaren, att det plågade djurets krafter började mattas, dragoxen arbetade icke längre på att komma upp, gungflyn slöt sig samman öfver hans hvassa rygg. Råmandet upphörde, det blef tyst i skogen, och i den svällande gyttjan sjönk det ensamma djuret, till dess att endast hornen syntes liksom två krökta grenar, stickande upp ur dyn.

Den drömmande fick en kvalfull förnimmelse, och synen försvann. Det var icke längre ett djur, det var han själf, som sjönk i ett bottenlöst mörker.

Han utsträckte sina händer och ville ropa om hjälp. Men rösten svek honom. Allt djupare sjönk han, och mörkret slöt sig samman öfver hans hufvud som en omätlig tyngd, till dess att han plötsligt kände sig stöta emot något hårdt och vaknade med en isande känsla af köld.

Det var dager, och bredvid den liggande mannen stod en stor, grof bonde och sparkade honom i sidan.

»Hvem i helvete har gett dig lof att ligga här?» sade bonden.

Erik Boman satte sig upp. Drömmen susade ännu i hans öron, och skamflat lyfte han sin påse från golfvet.

»Jag gjorde väl ingen för när med att ligga här», sade han.

»Ut med dig», röt bonden.

Landsstrykaren svarade ej. Han rätade ut sina trötta lemmar, hvilka voro styfva af de hårda bräderna, och smög sig med långsamma steg upp till landsvägen. I dörren till sjöboden stod bonden och såg efter honom.

Öfver den låga skogen hade solen gått opp, och dess sneda strålar lyste på den däfna marken, glittrade i sundets blåa vågor och glänste i landsvägens ljusa damm, som rördes opp af den gåendes fötter. En sakta sunnanvind blåste honom i an-

siktet och öfver en åker drillade en ensam, osynlig lärka.

Den tid, han hade strukit omkring på landsvägarna för att söka arbete, hade förändrat Erik Boman. Själfva hans hållning var icke längre densamma. Den var slappare, och ansiktet hade fått ett mera förvirradt uttryck, som om detta ändamålslösa sökande från dörr till dörr hade beröfvat honom all lifvets spänstighet och kraft att bryta sig igenom de väggar, hvilka alla stodo upptimrade så fast och säkert, liksom enkom för att mota honom. Mer än någonsin gick han ur vägen för alla, och när bonden sparkat honom upp ur hans korta sömn, skulle det ej ens ha' fallit honom in att sätta sig till motvärn. Vek om hjärtat, gick han framåt landsvägen, med en känsla af sorgbunden ensamhet, en stor tryckande känsla af ensamhet. Ingen dörr stod öppen för honom. Hvem som ville kunde sparka honom undan som ett oskäligt djur.

Hvad var det för fel med honom egentligen? Hvarför ville ingen människa ta' emot hans arbete, när han kom och erbjöd det? Hade han kanske begärt något orimligt betaldt? Nej. Kunde han inte arbeta lika bra kanhända som alla dessa lata drängar, hvilka gingo och drönade bakom plogen och af lättja bestulo sina husbönder på halfva arbetet? Hos svaga naturer kommer ödmjukheten

med motgången, och Erik Boman fann med sig själf, att han var den sämste, den mest förtrampade, den lägsta af alla mänskliga varelser. Intet arbete kunde vara så smutsigt och lågt, att icke han skulle vilja utföra det. Men människorna sågo det icke. De kunde rakt inte begripa, hvilken stillsam och ordentlig arbetare en husbonde skulle fått i honom. Aldrig skulle han ha öppnat sin mun till en motsägelse, aldrig knotat, om han också fått dålig mat och ändå behöft släpa från morgon till kväll, så att han föll ihop af trötthet, när aftonen kom. Åh! Han skulle ha mottagit alltsammans. Som en nåd skulle han tagit allt lifvets elände och på sina knän tackat Gud, som var hans fader i himmelen, bara han funnit så mycket som en enda liten vrå, där han kunnat krypa in och känna sig hemma. Men därhän kom han aldrig, och aldrig skulle han komma så långt. I stället hade han nu strukit omkring halfva Öland, snart skulle han komma tillbaka till den plats, där han steg i land. Ur gård och i gård hade han gått, ibland fick han mat, någon gång pengar, oftare blef han utkörd utan att få något alls. Stadigvarande arbete fick han aldrig. Under några dagar hade han fått hjälpa till med skogshygge i trakten af Böda. Men nu var han ledig igen, ledig att njuta lifvet och fri att göra, hvad han ville och behagade.

Han var en fri arbetare. Ingen människa skulle hindra honom från att lägga sig här bredvid vägkanten och svälta ihjäl, om han hade lust med det. Stryka omkring på landsvägarna kunde han också göra, så länge han behagade, och han hade ingenting annat att frukta än att länsman skulle ta' fatt honom och skicka honom gratis hem till den socken, där han var skrifven. Ty det hade länsman rätt till, och om det inte hade skett, så var det väl därför, att inte alla hade lust att angifva människor, därför att de sökte arbete.

Det hade börjat roa honom ibland, när han såg, att hans inträde väckte skrämsel i stugorna. Ibland när han fick mat, tyckte han det såg ut, som om man gaf honom, därför att ingen tordes neka, och han skrattade högt för sig själf, när han tänkte på, hvilken mäktig man han var, som bara behöfde visa sig, för att människor skulle ge honom, hvad han behöfde.

Underligt var det i alla fall, att man kunde få sätta folk i fängelse, därför att de sökte arbete. Ja, det förstås. Men när ingen ville ge' en stor, stark karl arbete, så måste han ju drifva omkring. Lagen befallde honom att hålla sig hemma och svälta ihjäl. Det kom an på, om han hade lust med det. Och hungersdöden var långsam. Alltid kom det något i vägen, som i sista stund höll det besvärliga lifvet uppe.

Ju mer han nu närmade sig bebodda trakter, desto lifligare vaknade inom honom fruktan för, att någon skulle anmäla honom, så att han blefve gripen och hemskickad. Han såg nog icke förtroendeväckande ut. Hans kläder hade blifvit smutsiga och trasiga, hans ansikte magert, och ögonen lågo ännu djupare än vanligt. En dag, när han satt i en bondstuga, hade han fått se sina drag i en spegel, som stod på bordet, och han blef nästan rädd för sig själf. Så magert var hans ansikte, så oredigt hans hår, och så skarpt blickade ögonen fram under den starka pannan, hvilken var våt af svett. Hela hans ansikte såg ut som en dödskalle med ögon, där köttet försvunnit, så att huden låg tätt utmed benet.

Han gick hela dagen ända till middagstid. Sedan sökte han hvila. På samma sätt förflöt nästa dag. En besynnerlig ångest kvalde honom. Han var rädd för dagsljuset, och samtidigt med att han märkte, hur hans åsyn skrämde de mötande, kände han själf fruktan för dem. Tankarna började återvända till en liten backstuga, som låg vid skogskanten, och där en gammal hopfallen gumma satt och väntade på, att lifvet till sist måtte lämna henne i ro. På samma gång tänkte han på sig själf.

Hans hjärta krympte tillsammans af medlidande med den stackars Erik Boman, som fick gå ur gård och i gård och tigga sig till lite mat. Han hade

börjat se på sig själf, som på en annan person, och han talade halfhögt om denne andre som om en fattig stackare, hvilken icke hade någon annan i världen att trygga sig till.

»Nu är han så usel, han kan bli», tänkte han. »Har han eller hans föräldrar syndat, så har han fått sin lön, och han skall gå och gå och höra på vällingsklockorna och känna matlukten ända ute på landsvägen, men inte kunna få något med.»

Hvarför kunde han ej gå in och be' om mat i dag lika väl som annars? tänkte han. Det är detsamma i dag, som det alltid har varit. Det är inte så roligt att tigga, förstås. Men alla ska' vi väl lefva. Det är en underlig karl, den där Erik Boman, som inte kan ta' sig fram i världen. Den ena arbetar, den andra tigger, den tredje stjäl. Det är också ett sätt. Då slipper man åtminstone kröka på ryggen och göra sig till hund för ett ben.

Han hade kommit ner på alfvaren. Solig och ödslig låg den i middagsdagern. Det korta gräset hade börjat få en skiftning i svag ljus grönska, och det glittrade i vattenpölarna, som ännu lågo kvar, sedan snön smält bort. I klart ljus låg hela slätten, där telegraftrådarna försvunno i fjärran, och marken syntes höja sig mot horisonten, som om man sett ut öfver en sjö. Långt bort skymtade gårdar och stugor. Mot synranden aftecknade sig två jättelika väderkvarnar, hvilka tycktes skjuta opp

emot den blå himmelen. Och öfver hela denna stora ödslighet lyste vårsolen varmt och förrädiskt med ett ljus så strålande och gladt, som om aftonen aldrig skulle komma, när solen gick ned.

Helt nära vägen ett litet stycke in på alfvaren låg en annan, mindre väderkvarn. Den var grå och förfallen, såg ut som ett gammalt öfvergifvet ruckel. Vandraren tog af ifrån stora landsvägen och gick fram mot kvarnen.

Försiktigt undersökte han den nedifrån. Några halfruttna trappsteg ledde dit upp, och dörren stod öppen. Men vår man vågade ej gå in af fruktan att möta någon.

Han stod stilla nedanför den och stirrade upp mot den öppna dörren. Hans hjärna var förvirrad af trötthet och tankar, som evigt gingo i samma cirkelgång. Hvad han egentligen sökte i denna gamla kvarn, begrep han inte själf. Men han hade ingen tanke på att vända om, ville bara in, om för att sofva eller tillfredsställa någon besynnerlig slags nyfikenhet, det visste han icke. Han stod bara envist stilla och stirrade mot den öppna dörren.

Det föll honom plötsligt i sinnet, att han skulle vilja gå in genom en dörr, där intet mänskligt ansikte behöfde möta honom, och lugnad af den fullkomliga tystnaden därinne, steg han slutligen upp för de knarrande trappstegen.

Det var alldeles tomt därinne, tyst och stilla. Vandraren satte sig mot väggen och tog ur påsen fram en liten bit sill och ett stycke hårdt bröd. Han hade sparat länge på detta anspråkslösa matförråd. Om det hände någon gång, att han inte orkade gå längre, hade han ämnat taga fram det. Tanklöst grep han nu efter dessa bitar, och han höll dem länge i handen, utan att äta.

Plötsligt reste han sig opp, som om han kommit att tänka på något, och såg sig omkring. Kvarnen var gammal och förfallen. Låset var söndrigt. Det var därför, dörren stått öppen. Men den var tydligen ändå i brukbart skick, och stenarna voro mjöliga. Boman började söka öfverallt, och i botten på en lår fann han ändtligen en smula mjöl. Han vätte sillbiten med tungan och rullade den i mjölet. Med ett förnöjdt leende tog han upp den och förtärde den stående tillika med brödstycket.

Då föll hans blick ut genom den öppna dörren. Han såg blott en bit af landsvägen och alfvaren, hvilken sträckte sig på andra sidan om denna, och där backen sluttade ned mot sundet, såg den ut, som om den varit afskuren, tecknande sig mot det blå vattnet. På krönet af denna backsluttning låg en liten grå stuga, och utanför densamma gick långsamt en liten krokig gumma, hvilken mödosamt tycktes släpa på något tungt, och försvann bakom knuten.

Vandraren stod alldeles stilla, och hans blick syntes liksom växa fast vid denna låga byggnad, från hvars långa skorsten en blå rök hvirflade opp.

Det gick en skakning genom den länge, magre mannen, och han tog sig åt pannan, som för att jaga bort en tanke. Men som gripen af en förtrollning, stod han kvar, och ögonen vändes åter med samma stirrande uttryck mot den lilla kojan på backens krön. Hans näsborrar vidgades, och en hjärtklappning öfverföll honom så starkt, att han satte sig ned af fruktan att svimma. Han talade halfhögt.

»Det har gått långt med dig, Erik Boman. Mycket långt.»

Ensamheten föll öfver honom som något oerhördt tryckande. Som skogsbo, hade han aldrig förr sett någon slätt, och hela tiden han vandrat på Öland, hade denna slätt följt honom som något ohyggligt, hvilket ingaf honom fruktan. Det gjorde ondt i hans ögon att ständigt se så långt bort, och den öde heden hade icke den lugnande ensamhet, som bor i skogen. Han saknade det vyssjande ljud, som susar i träden, och detta vidsträckta fält, hvilket låg så platt som ett stelnadt haf, göt oro i hans blod och kom honom att oupphörligt vända sig om, som om han varit förföljd af någon hemlig fiende. Den gjorde honom helt beklämd, och han kände sig så liten och ensam,

som om han varit ett barn, hvilket oförvarande kommit bort från sin mor.

Han steg ned ur kvarnen och ämnade af gammal vana gå vidare utåt landsvägen. Men han kunde helt enkelt icke. Det var som en osynlig makt fjättrat honom på denna punkt af den öde slätten, där han bara såg en ensam koja teckna sitt låga tak mot sundet, som gick blott i väster. Han sjönk ner på den torra gräsvallen, och med ens föreföll det honom, som om allt, hvad han kunde minnas, allt hvad han hittills upplefvat, sjönk bort i ett djupt mörker, och han låg ensam kvar, så tom på tankar, som hans moder födt honom till världen.

Endast en känsla lefde inom honom: alla hade stött honom bort; ingen ville veta af honom.

Han låg på marken och slet i det korta gräset, medan denna ensamhetens förtviflan marterade honom, och känslorna stego inom honom som bubblorna höja sig i kokande vatten.

Med ens kommo hans tankar att vända sig kring den gamla gumman, som han sett försvinna bakom stugans knut. Det föreföll honom som om denna gamla gumma vore det enda lefvande väsen, han nu visste om — utom sig själf. Och det förvånade honom nästan, att några steg längre bort fanns kanske en annan, hvilken liksom han själf icke visste, hur hon skulle kunna lefva.

Och hon hade ändå så kort tid kvar. Så litet som han sett henne, förstod han ändå, att hon måste vara mycket gammal. Och trots detta satt hon här ute på alfvaren och tänkte icke på annat, än hur hon skulle få lifvet att räcka så länge som möjligt. Liksom han själf, hade hon kanske ingen glädje däraf. Men ändå ansträngde hon sig för att behålla detta lif, som icke bjöd henne någon glädje, endast arbetet att hålla ut så länge som möjligt.

»Det är besynnerligt», fortfor han i samma tankegång, »att hon kan lefva. En gammal torr gumma, som är så svag, att hon stapplar sig fram. Hur kan hon lefva? Tänk, hvilken massa af mat hon måtte ha proppat i sig, om man räknar ihop under en sjutti, kanske åtti år. Hvem har gifvit henne allt hvad hon behöft? Hur har hon burit sig åt för att alltid skaffa sig tak öfver hufvudet och mat, efter hon kan lefva än? Inte kan nå'n ha' gått och gifvit henne. Nej, så dumma är inte människor. Hur kan hon ha orkat med att dag ut och dag in skaffa sig födan, när det är så svårt och så många, som slåss om den?»

Han blef liggande kvar på marken, medan solen långsamt dalade mot väster, och hennes heta middagsstrålar förvandlades i stilla aftondager. Men han märkte icke, att tiden led, och han rörde sig ej, förrän skymningen låg tung öfver alfvaren, och

en kall luft väckte honom till verkligheten och tvang honom att stiga opp.

Mekaniskt såg han sig omkring i mörkret, och och plötsligt sköt den tanken opp i honom, att nu var allt slut. Det tjänade ingenting till att strida emot längre. Gå ned till sjön... fylla fickorna med sten... springa ut så långt som möjligt... sjunka i det kalla vattnet... och domna bort, innan solen kom tillbaka med en ny dags grubbel och elände.

Gråtande som ett barn gick den ensamme mannen öfver slätten fram emot backen, som sluttade nedåt sjön.

»Stackars Erik Boman», mumlade han för sig själf, återigen som om han talat om en annan. »Han duger inte till något annat. Och därför ska' han dö, innan han hinner göra något orätt i världen.»

Då såg han ännu en gång bort mot det håll, där den lilla stugan låg. Dess konturer skymtade endast dunkelt fram genom den djupa skymningen, men i ett fönster, hvilket låg nästan nere vid marken, syntes ett matt, fladdrande eldsken.

Det måtte komma från spiseln, tänkte den ensamme mannen. Han såg lugn ut, men i hans blick kom något rofdjursaktigt, och hans ben darrade, som om han på en gång hyste fruktan och begär.

Gråten stannade, och han ändrade riktning. Skälfvande i hela kroppen, gick han fram mot den låga stugan. Han tryckte handen hårdt omkring käppen och andades kort, som om en plötslig feber bränt genom hela hans kropp.

Det svaga ljuset vägledde honom, och på den jämna slätten gick han säkert som på ett kammargolf. När han kom närmare, stannade han. Tydligen urskilde han den lilla byggnaden. Den var låg och smal. Det såg ut, som om den icke rymde mer än ett enda rum. Stenfoten var låg och bräcklig, det gråa, ostrukna timret snuddade nästan vid marken. Utmed fönstret var en smal blomsterbänk, i hvilken syntes några vissnade stjälkar. Det såg ut, som om han icke kunnat slita sig lös från denna stuga. Han gick omkring den och varseblef en låg dörr, hvilken endast var stängd med en klinka. Något annat fönster än det, som vette mot slätten, fanns icke, och landsstrykaren smög sig försiktigt ända fram till väggen för att se, om det fanns någon spricka, genom hvilken han kunde se in i stugan. Då hörde han ljudet af en röst. Han ryckte till och ställde sig med örat lutadt mot den otäta väggen. Hela hans kropp skakade, som om han haft frossan, och han lyssnade ånyo. Nej, han hade icke hört fel. Det var en kvinnoröst, han hade hört. Hon talade och jollrade därinne. Hon var alltså icke ensam. Men med hvem talade

hon? Han ställde påsen ifrån sig och med hatten tillbakaskjuten i nacken och käppen i handen, intog han för tredje gången sin lyssnande ställning.

Då urskilde han tydligen den gamla gummans röst, som entonigt framjollrade ofattbara ord, och strax därefter hördes ett sakta skrockande.

»Hon har höns i stugan», tänkte vandraren. Han var så upprörd, att hans mun hängde öppen, som om han varit rörd af slag. Han visste icke, hvar han var, eller hvad han gjorde. Med ett ryck slet han upp dörren och störtade in.

Lutad öfver en gryta, som kokade vid den svagt flämtande elden, stod en gammal gumma, hvilken syntes vara densamma, som han sett ifrån kvarnen gå fram till stugan och släpa på något tungt. På en tapp halm bredvid henne låg en höna på ägg. Vid hans inträde vände den gamla hufvudet emot dörren, och eldskenet föll på ett torrt, gulnadt ansikte, från hvilket ett par frågande ögon stirrade emot honom.

Med en blick såg han hela rummet, och i det han höjde sin tunga käpp, slog han den med all makt gång på gång mot gummans hjässa.

»Du ska dö», skrek han. »Följa mig i eländet. Hvarken du eller jag ska' gå här längre och slita för att kunna lefva.»

Han slog, till dess den skrumpna kroppen låg orörlig och stel på det gråa golfvet, och när den

gamla låg död framför honom, upphäfde landsstrykaren ett skrik. Det lät som ett vilddjurs rytande. I samma ögonblick sjönko hans armar maktlösa ned och medvetslös stod han flämtande och betraktade den liflösa kroppen.

Han stod som en sömngångare, med glasartad blick stirrande på sitt offer, och i hans själ fanns icke en aning om, hvarför han handlat, som han hade gjort. Midt ur den förvirring, som alla hans olyckor hopat öfver honom, hade denna gärning dykt opp, ej som ett öfverlagdt beslut, utan som ett plötsligt utbrott, hvilket kom så oförberedt, att dråparen själf ännu icke ens förstod, att det skedda kunde vara verklighet.

Plötsligt väcktes han i sina tankar af ett prasslande ljud. Förskräckt såg han upp. Hönan hade flugit opp på spiselkanten, och förskrämd satt hon där, skrockande och flaxande med vingarna.

Mördaren ryggade tillbaka. Åsynen af detta ängsliga djur, hvilket som ett stumt vittne betraktade honom och hans offer, fyllde honom med en fasa, hemskare än den, hvilken själfva brottet kunde framkalla. Värjande sig med båda händerna, som om han hade sett ett spöke, gick han baklänges ut genom dörren.

Han stannade, när han kommit öfver tröskeln och andades ut, som om han hade varit nära att kväfvas. Hans ögon slöto sig ett par gånger, an-

siktet återfick sitt vanliga uttryck af tungsinthet, och maktlös sjönk den gängliga gestalten ned på den låga trappan, skakad af en konvulsivisk gråt.

Länge satt han där, alltjämt snyftande, liksom den hvilken begått ett dåd, som ej kan försonas, och när han reste sig opp, tog han mekaniskt påsen på ryggen och ämnade fortsätta sin vandring. Men när han gått ett par steg, kom fruktan öfver honom, och han vände sig om. Han kunde ju icke gå sin väg. Det skulle bli upptäckt, man hade sett honom gå vägen fram, det skulle göras razzia efter alla lösdrifvare, och han skulle icke kunna undgå att bli tagen. Han slängde påsen ifrån sig och gick åter in i stugan.

Därinne hade elden slocknat. Endast några kol glödde med en svag dager i spiseln. I mörkret hörde han flaxandet af vingar och han skalf af fruktan, att dessa vingar skulle komma i beröring med hans ansikte.

Med darrande händer trefvade han öfver spiselkanten, tills han fann några svafvelstickor. Han hackade tänderna af förskräckelse, och han vågade ej se på henne, som han hade slagit. Samlande all sin sinnesnärvaro, strök han eld på en sticka och antände sänghalmen. En klar låga fladdrade opp. Lågan steg uppför väggen, det knastrade i halmen och den torra massan, som satt instucken mellan bjälkarna, med ens blef det ljust, och vid

skenet såg han blott en sak. Han såg blod på sina händer, på golfvet, i sänghalmen, på det enensamma offret för hans nattliga dåd. Och när elden flammade opp, flög hönan mot fönstret, i vanmäktig förskräckelse hackande mot de små rutorna, som i eldskenet skiftade i alla regnbågens färger.

Ett skri bröt fram ur hans bröst, ett skri, så fasansfullt, att han blef skrämd af sin egen stämmas ljud. Utan att se sig om, rusade han ut i det fria. Där ryckte han till sig påsen, käppen hade han haft i handen, när han gick in — och sprang af alla krafter bort öfver alfvaren.

Hur långt han hade sprungit, visste han inte. Men när han stannade, var han utmattad i alla leder som efter en långvarig sjukdom, och han erfor icke längre någon fruktan. Han vände sig om och såg tillbaka åt det håll, från hvilket han kommit.

På krönet af backen syntes mot den mörka natthimmelen en stor brasa, hvars röda lågor, inhöljda i en tjock rök, knastrande höjde sig i luften. För den lätta vårvinden flögo stora gnistor bort och slocknade i mörkret.

Hvarje minne af, att han endast för en timme sedan hade beslutat taga sitt eget lif, hade försvunnit ur hans själ, som en liten ensam låga försvinner i en stor förtärande brand. Han hade glömt det som något längesedan försvunnet. Af hela sitt

lif såg han endast detta brinnande hus, där hans stora brott gick opp i stigande flammor, och med känslan af fasa blandade sig en djup undran — hvar? — hur? — och hvem? Hvem hvar han? Och hvad hade han gjort? Det var som om själfva medvetandet var bortbrändt i hans eget utpinade lif.

Vandraren stod stilla, till dess lågan sjönk ihop och tycktes försvinna i marken. Då tog han beslutsamt vägen mot söder och följde med raska steg stora landsvägen. Så länge branden varade hade ingen människa gått förbi.

* * *

Men när natten gått till ända, och dagen kom åter med solljus och lugn, stod den ensamme vandraren inne på kontoret hos traktens kronofogde och bekände af fri vilja nattens brott.

Han var åter sig lik, och hvarför han mördat, visste han icke. När rannsakningen var utagerad, bötade Erik Boman med lifvet för sin missgärning.

En mörderska.

En ensam kvinna gick vägen fram, som leder från Skurubro och in öfver Vermdön. Hon gick långsamt och med möda. På hennes tunga gång och den starka rundningen af hennes kropp skulle en mötande ha sett, att hon var hafvande.

Snön föll tätt, så att den bländade hennes ögon, och utan att hon märkte det, hade hon kommit in på en smalare väg, som ledde ned bland villorna vid Skurusund. Det var skymning, och öfver de mörka höjderna, som i jämn linie följde det smala sundet, blänkte granarnas toppar af hvitt.

Den ensamma kvinnan stannade ofta och drog efter andan. Med en konvulsivisk rörelse af smärta böjde hon sig framåt, under det att hela hennes kropp skakades och från hennes mun ljödo kväfda skrik. Men när hon hämtat sig en stund, gick hon åter vidare, gick, som om det gällde lifvet, medan den mjuka snön föll öfver hennes hår, som glidit fram under hucklet, och framför hennes fötter på vägen, som slingrade sig fram mellan sundet och skogsbranten.

Där vägen svängde omkring bergklinten, föll ett ljussken öfver snön och darrade i luften bland de skimrande snöflingorna. Kvinnan stannade som bländad af ljuset. Hon såg ett fönster, som lyste i mörkret, en byggnads mörka konturer, som stego fram ur skymningen, en rök, som steg upp ur en skorsten och lyste grå mot de hvita flingorna, en trappa, öfvertäckt med snö.

I samma ögonblick böjde hon sig framåt af smärta, samlande sina sista krafter sprang hon fram mot trappan, där hon sjönk ned med ett förtvifladt skrik, som ljöd hemskt i den stora tystnaden, och när dörren öfver trappan i nästa ögonblick gick upp, blickade ett hvithårigt gubbansikte med undrande och skrämda ögon på en främmande kvinna, som låg på tröskeln till hans hus, upphäfvande födslovåndans genomträngande, darrande ångestrop.

Dagen därpå stodo främmande människor böjda öfver hennes bädd, och undrande föllo hennes ögon, icke på ett, utan två små barn, som lågo vända emot hvarandra i vaggan bredvid sängen och girigt sögo den mjölk, som modern själf icke mäktade gifva dem.

Hon slöt ögonen, och när barnen somnat, gledo hennes minnen fram, och under de darrande ögonlocken trängde sig stora, tysta tårar.

Att *han* hade kunnat lämna henne så ensam, förstod hon. Men hon sörjde däröfver med den öfver-

gifnas hela ensamma bitterhet. Hon visste så väl, att när männen fått, hvad de åtrått, gå de sin väg och lämna mödan åt kvinnorna, och om den, som öfvergifvit henne, visste hon, att han hade gjort så förr. Det var flere kvinnor än hon, som setat med barn efter honom, när han for till Amerika. Att han lockat henne först och sedan öfvergifvit henne, det hade hon sörjt öfver så länge, att den sorgen liksom stelnat inom henne. Det kändes, som om den plats, denna sorg förut intagit i hennes hjärta, nu var kall och tom och icke ens lönade mödan att söka återfinna.

Hon såg bara en scen, och det var, hur hon en dag hade kommit fram till arrendatorn, hos hvilken hon tjänade. Som den naturligaste sak i världen hade hon sagt honom, att nu kunde hon inte tjäna längre. Det var bäst, att hon finge gå hem till sina föräldrar, innan det blef för sent. Han hade svarat helt lugnt, att det var nog det bästa. Så hade han sett nedåt hennes kropp och dragit på munnen.

Och så hade hon gått, ensam med ett knyte i handen. I fönstret hade barnen setat och sett efter henne, och hon hade märkt, att de knuffat på hvarandra och skrattat.

Det såg hon i minnet, medan den trånga gården med brunnen och skrindan, som alltid stod vräkt mot staketet, trädde fram för hennes inbillning.

Men hvad som grämde henne var, att husbonden inte kunde ha spänt en häst för den skrindan och skjutsat henne hem, eller åtminstone bara ett stycke af vägen. Då hade hon kommit till de sina och fått föda sina barn i ro, och hon hade icke behöft att ligga främmande människor till last och veta, att de gingo och väntade på att hon skulle blifva frisk, så att hon kunde komma ur huset.

För resten voro de vänliga mot henne. Det var herrskapsfolk, till hvilka hon kommit. En gammal fru gick ut och in och gaf henne allt hvad hon behöfde, både mat och hjälp med barnen. Och en gång, när hon låg och blundade, och de andra trodde att hon sof, hade en gammal herre varit där inne. Hon kände igen samma ansikte, som hade böjt sig öfver henne på trappan, och hon hörde honom säga till den gamla frun:

— Ja, ja, Kristin! Också vi ha en gång varit unga.

Men hela tiden plågade henne den tanken, att hon låg främmande till last med sina barn, och hon skämdes också, att främmande skulle se dem. Ty det var hos herrskapsfolk hon låg, och inte hos sina likar.

Därför steg hon upp på femte dagen, och fast de gamla gjorde allt för att hålla henne kvar, tog hon sina barn på armen och gick, sedan hon tafatt sagt farväl och tackat för hvad hon fått och för det besvär herrskapet gjort sig.

I fönstret stodo de båda gamla och skakade sina hufvuden, när de sågo efter den ensamma flickan, som ej kom sig för att vända sig om och hälsa till afsked, där vägen svängde vid bergklinten.

Den unga kvinnan tänkte underliga tankar, när hon ensam gick vägen framåt med sina barn. En kall vind svepte omkring henne och ruskade i granar och tallar, så att stora snöflingor föllo ned och gjorde djupa hål i den lösa snön. I öster stod ett stort, tjockt moln, och genom den gråa vinterdagern lyste ingen solstråle fram. Skärgården var kall och öde, den såg hemsk ut, öfver alla föremål låg dagerns entoniga känslolöshet.

Flickan gick långsamt framåt för att ej trötta ut sig, innan hon ens kommit så mycket som halfvägs på den mil, hon hade att gå. Barnen höll hon ett på hvar arm, tätt insvepta med sjalar och lindor, som hon fått till låns af den gamla frun. Hela deras kroppar voro nästan begrafna i klutarna, och hon höll deras små ansikten lutade mot sin skuldra, för att de ej skulle bli kylda af den skarpa blåsten.

Från det stora molnet i öster kom en skarp, kall vind, som med ett hvinande ljud strök fram mellan träden.

Den unga kvinnan påskyndade sina steg, i det hon ängsligt såg åt det håll, där tjockan steg ifrån hafvet. Med skärgårdsbons instinkt förstod hon

betydelsen af denna vind, visste, att den skulle föra fara med sig.

— Åh, herre Gud, sade hon sakta. — Åh, herre Gud.

Hon gick snabbare och snabbare, gick, fastän den hastiga gången plågade hela hennes kropp, och fast barnen tyngde på hennes af sjukdomen svaga armar. Hon såg ställe efter ställe, som låg vid vägen. Men med läppar, sammanbitna af trots, gick hon förbi. Ty hon kunde ej en gång till ligga främmande till last med dessa barn, som ingen i hela världen mer än hon ville kännas vid.

Och som hon gick, började snön att vräka ner. Den kom icke längre i lätta, mjuka flingor, hvilka sakta gledo in i trädens barr eller stilla täckte den frusna jorden. Den kom i massor, den yrde i stora moln omkring henne, så att den hämmade andedräkten och tvang henne att stå stilla för att pusta ut. Den lade sig tung öfver hennes fötter och tornade upp sig tvärs öfver vägen i höga drifvor, som hon måste vada igenom, under det att hvarje steg pinade hennes medtagna kropp.

Och medan hon då vandrade framåt, omtöcknades småningom hennes sinnen. Det gick upp för henne, hur förfärligt ensam hon var. Andra kvinnor klemades det med, när deras stund var kommen. De hade en varm bädd att hvila i och en vänlig hand som strök deras panna, när den

var våt af feberns svett, hon ensam jagades ut i snön, och hon tyckte, att dessa barn började tynga henne, att hon aldrig skulle orka att ensam bära dem ända fram. Hade hon fått hvila sig en stund, hade det funnits en annan som bara ett ögonblick lyft bördan från henne, han skulle fått misshandla, slå, piska henne, och hon skulle ändå ha följt honom, därför att han sörjde för hennes barn, och därför att utan honom skulle hon ej orkat bära dem ensam. Men nu! Som hon nu gick, skulle hon ensam gå också genom lifvet. Barnen skulle växa upp, de skulle bli större och större, hon skulle segna i snö för den börda som tryckte henne mot jorden, och om hon än släpade sig till döds, skulle dessa barn ej komma i ett varmt rum, där de kunde trifvas och äga ett hem.

Hon kände på deras ansikten. De voro kalla af den genomträngande blåsten, men vid beröringen började den ena att skrika. Den andra vaknade också, och med darrande händer trefvade modern i sin ficka efter en diflaska, som var full med mjölk. Drypande af svett stod den unga kvinnan stilla i snön och såg på, hur de små girigt sögo till sig mjölken på hvar sin sida om flaskan. Och när hon märkte, hur hastigt mjölken sjönk, darrade hon af förfäran, och stora tårar runno utan mening eller ord utför hennes infallna kinder.

Hon frös och gick åter vidare. En iskall för-

färan hade kommit öfver henne. Hon kände ej längre igen vägen. Och hela tiden vräkte snön ned och yrde upp i stora drifvor omkring henne.

Åter stannade den unga kvinnan och såg sig omkring. Här gick gångstigen, där hon skulle gå öfver gärdet. Den var alldeles öfversnöad, och hon kände faran, visste att hon kunde komma in ibland drifvorna, så att krafterna sveko henne, och hon dignade ned i snön. För yrvädrets skull kunde hon ej se till andra ändan af gärdet, men i förtviflan letade hon sig öfver bron och arbetade vidare genom snömassorna.

Mjölken i flaskan hade för länge sedan tagit slut och hela tiden, medan hon gick, hörde hon de små, som kvidde af hunger. Hon försökte knäppa upp sin klädning och gifva dem bröstet. De sögo, som om också de vetat, att det gällde lifvet, men — hon visste det väl. Vare sig det kom af sinnesrörelsen eller öfveransträngning, mjölken hade sinat och efter en stund släppte de små och skreko med detta omedvetna, egennyttiga raseri, som kommer hos barn, när de lida. Hon stapplade framåt som i yrsel och kom först till klart medvetande, när hon märkte, att hon föll. Det var ett stort dike, hon kommit ned i, och sättande sig till rätta på den plats, där hon fallit, grät hon konvulsiviskt, grät, utan att en tår fuktade hennes ögon.

Med darrande händer grep hon napparna på

flaskan. De smakade ännu af mjölk och barnen togo emot dem. Plötsligt brände i hennes hjärna en af dessa tankar, som födas i lifvets mest förtviflade ögonblick, när hvarje hänsyn till människor och människors fordringar glidit tillbaka till intet, och människan står ensam med sig själf och med de handlingar, som endast den yttersta nöden förstår. Det var, som om smärtan med ens manade fram vilddjurets råaste självbevarelseinstinkt, och i hennes naturs innersta växte de drifter, som slumra under lifvets hvardagssorger. Hennes händer darrade icke längre, hennes hjärna var i detta ögonblick så klar, som om hon fullgjort ett länge öfvertänkt beslut. Hon grep den ena efter den andra af napparna och förde dem så långt in hon kunde i hvardera barnets hals. Hon tryckte dem båda mot sitt bröst och med återhållen andedräkt lyssnade hon på deras andedräkt, till dess allt blef tyst, och färgen försvann från de små skrynkliga ansiktena. Då lade hon dem sakta, väl inlindade, ned i snön och satt länge och såg på, hur snön som ett hvitt täcke lade sig öfver de liflösa kropparna, öfver hvilka hvälfde sig små rundade kullar.

Med hufvudet lutadt i sina händer satt hon sedan länge stilla, men när hon såg upp och gjorde en ansträngning för att gå ifrån dem, då var det som påminde hon sig något, hon hade glömt, och med knäppta händer vände hon sig mot de små graf-

varna, som nu nästan försvunnit i snön. En känsla, som om hon gjort dem godt, bemäktigade sig henne, och från hennes läppar steg en illa framsagd, underlig bön. Det var ord utan mening, psalmverser och bibelspråk och stumpar af böner, hon läst som barn, blandade om hvarandra. Men ur allt detta virrvarr banade sig slutligen begripliga ord fram, och ensam i den kalla snön framsade hon den bön, hon hört prästen läsa från altaret, samma bön, med hvilken de gamla hebreerna fordom invigde sina blodigaste slaktningar.

— Herren välsigne Eder och bevare Eder!... Herren gifve Eder en evig frid!

Så steg hon upp och arbetade sig ensam fram genom drifvorna, lämnande de små, som ingen bärare längre behöfde, att sofva den eviga sömnen i snön.

Det var sent, när hon knackade på sina föräldrars dörr, och hur hon kommit dit, visste hon icke. Ingen var uppe, som kunde öppna för henne, och när hon ändtligen lyckades att göra sig hörd, och modern blef vaken, då gled hon som en skugga in genom den öppnade dörren, gick fram till soffan och föll omkull på den. Innan någon hann tala till henne, sof hon, sof med jämna regelbundna andetag, lika fri från tankar, som de små, hvilka sofvo i snön.

Det kan ske mycket i fattigmans lif, när anhöriga äro skilda åt, utan att den ena kommer att tänka

på att meddela det till den andre. Tekla hade aldrig kommit sig för att skrifva till modern och berätta, hur det stod till med henne. Hon tänkte, att när hon kom hem med barnen, skulle det inte behöfvas så många ord, och när hon nu vaknade, var hennes första tanke, hvad hon skulle säga åt föräldrarna.

Men när Tekla väl var vaken, och modern slutligen började ansätta henne med frågor, svarade flickan helt enkelt:

— Barnen ha dött!

— Barnen?

— Ja, det var två.

Modern teg en stund, och hennes blick sökte dotterns.

— Äro de döda båda två? sade hon till sist.

I hennes ansikte syntes något af den fattiga kvinnans misstänksamhet, som känner världens gång och vet hvad som händer och kan hända.

Tekla visste, att hon ej kunde undkomma denna blick, och med en röst, som innebar en hel bekännelse, svarade hon:

— De ligga i snön.

Den gamla torparhustrun slog häftigt ihop händerna, och i hennes ansikte kom ett uttryck så hårdt och hvasst att dottern ej tordes svara.

Och samma dag blefvo de små liken burna in i Teklas familjehem.

Det blef rättegång om den saken, hur Teklas barn hade dött. Hela historien lät så besynnerlig, att den väckte uppseende både nära och fjärran. Inför rätten bekände Tekla, att hon hade kväft sina barn, hon visste ju att det lönade sig icke att neka. Ty hennes utseende, när de påträffades, vittnade mot henne och det skulle också knappast ha varit henne möjligt att neka. Efter mordet hade hon blifvit förändrad. Hon var nästan folkskygg, och när hon sedan blef dömd till straffarbete, föreföll det henne nästan, som om det vore en välgärning, att hon åtminstone finge dölja sig för de närgångna människornas onda blickar.

På frågan, hvarför hon dödat sina barn, kunde hon aldrig gifva en nöjaktig förklaring. Hon kom alltid med olika uppgifter. Ty när människan är i sin yttersta nöd, då öfverröstas inom henne hvarje stämma, hvilken hon under lifvets hvardagar igenkänner som sin, och hon grubblar efteråt fåfängt för att finna svaret på det hvarför, som är hennes naturs eviga gåta.

Det, som aldrig blef sagdt.

Ett brott var begånget och domen hade fallit. Detta brott var af så särskildt uppseendeväckande beskaffenhet, att det helt naturligt öfverallt väckte den pinsammaste uppmärksamhet. En ung man ur arbetsklassen hade nämligen på öppen gata skjutit ned en person. Därpå slängde han revolvern ifrån sig och lät sig utan motstånd häktas af första tillskyndande poliskonstapel. Blek och behärskad följde han sin vaktare genom den upprörda människomassan, och man sade, att han sett ut, som om han vandrat i en dröm.

Tidningarna hade kommenterat den beklagliga tilldragelsen och på sitt sätt sökt att förklara densamma. Reporters hade gjort besök hos brottslingens hustru och redogjort i spalterna för den uppfattning hon hade af den sorgliga händelsen. Med ett ord — hela Stockholm hade tagit del i familjens olycka, och brottet hade i sällskap med den sista premièren och en skandalös äktenskapshistoria från den högsta societeten gjort sin rond på den

sista veckans middagar och supéer. Man fann historien horribel och tröttnade snart att söka lösa den gåta, hvilken historien egentligen gömde.

Denna historia gömde nämligen onekligen på en gåta, och denna gåta låg däruti, att den unge mannen städse gjort sig känd för det mest exemplariska uppförande. Han drack icke. Han lefde icke utsväfvande. Hans hem var ett mönster af trefnad och ordning, och han var bland sina kamrater omtalad för att hysa en sällsynt tillgifvenhet för sin hustru. Hur det var möjligt, att denne person begått ett brott, var och förblef oförklarligt.

Det var också denna gåta, hvilken sysselsatte den unge fångpredikanten, när han låg vaken om nätterna efter den dag, då domen fallit, och fången blifvit förflyttad till cellfängelset. Denna historia hade nämligen allt ifrån början icke blott upprört pastorn, utan äfven sysselsatt hans fantasi, och han hade hoppats, att det skulle blifva honom förunnadt att i den nöd, hvilken han här anade, lämna religionens hjälp. Pastorn menade verkligen allvar med denna sin förhoppning, och det var ingen ytlig nyfikenhet, som bestämde hans tankegång. Tvärtom kände han ett djupt medlidande med denne man, hvilken så svårt förbrutit sig både mot mänskliga och gudomliga lagar, och det var med en uppriktig broderskänsla han hade närmat sig honom. »Dömer icke, så varden I icke dömde», var ett ord,

som betydde mycket i pastorns hela världsåskådning. Det hade kostat honom icke ringa självöfvervinnelse att lyckas få detta ord i så fullkomlig samklang med det lif, han förde, att han själf åtminstone sällan märkte, att någon egentlig brist på dylik öfverensstämmelse fanns. Prästen var nämligen en allvarlig anhängare af nya riktningar inom teologien. Han tolkade Jesu lära fritt, och han fäste framför allt afseende vid dess djupa, rent humanistiska betydelse. Skolastiska spetsfundigheter och teologisk säkerhet voro honom främmande.

Han visste därför också med sig, att vid de samtal, hvilka han hittills hållit med fången, hade han gått honom till mötes som en broder. Det var en broders hand, som han hade räckt honom och en broders ord som han talat till förmaning och tröst. Och dock måste det hafva varit något, som fattats i all denna broderlighet. Ty pastorn kunde icke dölja för sig själf, att under de fyra eller fem samtal, hvilka fången och han haft med hvarandra, kunde ingendera sägas hafva kommit den andre närmare. Fången hade svarat höfligt och allvarligt på alla de frågor pastorn hade riktat till honom. Han hade icke undandragit sig att lämna de upplysningar om sitt eget själstillstånd, som pastorn hade begärt. Men han besvarade genomgående de framställda frågorna kort och knappt, och han undvek sorgfälligt att göra en enda af dessa utförliga

berättelser på sidan om själfva frågan, hvilka alltid äro mera värda för själasörjaren än det direkta svaret själft. Ej heller kunde pastorn säga sig hafva kommit så långt som han önskade i fråga om att väcka fångens syndakänsla, än mindre ånger. Det föreföll honom nämligen, som om denna känsla bort ligga så öppen och klar inom denna själ som en blottad nerv. Han borde reagera vid minsta beröring. Ty mannens skuld ropade mot himlen, och han hade ingen ursäkt för sin synd. Men icke heller i detta fall kunde pastorn märka, att hvad han väntat sig verkligen inträffade. Fången visade ingen motvilja mot de andliga samtalen, och han hade ingen obenägenhet emot att höra guds ord eller att sysselsätta sig med de andliga tingen. Men pastorn hade icke desto mindre hela tiden den uppfattningen, att den dömde hörde på honom mera af höflighet än af behof. Det föreföll pastorn nästan, som om fången i sitt stilla sinne hade kritiserat själasörjaren, i stället för att det här om någonsin tillkom själasörjaren att vara den öfverlägsne, om också med bibehållande af det broderlighetens ödmjuka sinne, som Kristi lära kräfver af sina bekännare. Det var emellertid nästan, som om fången hörde på hans ord med välvilligt öfverseende och kände sig glad, när han gick.

Icke heller under rättegången hade man lyckats att sprida något ljus öfver motiven till denna säll-

samma förbrytelse. Fången svarade på alla de frågor, som framställdes till honom, och han gjorde det i en ton, hvilken var foglig och mild, men eget nog icke saknade en viss anstrykning af värdighet. Det var endast i ett fall, som han totalt vägrade att lämna alla slags upplysningar, och det var när han tillfrågades angående motivet till själfva brottet. Den mördade var en handelsresande och han hade helt nyligen kommit till hufvudstaden. Han hade knappast varit där i två dagar, när plötsligt det olycksdigra skottet ändade hans lif. Den tilltalade hade gått fram till mannen, frågat honom, om hans namn var det och det. När den andre svarade ja, drog han upp revolvern och sköt på två stegs afstånd. Han hade alltså aldrig förr sett sin vederdeloman, och han bekräftade detta äfven inför rätten. Men i öfrigt var han komplett halsstarrig och icke ens upplysningen, att kännedomen om de verkliga motiven till gärningen möjligen kunde mildra hans brott, lyckades att öfvervinna hans tystnad.

Mannen var och förblef en gåta i alla afseenden.

Det slags förbehållsamhet, som denne man visat, och som låg i hela hans sätt, hade på pastorn under vissa stunder gjort ett pinsamt och nästan förolämpande intryck. Det kändes nedsättande för hans egen värdighet, och ehuru pastorn var alltför sträng mot sig själf för att tillåta en dylik känsla blifva den härskande, kunde han dock icke undgå att af

densamma mottaga ett visst intryck, hvilket var ogynnsamt för fången.

Fången var en vacker man på endast omkring tjugufem år, och hans ansikte var blekt. Han hade klara blå ögon och ljusa mustascher öfver en mun, hvars uttryck var melankoliskt, snarare än hårdt. Detta uttryck hade sysselsatt pastorn mycket, ty han kunde icke förlika sig med tanken, att en man, hvilken mördat en människa, ej skulle hafva åtminstone något i sitt yttre, hvilket kunde tyda på att han var förhärdad i brottet. Ännu mindre kunde pastorn förstå uttrycket i fångens ögon. Ty dessa voro blå och irrande och buro på ett uttryck, som om den hjärna, hvars språk de skulle tala, varit försänkt i evigt grubbel. Öfverhufvud måste pastorn säga sig själf, att allt hvad han såg och allt hvad han iakttog, på det bestämdaste stred emot, hvad han skulle ansett vara sannolikt, om han hört historien berättas och sökt bedöma den på afstånd.

Men allra mest förvånade det pastorn, att han icke kunde göra ens det ringaste intryck på fången genom att försöka tala till honom om hans offer. Här hade pastorn trott sig hafva funnit en punkt, som måste vara öm, och han hade därför försökt att vidröra den för att därifrån finna en väg direkt till den brottsliges hjärta. Men just på denna punkt hade fången visat sig vara som allra mest oåtkomlig.

Icke med en min förrådde han, att detta samtalsämne var honom ens obehagligt. Medan pastorn talade, satt fången stilla och såg envist bort. Det var pastorn omöjligt att en enda gång fånga hans ögon, hvilka oaflåtligt och utan att blinka tycktes stirra in i ett okändt djup. Ett ögonblick hade själasörjaren till och med tyckt sig se, att ett flyktigt leende öfverflög fångens drag, och pastorn frös af ångest. Han fick den förfärliga föreställningen, att fången hånlett åt sitt eget brott. Men i samma nu var uttrycket borta, och envist stirrande mot en punkt, som ingen mer än han själf tycktes kunna skönja, uttryckte fångens drag samma oåtkomliga, rufvande svårmod, som förut trotsat både religionens ord och prästens brodersinne. Öfvergången var så hastig, att pastorn trodde sig hafva sett fel, och att leendet aldrig existerat.

Pastorn såg allt detta, medan han låg vaken i sin bädd, och glömde att läsa vidare i det exemplar af Teologisk Tidskrift, som låg viket på täcket. Skenet från stearinljusen bakom den gröna mässingsskärmen föll öfver rummet med dess bokhyllor och kristusbilden af Thorvaldsen, hvilkens utsträckta armar skymtade ur en grupp af blommor och bladväxter. Pastorn kunde se denna bild där han låg, och ur hans hjärta steg en stum bön om upplysning, huru han i denna sak skulle handla.

Ty han tänkte just på fångens sista ord, när de

samma afton hade skilts åt, och dessa ord hade inneburit något inom hans egen erfarenhet så nytt, att pastorn ännu ej hunnit sätta sig in i deras egentliga mening. De hade nämligen suttit samman i fångens cell. Emellan dem båda låg bibeln uppslagen på träbordet, och lampan kastade sitt ljus öfver bokens blad och de heliga orden. Pastorn hade nyss slutat en förklaring öfver Jesu liknelse om »Den förlorade sonen» och han såg upp. Då märkte han, att fången satt, som om han ingenting hade hört och hade detta frånvarande, inåtvända uttryck, som verkade skrämmande liksom från en, hvilken var långt borta.

»Har ni icke hört, hvad jag sagt?» frågade pastorn.

För första gången reste fången sitt hufvud upp och såg pastorn i ögonen.

»Nej», svarade han med fast röst.

Och när pastorn ej fann ord för att svara, steg fången upp och stannade framför fängelsets präst, sägande med höjd röst:

»Lägg boken bort, herr pastor! Den hjälper inte mig.»

Pastorn hade ämnat svara. Han ville tala till försvar för detta ord, som sedan årtusenden burit lisa och tröst till alla människor. Men han såg åter på mannen framför sig, och det var något hos denne man, som band hans tunga och tvang honom att höra vidare.

»Den hjälper inte mig», upprepade fången.

Och hans röst lät stilla och mild som ett barns.

Utan att kunna hjälpa det, nästan mot sin vilja, följde pastorn fångens tankegång, och utan att kritisera den frågade han endast, fortsättande att spela på samma sträng, brottslingen själf hade anslagit:

»Hvad är det då, som skulle hjälpa er?»

Den fångne såg åter bort, och det såg ut, som om han talat till sig själf.

»Ingen kan säga mig något», sade han, »som kan vara mig till hjälp. Men jag vill bedja er om en sak.»

Pastorn såg upp. Han förstod icke hvart den andre ville hän.

»Hvad då?» sade han tonlöst.

Fången sänkte sin blick, och med en plötslig omkastning i sin tankegång fortfor han:

»Säg mig först, om det är sant, att hvad en människa yppar för en präst under biktens insegel, det kan denne icke berätta för någon, emedan hans ämbetsed binder honom? Är detta sant?»

Prästen bejakade detta.

»Gäller detta äfven för en ... dömd man ... sådan som jag?» frågade fången åter.

»Just för honom», svarade prästen ifrigt.

Fången drog ett andetag som af lättnad, och i det han fäste sin blick fast och klar på prästens anlete, sade han sakta:

»Då vill jag säga er, hvarför jag gjort... hvad jag gjort.»

Han drog åter andan, denna gång som om han haft svårt att få fram orden, och i det han böjde sig fram mot den andre, glänste hans ögon plötsligt som af eld.

»Jag gjorde det af hämnd», sade han.

Det var icke något särskildt tonfall i mannens röst. Orden kommo lugnt och kallt, utan någon understrykning, och dock darrade i denna klara röst ett hat, som var så våldsamt, att det kom prästen att rysa genom märg och ben.

»Af hämnd?» sade han mekaniskt. »Ni hade ju aldrig förr sett mannen?»

Pastorn var som sagdt ett tidens barn, och han var icke högkyrklig eller ens fullt ortodox. Men han hyste dock motvilja för många af samtidens idéer, och framför allt fyllde det honom alltid med ett slags upprörd vrede, när han hörde någon förklara ett brott eller en våldsgärning som frukten af en sinnesstämning eller ett sinnestillstånd, hvarunder gärningsmannen ej kunde sägas vara fullt ansvarig. En dylik uppfattning syntes honom på det allra bestämdaste strida mot möjligheten att öfverhufvud räkna med människans ansvar, och han plägade därför skjuta ifrån sig, äfven hvad hans egen erfarenhet härvidlag fört inom hans synkrets. Men denna gång sköt inom honom upp som ett

tvifvel. Hämnd? På en obekant människa? Han kastade en nästan skygg blick på fången, som i sin gråa dräkt satt framför honom, och han kände något af den obestämda rysning, som brukar öfverfalla både sunda och nervösa människor, när de stå inför en dåre.

Fångens blick hade icke släppt pastorn. Fullföljande sin egen tankegång, satt mannen där, utan att ana, hvad som försiggick inom den unge pastorn med sin tillknäppta svarta rock och det nervösa, rörliga ansiktet.

»Jag gjorde det af hämnd», fortfor han, som om han talat till sig själf. »Och jag har länge vetat, att jag skulle göra det. Tror pastorn, att en sådan synd kan vinna förlåtelse?»

Pastorn blef liflig och hans stämma varm.

»En uppriktig ånger», började han...

Men fången afbröt honom.

»Jag kan icke ångra», sade han.

Åter blef stämman underligt kall och klar, och hatet fyllde den som med glöd.

Det blef en lång tystnad, och den blef pinsam, emedan den tycktes innebära, att en själ var dömd.

Det var åter brottslingen, som talade:

»Vill ni höra mig ändå... fast jag icke kan ångra?»

Pastorn nickade, och fången vände sig bort. Han talade med ögonen riktade mot väggen och huf-

vudet mot sin hand. Det var, som om han glömt, att han icke var ensam, och orden föllo snabba och tunga, som om han diktat om sitt eget lif.

»Det är nu många år sedan», började han. »Det är så många år sedan, att jag nästan tycker, att hvad som händt icke kan hafva händt mig. Jag var ett barn då, knappast tolf år gammal, och jag hade en syster. Hon var blond och ljus, hade blåa ögon och var städse glad. Hon var den äldsta af oss syskon, och det var fattigt i vårt hem. Det var så fattigt i mina föräldrars hem, att maten ofta tröt, och vi voro två, som skulle ha hela och snygga kläder och gå i skolan, min äldre broder och jag. Det var Signe, som hjälpte oss med våra läxor. Det var Signe, som tröstade oss, när vi gingo hungriga till sängs. Hon var vacker som sitt namn, och det var en klang i hennes stämma, som gaf oss mod och kom oss att blygas öfver vår svaghet, när vi voro nedslagna. Ingen kan veta hur vi dyrkade henne. Hon var oss mer än far och mor, mer än själfva lifvet.

Så kom hon en dag hem och berättade, att hon blifvit förlofvad. Hon var så glad, att hon nästan grät, och hon dansade i glädjen. Nu skulle det också bli bättre för oss, sade hon. Det skulle bli helt annorlunda mot förr. Hennes fästman var en burgen man. Han förtjänade pengar, och han skulle hjälpa oss, därför att han älskade henne.»

Fången vände sig plötsligt om och såg på den unge pastorn.

»Ni måste tro mig», sade han häftigt. »Hon var en ren och god kvinna. Hon älskade honom bara allt för mycket. Hon kände icke till svek själf, och därför kunde hon inte tro på något sådant hos andra. Det är icke något märkvärdigt med denna historia, och ingen kan kanske se denna historia och allt hvad som tilldragit sig med samma ögon som jag. Hon blef emellertid hans, innan han var bunden vid henne med lagens band. Jag minns det, som om det var i går. Hur sorgligt det blef hemma, och hur ondt det kändes! Allt som tiden led, blef hon blekare och mera sjuk. Hon väntade på bref — ifrån honom. Å, hvad jag ännu kan minnas, hur hon väntade. Hon satt tyst och med vidöppna ögon och stirrade ut i den tomma luften, satt så, så ofta vi talade om detta bref — som aldrig kom. Så kom den dag, då hon låg på sjukbädden och födde sitt barn. Sitt och hans. Då kom brefvet. Det stod inte mycket däri, herr pastor. Men det dödade henne. Hon fick feber, och efter en dag var hon död. Hon kom aldrig så pass mycket till medvetande, att hon kände igen oss andra och fick säga oss farväl.

Allt detta är icke mycket att tala om. Det har händt flere än henne. Det vet jag nog. Men aldrig har det händt någon, som mindre förtjänat

sitt öde. Och aldrig har någon legat på sin dödsbädd så ren och skär och med en hvitare panna. Ser ni, herr pastor, detta minns jag tydligare än något annat, och detta vill jag berätta er. Där låg hon på bädden, vi hade lagt blommor omkring henne på lakanet, och hennes händer hvilade mot det hvita lärftet, hvitare än det underlag, på hvilket de lågo. Min bror och jag voro inne i rummet. Han var då femton år och jag var tolf. Vi gräto icke, herr pastor, vi sörjde ej. Men som på en vink af någon annan sträckte vi händerna mot hvarandra, och våra händer hvilade på hennes döda kropp. Han, som var den äldste, talade först, och på hans ord svor jag med min brors hand i min och ögonen riktade på det bleka, kalla ansiktet framför mig. Jag svor en ed, att hvar jag mötte i lifvet denne man, som gjort henne så mycket ondt, skulle jag döda honom eller sätta lifvet till. Min bror har mött honom en gång. Det är nu många år sedan. Han svek sin ed. Han sade, att han hade hustru och barn, och att han icke kunde. Jag har aldrig mött mannen förrän nu — när det skedde. Jag har också hustru och barn. Men jag höll min ed, jag sköt ned honom som en hund, och jag kan inte ångra hvad jag gjort. Säg mig, ni som är präst, om jag icke kan vinna förlåtelse utan ånger.»

Det blef tyst i cellen, och prästen torkade sin

panna, på hvilken svettdroppar pärlade fram. Farhågan att stå inför en abnormitet inom själslifvet hade glidit bort under mannens berättelse, och känslan af det mänskliga i detta öde grep honom starkare, än han ville erkänna för sig själf.

»Svara mig präst», sade fången. Och det låg förtviflan i hans blick.

Men prästen kunde icke svara. Undvikande fångens blick, sade han ord, som icke hörde till saken, ord, hvilka förde honom långt bort ifrån den egentliga frågan.

»Hvarför», sade han, »skall denna bikt hållas hemlig? Inför mänsklig lag skulle den måhända kunna lindra ert straff, om också icke helt och hållet borttaga det.»

Fången såg upp, och det drog sig två skarpa linier kring hans mun.

»Min hemlighet är min», sade han. »Min och den dödas. Hvarför svarar ni mig icke?»

Men prästen teg fortfarande.

Utan att säga ett ord, reste han sig upp och gick. Och det enda svar han gaf, kom i tårarna, hvilka, utan att han märkte det, runno utför hans kinder.

Men detta öde förföljde honom, och han kunde ej blifva det kvitt. Det följde honom i hans tankar, gnagde och oroade honom, ännu när han låg i sin bädd och skenet från stearinljusen bakom den gröna

skärmen föll öfver hans örngått. Det fyllde honom med en oro, som om hela hans värld skulle falla i spillror inför denne mans öde, hvilket af en underlig slump blifvit honom bekant.

Full af de underligaste tankar, låg prästen vaken, och midt i dessa tankar, hvilka rörde hans ämbetsplikt och hans skyldigheter som människa och broder, hade en dunkel känsla bemäktigat sig honom, en känsla, att det fanns hos denne man, hvilken han trots sitt kristliga sinne och sin uppriktiga gudsfruktan ej kunde tänka på att jämföra med sig själf, ett visst drag af lidandets storhet, som kuf vade hans egna tankar och gjorde honom nästan rädd för hvad han hört. Hvarför var han så osäker? Hade fångens tankar så stor kraft, att de nådde honom äfven om natten och tvungo honom att ligga vaken, medan denne mans öde pinade honom, som kunde han se det begynnas och fullbordas inför sina ögon.

Hur var han till mods? Hvad var det dock, som skedde med honom denna natt?

Han låg där stilla i bädden, och innan han visste af det, kommo tårarna tillbaka, och pastorn grät som ett barn. Han sträckte ut sina armar, som om han slutit dem kring ett gudsförgätet, förvilladt hufvud och tryckt det mot sitt bröst. Han såg ånyo scenen i cellen, och han tyckte sig se sig själf hur han gick fram och tog fångens hand,

medan ordet broder halkade öfver hans läppar, och i fantasien kände han försmaken af en tillfredsställelsens stora harmoni, sådan som människor aldrig erfara den i lifvet.

Han släckte ut ljusen och somnade in i den illusionen, att när morgondagen kom, skulle han utföra drömmarnas föresats.

Enstöring.

Ingen, som någonsin farit förbi, hade kunnat undgå att lägga märke till en underlig byggning, hvilken ligger i skogsbrynet just på den punkt, där vägen kröker ned öfver slätten. Där är en fyrkantig byggnad, hvars tak reser sig upp till en spets. Ur denna spets höjer sig en skorsten, och när vädret är vackert, kan man ibland se den blå röken ringla fram ur skorstenen. Ser man noga efter, skall man finna, att dörren till den gamla, tämligen förfallna byggnaden ej sällan är stängd och nyckeln urtagen. Man kan iakttaga detta ofta, just när den blåa röken ringlar upp ur den murade skorstenen.

I denna byggnad bodde en besynnerlig enstöring, som hette Per. Ingen människa kallade honom för annat än Per, och ingen tänkte på, att han kunde hafva ett fullständigare namn. Han hade nu bott där i så många år, att man ej heller längre funderade öfver hvarför han egentligen bodde där.

Ensam var han icke. Ty en gammal fattig gumma skötte hans hushåll. Sysslolös var han ej heller. Ty Per var smed, och bönderna plägade hålla vid hans stuga för att få sina hästar skodda. Dessutom hade han sitt eget åkerland och sin egen täppa. Allt detta var ordnadt för länge sedan, och det hade växt in i bygdens tankar, att det ej kunde vara på annat sätt.

Hur det hade gått till, att Per blef smed, det visste egentligen ingen, äfven om hvem som helst hade lof att hafva sina gissningar; men att det låg en hemlighet under detta förhållande, det visste hvar man. Ty Per var äldste sonen till en rik bonde, och det var egentligen en orättvisa, att han skulle behöfva sko böndernas hästar och laga stugornas lås.

Men Per hade aldrig förstått att taga vara på sin egen fördel, och han hade varit en underlig kurre, redan när han var en helt ung man, och ingen kunde tänka annat, än att det skulle bli han, som en dag ärfde gården efter fadern. Och att han tidigt var konstig och olik andra barn, kom måhända däraf, att fadern hade slagit honom.

Gamle Lars Olsson, Pers far, hörde till dem, om hvilka omdömet gå, att de äro elaka. Tidigt hade han gift sig, och när Per föddes, var det nästan, som om han varit rasande öfver att sonen kom till. Det händer så ibland med män, hvilka gifta sig

mycket unga, och möjligen beror detta på att ett barn, hvilket växer upp, alltid är en sorts påminnelse för fadern, att hans tid snart kan vara förbi. Hur det nu var eller inte var, visst är, att Lars Olsson alltid hade varit hård emot Per, och vid minsta anledning slog han honom. Han slog honom ej heller på det sätt, som en far vanligen agar sitt barn, utan de, som sett det, berättade, att när pojken skulle agas, kom Lars Olsson i en sorts raseri, som var hemskt att åse. Han slog barnet med tillhygge eller med knuten näfve, och han vårdade sig icke om hvar slagen träffade. Efter sådana scener gick pojken med stora valkar både på ben och rygg, och det hände, att han hade öppna sår både på hufvud och händer.

Af detta blef Per hvarken hård eller elak, som man kanske kunnat vänta. Han blef bara rädd. Han brukade gå och gömma sig, när han såg fadern komma öfver gården, och när han blifvit mer än vanligt illa slagen, hände det ett par gånger, att gossen sprang till skogs och ej återfanns förrän nästa dag.

Modern vågade icke heller taga sonen i försvar. Hon var en liten, blek människa, som gick ur vägen för alla, och när Lars Olsson slog Per, brukade hon gå ut ur rummet och gråta i ensamhet. Men hon vågade ej lägga sig emellan. En gång hade hon gjort det, och då hade hon trott, att Lars

Olsson skulle slå ihjäl gossen på stället. Men hon smekte Per, när de voro ensamma, och grät öfver honom.

Hur det nu kom till, men efter det att Per var född, fingo makarna under många år inga barn. Per var ovän med fadern, och deras förhållande blef icke bättre med åren. Grubblande som Per var af naturen eller blifvit genom omständigheterna — hvilketdera kan ingen människa afgöra — så vande han sig så småningom vid den tanken, att allting skulle vara sorgligt för honom. Det föreföll alldeles naturligt, att han skulle vara knuffad, tillbakasatt, trampad och tillintetgjord. Han var så förtrogen med denna tanke, att när föräldrarna efter tjugu år fingo sin andre son, tog Per saken nästan lugnt, när han upptäckte, att denne andre son blef lika afhållen och omhuldad, som hvad han själf blifvit slagen och fått slita ondt. I alla händelser fann han saken naturlig och alldeles som det skulle så vara.

Ensam, som han var med sig själf och sina funderingar, gick Per och såg på, hur allting utvecklades omkring honom, nästan som om han själf varit oberörd däraf. Lars Olsson lekte och smektes med den yngre brodern, som Per aldrig fått leka eller blifvit smekt. När pojken växte upp, fick han gå med på åkern, han, som de andra. Men han var alltid liksom ett stycke husbonde,

och det var ingen, som nekade honom att låna hästarna, när han ville, eller att få fridag och fara till sta'n en lördagskväll med fickorna fulla af pengar. Var det slåttergille, var det alltid Karl Johan, som gick först både inför folket och hemma i stugan, och gällde det arbete på åkern eller körslorna om vintern, alltid var det Per som var drängen, och alltid var det brodern, som höll honom — Per — nere.

På så sätt gick det till, att Per, när han var fyrtio år, flyttade ifrån föräldrahemmet. I hans tungsinta, kanske icke alltid så klartänkta hjärna kom den tanken fram, att det inte var lönt att spjärna emot. Karl Johan var redan, så pojke han var, nära nog husbonde på gården. Han och fadern höllo ihop. Hårda och oregerliga voro de bägge, snara att gå till handgripligheter, giriga om sitt och fulla af ondska. Per visste, att de icke önskade högre än att blifva honom kvitt, och då han ej förmådde kämpa emot, kufvad som han var ifrån barndomen, så föredrog han att i tid maka sig undan. Därför gick han i smedslära, och en vacker dag flyttade han in i den fyrkantiga byggnaden, som ligger i skogsbrynet, där landsvägen gick förbi.

Han flyttade på sätt och vis icke alldeles godvilligt. Han flyttade därför att från hans barndom hade alla gjort honom så mycket ondt, att han ej kunde tänka sig annat, än att en vacker dag

skulle det yttersta kunna hända. Slagen och misshandlad hade han blifvit som barn, förtryckt och undanskuffad som man. Hela hans lif trängde sig samman till ett fåfängt hvarför, hvilket städse ropade inom honom och icke kunde få svar. Han trodde, att man helst ville döda honom, bara tillfället kom, och han flyttade undan för att icke genom sin närvaro gifva näring åt faderns och broderns hat. Han skulle visa, att han var dem för slug. Hihi! Han skulle lura dem, det skulle han. Var han väl borta, trodde Per, att han borde få lugn.

Men så blef långt ifrån händelsen. I stället var det nästan, som om Pers ängslan och osäkerhet blifvit större, sedan han väl kommit i ensamhet. Dag ut och dag in tänkte han icke på annat än allt ondt, som människor gjort honom genom hela hans lif. Han tänkte icke längre på fadern och brodern. Han tänkte på brodern ensam, och alltmer och mer växte inom honom den tanken, hur brodern bestulit honom på allt, som en gång varit hans. Karl Johan skulle få ärfva gården. Karl Johan skulle bli rik, aktad och ärad, och Per skulle sitta i sin stuga till döddagar, smida hästskor och laga spadar och knappast ha så mycket som ett fattigt potatisland, däri han kunde skörda sin egen potatis. Det gick månader, och det gick år, medan ingenting af allt detta förändrades. Per blef grå i

skägget, och hans hy blef allt blekare grå. Och under tiden blef hans fader gammal, och hans yngre broder gick hemma på faderns gård och styrde och ställde, som rådde han om alltsammans.

Under detta blef Per alltmer rädd. Han var till sist icke rädd endast och allenast för brodern, han var skygg för alla människor. Talade han vid någon, kunde han plötsligt bryta af midt inne i samtalet, kasta en misstänksam blick på den, med hvilken han talade, och så tvärtystna, som om han ämnat säga något farligt och tappat modet att tala. Kom någon och sökte honom, kunde det hända, att den besökande fann dörren stängd utifrån med hänglås, och medan han vände sig om och gick utför gångstigen, syntes Pers stora, skäggiga ansikte betrakta honom genom rutan. Ofta, när bullret af vagnshjul hördes på vägen, gick Per bort öfver slätten, steg öfver gärdesgården och gömde sig i skogen, till dess att vagnen rullat förbi. Folk sade, att han var konstig, men huru han blifvit konstig, det hade de flesta för länge sedan glömt. Ty Per var nu femtio år gammal, och hans fader lefde ännu.

Så hände det en sommardag, att Per upptäckte, att han behöfde kupa sin potatis och att han borde köra sten för att fylla ett par hål, som kommit af ålder i byggningens stenläggning. Han stod och stirrade på detta hål i stenläggningen, och han

kom att tänka på att han icke hade ens en häst att köra efter några stenar från skogen. På gården fanns godt om hästar, och Karl Johan begagnade dem.

Hur Per fick mod att utföra en sådan handling, är icke godt att säga. Men en dag gick han hem till brodern och bad att få låna hästarna. Han möttes af ett hånskratt, men han försökte att stå på sig och bad brodern en gång till. Det blef ett långt samtal dem emellan, och samtalet slutade med att Per fick gå sin väg med oförrättadt ärende.

Men nu inträffade det allra besynnerligaste af allt. Det var nästan, som om Per i enda handling velat uttömma all den opposition, som grämelsen födt på botten af hans förskrämda sinne, och en natt stal han broderns hästar för att kupa sin egen åker och köra sin sten. Brodern upptäckte tilltaget, och han lofvade Per alla världens olyckor, om han gjorde om sin bragd. Men när ett par nätter hade förgått, kunde Per ej hålla sig längre. Åter fångade han in broderns hästar i hagen och åter körde han dem svettiga och trötta till dess att dager vardt ljus.

Så länge natten varade, kände sig Per djärf och kry, och han var till och med stolt öfver sitt dåd, ja, han var stark i känslan af sin rätt. Ty var det icke hans hästar lika mycket som broderns? Per

kunde bygga många och långa historier på detta lilla tankeuppslag.

Men när dagen kom, svek honom åter modet, och han började grubbla öfver hvad han gjort; han kände sig med ens så ömklig och så liten, och han visste på nytt, så säkert som han vetat det, under detta långa år, som gått, att han — Per — hade ingenting att hoppas, ingenting att vänta, honom hjälpte ingen: honom hatade alla. Hvar han gick, sjöng det i hans öron som en underlig sång, att han kört med broderns hästar och gjort sig olycklig. Han hade gjort sig olycklig, olycklig, olycklig. Ingen makt på jorden kunde hjälpa honom längre.

Det var en lång historia, hur han kommit in i denna olycka och hur det egentligen kunnat gå så långt. Per kunde icke reda den; på morgonen, när han gick ut, var han blott ännu mera förskrämd än vanligt, och i en dunkel känsla af att något skulle hända honom, satte han hänglåset för dörren. Själf gick han ned på ängen, där han börjat bryta sten. Järnspettet höll han i handen, och midt i arbetet stannade han ofta, grubblande öfver de underliga ting, som fyllde hans hjärna.

Då hörde han på afstånd rop af högljudda röster, och han igenkände Karl Johans röst bland de ropande. Han hörde hur de skreko hans namn, och genom den klara morgonluften trängde förbannelser

och hot. Därpå hörde han buller, som om någon hållit på att med våld bryta sig in i hans hus. Så skar en gäll kvinnostämma igenom det öfriga bullret. Det var den gamla gumman, som ställde med hans hus. Hon tystnade åter, och den lyssnande mannen förnam nu ett annat oväsen, som han i början ej kunde förklara. Det var ljud som af stora stenar, hvilka slogo emot hvarandra och krossades sönder. Det var skrapande, rifvande, smällande och slitande ljud. Och med ens mindes han tegelhögen som låg framom vedboden. Männen kastade med tegelstenar, säkert hoppade de och svuro. Per tyckte sig nästan se dem, och denna mörka skräck, som hopat sig öfver hans lefnad, tycktes samla sig i dessa vilda tjut, hvilka hotade honom till lif och lem.

Hela tiden stod Per stilla och lyddes. Hans förfäran var så ytterlig, att han för intet pris skulle vågat gå sina motståndare till mötes. Han stod endast stilla, medan svettdropparna trängde fram på hans panna, och rädd som ett skrämdt djur, var han beredd att vända om och smyga sig undan inåt skogen.

Då hörde han plötsligt, huru rösterna ett ögonblick sänkte sig. Det lät, som om de rådgjort om något, som om deras raseri för ett par minuter stillats, och så hörde han tydligt steg, som nalkades. Det låg en kulle mellan hans stuga och

den plats, där han stod, så att i början kunde han intet se. Men efter en stund syntes broderns hufvud komma upp öfver kullen. Det följdes af ännu ett, och Karl Johan kom gående mot sin bror, följd af gårdens dräng, en f. d. gardist, som blifvit afskedad för slagsmål och superi, en hård, elak och farlig man, som Per fruktade mera än alla andra.

Som fjättrad vid marken stod Per stilla. Järnspettet höll han i hand, och instinktlikt höjde han det i jämnhöjd med sitt eget hufvud. Han skulle velat ropa på hjälp, men vågade icke. Han skulle velat fly, men kunde icke. Han stod blott stilla och såg brodern med långa, ifriga steg komma allt närmare, och allt blodet frös af ångest i hans kropp. Nu var stunden kommen, då de, som beröfvat honom allt, också skulle taga hans lif, och om Per i denna stund vågat eller kunnat, hade han satt sig ned och gråtit i förtviflan. Men han vågade ej ens det. Han stod blott stilla, med spettet höjdt öfver sitt hufvud, och skrek:

— Kom inte hit! Kom inte!

— Jag ska' ge dig för att komma, din hästtjuf, svarade Karl Johan.

— Kom inte hit! sade Per. Det blir en olycka.

Karl Johan svor en lång ed och sprang öfver diket, som skilde dem åt. Med knuten hand gick han fram emot brodern, och vansinnig af rädsla lät Per det tunga spettet falla mot den kommande.

Han hade icke beräknat, att spettet var så tungt, ej heller att slaget skulle träffa midt öfver hjässan. Han stod stilla och såg som i en dröm brodern ramla åt sidan, göra ett par raglande steg, falla ihop som ett döfvadt slaktdjur och tungt digna mot jorden.

Med spettet i hand stod Per och stirrade på brodern, som låg orörlig på marken. Hatten hade fallit af, och det flöt blod ur hans mun.

— Kom upp, Karl Johan, ligg inte där, stönade den olycklige.

Men nu hade drängen hunnit fram och böjde sig ned öfver den liggande. Han sade blott ett enda ord, och i nästa nu låg Per på knä på marken. Hans röst var kvidande som ett barns, när det gjort något illa, och hans händer voro hopknäppta.

— Min bror, ropade han, min bror. Jag har slagit ihjäl honom.

Gråtande öfverljudt, sjönk han ned bredvid den döde, och som tryckt till marken af sitt eget öde låg föröfvaren af detta sällsamma brodermord stilla snyftande på knä vid liket, till dess att främmande händer grepo honom och förde honom bort.

* * *

Så passerade händelsen ute på landsbygden, och nu skulle rättvisan taga hand om den farliga mördaren, hvilken på det urtima tinget fördes in framför domarbordet och följdes af alla de ögon, som, fasande för hans brott, fordrade straff öfver mördaren.

Han stod vid bordet och hörde på alla de underliga ord, som sades och hvilka han icke förstod. Vittnen kommo fram, och hans ögon stirrade på de talande, som om han väntat, att någon skulle hafva något att säga till hans försvar. Men målet gick sin gång, och af allt hvad Per kunde fatta, drog han den slutsatsen, att han på förhand var dömd och att ingen skulle få reda på annat, än hvad man kunde se för sina ögon, och det man kunde se var ingenting annat än just det, hvilket Per själf omöjligt kunde fatta: att brodern var död och att han själf hade dödat honom.

Med händerna hopknäppta öfver bröstet stod Per framför domaren. Han visste, att nu var allt sagdt, som sägas kunde, och nu skulle domen falla, domen, som beseglade den olycka, hvilken legat öfver hans lif. Han stod och vred sina hopknäppta händer, som om han velat draga dem från hvarandra men inte kunnat, och åter såg han sig om, som om han väntat hjälp från någon, hjälp från Gud eller människor, hjälp som icke kom.

Då ljöd domarens röst:

Har den anklagade något mera att säga?

— Åter såg Per sig om, och i förtviflan kände han, huru ensam han var. Han tyckte, att här fanns mer än mycket att säga, ty intet af det, som skulle sägas, hade egentligen blifvit sagdt. Och som om han gjort ett försök att för första gången i sitt lif reda ut för sig och andra, hur underligt hela lifvet syntes honom, började Per att tala.

— Detta hör icke till saken, afbröt honom domaren.

Per såg sig rådvill omkring och tystnade. Hans händer fortforo att arbeta, som om han ej kunnat lösgöra dem från hvarandra, och hans blick blef skum, som hade han försökt att se in i sig själf och finna något, som nu kunde duga att yppa för andra.

Tre gånger upprepade domaren sin fråga, om den anklagade hade något mera att tillägga, tre gånger började Per att tala, och för hvarje gång afbröt honom domaren:

— Detta hör icke till saken.

Då teg Per på fullt allvar, ty han förstod, att nu kunde han ingenting mera säga, och han visste, att hvad han än sade, var det dock ingen, som ville lyssna därpå. Hans öde blef oförklaradt, helt enkelt emedan Per själf ingenting kunde förklara och ingen annan fanns, som kunde se in i hans förvirrade själ.

Och så föll ändtligen domen.

När den var afkunnad, drog Per en djup suck och såg sig omkring. Icke heller nu sade han något. Men med förtviflan märkte han, att hopen vek undan, där han gick fram, och när Per satt på fångkärran, som rullade bort, gick genom mängden som en suck af tillfredsställelse, att den ensamme mannen fått orätt in i det sista.

Skeppsbrott på Östersjön.

Tungt och osäkert kämpade sig ljuset från den ensamma fyren fram genom snömassorna, hvilka, drifna af den rasande nordosten, piskade ned öfver den vräkande sjön.

Uppe i fyrtornet, som vacklade under stötarne af den ursinniga stormen, sutto två män, den ene ung och den andre gammal. De hade tegat länge. Ty hafvets vilda dån gör sinnet beklämdt. Men vana som de voro vid ensamheten och det dofva bullret från vreda element, märkte de icke ens tystnaden, utan tiden, som gick sin tröga gång, fängslade deras sinnen i en dvala, hvilken skulle kunnat öfvergå till sömn, om ej faran för att bryta mot reglementet hållit dem vakna.

Den gamle reste sig upp och såg på klockan. Hon var ett. Och under en suck återtog han sin plats, medveten endast om nödvändigheten att sitta stilla och vakta det stora ljuset, som brann för att hindra hafvets vandrare att gå vilse.

Ljudet af den rörelse som den andre hade gjort för att gripa klockan syntes hafva väckt den unge mannen ur hans bedöfning. Han sträckte på sig, gick fram mot rutan och försökte att se ut. Under dem båda ljödo de skarpa smällarna af vattnet, som forsade omkring klippan och under djupa suckar sköljde foten af fyren, slogo upp omkring trappan, och tycktes knacka på den tunga dörren för att få komma in. Den unge mannen vände sig med en rörelse af vresig medkänsla mot rummet och sade:

— Den syns inte långt i natt.

Den gamle såg upp och svarade entonigt:

— Den kunde lika så gärna vara släckt.

— Ja, återtog den yngre, den brinner för att hålla oss vakna.

Den gamle svarade icke först, utan sjönk åter ned i sin förra ställning.

— Det hjälper inte mycket med fyrar, sade han om en stund. Ty när olyckan skall komma, så kommer den.

Som om han känt eller anat närvaron af andra mänskliga väsen ute i den mörka natten, kom om en stund signalen, att ett fartyg låg därute och sköt efter lots. Det kom som en väckande knall, hvilket störde lugnet på den ensamma ön. Om en stund slet det i dörren, och uppför trappan kom en man i sydväst, oljekläder och sjöstöflar. Han dröp af vatten från topp till tå, emedan vågen sla-

git öfver honom, när han hukade sig ned för blåsten och steg på den hala klippan. Och han kom för att säga, att han inte tänkte våga sig ut.

De båda andra sågo på hvarandra, men ingendera ville svara.

— Jag kan knappt komma i väg, fortfor lotsen. Vill någon af er följa mig?

— Vill? sade den yngre af de båda andra. Man är väl tvungen.

Lotsen genmälde, att han icke kunde se så mycket som komma från land. Han målade upp omöjligheten att slå sig igenom vågorna, när snöyran piskade i ansiktet, han beskref, hur isen skulle smyga sig omkring tackling, åror och skot, hur omöjligt det var att i mörkret lägga till vid den stora ångarens sida. Och han räknade med sannolikheter. Om ingen lots kom, skulle fartyget hålla ut till hafs. Där var rum sjö och god plats. Där kunde det hålla sig till dagningen, och när dagningen kom, skulle lotsen vara färdig att stiga ombord och göra sin skyldighet. Han slöt med den anmärkningen, att om han också kom ombord så finge han själf göra samma manöver. Ty i snöstorm kunde ingen finna vägen genom skären och ute på öppna sjön var lotsen till intet gagn.

Lotsen var en grof, satt karl, med lifliga rörelser och ett skarpt ansiktsuttryck. Ingen, som såg honom, skulle hafva kommit att tänka på, att denne man

kunde vara obeslutsam. Han hade den hvassa, långsynta blick, som kommer af vanan att skåda ut mot öppet vatten och af rådighet i faran. Hans tal var i regeln lika knappt, som hans hand var snabb. Men i dag flöt talet lifligt från hans läppar, kom nästan med häftighet, som om han velat öfvertygat nogon annan än dem, till hvilka han talade, skrika högre än en annan, som uppmanade honom att glömma alla förnuftsskäl och blindt lyda signalen, som plikten bjöd. De båda till hvilka han talade, hade under hela tiden icke växlat ett ord. Men när de sågo hur ifrig lotsen blef, utbytte de en snabb blick med hvarandra, som båda utan ett ord förstodo. De hade upptäckt, att lotsen var gripen af den plötsliga skräck för faror, hvilken understundom kan träffa äfven den modigaste och mest härdade. De förstodo, att han var bunden af den försagdhet, som fjättrar handlingen och är starkare än hvarje beslut. Men för att han ej skulle behöfva tala ensam, mera än för att öfvertyga honom, sade ändtligen den gamle:

— Bara det inte blir något ledsamt af det här.

— Då får han skylla sig själf, sade lotsen och satte sig.

Det gick en ström af vatten från dörren och fram till den plats, där lotsen satt. Men ingen gaf akt därpå. När detta beslut väl var fattadt och afgjordt, blef det åter tyst. Men den tystnad, hvilken nu

rådde, var vida olika den, hvilken förut härskat, medan fyrvaktaren och hans biträde ensamma dröjde däruppe, vaktande ljuset i fyrens enorma lampa. Denna tystnad var full af skrämsel, mättad af den underliga, hemska förkänslan af något ondt, hvilken kommer, när man vet, att ute på sjön drifver ett fartyg, som förgäfves ropat till land efter hjälp. Denna skrämsel blandade sig hos de båda fyrkarlarna med en känsla af, att saken icke kom dem vid, att de hade gjort sitt, vakat och sagt, hvad de tänkte. De försökte att hålla sig fast vid denna tanke, stödja sig vid den och med detta stöd återkomma till den tröga likgiltighet, hvilken förut behärskat dem. Men det var icke längre möjligt. Öfver hafvet ljöd ej längre endast stormens dån och vågornas buller. Där fanns också ljud som af dofva människoröster, hemlighetsfulla, underbara ljud, hvilka gåfvo syner och satte inbillningen i rörelse. Mot klippan under dem slogo ej endast böljorna. Det var som armar, hvilka arbetade för att hålla sig fast, hufvuden, hvilka krossades mot den hårda trappa, som vågorna sköljde, och ofvanför hvilken dörren var stängd. De båda männen sutto ej längre nedsjunkna. De sågo båda ut genom de isiga rutorna, och som om bådas tysta skrämsel haft något af ömsesidig smitta, så låg ej längre hafvet framför dem i ökenartad enslighet, upprördt som en stor död massa, hvilken häfdes i

gagnlöst raseri. På de skiftande vägar, som målades af glittrande ljus öfver berg af vågor, bakom hvilka glänste ett mörker som af snön färgades hvitt, skymtade för deras uppjagade inbillning master och tackel, hvilka reste sig ur vattnet, slungades fram och försvunno i obarmhärtigt jäsande skum. De fantastiska ljusskiftningarna blefvo till ansikten, hvilka försvunno som såpbubblor, hvilka smattrades sönder mot rutan. Och när vinden tjöt genom fyrens huf ryckte de till, emedan de tyckt sig höra det vansinnigt förstärkta ljudet af ångbåtens sista dödshvissling.

Den ende, som icke såg ut, var lotsen. Med hufvudet lutadt mot handen satt han framme vid bordet och såg stint mot dörren, genom hvilken han kommit. Och som frukten af de tankar, hvilka korsat hans hjärna, sade han slutligen endast dessa ord:

— Det gick, som jag tänkte. Han har länge se'n vändt om och gått till sjös.

Men när han sade detta, hade redan en timma gått. Och ingen trodde hans ord, inte ens han själf trodde dem.

Då ljödo genom natten de dofva skott, som berätta, att en ångare ute bland bränningarna fastnat på grund. Och de tre männen störtade upp.

I upphetsningen stodo de där öga mot öga: den ene med förbittringens känsla af att hafva haft orätt,

att något inträffat, som kastade hans beräkningar öfver ända och gjorde alla hans förnuftsskäl till tomma förevändningar, hvilka ingenting gälla, de båda andra, uppfyllda af den säkra skräck, som kommer, när en aning besannats. Hur härdade de än voro mot anblicken af olyckor och hafvets dystra scener, stodo de dock ett ögonblick stumma, betraktande hvarandra med ett slags fasa, som om de varit medbrottslingar i ett illdåd och denna känsla band deras handlingskraft, som om de varit kvinnor eller barn. Och mellan dem gingo förvirrade ord, som hade de icke vetat, hvad i denna stund var att göra.

Då dånade på nytt, öfverröstande stormens tjut och vågornas smällande dunder, det ordlösa nödropet från fartyget, som törnat på grund. De tre männen behöfde ej fråga hvarandra, *hvarifrån* nödskottet kom. Riktningen af ljudet var tillräckligt tydligt, de kände alla hvarje sten, hvarje klyfta ofvan och under vattnet på flera mils omkrets, de förstodo af den starka smällen kanonernas kaliber, och de visste, att i mörkret hade en ångare strandat, icke tio minuters rodd ifrån fyren. Det dröjde ej heller länge förrän en båt sattes ut från skäret, och med en man vid hvarje åra och med dubbla reservåror i botten af båten pressades den långsamt fram mellan de vräkande sjöarna. Den nådde en stor engelsk lastångare, en af dessa mörka, tunga kolosser, hvil-

kas svarta skrof och klumpiga utseende plägar sticka af i skärgården mot smäckra kuttrar och snabbgående passagerarebåtar. Den låg inkilad mellan tvänne klippor, aktern låg djupt nere, vågorna slogo långt öfver stäfven, och hela den enorma massan af virke knakade i sina fogningar, som skulle den springa i stycken för vattenmassans oerhörda stötar och tryck.

Men trots vågor och mörker nådde den lilla båten sitt mål, alldeles som pilten i sagan lyckades öfverväldiga den klumpiga jätten och undkomma hans plumpa näfvars obändiga slag. Besättningen blef förd i land, och på morgonen utfördes ett vackert bergningsarbete.

Endast lotsen, hvars plikt det varit att lyda den första signalen som fordrade hans hjälp, deltog icke i arbetet. Undan från de öfrigas blickar hade han krupit i lä bakom sin egen stuga. Se kunde han icke för mörkret, men han hörde, hur båt efter båt lade i land, han hörde röster, som på engelska förklarade, huru allt tillgått, förbannade hans försumlighet och berättade, hur de icke vågat gå till hafs, utan väntat och väntat, att »lotsen» ändtligen skulle komma. Han hörde de tunga sjöstöflarnas på en gång hårda och slaskande tramp mot klippan bakom sig, och ju mera han hörde, desto mera sjönk hans mod, uppslukades så att säga af den enda hårda känslan, att denna natt bröt ett helt

lifs arbete och energi. Ty det var suspension, som väntade honom, suspension ifrån tjänsten. Om den också ej blef mer än för ett år, och om han också kunde bära den ekonomiska tyngden, så satt dock skammen som ett brännmärke på hans ansikte, och ett lifs arbete skulle icke räcka till att utplåna den.

Han tyckte i detta ögonblick, att det kunde icke vara sant, att han försummat sig. Som om händelsen passerat i förflutna dagar eller händt någon annan, satt han och såg tillbaka på de sista timmarna, grubblande öfver, att det just skulle vara han, som vägrat att gå ut, när kallelsen ljöd. Han hade vaknat på natten och känt som om något hemskt skulle inträffa, och medan han klädde på sig för att gå ut och passa på sin vakt, hade denna känsla följt honom. Den hade fyllt hans själ med en underlig, seg förnimmelse af olust, som han icke blef kvitt. Och när signalen ljöd var det honom, som om just denna signal var den olycka, hvars ankomst bådats genom ett varsel. I hans öra hade främmande röster hviskat: »gå icke, gå icke, gå icke!» Under sken af att vilja skydda honom, hade de bragt honom på fall, och olyckan hade kommit, just genom att han sökt undfly den, olyckan, som gjorde honom till en märkt man för lifstiden.

Och nu då lotsen satt där ensam, undvikande människor och människors sällskap, nalkades den

sista båten, lastad med människor, klippan. Den lade ut från fartyget, hvars skrof knakade under vågornas sky, och från vanten på styrbord blänkte skenet af en lanterna, hvilken blifvit dithängd för att lysa bergningsbåten på dess väg öfver det vräkande hafvet. Men när båten kommit halfvägs till land, hördes ett väldigt brak, som om en skog af furor bräckts för nordosten, och i samma stund blef det mörkt. Ty lanternan slocknade i det våta mörker, där den väldiga kolossen sjönk, bruten tvärt af på midten af en sjö, som med jättehänder bände den i stycken mot den underjordiska klippans hvassa kam.

Braket hördes ända fram till platsen, där den ensamme mannen satt, och det berättade honom med ens om fartygets öde. Som lanternans svaga låga dränktes i hafvet, så slocknade också inom honom hvarje försök att dölja eller förminska olyckans vidd. Hans rygg krökte sig som under ett dråpslag, och han stönade högt.

* *
*

Men som den ensammes smärta icke aflockar omgifningen annat än en svag glimt af medlidande och när den kan kallas för självförvållad, dessutom framkallar en tillsats af förakt, som öfverröstar själfva medkänslan, så gick det också här.

När morgonen grydde, tänkte ingen längre på lotsen, ingen mer än den engelske kaptenen, hvilken beslöt att anmäla honom till välförtjänt straff.

Och som på nattens skräck ofta följer morgonens friska dådlust, så blef också här nattens drama förvandlad till en dagens lefnadslustiga komedi.

Ty fartyget hade varit lastadt med 40,000 säckar hvetemjöl, och alla dessa säckar flöto nu omkring på vattnet, lockande till bärgningsförsök och förvärf. Två man voro hela dagen sysselsatta med att rädda, hvad räddas kunde. Och de bärgade massor af säckar, hvilka sjöskadade såldes på auktion för 800 kronor och alltså efter gällande lag och förordning inbringade sina bärgare 200 kr. pr man i bärgarelön.

Och resten flöt vida omkring i skärgården. Stormen förde säckarna rundt om till öarna, in i vikar och uppå grund. Saltvattnet trängde igenom säckväfnaden och genomblötte mjölet. Men det trängde aldrig ända till kärnan af säcken. Innerst inne fanns alltid en god slump kvar, som icke nåtts af vattnet. Och det som hade blifvit vått, lades ut i tunna lager, torkades i ugnar och blef slutligen icke sämre än annat dåligt mjöl, som står att köpa för den fattige hos både stadens och landets handlande.

Och långt ute på kobbar och öar i hafsbandet var det ingen, som tog reda på hvem som hittade

litet sjöskadadt mjöl. Det fanns i alla stugor på många mil, och det var ett sådant öfverflöd på hvetemjöl, att rågmjölet sjönk i värde. Barnen fingo pannkakor, de stora fingo bröd och korna åto mjölröra öfver hela lotsdistriktet.

Så att genom den olyckan hade »Gud välsignat stranden», Gud — och det engelska sjöförsäkringsbolaget, som fick betala kalaset.

Men lotsen blef prickad för lifstiden. Han hade varit sanndrömd, när han anade olyckan.

Familjen på Skogerum.

Midt i skogen ligger den stora bondgården, omgifven af lador och uthus. Den är ursprungligen rödmålad, men färgen har slagit in, nötts af regnet, och de hvita fönsterkarmarna och dörrbrädet behöfva stark sol, för att den egentliga färgen skall sticka betraktaren i ögonen.

Rundt omkring gården vidgar sig en stor öppen plan, en hel liten slätt med trädgårdssängar, åkrar och sädesfält, och kring fälten svänger sig i en vid krets skogen, som gifvit stället dess namn. Den är lägre åt norr, men i söder, öster och väster resa sig riktiga jätteträd, väldiga furor med höga, bara stammar och krokiga starka toppgrenar, kring hvilka aftonsolen gjuter ett bjärt, rödt skimmer, hvilket glimmar i skogen som eld! Väldiga, resliga granar, hvars slokande, jämnsluttande grenar omgifvas af ett tunt, glänsande blåaktigt flor, när i middagshettan solens strålar falla öfver den tysta skogen.

Det är kväll. Och i den milda aftondagern, belyst af de sneda strålarna från den nedgående solen,

hvars halfva skifva lyser öfver skogstopparna, kör ett väldigt hölass, skakande på den steniga vägen, in mellan stenmurarna och fram öfver gården.

Sven Ersson själf sitter på lasset och håller tömmarna. Det är en småväxt gubbe, i hvars hår och små stubbade polisonger åren färgat många strån hvita. Hans lifliga ögon lysa fram under buskiga ögonbryn, och munnen har ett godmodigt och vänligt drag, som understundom kan lysa upp hela det något tungsinta ansiktet. Medan han rycker i tömmarna för att mana på hästarna, skjuter ur de små gråblå ögonen en pröfvande blick mot väster, där en ljus rodnad täcker hela horizonten, och de öfversta skogstopparna glimma med en gyllene glans. Han kniper belåtet ihop munnen. Ty han vet, att denna solnedgång bådar vackert väder. Och det vackra vädret lofvar honom, att hela skörden af torrt och godt hö nästa kväll skall ligga i godt förvar på kullar och i lador.

Men när sista lasset för aftonen är inbärgadt, och han sedan med trötta, säfliga steg går öfver gården, försiktigt undvikande den stora paddan, som efter solnedgången alltid ligger och krälar i gräset framför grinden, får hans ansikte ett missnöjdt uttryck, och han ser sig upprepade gånger omkring, liksom sökte han någon med blicken. Han går öfver förstugubron och lutar sig af gammal vana, när han stiger genom dörren, går in i köket, där hustrun

står vid spiseln, och maten väntar, och utan att hälsa frågar han, i det han slår sig ned öfverst vid bordändan:

— Hvar är Gustaf?

Hustrun kommer fram till bordet med ett fat mjölgröt, som hon ställer framför Sven Ersson. Hon är smal om lifvet, och en liten krökning på ryggen emellan axlarna skvallrar om ålder och arbete. Munnen är något hopfallen, men ögonen lysa blanka och kloka fram under ett hår, som ligger slätt och mörkt under en smutsad hufvudduk.

— Han är väl inte hemma än, säger hon och går sakta tillbaka till spiseln för att inte framkalla en ordväxling.

Och uttrycket i Sven Erssons ansikte blir mörkare. Han biter ihop tänderna och suckar, ta'r tag i skeden, men lägger den af gammal vana ifrån sig igen, och med ett bistert uttryck i sitt ansikte och rynkade ögonbryn, läser han mumlande en kort bön, innan han stillar sin hunger.

Det är så tyst i rummet, att man kan höra hur katten spinner. Uppkrupen i spiseln ligger han som en grå boll, och hans ögon lysa. Mätt och belåten i spiselvärmen, kurrar han med det egendomliga ljud, som erinrar om en spinnrocks aflägsna surrande. Folket kommer in och tar plats, pigan och drängen längst ner vid bordet, döttrarna närmast fadern, de, som för tillfället äro legda för

skörden, mellan döttrarne och tjänstfolket. De gå tysta som i ett likrum, där ingen vågar störa stillheten. Utan att tala gripa de skedar och bröd, och tigande mumla de ohörbara ord, innan de gripa i fatet. Borta vid spiseln sätter sig hustrun, Katrina, på en stol och äter långsamt och ljudlöst sin gröt ur en tallrik, som stått på hällen.

Klockan, som har sin plats i ett hörn på golfvet, slår nio, och de skorrande, långsläpiga slagen verka som ett befriande ljud i den oroliga tystnaden.

Strax därefter gick dörren opp, och en pojke på sjutton år trädde in i stugan. Han var solbränd och axelbred, bar bössa i handen och hade en hel knippa sjöfågel dinglande i ett snöre på ryggen.

Sven Ersson såg icke opp från sin tallrik, men alla, som sutto i stugan, höllo andan i afvaktan på, hvad som skulle komma.

— Hvar har du varit? kom det ändtligen i stillsam ton från husfaderns plats. Det låg vrede i tonen; pojken vid dörren såg trotsigt opp och slängde hatten ifrån sig.

— På sjön, sade han hånfullt. Jag har allt dragit till huset, kan jag tala om.

— Låt det vara godt nu, far, bad Katrina vid spiseln.

Den gamle reste sig.

— Låt det vara godt, upprepade han. Låta det vara godt, ja. Så låter det alltid. Jaså, du har

dragit till huset, du. Nej, dragit ifrån huset har du, allt från det du kunde röra dig själf. Har jag inte fått lega dräng för dig kanske? Sa' jag dig inte, att du skulle vara med och köra in hö't i dag? Och så ger sig den förbannade pojklymmeln till att ränna åt skogen, innan nå'n annan fått opp ögona en gång.

Sven Ersson hade rest sig upp och gick fram emot sonen.

— Vet du, hvad jag borde göra med dig? skrek han. Stryk skulle du ha, så gammal du är, stryk så du skall minnas en annan gång, hvem som är far din.

Och han lyfte handen, medan hans knän darrade af sinnesrörelse.

Alla som sutto vid bordet, hade rest sig upp, katten sprang skrämd under sängen, och Katrina började gråta borta vid spiseln.

— Stilla dig far, bad hon igen. Stilla dig för Guds i himmelen skull.

— Slå till! sade gossen. Slå till! Men så min själ, slår jag inte igen.

Sven Ersson gaf till ett utrop. Det lät som ett rytande af smärta, han fattade sonen i strupen och slog honom blindt med högra handen i hufvudet. Gustaf vrålade af smärta och vrede, han var eldröd i ansiktet och hade redan höjt armen. Men i blinken fattade en stark hand bakifrån hans, och en kvinnlig röst skrek gällt:

— Jesus, Gustaf, ska' du slå far?

Pojken såg sig om och lät armen sjunka. Den storväxta systern släppte sitt tag.

— Han är en satan, sade Gustaf, gick fram till spiseln, satte sig där och föll i gråt som ett barn.

* * *

Ingen hade någonsin förr sett Sven Ersson slå sin son. Och när han gjorde det, var det icke af ovilja, snarare tvärtom. Det var hans egna förhoppningar, som han dag för dag såg förstöras och tillintetgöras i denne son, hvilken var hans allt. Och det var de känslor, hvilka växt upp ur denna tanke, som behöfde ett utlopp.

Sven Ersson hörde till dem, hvilka, som man säger, haft lyckan med sig i lifvet. Hans far var torpare söderut i Melböda. Han hade kommit som dräng i huset hos gamle Matts Larsson och slutat med att få hans enda dotter till hustru. Hur det hade gått till, visste ingen med bestämdhet. Visst är, att gamle Matts från början varit mot partiet, och därför trodde somliga, att giftermålet varit nödvändigt. Men andra sade, att Sven Ersson vetat ett och annat om gamle Matts, som denne ej varit alltför belåten med, om det kommit fram vid tinget.

Gamle Matts var med ibland dem, som i gamla dagar hade betraktat kronans skog, hvilken miltals

omkring betäcker norra Öland, som sin personliga egendom. Ingen människa tviflade på, att så var. Bönderna hade sågbockar ute på skogen, fällde mastträd och timmer, forslade dem till sjön och skeppade ut dem inför allas ögon, sålde och blefvo rika som herrar på kuppen. De hade visserligen hört talas om, att det skulle vara straff på sådant, strängt straff till och med. Men det var så länge sedan något dylikt blifvit tillämpadt, att lagen hade fallit i glömska, och fruktan för följderna var inte större, än när barn plocka smultron på patrons skogshyggen.

— Ni stjäl allihop, så ni borde halshuggas, sade jägmästarn på den tiden till gamle Matts.

— Åh, svarade bonden illmarigt. Ni kan fäll inte göra trakten öde på folk.

Och han tillade godmodigt:

— Om så jägmästarn vill vakta själf en enda tall, så ska' jag ta' på mig att hugga'n och köra bort en, utan att nå'n ser'et. För nå'n gång ska' jägmästarn sofva, och nå'n gång ska han äta. Och då är jag framme och ta'r tallen.

Det stals okristligt. Men det fanns också så godt om skog, så att ingen kunde se det på den. Ty bönderna höggo inte precis, så att det blef öppna platser i storskogen. De bara skattade den här och där, så att skogen ändå skulle se ut som skog. Och det var godt om platser att välja på.

Men så blef det en vacker dag en ny kronofogde. Han var ung och nitisk, som unga kronofogdar ofta äro. Och han for upp till norra ändan af Öland, sammankallade bönderna och förklarade att han tänkte göra slut på baggböleriet. Men det tyckte bönderna var ett ingrepp i deras uråldriga fri- och rättigheter. De hade själfva gjort sig besvär med att fälla timret, kvista och kanthugga det. Stora, granna mastträd lågo färdiga på alla möjliga ställen, som bara de visste om. Ja, somliga hade sågat både bräder och plank. Och så kom det en kronofogde, som ingen människa kände till, och ville vara klokare än den gamle, som aldrig hade brytt sig om'et. Nej. Det var för mycket för bönderna. De bad' honom ryka och dra', så långt vägen räckte. Och hans dräng, som ett par af dem träffade på ett undangömdt och säkert ställe, gåfvo de helt enkelt ett ärligt kok stryk, för att åtminstone inte han skulle få lust att komma tillbaka i brådkastet. De tänkte som så, att när kronofogden ser, att han har att göra med reelt folk, som veta, hvad de vilja, så far han nog hem och låter udda vara jämt, bara han hinner fundera på saken. Ty han har fått liksom en liten vink om, att det kan bli smörj för honom också, fast det den här gången bara gick ut öfver drängen.

Bönderna voro nog sluga. Men den gången hade de ändå missräknat sig. Och när de fingo

höra, att den nye kronofogden midt i mars månad tagit sig öfver med en segelskuta till Kalmar, började de att dra öronen åt sig och tänkte att det var bäst, om de kunde rädda, hvad räddas kunde. De klokaste togo bort sågbockarna och gjorde rent efter sig i skogen, gömde undan timret på säkra ställen eller forslade bort det i största hemlighet. De mindre förtänksamma tänkte: det är väl inte så farligt. Och öfver dem bröt som vanligt ovädret löst.

Ty i april kom det militär öfver till Öland. Hundra man soldater forslades på skjutskärror från Borgholm uppefter landsvägarna. De bildade jägarkedja i skogen, snokade opp så mycket som snokas kunde, och på allt hvad de funno af fällda träd eller virke, gjordes tvärt beslag. I Skogerum förlades hufvudkvarteret, dit sammankallades bönderna, och där hölls ting. Kronofogden var också med. Han hade sin galonerade mössa på hufvudet, och när han nu stod midt i ringen af soldaterna, som med gevär för fot och bajonetterna påskrufvade stodo och skyltade rundt omkring de förskrämda bönderna, då var det ingen, som bad honom resa åt helvete längre. Och till och med drängen kunde få gå i fred, hvart han ville, utan att behöfva frukta för stryk.

Bönderna stodo med mössan i hand och tänkte på, hur de skulle reda sig, och hvad de skulle svara. Somliga hade knallat sig af till Amerika,

och det var inte fritt, att de flesta af de närvarande skulle önskat, att de hade rest samma väg. Ty de kände sig inte rätt säkra på, att inte gevären skulle lyftas från marken och skotten brinna af rätt ibland dem, så att de skulle stupa som hundar i en hög, den ena öfver den andra. Men häraf vardt lyckligtvis ingenting. Det blef räfst och förhör och ting som vanligt, och det var en hel hop med bönder, drängar och torpare, som fingo utbyta skogshandteringen mot fängelset eller straffarbetet.

Bönderna böjde sig. De flesta af dem upphörde med sin gamla näring, och respekten för k. befallningshafvande var etablerad på den grund, som kallas krigsmakten till lands. Men de gamla begreppen om allas äganderätt till skogen var icke allestädes utrotad, och det var många af de gamla skogssköflarna, som ingen fick reda på. De sålde sitt timmer och sina plank i hemlighet och under hand och afstodo i all stillhet från handteringen, hoppandes på bättre tider. Det var de kloka, de, som förstått att draga sig undan i tid. Och till dem hörde gamle Matts på Skogerum.

Han var en mycket klok gubbe, som kände världen och visste, hur man där bör ställa sig. Men en gång hade han varit mindre klok. Det var, när han en gång i ett upprymdt ögonblick lät sin dräng, som då bara kallades Sven, titta för djupt i sina affärer. Och det sades af mången, att denna kun-

skap hade underlättat frieriet för torparesonen, när han ville gifta sig till en rik bondgård.

Men hur det också var med detta, så hade Sven Ersson haft lyckan med sig i världen. Han var nu bonden på Skogerum, åren hade gått, och ingen människa tänkte längre på, att han från början bara hade varit en fattig torparepojke.

Han hade tur med sig, också när han gifte sig. Ty svärmodern var död förut, och gamle Matts, som hade tagit undantag, dog strax efter bröllopet. Det hann aldrig bli några slitningar mellan gubben, som lämnat ifrån sig sitt, och de unga, som hade fått ärfva, innan ägaren dött. Det blef icke något gräl hvarken om brödfödan, fläsket, kofodret eller de kontanta penningarna. Ty en vacker dag sjuknade gamle Matts, blef lagd i den stora sängen inne i kammaren och dog där en regnig oktoberkväll, när blåsten suckade i skogen.

Folk sade, att det kom an på den stora paddan. Den satt och hoppade på ett ställe i gräset bredvid grinden hvarenda kväll sedan solen gått ned, från tidigt på sommaren till sent på hösten. Hon satt där bara och glodde med sina stora trinda ögon, som stodo ut ur hufvudet och hon rörde på det gråa knottriga skinnet, så att hela hennes feta kropp gick som i vågor. Under de ljusa sommarkvällarna kunde man se, hur hon långsamt flyttade sig i det låga gräset, ständigt på samma fläck, som

om ingen annan plats hade dugt för en padda att lefva på än just här, där folk skulle gå fram. Och kom man så gående en kväll, när det var skumt, och skogen rundt omkring liksom tycktes klämma ihop mörkret omkring det lilla fältet, som var fritt från träd, då kunde man vara säker på, att hur försiktigt man också gick, så spratt man ändå till för något mjukt och klibbigt, som foten trampade på och som kved och gaf efter under skosulan, så att det kändes otäckt i hela kroppen.

— Den djäfla paddan, svuro drängarna.

— Det är för svårt med det otäcka kräket, sade Katrina.

Men ingen tordes röra henne. Ty det ska inte vara bra att röra paddor.

Den, som svor värst öfver paddan, var gamle Matts. Han hade blifvit stel i benen och långsam i gången på gamla da'r. När han i skymningen under de mörka höstaftnarna kom att röra vid paddan, höll han på att ramla omkull för hvar gång han skulle flytta foten för att inte trampa ihjäl kräket. Då stapplade han och hoppade på sina dåliga ben och svor, så att han hickade, när han sökte efter tillräckligt kraftiga uttryck. Han skälfde i benen af skrämsel och mumlade i ilskan omöjliga förbannelser, under det han darrande af förargelse och rädsla kraflade sig uppför den låga trappan och in i sin vrå mellan stora klockan och väfstolen.

Men en septemberkväll, när gubben flere gånger måst gå ut och in genom grinden, blef vreden honom öfvermäktig. Det var ännu full dager, men gubben såg illa och kunde ej urskilja paddan från det mörka gräset. Oupphörligt snafvade han öfver det klibbiga djuret, och till sist tog han paddan i det ena bakbenet och bar henne svärjande in i skogen, där han kastade henne i en myrstack och lät myrorna göra kål på henne.

Det dröjde emellertid inte många veckor, så låg gamle Matts till sängs, och han dog en regnig oktoberkväll, när blåsten suckade ute i skogen. Och det berodde på, att han hade dödat paddan. Ty drängen, som följt med in i skogen och sett, hur paddan vred sig, när myrorna sleto i hennes kött, han stod bredvid gubbens säng, när denne dog. Och han sade, att när gamle Matts låg i dödsryckningarna, bar han sig åt, alldeles som paddan förut hade gjort i myrstacken.

Nästa vår satt också en ny padda, alldeles lik den förra, på den gamlas plats, och därför gick hvar och en försiktigt genom grinden för att inte komma i olycka genom att trampa på paddan.

Men hur han nu också hade dött, säkert är, att gamle Matts dog i god tid, innan han sett sina barnbarn. Och hvarken dotter eller måg hade någonsin haft något besvär af honom. Sven Ersson

satt ensam på gården, och hans lif var fylldt af det lugn, som kommer af medvetandet att äga något.

Men han var ändå inte nöjd. Hans hustru födde honom under de första åtta åren af deras äktenskap två döttrar, men ingen son, och detta grämde honom, grämde honom ända in i själen, ty han önskade sig en son, som kunde ta gården efter honom och behålla den, så att den stannade inom släkten.

Hos denne torpareson hade utbildat sig en kärlek till torfvan, som var af helt annat slag än den, hvilken närts utaf att generation efter generation ha varit i besittning af jordens goda. Han glömde aldrig, att han var af en annan stam än de gamle bondsläkterna. Han hade sett sin far stå med mössan i hand och be bonden om en månads anstånd med arrendet, när det var knappt med födan, och den ena kon hade dött. När fadern sedan dog, hade han sett, hur modern gått omkring i gårdarna för att få sig en brödbit här och ett halfstop mjölk där. Nu satt han själf på eget hemman. Allt som fanns på gården, hörde honom till. Han hade aldrig nappat på kroken och tagit lån hos hypoteksbankerna, som sögo näringen ur jorden och utarmade bonden, hvilken tecknade sitt namn på papper, hvars betydelse han inte förstod, fick penningar i hand, köpte sig ett par plogar och ett tröskverk och lefde som herreman på resten. Huset rådde han om, kreaturen voro hans, grödan, som

stod på åkern, bohaget, som fyllde rummen — allt var hans egendom, till hvilken han med Guds hjälp blifvit herre. Men hans far hade icke haft någonting, när han dog, hans farfar icke häller. Hvem som varit hans farfars far, det hade Sven Ersson aldrig ens kommit att fråga om. Så långt hade han ej haft anledning att tänka sig tillbaka i tiden för egen del.

Men nu slet det och ref i honom, när han tänkte på att allt detta skulle gå ur släkten efter honom, att han skulle vara den enda i hela sin familj, som någonsin ägt något, inkastad som en utböling på en gård, där han börjat med att träla för andra, och som han, när han dog en gång, skulle lämna i främmandes hand. När han såg den mogna säden böja sig för sommarvinden öfver dessa åkrar, som buro så rikt på kalkgrunden och lågo så skyddade för alla vindar genom skogen, hvilken slagit ring om fälten, då vände sig hans ögon bort från allt detta, och han såg ned i marken, medan han med en suck tänkte på, hur kort tid han skulle vara herre däröfver. Det föreföll honom, som om han ägde detta för evigt, bara han hade en son, som kunde taga husbondetömmarna den dag, då gamle Sven Ersson inte längre orkade att hålla dem själf.

Och när han då ändtligen blef fader till en son, då tyckte Sven Ersson, att nu hade han ändtligen fått det, som han ville, och nu kunde han säga, att han hade haft lyckan med sig allt igenom.

Men ju äldre sonen blef, desto tydligare märkte fadern, att Gustaf inte var en son efter hans sinne. Så fort han kunde komma åt, sprang Gustaf till skogs och blef borta, om det gällde, både dagen och natten. Han skaffade sig en hund, som han lärde gå på både hare och fågel, och Sven Ersson brukade säga, att »pojken är lika god på kronans skog, som hans morfar var före honom». Utan vildt kom han aldrig hem. Än var det en hare, än en skogsfågel, han hade med sig. Och tidigt på vårarna och sent på höstarna låg han ute på sjön och sköt ejder och annan sjöfågel. Det blef kuddar af det skyttet, fina, mjuka kuddar, som ingen låg på, men som förvarades uppe på öfre våningen, där kronofogden eller prosten brukade ligga, ifall någon af dem skulle tillbringa natten på Skogerum. Men allra säkrast var pojken att locka orre eller tjäder. Han var god för att gå ut midt i natten och sätta sig vid ett fälle eller bakom ett berg och locka. Först härmade han hönan, då hon lockar på tuppen. Med utspänd stjärt och ruggiga ryggfjädrar kom tuppen, slog sig ned i en gran och såg sig skrockande omkring. Gustaf sköt och stoppade den stora fågeln bakom sig. Så härmade han tuppens klara lock, när han väntar på hönan. Morgonsolen föll klart och snedt mellan de slokiga trädens grenar, tindrade i daggen, på mossa och strån, och hela luften ångade af doften från de

fuktiga granarna. Då kom hönan, steg ned och sträckte kokett på halsen för att se in mellan de skuggiga grenarna. När han skjutit henne, började pojken helt lugnt att locka, som när hönan lockar på ungarna. Och på så sätt kunde Gustaf sitta i skogen och plocka ner en hel fågelfamilj, lika lätt som han, när han var pojke, klef upp i tallarna för att plundra kråkorna på ungar och ägg.

Det var bättre än att gå i åkern, tyckte Gustaf, och när han kom hem, var han hungrig och åt som en varg, glad, så att han satte lif i hela stugan. För resten hade han ju mat med sig hem, fin mat, som räckte i flere da'r, när det inte var tillfälle att föra bort villebrådet och sälja det i staden eller åt någon skeppare.

Men när han då väl var hemma och hade ätit sig mätt, tog han fram handklaveret, som han köpt för sina skottpengar på en marknad i Borgholm. Och då spelade han både sorgsna och lustiga visor om hvarandra. Allt hvad han hade hört spelas eller sjungas, var han karl för att ta' efter, om det var polskor och slängdanser, valser och fransäser eller stora marscher och konstiga musikstycken, som regementsmusiken blåste på ångbåten, när den gick lusttur till sta'n. Sven Ersson skrattade alltid, när han hörde Gustaf spela. »Det var faen till pojke», tyckte han. Men Katrina, som fick gå i köket och

höra honom timvis, sa' ibland, att hon blef alldeles galen i hufve't af den evinnerliga musiken.

Det var egentligen det märkvärdiga med Gustaf, att hvad han än gjorde, så tyckte hela huset hvar på sitt sätt, att det var »faen till pojke». Fadern var den, som sade det först. Ty allt hvad sonen gjorde, beundrade fadern. Fast han såg, att pojken inte kunde hållas till ett ordentligt arbete på gården, kunde han ändå inte låta bli att tycka om honom. Pojken gick sin egen väg och brydde sig tusan om, ifall han roade andra med det eller icke. Men det var en sådan fart i honom, att allt hvad han gjorde, tog sig bra ut och passade honom, och därför glömde Sven Ersson sin förargelse öfver sonens snedsprång och sade oupphörligt: »Det är ändå faen till pojke». Och om de också inte sade detsamma, så tänkte ändå alla på hela gården detsamma, som gubben hade sagt, både Katrina, drängen och pigan och därtill båda systrarna.

När Gustaf tog i med nå'nting, så gick det också med mera fart för honom än för någon annan. Om han satte sin hand vid plogen, gick det som en dans för honom att plöja igenom ett åkerfält, där det växte aldrig så mycket gräs och tistlar. Gräfde han dike, kom han framåt så fort, att ingen kunde begripa, hur han bar sig åt. Sprängde han sten, kom han till botten med borren med en hastighet, som var oupphinnelig, och han sköt, så att ste-

narna dansade om honom i luften. Men allra märkvärdigast var det, när han körde hästarna. Man skulle kunnat svära på, att de kände hans hand. Ty tog han bara tömmarna, så sprungo de små pigga djuren, så att träden susade förbi, som om de sprungit i kapp baklänges, och ville de inte genast, tog han blott ett ryck med tömmarna och smälde med piskan, och det bar i väg som med herrskapsskjuts.

Kort sagdt — Gustaf var lifvet i hela gården, och om han kanske inte brydde sig så mycket om andra, så brydde andra sig i stället så mycket mer om honom. Och det var kanske däri hemligheten med det välde, han utöfvade, bestod.

Gustaf kunde också berätta historier, och det var inte fritt för, att han ljög.

När han återvände ifrån skogen, var han bäst i farten, och då kom gärna någon af systrarna och frågade honom, om han inte hade sett något märkvärdigt, eller om det inte hade händt honom något.

Gustaf var genast färdig. Jo, hvad det hade händt honom, bara han ville tala om det.

Och systrarna knuffade honom i ryggen och bådo honom, och gumman mor kom till och frågade: — Nå, hvad har du sett i skogen i dag?

— Jo, jag har sett en hök, svarade Gustaf.

— Hahaha! En hök? Hvem har inte sett en hök?

— Ja, men det här var ingen vanlig hök, svarade

Gustaf. Han hade bo i en gran högt oppe, och jag klättrade dit, fast han och honan slog mig med vingarna omkring öronen, så det susade, som när väderkvarnarna går.

— Men hvarför sköt du inte?

— Sköt? När jag hade ställt bössan där nere! Jag klättrade på, jag. För jag ville ha' ungarna. De låg och hväste och skrek inne i boet och slogs om en kråkunge, som de hackade i, så att bloden och fjädrarne stod om dem. Och ju högre opp jag kom, dess värre hväste ungarna och dess ettrigare slog de stora med vingarna. De klöste åt ögonen på mig också.

— Men du slog igen?

— Det var en sak det. Jag klippte till dem med knytnäfven den ena gången efter den andra, så jag tydligt såg, hur de vinglade långt ut i luften. Och så kom jag opp i bo't. Där låg ungarna och hväste emot mig, arga som bin och med ögon, som var alldeles gulgröna.

— Jässus så otäckt, sa' systrarna.

— Åh skräp, sa' Gustaf. Det var inte farligt. Jag tog dem bara den ena efter den andra i vingabenet och kastade dem i backen, så det sa' smack om dem. Honan sköt ner som en pil förstås för att se efter hur ungarna mådde. Men då skulle ni ha' sett på stora höken. Han gjorde ett slag rätt opp i luften med ett hvisslande som från ett loko-

motiv, han for opp så högt, så han syntes bara som en liten prick, där vände han, och jag såg, hur han blef större och större. Rätt ner på mig flög han, och jag tänkte: »Nu gäller det Gustaf Ersson. Nu tänker han hacka ögona ur dig.» Jag tog säkert tag med vänstra hand i en gren och höll den högra färdig, och som han kommer sättande — det var rakt obegripligt, hvad han såg stor ut — så hugger jag tag om ena benet på'n och svänger om'en.

— Nej, hör du Gustaf, sade systrarna.

— Tror ni mig inte? Men då blef det så besynnerligt. Jag tyckte mest, att jag inte stod kvar i trä't.

— Han flög väl bort med dig, kan jag tro?

— Nej, det gjorde han inte. Ingen hök flyger bort med mig. Men lyfte mig ett tag, det gjorde han. Och då tänkte jag som så: »Jaså, du är illmarig, tänkte jag. Jaså, du tänker flyga opp med mig, så jag ska' slå ihjäl mig emot backen, tänkte jag. Låt gå då! Sak samma, hur en kommer ner. Det här går kanske vigare än att klösa ner utför en gammal gran.» Jag såg hela skogen rätt under mig, grenar och mossa och stora stenar! De stod upp öfver marken, lagoma att slå ihjäl sig på, och stora bara grenar tittade ut mellan barrena rätt inunder mig, precis som de ville spetsa mig. Höken, han ville till väders. Men jag ville ner. Och jag drog och drog. Men han stretade emot och flaxade.

»Vänta, din lilla satan», tänkte jag, »du vill åt himlen, men det vill inte jag än åtminstone.» Och så tog jag ett tag till. Och så kände jag, att jag sjönk neråt. Grantopparna reste sig öfver oss, och ett par buskiga grenar slog mig i ansiktet. Då skrek han och tog tag med vingarna. Men så slaknade han, och pang — låg vi i backen.

— Jässus, men slog du dig inte?

— Jag?! Nej. Jag satt på ändan, kan jag tala om. Men höken hade visst slagit sig, för han var så lugn och beskedlig och glodde stort, när han fick se honan, som blef rädd för oss och flög till väders, så att det skrapade mellan kvistar och ris. Men jag slog höken i en sten, så han blef ett mos. Och där ligger han nu med hela familjen.

— Kunde det vara en hök, Gustaf? Var det inte en örn? sade Katrina fundersamt.

— Det kan nog hända, att det var en örn, menade Gustaf. För stor var han och stark, och flyga det kunde han. Och fan i mig är det inte sant hvart eviga ord.

Det är oafgjordt, om man trodde honom. Men roligt att höra på var det, och därför blef Gustaf utfrågad, och han var aldrig ledsen, när det gällde att hitta på nytt. En gång hade han till och med slagits med en björn, och en annan gång rott, så att det forsade om båten för att hinna en hvalfisk.

Men när Sven Ersson kom i närheten, afbröt alltid Gustaf sina historier och sa' som så:

— Resten får ni höra en annan gång. För nu har jag glömt det.

Ty historierna tyckte Sven Ersson inte om. »Det lät för skojaraktigt», menade han.

Gustaf gick emellertid sin väg för sig och brydde sig i hvardagslag inte om, hvad de andra hade för sig på gården. Men aldrig hade han förr vågat sig på att bli borta när hö't skulle bärgas in. Det tyckte också Sven Ersson gick för långt, och det var därför, han kom att slå sonen.

Men om Gustaf icke brydde sig stort om landtbruket, så var det i stället en annan, som gjorde det så mycket mer. Och det var den äldsta dottern, Johanna, en storväxt, stark jänta på närmare trettio år. Som en karl — och värre än en karl, brukade de säga — låg hon i med arbetet från morgon till kväll. Hon sparade in en dräng åt Sven Ersson, det sade han själf. Ty hon kunde plöja och så, föra lien och packa ett hölass, rida hästarne i bet, köra timmer och gräfva i jorden. Allt det tyngsta arbete kunde hon göra. Aldrig blef hon trött, och aldrig var hon ledsen.

Hon var större än brodern, eller såg åtminstone större ut, och hon hade hela hans lifliga, friska lynne, utan att äga något af hans obeständighet och lust för dagdrifveri. Hon var af dessa män-

niskor, hvilka synas liksom födda för det hårdaste arbete, och som växa starkare och skjuta kraftigare växt under ansträngningar. Hennes bröst stodo fylliga under de kraftiga axlarna, och ur det runda ansiktet med dess starka haka, något stora näsa och bestämda mun lyste under ett yfvigt hårfäste ett par ögon, hvilka sågo ut, som om de icke kunde låta sig förbryllas af något i världen. När hon kom genom skogen med kjolarna oppdragna, bara armar och sjaletten löst knuten under hakan, hördes hennes sång som ett eko af skogens stora hälsa, och när hon ropat in korna och föste dem framför sig, såg det ut, som om hon varit vän med dem allesammans, där de i oordnad flock och med stinna jufver lunkade fram genom skogen och bölade framför grinden, hvilken stängde vägen in till gården. Och hon var också vän med dem allihop, bara därför att allting, som lefde omkring henne, älskade hon.

Hon var Sven Erssons hjälp på gården, och därför hade han häller icke varit angelägen att mista henne. Friare hade nog funnits. Ty Sven Erssons dotter behöfde inte komma barskrapad i boet till någon karl. Men Johanna hade afvisat dem. Ty hon menade som så, att hemma kunde hon ändå inte undvaras. Och för resten hade hon inte sett någon gosse, vid hvilken hon fäst sig mera än vid alla de andra.

Det förstås, det fanns nog en. Han var bondson

i trakten, och Johanna visste, att honom skulle föräldrarne inte afvisa. Och när han hade kommit och dansat med henne eller följt henne hem genom skogen en vacker söndagskväll med armen om hennes lif och till afsked fått en kyss eller tagit den, då hade Johanna nog ibland haft sina tankar och funderat öfver, om det inte snart kunde vara på tiden, att hon började lefva för egen del, innan hon blef för gammal. Men när han ingenting sade, slog Johanna bort tankarna och antog, att han inte menade allvar. Och i så fall var det kanske på det hela taget bäst, som det var.

* * *

Sent en afton gingo Sven Ersson och hans äldsta dotter österut genom skogen. Det hade länge varit hetta och solrök i luften. Röd som ett brinnande klot gick solen hvarje morgon opp öfver horizonten och i en dimma af rök försvann hon hvarje afton vid den västra synranden. Hela dagen satt solen som en stor glödande massa utan strålar midt i en rödviolett dimma, hvilken förkortade utsikten på sjön och som en ångande färgton sänkte sig omkring skogen på afstånd.

Det var torrt i skogen och kvistar och ris knastrade under de gåendes fötter med ett skört ljud. Den hvita mossan stod spröd och stel på de upp-

hettade stenarna, öfver hvilka granarnas grenar hängde lätta och torra, utan att så mycket som en droppe dagg tyngde deras mörkgröna barr. Det var så torrt, att alla vattenpölar voro försvunna, alla kärr ursinade. Man gick torrskodd på mossan, hvilken vek sig under vandrarens fot, utan att fukta den, och i den varma ånga, som solen under dagen hettat upp under de stora granarna, surrade tusentals insekter, flugor, bromsar och mygg, medan bland den massa af gamla, gulnade barr, som år efter år skakats ned och kilat in sig mellan trädens väldiga rötter, myrorna sprungo fram och åter, lifliga och arbetsföra i det långvariga solskenet.

Bäst de gingo, stannade Sven Ersson, och hans näsborrar rörde sig.

En svag doft af rök trängde fram genom granarna.

Han spejade och spejade genom grenarnas dunkel. Johanna sprang opp på en bergknalle och såg sig omkring.

Skogen låg dunkel och tyst. En sakta vindfläkt rörde sig genom de gamla träden, så att grenarne rasslade emot hvarandra som torrt ris. Genom tystnaden hördes vingslagen af en tjäder, som skrämd af de gående spratt upp ur ett snår.

Icke en skymt af rök kunde urskiljas. Men lukten fyllde luften, och de båda vandrarna betraktade hvarandra med förfärade blickar.

— Skogen brinner! sade Sven Ersson. Hans rygg liksom böjde sig af fruktan, och han kastade en ängslig blick åt sidan för att utforska Johannas tankar.

Far och dotter påskyndade sina steg mot hemmet.

När de kommit ett stycke längre fram, gingo de båda långsammare, och en suck af lättnad undslapp Sven Ersson. Röklukten hade försvunnit och luften, som de inandades var åter ren.

— Det är inte hemma, sade Sven Ersson. Och något liknande en tacksägelse rörde sig inom honom.

— Spring till jägmästaren! sade han sedan. Det kan hända, att ingen har märkt'et.

Johanna vände om inåt skogen och försvann på en biväg, som krökte in mellan granarna.

Men när Sven Ersson kom hem, hade underrättelsen redan hunnit till Skogerum. Det gick ridande ilbud omkring i gårdarna, män och kvinnor skulle samlas vid jägmästarbostället.

Skogen brann norrut.

Det finns ingen panik, som är värre än den skräck, hvilken griper skogsborna, när budskapet går från gård till gård, att skogen brinner. Ingen vet säkert, hvar det brinner. Hvar och en fruktar för sitt. Elden kan räcka i veckor, lika väl som i dagar. Den kan förstöra fälten och byggnaderna, förhärja grödan och bränna opp bostäderna, göra årtiondens

arbete om intet och förvandla besutna hemmansägare till fattighjon.

Skogen brinner.

Som en löpeld spridde sig nyheten öfver hela trakten, och i dagningen såg det ut, som om hela skogen blifvit lefvande. Åkande, gående och ridande färdades fram på vägarna. De medförde spadar, hackor, spett och matsäckar, som syntes beräknade för dagar. Åt ett enda håll gick färden — norrut. Och den tysta skogen genljöd af hofslag, vagnsbuller och människoröster, medan, allt som man kom stället närmare, hästarna, hvilka vädrade röken, spetsade öronen och utstötte ängsliga gnäggningar.

När man kom nära eldstället, började en tjock rök hvirfla fram genom skogen, och långt borta hördes ett enformigt knastrande, som hade på en gång något stort och förskräckande. Skogen tycktes vara öde på djur. Icke en fågel syntes till. Endast här och där försvann mellan stenarna en uppskrämd hare, hvilken utan att bry sig om hvarken människor eller vagnar sprang öfver vägen midt för hästarnes fötter. Och när man kom närmare, höjde sig ur röken, hvilken som stora skymassor hvirflade upp efter tallarnas nakna stammar och i flagor splittrades mellan granarnas tätare grenar, ett rödt obestämdt sken, hvilket dök genom rökmolnen, försvann för en stund, och med väldiga eldtungor slickade trädens bark, som redan börjat att svartna.

Man hade bildat kedja omkring elden. En ofantlig yta med skog var kringgärdad af människor, och rundt om höggos träd och gräfdes diken för att hindra elden att gripa vidare omkring sig. Nedrökta, svettiga och ihärdiga rörde sig skepnader i den rökfyllda skogen, öfver hvilken solen kastade sina röda, glittrande strålar, och yxornas dofva ljud, när de trängde in i det hårda virket, blandades med ljuden af spadar och hackor och af rasslet af stora granruskor, med hvilka svettiga händer piskade den brinnande jorden för att kväfva elden och hindra den att gå vidare.

Genom röken började lågorna att stiga uppåt, ett enda haf af lågor, som slöt sig omkring trädens grenlösa stammar, ofvanför hvilka kronorna syntes, som om de sväfvat i luften på ett täcke af skyar i brand. En rishög, som fattade eld, kastade pelare af flammor och rök högt upp i vädret, och det började brinna i kronorna. En hvirfvel af lågor fyllde hela fältet, och i denna hvirfvel föllo de stolta träden tillsammans med starka brak, medan skyar af gnistor och rök slogo ihop öfver de nedstörtande stammarna. Under jorden kröp elden vidare för att suga sig uppefter nya stammar, hvilka åter i sin tur skulle störta omkull i den stora glödmassan eller med svedda, kolnade lemmar sticka upp ur den ofantliga brasan, som hemska, stående jättelik. Vid middagstiden tog blåsten i, och som vågor

vältrades lågor och moln om hvarandra. Från de brinnande topparna slungades flammor, liknande breda blixtrar, flere famnar bort öfver hufvudena på de släckande, hvilka bildat kedja. Förfärade sprungo människorna tillbaka, medan öfver dem elden sprakade i nyligen antända kronor, och stora grenar rasslande föllo ned öfver de springandes hufvuden, kastande ett regn af gnistor öfver den torra mossan.

Allt längre utvidgades kedjan, och arbetet med hackor och spadar började på nytt, under det att åter granruskorna rasslande slogos mot marken för att på nya sträckor dämpa den framilande elden.

Vidare och vidare trängde sig kretsen af människor utåt. Hettan blef odräglig, lågorna hotade att slå de släckande i ansiktena. Elden hoppade öfver diken och skogsgator, tog ny fart och sträckte sig längre och längre in öfver skogen, öfver hvilken redan dallrade sommaraftonens milda dager.

Då hördes plötsligt en susning bland träden, en stark vindpust gick fram genom skogen, rök och lågor böljade åt väster, och ifrån hafvet steg upp ett mörkt moln, hvars yttersta kant lyste af den nedgående solens strålar. Det drog ihop sig och växte, och under den mulnande himmelen fördubblades de arbetandes krafter. Ty omslaget i vädret gaf nya krafter och nya förhoppningar. Det började regna. Stora, tunga droppar föllo öfver den upphettade marken, och snart piskade ett stridt regn

ner öfver det böljande eldhafvet, som i mörkret tog fantastiska former och förvandlade trakten till ett enda virrvarr af skyar och eld. Men vattenmassorna fortforo att vräka ned, och när regnet strömmade öfver de brinnande träden och marken, där allt brännbart sakta kolade bort, då ljöd genom regnets smatter och eldens knastrande ett fräsande ljud, som blef allt starkare. Röken tjocknade genom vattenångorna, och i de tätnade rökmolnen sjönko eldslågorna tynande ihop och försvunno till sist, liksom kväfda i det svartnande mörkret. Endast då och då höjde sig en ensam rökpelare, hvilken liksom maktlös föll ner i de vältrande skyarna, hvilka hemskt och tyst fortforo att stiga, spridande en från lukt.

Regnet varade i flere timmar. Men så upptorkad var jorden, och så stark elden, att när solen nästa morgon sken upp, var branden väl begränsad inom den yta, den förut behärskat, men den låg ännu och pyrde och gräfde mellan de torra rötterna. Allt ibland steg en hvirfvel upp ur den sotblandade röken, som sakta höjde sig från ödemarken, hvilken låg kolad och svart midt i den resliga skogen.

I sex dagar måste folket hålla vakt omkring det härjade fältet. Men en skräck, som försvunnit, gör alltid människorna lätta om hjärtat.

Genom hela denna människoskara gick en känsla af glädje, därför att branden var öfver, och ingen skada var skedd. Det förstås — en hel hop af

kronans skog hade brunnit upp. Och ännu låg elden och pyrde i jorden bland rötter och mossa. Men af kronans skog kunde gärna litet få brinna, tyckte folket. Där fanns nog att ta' af för hundratals år, och ingen hade blifvit lidande på den branden. Rundt omkring det stora brandstället gingo människorna och hade litet att göra. Ty att hålla den nu aftagande elden inom tillbörliga gränser, det var ett latmansarbete, som hvem som helst kunde utföra, utan att behöfva anstränga sig. Skaran af arbetande drogo andan af lättnad, och när de sågo ut öfver den stora, svarta marken, som låg öde midt i skogens grönska, skakade gubbarna på hufvudet och tackade Gud, som bevarat deras egna hemman.

Men pojkarna skrattade af trots mot den öfvervunna faran.

— Kronan kan tåla litet afbränning, menade de.

Och de ekonomiska talangerna påstodo, att hade man fått hugga undan litet här och där som i gamla dagar, så skulle inte så mycket ha gått åt för branden. Träden hade då ej stått så tätt, förklarade dessa.

Plötsligt ljöd genom den varma eftermiddagsluften ett ljud, som klingade lustigt och klart genom skogen. Det var ljudet af ett dragspel, som satte i med en vals. Ljudet kom från en stenhäll, hvilken med svartnade sidor höjde sig öfver den kolnade

marken, och högst uppe på stenen satt Gustaf och spelade.

Ingen visste, hur han i en hast hade fått dit handklaveret, och ingen hade tänkt på, att den stora branden skulle sluta med lek. Men platsen omkring stenen var vid och jämn, och danslusten grep hela denna skara af ungdom, som för några dagar slitit sig lös från lien och ladugården.

Ta i, pojkar, skrek Gustaf. Han log med hela ansiktet, och hans klackar sparkade takten mot stenväggen.

Betänketiden blef heller icke lång. Par efter par svängde ut, och midt i kolstybben, med det rykande fältet strax bredvid sig, dansade hela skaran af ungdom, svettiga, glada och lätta om hjärtat. Solen sken varmt öfver den stora glädje, som gick genom skogen, och gubbar och gummor deltogo i glädjedansen öfver att branden var släckt och skogen ännu stod hög och grön, bara med en liten fläck afbränd midt i hjärtat af dess kraftiga växtlighet.

Dansen fortgick i timmar, det ljöd munterhet och sång på denna underliga dansplats, starka manliga stämmor blandade sig med klingande, kittlande flickröster, och från dansen försvann då och då ett ensamt par. De gingo bort med armarna om hvarandras lif, och skogen gömde dem i sin stora stillhet.

Johanna gick ensam på en skogsstig, som ledde

nedåt östra kusten, yr i hufvudet och varm efter dansen. På två nätter hade hon inte sofvit, bara tagit fritt så pass, att hon kunnat lägga sig en stund på mossan och sofva bort den värsta sömnlusten. Som vanligt hade hon arbetat ibland de ifrigaste. Hon hade brutit ruskor, gräft och hackat upp jorden, sprungit midt in i elden och trampat på den, när den ville tränga utom kedjans råmärken. Nu hade hon dansat utan hvila, och utan att veta hvarför, smög hon ensam bort mellan trädens stammar, och med makliga steg följde hon den smala vägen, som leder åt öster.

En mattighet som hon inte kunde få bukt med, förlamade hela hennes kropp. Hon gick långsamt och såg sig om efter ett ställe, där hon kunde lägga sig ned. Hon tänkte på, om hon inte skulle gå och bada. Det var inte långt till sjön. Men hon kunde inte fatta ett beslut. Hon bara gick sakta fram på den släta skogsvägen, som krökte sig mellan träden, och hon njöt af den friska barrdoften, af friheten från röklukt, af aftonsolen, som färgade strimmor i mossan under de stora, raka tallarna och göt ett rödt sken kring stammarnas släta bark och de underliga, vridna grenarna. På afstånd hördes ett entonigt skvalpande, som kom från sjön och smälte samman med det lugnande suset i skogen.

Hon gick längre och längre in, tog grässtrån vid

vägkanten, som hon tuggade utan att tänka på det och sköt undan sjaletten, så att hufvudet blef bart, och den svala vinden fritt kunde kyla hennes upphettade kinder.

— Johanna! hördes plöstligt en röst bakom henne.

Hon hade icke hört stegen, men kände genast igen rösten. Hon log, som om hon väntat sig höra just denna röst afbryta tystnaden, men rodnade icke. Och hon fortfor att gå med hufvudet litet nedböjdt och ett stilla, skälmaktigt leende öfver läpparna.

Men han hann upp henne.

— Johanna, upprepade han. Hörde du inte?

Hon gick som förut, och leendet låg kvar öfver hennes ansikte.

— Joo, svarade hon stillsamt. Nog hörde jag.

— Hvarför stanna' du inte?

Hon skrattade till med ett kort, mjukt litet skratt, hvilket icke tycktes passa till denna stora, kraftiga gestalt.

— Hvarför skulle jag stanna? sade hon.

Karlen såg ut, som om han inte vetat hvad han skulle svara. Det var en ljuslett ung man, med kort skägg och ett godmodigt, något lättsinnigt uttryck i sitt solbrända ansikte. Han följde henne sida vid sida utan att säga ett ord. Och när han

tyckte, att han gått där nog länge, lade han sin arm om hennes lif.

Johanna lät det ske, utan att ens se på honom. Hon bara gick vägen framåt i samma takt som förut, och hennes arm gled som af sig själf ned bakom hans rygg.

Så gingo de länge utan att tala. Skogen susade öfver deras hufvuden, som böjde sig allt tätare in mot hvarandra, och öfver mossan framför deras fötter dansade solfläckarna, när vinden satte trädens kvistar i rörelse.

De kommo uppför en liten backe, och framför deras ögon utbredde sig Östersjön, stilla, lugn, med sakta, rullande dyningar, hvilka tyst och mjukt slogo mot stranden. Men där skogen slutade, sträckte sig ett bälte af lös, fin sand ända ned mot sjön. När stormen låg på, kunde denna sand hvirfla som ett skarpt, rasslande hagel in mot skogen, lägga sig lager efter lager upp emot träden och förkväfva de ofullgångna telningarna i deras brodd. Den kunde piska som isbitar mot ansiktet, tränga in i ögon och näsa, och obunden hade den farliga flygsanden i gamla dagar insvept hela skogar i sitt förrädiska hölje och begraft resliga träd i omätliga sandvågor, som aldrig sjönko tillbaka. Nu föll aftondagern mild på den lilla bukten, som i en mjuk båglinie sträckte sig ut åt båda sidor, liksom famnande sjön, hvilken täckt af en blåaktig dis väl-

lustigt vaggade sina genomskinliga vågor in öfver den jämnspolade sanden. Och rundt kring hela bukten, där vattnet genom den mjuka, jämna sanden, hvilken täckte hela dess botten, fått en underbar, skiftande, dallrande, liksom smekande, ljusblå färg, hvilken drogs i grått och violett, sträckte sig som en fortsättning på hafsbottnen denna hvita, jämna sand. Lik en stelnad våg låg sanden längs utmed bukten, och mot denna sandvåg välde böljorna sakta opp, lämnande kvar, när de drogo sig tillbaka, en smal, långsträckt strimma af slam.

Det låg en sådan underlig, ljus dager öfver detta klara vatten och denna hvita sand, det var en sådan kontrast mot skogens milda skymning i detta glittrande, hvita ljus, hvilket tycktes samladt öfverallt i vattnet, i luften, i marken, att de båda vandrarna stannade, liksom bländade.

Den starka flickans hufvud sjönk ned mot mannens axel, hennes bröst flämtade. Betagen af denna naturens bröllopsro, lät hon honom kyssa sig på mun och hals. Han drog henne ned på den mjuka sanden, som gled undan deras fötter, hon följde honom viljelöst. Och när månens halfva skifva såg ned från det djupa blå och speglade sig i det dunkla vattnet, som sakta vätte den lösa sanden, fann den dem båda halfrusiga, glömska af allt, öfverlyckliga i en lång omfamning.

Öfver skogen som är tyst och mörk, och där daggen efter regnet stilla droppar från grenarnas barr, hvilar augustinattens mångländsande skymning.

* * *

Det var en mörk afton i slutet af november. Till Skogerum hade kommit underrättelsen, att den bondson, som varit Johannas fästman, utan att någon vetat af det på förhand, sagt adjö hemma och rest till Amerika. Det var slut med Johannas kärleksdrömmar. Den starka flickan satt nedböjd på sängkanten och grät. Katrina gick stilla och sysslade i stugan utan att tala.

Modern hade icke hjärta att tala till dottern. Sedan veckor tillbaka förstod hon, hur allt var fatt, men när dottern ingenting sade, hade också hon tegat. Och när slaget nu kom, stod hon rådlös.

— Mor, kom det till sist bortifrån sängen.

Det stack till i den gamla. Hon ville så gärna säga något, men hon visste, att ingenting ändå kunde lätta. Och hon hade ingenting annat att svara än:

— Hvad vill du?

— Mor, sade rösten igen. Hvad ska' far säga?

Just det hade den gamla tänkt på. Hela tiden hade hon grubblat på detta, tänkt öfver, om det ej kunde uppskjutas, bråkat sin hjärna hit och dit med

skäl, tröstegrunder och föreställningar. Men nu när dottern sade det, visste hon med ens, att det inte fanns något uppskof, och med förskräckelse förstod hon, att om en liten stund skulle han vara inne, och då skulle han få veta allt. Hon föresatte sig bara en sak: han skulle inte få slå dottern. Och med lugn röst, som om hon talat om något helt alldagligt, svarade hon:

— Det blir inte bättre, för att han blir ond.

Johanna talade inte mer. Hon bara steg opp och knäppte ihop kläderna om sig. Hon gjorde ett par rörelser med kroppen, som om hon frös, satte sig i en vrå bakom spiseln och stirrade i elden.

— Du ska inte sitta så där, sade modern. Kanske skrifver han till dig, att han kommer hem, eller att du får komma efter, när det är öfver. Då kan ju allt bli bra.

— Det gör han inte, svarade flickan. Han har varit så underlig på sista tiden.

— Hur då? sade modern och såg opp.

— Det har varit, som om han rakt inte brytt sig om mig.

Hon teg en stund, som om hon hämtat andan.

— Jag har vetat det en hel månad, kom det till sist.

— Hvilket?

— Att han skulle resa.

Hon sjönk ihop igen och brast i gråt.

Den gamla modern greps af medlidande. Hon hade själf födt sina barn med heder, och det gjorde henne så innerligt ondt, att hennes äldsta dotter skulle sitta där som en fattig torparetös, rådlös och öfvergifven, med ett barn, som ännu inte sett världen, och som aldrig skulle se en far.

— Stackars barn, sade hon. Du har inte haft'et bra.

Hon gick bort och klappade dottern på axeln, medan tårarna rullade utför hennes infallna kinder.

— Man ska' inte vara godtrogen, sade hon.

Och då hon inte kunde hitta på något annat att säga, upprepade hon för sig själf, alldeles som om det hade inneburit en tröst:

— Nej, man ska' inte vara för godtrogen.

Hon började på nytt att pyssla i stugan, stilla och tyst, för att inte störa dottern.

När Sven Ersson kom in, gick han bort och satte sig för sig själf. De båda kvinnorna sågo på hvarandra och förstodo båda, att han visste det. Det var som en lättnad. Ty då behöfde man inte börja att berätta.

— Är det nå't galet fatt? sade Sven Ersson till sist. I tiger så underligt.

— Ja, du vet väl... började Katrina.

— Jansson har rest, ja, sade mannen. Det vet jag. Men det är väl aldrig något mer?

Det kom intet svar. Elden blossade upp en

stund och kastade ett skarpt, rödaktigt sken framåt det mörka golfvet.

— Är det något mer? säger jag.

Sven Ersson reste sig.

— Var lugn nu, far, började Katrina, medlande som vanligt.

Sven Ersson gick fram mot Johanna.

— Du är väl aldrig...

Han fick inte fram ordet.

Johanna såg upp och hennes blick mötte faderns.

Hon såg honom rätt in i ögonen och nickade.

— Visste han det? sade Sven Ersson, och hans läpp darrade.

— Ja, sade Johanna sakta och såg ned igen.

Fadern vände om och gick ett slag utåt golfvet. Han gick fram och åter, tuggade på något, han ville säga, men kom icke fram med det. Ibland knöt han händerna, som om han velat slå någon, men han sade intet, fortfor bara att gå opp och ner på golfvet, ända till dess att maten stod på bordet, och folket kom in till kvällsvarden.

Då satte han sig på sin plats som vanligt och åt med de andra, för att inte drängen och pigan skulle få något att tala om.

Det skulle ha grämt Johanna mindre, om fadern verkligen slagit henne. Att se honom gå där, förbittrad och utom sig, utan att säga ett ord af förebråelse, gjorde att hon kände sig som en brottsling,

hvilken icke ens fått försona sitt fel genom att lida straffet. Och hon var dubbelt nedtyngd af faderns grämelse och sin egen sorg.

Det som mest grämde Sven Ersson var kanske tanken på, att hans dotter blifvit bedragen, hållen för narr. Skammen var en sak. Att hon hade litet svårt att bli gift efter detta var en annan. Men att hon var bedragen, så skamligt bedragen, det var som om icke blott hon blifvit det, utan han — Sven Ersson — och hela hans släkt hade blifvit dragna vid näsan och hållna för narrar af bondpojken och hans släktingar. De hade varit i kompani om den här Amerikaresan, både gamla Jan Jansson och hans hustru, det var Sven Ersson bergsäker på. Han stal skog, den där Jansson, både natt och dag. Sven Ersson hade själf kommit på honom, när han körde bort tre de grannaste masttimmer, och sedan den tiden hatade Jansson honom. Han var en rackargubbe, det var hvad han var. Och hans käring var en satkäring. Men han, Sven Ersson, skulle ge dem, bara han träffade dem. Fan nådigt anamma, skulle han inte det.

Han retade upp sig mera för hvar dag. Jansson var den värsta skurk, som fanns. Alltid hade han varit med om tjufknep och satanstyg, och hur han hade fått ihop sina myckna pengar, det visste nog litet hvar, fastän ingen talade om'et. Sven Ersson svor på, att var sonen undsluppen, så skulle han

åtminstone träffa fadern, och han skulle få både för sina och pojkens synder, och det så han skulle komma ihåg'et. Be' honom skrifva efter sonen, för att komma hem, det ville Sven Ersson inte. Ty hade pojken inte bättre vett, än att han reste från fästekvinnan, när hon var med barn, då var den mågen inte mycket att mista. Det var nu Ersson säker på. Men träffade han gubben, så skulle det bli andra bullar, och träffa honom skulle han.

Sven Ersson var så rasande, så att han i många da'r gick och dref på de vägar, där han trodde sig kunna träffa gamla Jansson. Det dröjde ända till lördagsmorgonen, förrän han fick se honom.

Jansson kom, liten och tjock, med stora silfverkedjan dinglande på magen, nål i ylleduken om halsen och stor knölpåk i handen.

— God dag, du, Jansson, tyckte Sven Ersson. Hur lefver världen med dig?

— Tackar som frågar, Sven Ersson, hur har du't själf?

Gubbarna skakade hand och sågo blidt på hvarandra.

— Det är ensamt nu, se'n son har rest åt Amerika't, sade Sven Ersson.

Jansson sneglade åt sidan och söp litet efter andan.

— Ja-a, sa' han. Jo-o. Nog är det det.

— Kan undra, hvad pojken skulle i Amerika't?

Han har ju gård och grund hemma, fortfor Sven Ersson.

— Ja, det har han förstås, genmälte Jansson.

— Då var det väl ingen nödvändighet då, återtog Sven Ersson, det var väl något annat, som gjorde att han ville dit.

— Det talte han inte om, svarade Jansson.

Det började koka i Sven Ersson, fast han försökte hålla sig lugn för att få öfvertaget. Och därför svarade han i en ton, som var behärskad, säflig och oskyldig, som om han inte menat något ondt alls:

— Ja, se de kan fara åt Amerika utaf många orsaker.

Janson såg uppåt luften ett tag.

— De kan så, sade han.

— Se, de kan fara åt Amerika't, när det är något skojaraktigt, de vill komma ifrån, fortfor Sven Ersson.

— Det kan de, sade Jansson. Till par exempel flickor, som vill narra sig på dem.

Det blef dock Sven Ersson för mycket.

Jaså, sade han och knöt näfven inför den gamle storbonden. Det säger du åt mig. Men jag ska' säga dig en sak, om du inte vet'et förut, att hade du inte varit, din ärke gamle skojare, så hade son din inte rest ifrån en flicka, som han lofvat gifta sig med, som en tjuf rymmer ifrån fängelset.

— Tjuf, sa' du, skrek Jansson. Sa' du tjuf.

— Ja, jag sa' tjuf, svarade Sven Ersson, som nu blef alldeles utom sig. Har du inte varit en tjuf i alla dina da'r? Och rätt så stor och väldig du är, så törs jag säga dig det, att en tjuf är du, och som en tjuf har du lefvat, så länge jag har sett dig. Har du inte huggit i skogen kanske, och vet inte alla människor det? Du skulle sitta på fästning, skulle du, om rätt vore rätt. Minns jag inte själf, hur jag mötte dig, när du kom körandes på lördagskvällen med tre stora mastträn på flakvagnen, och du satt själf på lasset och grinade ledt, när du fick se mig? Men det finns de, som få gå lösa och ha körkehatt på söndagarna och dingla med klockkedja på isterbuken, fast de borde sitta, där hvarken sol eller måne kan lysa.

— Jaja, det är bäst du står stilla och hör på, hvad jag har att säga dig, fortfor Sven Ersson, mera och mera häftigt. För en enda gång ska' du ha i dig, hvad du är för en. Och du kan tala om för hvem du vill, att det var jag, som sa't. Jag ska' inte neka.

Härmed rann sinnet på Sven Ersson och han slog den andre en örfil, så att hatten ramlade af, och han sprang tillbaka mot en tall.

— Är du galen, Sven Ersson, ska' du slå mig, för hvad pojken har gjort?

Han var blodröd i ansiktet och höjde knölpåken.

— Ja, det ska' jag, skrek Sven Ersson. För pojken har jag inte tag i, men dig har jag. Och vill du ge honom, hvad han ska' ha, så kan du resa efter'n till Amerika't och leta rätt på'n.

Undvikande käppen rusade Sven Ersson på sin vederdeloman, och det föll ordentliga slag å ömse sidor. Gubbarna pryglade hvarandra tätt och eftertryckligt, tysta, upphettade och ängsliga, att någon skulle komma vägen fram och få se dem. Jansson hade käppen, men den andre var honom så tätt på lifvet, att han kunde icke bruka den. Dessutom var han tjock och ovig, så att Sven Ersson fick omkull honom. När han slagit sig trött på den liggande, slängde Sven Ersson käppen långt bort i skogen och gick utan att säga adjö.

Den andre kraflade sig opp, och darrande af förbittring skrek han:

— Din dotter är ändå, hvad hon är. Det kan du hälsa henne.

Sven Ersson vände sig om.

— Hon är lika god som förut, sa' han. Och barnet ska' inte lida nå'n nöd, det lofvar jag.

När han kom hem, gick Sven Ersson direkt och sökte opp dottern.

— Nu ska' du inte vara ledsen, sa' han. För jag träffa' gamla Jansson, och jag gaf honom allt, så mycket han tål vid.

— Jessus, far, sade Johanna. I har väl inte slagit honom.

— Jo, jag har det, sade han.

Johanna förstod inte riktigt, hvarför Sven Ersson hade behöft slå gubben Jansson, men från den stunden visste hon, att hon inte behöfde vara rädd för fadern.

Till sist kom emellertid hennes stund, och en dag i maj gick hon hem från gärdet och lades till sängs i stora sängen inne i kammaren. Dagen därpå låg hon stilla och undrade på allting, som var så nytt och så underligt. Men andra dagen gick hon med oket öfver axlarna för att hämta vatten ur brunnen, och den tredje var hon åter som förut bara litet blek och smalare.

Den gamla trävaggan, i hvilken alla syskonen legat, den ena efter den andra, var nu nedtagen från vinden, och i den låg en liten gosse, som var röd i hela ansigtet och visade en stor, duktig mun, när han gapade. Morföräldrarna tyckte det var underligt att höra barnskrik i stugan på gamla da'r, och när det kom någon främmande till gården, talade man inte om barnet. Af grannlagenhet låtsade sig ingen höra honom, när han skrek. Johanna eller modern gick bara i all stillhet in och pysslade om honom.

Själf bar Johanna gossen till kyrkan, och syskonen stodo fadder. Det gick allt, som det skulle gå, både med välsignelsen och trosbekännelsen. Alla sade, att de aldrig sett ett barn vara så tyst

under dopet, och när allt var förbi, och gossen fått namn, smög Johanna sig ut med lille Sven i famnen och bar honom ensam hem genom skogen. Han var lätt att bära och sof så godt i hennes armar. Johanna tyckte att hon skulle kunna bära honom huru långt som helst. Men ännu var hon nöjdast, när ingen såg henne med barnet, och i kyrkan tyckte hon, att alla tittade så underligt på henne. Det var bäst i skogen, där majsolen sken, och granarna stodo kyrkvakt på båda sidor om vägen.

När gudstjänsten var slut, och Sven Ersson kom med sin gumma utför kyrkbacken, mötte han Jansson. De kommo midt emot hvarandra i trängseln och rundt omkring riktades ögon på dem för att se, om de skulle säga något. De kände det båda och stannade därför och hälsade.

— Han är döpt nu, sade Jansson och blinkade.

— Ja, han är det, svarade Sven Ersson enstafvigt, fast det kokade i honom. Gubbarna skildes, och Sven Ersson satte sig med Katrina i kyrkvagnen.

Men när de körde hem genom skogen, lät Sven Ersson, sedan de åkt en bit, hästen gå långsamt och sade till hustrun:

— Vi får allt se till, att vi få den andra flickan gift nu snart. Annars kanske det går henne på samma vis.

Katrina suckade och nickade bifall. Sven Ersson ryckte i tömmarna och lät hästen löpa på skogsvägen.

* * *

Åren gingo, och Sven Ersson började få tur med sig igen. Gustaf sprang i skogen, som han alltid hade gjort, men Johanna var duktig i arbetet, kanske mer än hon någonsin varit. Der var nästan, som om hon velat visa, att hon nu mera kunde göra skäl för två. Och lill-Sven var snart stora pojken. Han sprang omkring i backarna med lingult hår och stora blå ögon och sade mormor och mor och allt möjligt. Men Sven Ersson kallade han för far, och ingen kunde någonsin få honom att säga annat. Gubben skrattade, för hvar gång han hörde det, och han blef så van vid att heta far, att han var lika nöjd om att heta något annat.

Men det bästa var, att den yngsta dottern hade blifvit gift. Och så bra gift hon blef se'n. Enda sonen till en rik bonde, som hade mycket mer än Sven Ersson, hade friat till henne, och det blef bröllop på hösten, stort kronbröllop med prosten och prostinnan bredvid brudfolket och ett stort hästskobord dukadt inne i stugan. Fin mat var det på bröllopet; pastejer med sviskonfyllning, à la dauber på ål och risgrynspudding med skinka, bringa, tunga och korf, vinsoppa och gåsstek med

äpplen i, blåbärskräm med bakelser och tårtor af alla slag. Brännvin och öl och vin hade gästerna fått dricka, och efter det bröllopet behöfde ingen, som inte ville det, gå nykter och lägga sig. Efter måltiden tackade prosten för maten och talade för brudgum och brud samt uppmanade de närvarande att tänka på de nygifta. I skålen framför honom lades både silfverbägare och skedar, pängar och allt som tänkas kunde. Och på tallriken, som stod bredvid, kom det många slantar åt de fattiga.

Sedan dansades kronan af bruden, och innan hon åkte hem till sitt, tog hon af sig den svarta sidenklädningen och tog på sig en tarfligare, för att inte sidenet skulle fara illa. Och som välbeställd ungmor for hon till sitt nya hem och tog sitt i besittning.

Sedan var Johanna ensam flicka på gården, och det var uppgjordt så, att Gustaf skulle lösa ut systrarna med 1,000 kronor hvar, och sedan skulle han äga gården, när de gamla en gång föllo ifrån. Den yngsta systern hade fått utstyrsel också, men så hade föräldrarna födt och klädt Johannas pojke, och det ena gick opp mot det andra. —

Mycket folk reste på den tiden från Öland till Amerika. De fattiga klagade öfver, att lönerna voro så små, och de rika, att jorden inte ville gifva något. De nya bankerna hade nog gifvit bonden medel att få penningar, men de hade också genom att

gifva honom penningar i hand, gjort honom böjd för att lefva bättre än förut, och så länge lånet räckte var det inte många, som tänkte på att det fanns räntor, som skulle erläggas, och amorteringar, som skulle betalas. Så kommo gårdarne på obestånd, och då den, som förut setat på egen grund, inte ville ta tjänst hos andra, så foro hela familjer öfver till det stora landet i väster, där de kunde slå sig fram hur som helst, därför att ingen kände dem. Mellan denna ö, som här kallas stor, men som i förhållande till den stora världen bara är en liten prick af jordytan, och det unga landet på andra sidan hafvet, mot hvilket hela Europa är litet, började en liflig beröring att äga rum. Den märktes knappt där, men på den svenska ön satte den sinnena i rörelse. Det var inte många, som ej hade en bror, en syster, en son, en dotter eller åtminstone en släkting i Amerika, kanske också en fästman eller man. Från alla dessa kommo bref. De gingo ur hand i hand, lästes och utlades. Och dessa bref väckte många och underliga tankar hos dem, hvilka i hela sitt lif ej sett annat än den stora skogen eller alfvaren, där väderkvarnarnas stora vingar i enformig rörelse gå emot blåsten.

När handen höll plogen, och ögonen föllo på en liten åkertäppa, där fåra vid fåra låg jämn och slät, och kråkorna kraxande hackade i den uppluckrade mullen, då flögo tankarna vida omkring, och bond-

pojken, som gick opp och ner i fåran och bara skulle se på hästryggarna och på jorden, som plogen vräkt opp, tänkte underliga tankar om det stora landet, där det gick så lätt för mången att bli rik, och där jorden bar skördar, som gåfvo ända till hundrade kornet och därutöfver. Och hans ögon sågo andra syner än fädernejordens torfva. Då föddes tankar om att samla ihop den smula, som behöfdes för öfverfarten, och så låta gud och lyckan råda för resten. Där kommo tankar på själfva resan, hvilken lockade med förväntningarnes och äfventyrslustans hela outredda makt, och vid dess mål vinkade de stora städerna med sitt okända mångahanda, som ingen ännu hade sett, sin prakt, sin rikedom, sina outtömliga möjligheter.

Fantastiska förväntningar om rikedom och ett annat lif växte upp sida vid sida med drömmen om andra förhållanden, som skulle göra människan lyckligare. Och efter tanken på resan kom en annan tanke: den på återkomsten. Att komma hem igen, efter att ha sett världen, med fina kläder på kroppen och mynt i fickan, kunna köpa sig ett hemman, lefva där oberoende, få hustru, som kunde göra lifvet ljust och godt, och barn, som kunde taga i arf det stora landets pängar, när den, som förtjänat dem, en gång lade ihop sina ögon. Det var kanske denna hemkomst som lockade mest, och de flesta tänkte icke öfver, hvarför så få af alla

dem, hvilka nog en gång tänkt detsamma, aldrig kommo åter.

Under dessa tankar blef fädernegården liten och usel, dess tak lågt, födan smakade bitter, och stugan blef trång. Grödan, som växte, gaf ingen glädje, skogens sus väckte endast drömmar och tungsinthet, åsynen af hafvet gaf längtan och göt oro i blodet, och af oron kom leda, en leda vid allt, en håglöshet, som gjorde arbetet till en plåga och fyllde hvilans timmar med vrede och sorgmodiga tankar.

Värst var det, när vintern kom, och snön låg tung öfver skogen eller höljde de vida fälten, där skogen tog slut, med sitt hvita iskalla täcke. Då kom mörkret under de långa eftermiddagarna, arbetet afstannade, och när allt låg som i dvala, blefvo tankarna på ett annat lif till en brodd, som gnagde sinnet och medförde själens krankhet, som blifvit kallad Amerika-sjuka. Ty vintern är lång och dagarna korta, och i mörkret trifvas alla drömmar, hvilka förtaga lust och sundhet att lefva.

De, som gripits af denna feber, drogo bort, och på främmande jord tillfrisknade de flesta. Som sjöfågeln dyker med lust i det skummande vattnet, medan kråkorna gå och påta i jorden och lojt betrakta hans dristiga lek, så kastade sig landets bästa ungdom ut i det stora lifvet, som lockade. De blefvo män därute, härdade, kraftiga män, som

bröto sig bana och skrefvo hem, om hvilken ny väg som skapat deras öden. Men hvarje bref som kom väckte nya drömmar och drogo andra efter sig. Och för dem, som sutto kvar, blef lifvet tyngre, ty de, som voro borta, saknades.

Gustaf Ersson var en af dem, som gripits af febern. Han var fullväxt nu, tjugutvå år fyllda, stark och duktig som få, men han kunde icke få lust till arbetet. Så sorglös och glad, som han såg ut, skämdes han i grunden för sig själf, och han visste aldrig, hvad han skulle svara, när fadern talade om, att han en dag skulle ärfva gården. Det grämde honom att se, att han egentligen var öfverflödig. Ty i allt, som rörde landtbruket, litade sig Sven Ersson till dottern. Och Gustaf måste säga sig själf, att det var hans eget fel. Han skulle lösa ut systrarna med 1,000 kronor hvar, och sedan skulle han äga gården, med allt hvad där fanns, ja. Men det syntes honom ett magert lif att spara i åratal, gnida, försaka och arbeta för att få ihop dessa styfrar, hvilka en gång skulle göra honom fri. Nej, hellre då bort! Arbeta ihop dessa pengar på ett par år. Underligare saker hade man sett. Komma igen, ge hvar och en sitt, och sedan sitta som sin egen herre. Kanske skulle det gå lättare då att ligga i och arbeta, när blodet fått rasa ut, och den stora världen därute icke längre var obekant och lockande. Eller också — stanna för alltid.

Det kunde hända, att det ställde sig så för honom, att han var lika glad, om han hade en gård hemma på Öland eller ej.

När han gick ensam i skogen, kommo dessa tankar mest öfver honom. Han kunde stå stilla med bössan i hand, stirrande från ett berg ner på granskogen, hela detta virrvarr af grenar och bark, hvilket tycktes fortsätta djupt, djupt in i dunklet, där alla spår upphörde och hvarje framfärd var omöjlig. Grenarnas rassel och det lugna underliga ljud, hvilket går igenom skogen, lät som en enda oändlig suck, hvilken gjorde honom vek om hjärtat som ett litet barn. Eller också kunde han drifva omkring i skogen, tills han kom ut till hafsstranden. Där lade han sig ned på andra sidan vägen, hvilken öfver norra landborgen leder fram till fyren. På ett kalkstensblock låg han, det var stort och slätt som ett golf och fullsatt med underliga afbildningar af djur, som med sina skal fastnat i kalken och legat där inkapslade i tusentals år. Gustaf hade hört en herre, som han skjutsade, förklara det för sig. Han tyckte, att han själf var som ett af dessa djur, hvilka skulle bindas fast vid stranden, till dess de stelnade och sedan begrafdes för evigt. I terasser gingo de stora stenarne ned mot sjön, sänkte sig under vattnet, hvilket i långa vågor slog öfver dem. Långt ute i hafvet gingo dessa flata ofantliga block, och alla voro de fulla med otaliga

djur, som dött och växt fast, och som aldrig skulle väckas af solljuset.

Och under dessa vandringar, från hvilka han ständigt kom hem utan villebråd, och efter hvilka handklaveret låg tyst och dammigt uppe på hyllan, mognade hos Gustaf beslutet, att han skulle resa. Hans enda bekymmer var, att fadern inte skulle gifva honom lof. Ty nekade han pengar, så visste Gustaf inte, hur han skulle komma i väg.

— Undras, hvad det är med pojken, sade Katrina till Sven Ersson. Inte spelar han längre, och ingenting har han med sig från skogen.

— Månntro, om det kan vara nå'n flicka, menade Sven Ersson.

Men ännu större blef förvåningen, när Gustaf upphörde med jakten och utan att säga något deltog i alla gårdens arbeten. Det skedde för att stämma fadern till hans förmån, när Gustaf en gång skulle rycka fram med sin begäran. Men Sven Ersson anade ingenting, utan när han såg, att sonen var med om allt och förstod allt, tyckte han, att nu hade han ingenting mer att önska på jorden.

Det var en afton vid jultiden. Sven Ersson och Katrina sutto ensamma inne i köket och hade eld i spiseln.

Gubben hade varit skraltig på sista tiden. Han hade haft en svimning, som före jul hade lagt honom i sängen för flera dagar. Han kände, att han

började blifva gammal, och han talade ofta om, att han behöfde hvila sig.

— Det är för väl, att Gustaf har börjat ligga i med gården, nu se'n du inte orkar så mycket, sade Katrina.

— Ja, sade Sven Ersson och såg in i elden, som han satt nära för värmens skull.

Han sade ingenting mer på en stund. Men Katrina teg, ty hon märkte på hans sätt, att han ville säga något.

Till sist nickade han ett par gånger och strök sig med handen öfver ögonen.

— Jag har haft lyckan med mig i allting, sade han. Herren har välsignat mig med åker och gröda; boskap och penningar har jag också, goda barn har jag haft, och på sistone kan jag dö lugn, därför att jag inte behöfver frukta för min ende son.

Sven Ersson läste inte ofta i bibeln, men när han tänkte högtidligt på sitt lif, hände det ibland, att han lånade skriftens uttryckssätt för att tydliggöra, hvad han kände. För honom hade hans son varit det största, kring hvilket hans lif hade samlat alla sina ansträngningar, och han knäppte sakta ihop sina händer, när han sade sista orden.

— Månntro om de inte komma snart? sade Katrina om en stund. De skulle bara ta' hem ett lass ved, innan det blef mörkt.

— Det är månsken ute, sade Sven Ersson. De ser nog.

Och det blef åter tyst i stugan, i hvars ena hörn lill-Sven hade somnat mot sofflocket.

Om en stund lyssnade Katrina igen.

— Nu åker det, sade hon, ja, nu åker det bestämdt. Därmed satte hon på kaffepannan och började raka undan och blåsa opp i elden.

Det dröjde inte länge, förrän knarrande stöflar hördes ute i den tilltrampade snön, och Gustaf trädde in.

— Hvar är Johanna? sade Katrina.

Sonen dröjde en stund med svaret.

— Hon kommer nog snart, svarade han.

Hans röst lät litet osäker, och sedan han hälsat, slog han sig ner.

— Det är så, att jag har något att tala vid far om, började han slutligen.

Sven Ersson nickade och vände sig litet om, så att lågan från spiseln lyste på hans gråa hår, som i eldskenet blef nästan hvitt. Han såg på sonen, som satt där orolig och röd i ansiktet, sökande efter orden.

— Jag har tänkt, att det vore bäst, om jag kunde komma bort på en tid, började sonen.

— Bort, sade gubben, hvart då?

I ska' inte bli rädd, far, fortfor Gustaf lugnare. För jag kommer nog igen. Men jag vill till Amerika.

Sven Ersson sjönk ihop, en trötthet, som han

inte orkade kämpa emot, kom öfver honom. Han gjorde en rörelse med händerna, som om han fruktat att falla från stolen, höjde så hufvudet och såg åter på sonen.

— Har du det inte bra här? sade han.

— En kan ha det bättre, menade Gustaf.

Men när han blef varse, hur fadern såg ut, talade han inte mer om det. I stället började han förklara, hur han hade tänkt sig framtiden. Han skulle resa på våren, vara borta ett par år, högst tre, sedan skulle han komma igen, och då skulle han ha' förtjänt, så att han kunde lösa ut systrarna och en gång taga gården efter fadern.

Gustaf talade så länge, att han glömde allt omkring sig, såg ingenting, hörde intet, förrän han spratt opp vid, att dörren öppnades och Johanna kom in.

— Jesses, Gustaf, du ta'r lifvet af far, skrek flickan och sprang fram till den gamle.

När Gustaf började att tala, satte sig Katrina ner och gömde ansiktet i sitt förkläde. Hon grät, utan att höra på, ty hon förstod på förhand, hur allt skulle komma. Slaget var så oförberedt, så nytt, att modern bara grät under känslan af den tunga tid, som skulle följa. Inte heller hon hade sett på Sven Ersson. Med slutna ögon satt han hopsjunken på stolen och talade icke.

— Jag sa' dig ju det. Han bryr sig inte om någon annan än dig, sade Johanna. Och det låg bitterhet i hennes röst. De hjälptes åt att föra gubben i säng, och det föll en tyngd öfver allas sinnen, som när en stor olycka inträffat.

Det hade aldrig fallit Gustaf in, att fadern skulle kunna ta det så hårdt, och det rörde honom. Men med ungdomens lust att lefva sitt eget lif kände han sig ändå glad, att det var sagdt. Ty när isen väl var bruten, visste han, att han var öfver det värsta.

Sven Ersson låg sjuk en hel dag och åt inte. När han steg upp igen, såg han gammal och förbi ut, och sonen vågade inte tilltala honom. Det gick flere dagar, under hvilka fader och son icke bytte ett ord. Men när han trodde, att ingen lade märke till honom, kunde Sven Ersson sitta och se på sonen med en lång blick, följa hans minsta rörelser, och det låg i denna blick en undran, som om han inte kunnat fatta, att detta allt kunnat finnas till hos denne pojke, hvilken han kunde minnas, hur han burit som ett barn på sin arm.

Det låg bitterhet också i Sven Erssons tankar. Ty allt hvad han ägde, hade han gifvit denne son och fått intet tillbaka. Och det finns intet så hårdt för den gamle som att märka, att han behöfver sin son, men att sonen icke behöfver honom.

— När vill du resa? sade Sven Ersson en dag.

— I vår hade jag tänkt, svarade Gustaf.

Sven Ersson sade inte mer. Han gick bara in i kammaren och slog opp chiffonjeren. Där tog han fram gamla sedlar och räknade. Ty utan pengar skulle han ändå inte skicka sin son ut i världen.

Sedan den dagen var det bestämdt. Och Gustaf fick nytt mod. Det lyste om honom, som om han fått all världens härlighet. Han tog bössa och hund och gick åt skogen, kom hem med fågel och harar, och när han satt hemma och ätit sig mätt, tog han fram handklaveret, och polskor och glada visor spelade genom stugan liksom lyckliga ungdomstankar, hvilka skratta åt lifvets sorg.

Ty allt hvad han ville, hade pojken fått, resten skulle han skaffa sig själf. Och det finns intet, som gör den unge så kry, som när han vet, att han flyger fri ur boet och inte längre behöfver de gamla.

* * *

En tidig morgon hade Sven Ersson följt sonen på väg. Han skulle fara till Kalmar för att gå ombord på ångbåten, som gick till Göteborg. En hel flock af emigranter stodo i grupper på fördäcket. Det var kvinnor med barn på armen, karlar och pojkar, tjänsteflickor och barn, alla i tarfliga söndagskläder, karlarna hade hattar och kvinnorna sjaletter. De viftade med näsdukar och somliga gräto.

Midt ibland flocken såg Sven Ersson en gammal gubbe och gumma. De voro känningar till honom, hemma på Öland, och i fyrtio år hade Sven Ersson hälsat på dem, när han for förbi deras stuga, som låg på alfvaren. De foro ut till en son, som varit borta i tjugo år och nu skickat efter dem. Men fast de visste, att de foro en sorgfri ålderdom till mötes, sågo de nedslagna och bekymrade ut. Gubben såg sig oupphörligt omkring, som om han varit rädd att han var i vägen, och gumman grät hela tiden. Ingen hade följt ned till kajen för att säga dem farväl.

Ångbåten var midt ute i hamnen. Det hördes ett hurrarop från strand från alla dem, som trängdes om hvarandra för att uppfånga en sista skymt af de sina. Sven Ersson sköt sig fram i trängseln. Han ville se sonen en gång till.

Gustaf stod längst framme vid relingen och tog af sig hatten. Sven Ersson gjorde på samma sätt. Men i detsamma svängde ångbåten långsamt, en tjock rök slog fram från den höga skorstenen, maskinen gjorde några kraftiga stötar och bakom kommandobryggan försvunno de viftande.

När båten för full fart svängde söderut i sundet, syntes deras hattar och näsdukar som svarta och hvita prickar mot den blå vårhimmelen.

Sven Ersson gick ut i staden. Han hade uträttningar att besörja, och utan att glömma något,

köpte han, hvad köpas skulle. Men hela tiden kunde han ej få ur tankarna de båda gamla, som han sett på fördäcket. De stodo för honom som spöken, och han tänkte sig ovillkorligen, hur det skulle vara, om hans son en dag skref till honom: »jag vill inte komma hem, utan I och mor får komma öfver till mig.»

Och när han var på hemvägen, såg han ännu den gamle backstugusittaren, som stod främmande på däcket, främmande för alla dessa, hvilka reste ut för att söka sin lycka, och gumman, som grät af ängslan att aldrig komma hem igen.

Sven Ersson tänkte vidare. Det var kanske inte något att gråta för. Kanske fingo de det bra på gamla da'r, blefvo omhuldade och fägnade på mångahanda vis. Men han var ingen backstugusittare. Han behöfde inte taga nådegåfvor. Nej. Men någon likhet var det i alla fall. Och Sven Ersson fann likheten däri, att hans son kanske inte skulle komma tillbaka han heller.

När han kört in på den smala skogsvägen, som ledde hemåt, såg Sven Ersson någon komma långsamt gående emot sig. Han körde i skridt öfver stenar och rötter, som lågo öfver vägen, och det dröjde en stund, innan han såg, hvem det var.

Jan Jansson var det. Med klockkedjan dinglande på den stora magen och stödjande sig på knölpåken, kom han långsamt utåt vägen. Han var

tjock och rödbrusig som förut, men han såg äldre ut och gick sämre.

Sven Ersson tog åt sig tömmarna och ville köra förbi. Men den andra hejdade honom.

Det var sex år sedan det stora nappataget, och på mellantiden hade gubbarna inte talats vid, utom den enda gången på kyrkbacken.

Sven Ersson höll in sina små hästar och hälsade.

— Det ser ut att bli godt vårväder, sade Jan Jansson.

— Det gör så, svarade Sven Ersson.

— Jag gick förbi hemma till dig, fortfor Jan Jansson. Höstrågen står vacker.

— Ja—a gudskelof, det gör den, sade Sven Ersson.

Jan Jansson pustade. Så såg han inåt skogen och yttrade:

— Jag såg en liten pojke, när jag gick förbi gård'n. Var det . . . han det?

Sven Ersson tittade opp och blef förvånad.

— Joo, det var din sonson det, sade han.

Jan Jansson stod en stund stilla och stack med käppen i marken.

— Du har väl varit och följt din son, kan jag tänka, sade han till sist.

— Jag har så gjort, svarade Sven Ersson.

Den andre suckade.

— Jag gjorde det, jag ock, sade han. Men min pojke kom aldrig tillbaka.

— Ne—nej, menade Sven Ersson. Han hade sina orsaker.

Men på hemvägen undrade han, hvad det kommit åt gamle Jansson. Hade han tänkt att göra det gamla godt igen? Eller var han bara pratsjuk? Sven Ersson trodde just hvarken det ena eller det andra. Men det föll honom in, att man kanske mjuknar en smula, när man går ensam hemma och väntar på sin son. Det gjorde honom riktigt godt att tänka på, att Jan Jansson inte hade det bättre än han.

När han stannade hemma under vagnstaket, kom lill-Sven springande och ropade:

— Far! far är hemma!

Det stack till i Sven Ersson först, och han svarade:

— Morfar ska' du säga, pojke.

Den lille stod och tittade och undrade. Han begrep inte, hvarför det skulle vara på annat sätt nu. Och han hade hela tiden gått och väntat på, om inte far skulle ha något med sig åt honom ifrån sta'n.

Men när Sven Ersson såg pojkens frågande min, ångrade han sig.

— Säg du far, sade han och lyfte honom opp

på ena hästen, som stod lös och väntade utanför stalldörren. Du förstår inte bättre.

Men inom sig fick han en underlig tanke, att hur det nu också gick, så *en* pojke hade han i alla händelser. Och han tänkte för sig själf, — att i den delen var han rikare än rika Jan Jansson.

* * *

Åter gingo två år, och på Skogerum hade lifvet återtagit sin gilla gång med arbete om somrarna och hvila under den värsta vintern.

Gustaf skref jämt, mest hvarannan vecka. Men gick det en månad, utan att bref kom, då blef det sorgmodigt i stugan, och Sven Ersson gaf sig ut i gårdarna för att fråga andra, som väntade bref, om de inte hade hört något om sonen.

Fick han då intet veta, kom han missmodig hem, och det blef långa orons dagar, innan bref kom. En gång uteblefvo brefven alldeles under ett halft år, och då var allting som dödt på Skogerum. Ute i bygden fick Sven Ersson veta, att sonen hade haft det svårt. Men det bref, som ändtligen kom, berättade intet om detta.

Gustaf hade blifvit som en saga i hemmet. Nu när han var borta, var allting, som han hade gjort, bra. Hans jakter och äfventyr berättades för dem, som kommo på besök. Hans äfventyr mindes och

erinrades. Hvad han hade sagt då och gjort då, togs fram, berättades, gömdes och berättades igen, och hans minne var glädjen och solljuset, mot hvilket alla logo, och vid hvilket alla värmde sig. Hans bössor hängde på väggen, som han hade lämnat dem, och handklaveret stod orördt på sin hylla. Om aftnarna tog Katrina ibland ned det och torkade bort dammet. Det väckte alltid något minne, men det hände ibland, att Sven Ersson suckade vid minnet.

Han var gammal och svag, orkade inte att arbeta som förr, och han hängde fast vid tanken på att få återse sonen som vid det enda, lifvet hade att bjuda honom. Men fast han alltid talade om sonens återkomst som om en afgjord sak, så trodde han innerst aldrig, att han skulle uppnå den dagen, och han skref inte ett bref till Gustaf, utan att fråga, när han tänke sig hem.

Sven Ersson fick bref med pengar, som skulle afsättas för att en gång lösa in gården. Men på frågorna, när han skulle komma hem, svarade Gustaf aldrig, och hvart bref, som kom, lade gamle Sven Ersson därför bort med en suck och satt länge, sedan han läst det, och stirrade tyst framför sig. Ty för hvarje gång hoppades han, att nu skulle det kanske stå någonting om detta, hvilket han först och sist ville veta, och för hvar gång sveks hans förhoppning. Men för hvarje gång detta skedde,

flyttades också den efterlängtade dagen bort. Och till sist var den så långt borta, att Sven Ersson inte längre kunde se den.

Och då började han helt oförmärkt att fästa sina tankar på annat och närmare håll. Det fanns en liten pojke på gården, den pojken hade lingult hår, snälla, blå ögon och kallade Sven Ersson för far. Han var mild till lynnet och veknade för den minsta aga. Allt hvad man satte honom till, gjorde han flinkt och villigt, rensade potatis i källaren, bar mat till grisen och sopade förstugubron med kvasten. Satte man honom till att vakta hönsen, gick han tåligt och snällt och molade för sig själf hela dagen ute på gården, lekte och hittade på allt möjligt, men glömde ändå inte, hvad han hade för händer.

Ju svagare Sven Ersson blef, desto mera fäste han sig vid pojken. Han tog honom med sig ut i skogen, pratade och förklarade för honom, alldeles som om han var en stor människa, och när han blef ensam med honom, klappade han honom på hufvudet och kallade honom för sin son med ett så underligt, frånvarande uttryck i sitt ansikte, att pojken blef ängslig och tyckte, att han var satt till att vakta morfar. Ty att han nu var morfar och inte far, började gossen så småningom att begripa.

Men i Sven Erssons sinne sammanblandades känslorna, så att tanken på den bortavarande blefvo liksom till ett eller flyttades öfver på den han såg

inför sina ögon. Och en gång hade han till och med låtit undfalla sig ett yttrande om, hvem som skulle få gården, ifall Gustaf till sist ändå ville stanna i Amerika.

Johanna såg detta, och hon fick tankar, som hon inte tordes tänka till slut. Nu mer än någonsin var hon gårdens herre. Hon styrde och ställde utomhus, brukade jorden och planerade för framtiden. Hon hade åldrats. Hennes ansikte var icke så finhyllt som förr, det hade fallit ihop och rodnaden hade försvunnit, efterlämnande den obestämda ansiktsfärg, som kommer med åren.

Axlarna hade blifvit bredare och bröstet flatare. Hon såg ut som en välbeställd bondhustru, och händerna voro seniga som på en karl. Men sitt lynne hade hon kvar, hon var den enda på gården, som ännu sjöng, när hon arbetade, och hon var inte längre rädd att tala om sitt barn. Ty hon visste, att hon hade gjort skäl för gossen.

Att Gustaf skulle komma hem, det hoppades hon som de andra. Det var så tyst på gården, tyckte hon, när han var borta. Far var så olycklig, mor så nedslagen. Och med bonddotterns inrotade föreställning om, att det är sonen, som skall ärfva faderns gård, sköt hon bort alla tankar på, hvad som skulle kunna hända, ifall han ej återvände. Hon tog dagen, som den kom, och litade tryggt på, att nog skulle hon slå sig fram i lifvet.

Men när Sven Ersson började tala om, att Gustaf kanske ändå inte skulle komma hem, då började hon nästan hoppas, att hon under alla dessa år inte arbetat alldeles förgäfves, och hon tyckte som så, att om *hon* fick lösa ut gården från syskonen, hon som ändå gjort det mesta där, allt sedan fadern blef svag, så låge det ingen orättvisa däri. Och när hon tänkte på, att den dag kanske skulle komma, när hon fick lämna en stor, välskött gård åt lill-Sven, då gick det alldeles rundt för henne. Det var inte långt ifrån, att hon tyckte, det skulle vara nästan förmer, än om hon blifvit gift, som ämnadt var, och pojken kanske fått en hoper syskon, som han fått dela med.

Men Johanna fick ingen visshet om, hur det en gång skulle bli efter faderns död. Ty dagarna gingo under väntan och oro, och ju mer det led emot höstens tid, och ju längre dagarna blefvo, desto tyngre blef lynnet på de gamla, som båda längtade och grämde sig, hvar på sitt vis. Det var nu på tredje året, som Gustaf varit borta, och ännu hade han inte skrifvit något om, när han en gång skulle komma hem.

En dag fick Sven Ersson en svimning igen och blef lagd i den stora sängen inne i kammaren, där alla i Katrinas släkt brukat att dö. Efter den dagen steg han aldrig opp mera.

Han kvicknade till och blef vaken, men han var

oredig i sina tankar, låg mest stilla och grubblade, men talade inte.

Den enda, han brydde sig om, var lill-Sven. Honom skulle han jämt ha vid sängen, och han blef misslynt, när barnet ville gå ifrån honom. Tålig som alltid, gick gossen omkring i det tysta rummet, och när morfadern ropade honom till sig, kom han fram till sängen och såg på den sjuke med stora, undrande barnaögon.

Det blef morgon och kväll, kväll och morgon, och ännu låg den sjuke orörlig som förut och talade nästan aldrig.

En morgon rätade Sven Ersson plötsligt upp sig och frågade, om inte Gustaf var hemma.

— Han har drömt, sade mor Katrina till dottern och gick fram till bädden.

Nej, sade hon lugnande som till ett barn.

— Jag tyckte bestämdt, att jag hörde handklaveret, sade Sven Ersson. Det lät bara så underligt tyst, som om det hade varit långt borta.

Han lade sig ner igen, och det såg ut som om han lyddes.

— Nu hör jag det igen, sade han.

Johanna gick in i kammaren, och mor Katrina stängde dörren. De förstodo båda, att den gamles stund var kommen, och tysta satte de sig utmed sängen och bådo lill-Sven sluta upp med att leka.

Sven Ersson låg länge stilla med slutna ögon, och när han såg upp, drog han ett långt andedrag.

— Hur är det far? frågade Katrina.

— Nu hör jag det inte längre, sade den gamle.

Hans blick var matt, och han såg oroligt omkring sig, tills han fick syn på lill-Sven. Då vinkade han honom till sig, tog hans lilla bruna hand i sin grofva näfve, och han började tala om allt möjligt, som ingen förstod. Han sade, att han haft en son, som var död och borta, och han hade gått ensam och sörjt, till dess att han trott, att en människa kunde sörja lifvet ur sig. Sonen var i en annan värld, sade han, i en värld, där han själf tyckte det var godt att vara.

Men han har stått upp igen, sade Sven Ersson, stått upp från de döda och kommit tillbaka till gamle far. Han är mycket mindre nu, än han var förr, hans ögon, som förr var bruna, har nu blifvit blå. Men det gör ingenting, för det är ändå samma pojke, och liten blir nog stor. Men när han blir stor ska han låta bössan hänga och inte skjuta djuren ute i skogen. För annars vill han bort igen, och gården får förfalla och allting blir öde och tomt.

Så började han tala om den förlorade sonen, som for bort i främmande land och förtärde sina ägodelar.

— Och sedan han allt förslösat hade, sade Sven Ersson, vardt en stor hunger i det landet, och han begynte lida nöd.

Den sjuke talade tyst och med ansträngning. Men ingen af kvinnorna vågade störa honom. Lill-Sven lät sin hand ligga kvar i gubbens och grät ej, såg bara på morfadern med samma stora undrande blick.

— Ja ja, fortfor Sven Ersson, han begynte lida nöd, och sedan fick han vakta svin. Men det var väl ingen skam att vakta svinen. Det hade han gjort förr. Och det är inte slut än. Ty sedan sade han, att han ville stå opp och gå till sin fader. Och fadern steg opp och lopp emot honom. Men jag kan inte stiga opp. Jag kommer aldrig opp. Och han hinner inte hem. Men han lät slakta den gödda kalfven och skjuta med bössor och spela på handklaver.

Sven Ersson tystnade, och när han såg opp, var hans blick klar. Vid sängen sutto kvinnorna och gräto, och när lill-Sven såg de andra gråta, började också hans tårar att rinna, och han torkade dem med den lediga handen, så att det blef stora ränder på hans röda kinder.

— Har jag sagt något? sade Sven Ersson.

Han nickade åt sin hustru, som om han velat säga något mer. Så drog han undan sin hand från gossens, knäppte ihop båda händerna öfver bröstet och sade med låg, tydlig röst.

— En får aldrig, det man önskar i lifvet. Nej, aldrig!

Så dog gamle Sven Ersson på Skogerum, som

alltid hade haft lyckan med sig. Och dagen därpå skref Johanna ett långt bref till brodern och talade om, att fadern hade fått sluta.

Fram mot julen kom svar, att Gustaf skulle komma hem och öfvertaga gården. Han hade träffat en svensk flicka, som ville följa med honom tillbaka, och med henne tänkte han gifta sig.

Johanna grubblade litet öfver detta. Hon hade arbetat mycket och aldrig tänkt på att begära lön. När hon nu visste, att Gustaf kom hem, böjde sig hennes tankar för verkligheten, och hon begärde ingenting, som hon visste vara omöjligt. Af allt som hände, var hon van att taga det bästa, och det föll henne aldrig in att grubbla öfver, hur det kunde ha varit. Hon tyckte det var rätt, att gården stannade i släkten. Och för resten hade brodern bedt henne att blifva i huset som förut. Blef lill-Sven en gång stor, så räckte väl världen till för honom också, och räckte det inte till här hemma, så kunde han få hennes tusen riksdaler, och i Amerika skulle väl han kunna ta' sig fram likaväl som så många andra.

Så fick ändå Sven Ersson till sist, hvad han ville i lifvet. Men när det skedde, hade gräset redan börjat gro på hans graf.

Fadermord.

På den stora gården, hvilken efter öländsk sed var inbyggd, så att boningshuset stod midt emot inkörsporten och uthusen i fyrkant omkring, låg högt med snö, och stora ispiggar hängde ned omkring takskäggen. Mellan de täta drifvorna voro smala gångar upptrampade fram till brunnen och ladugården, och genom porten, som stod öppen, syntes i vinterdagens skymning de breda slädspåren, hvilka förde upp till stora landsvägen, som strök tätt förbi gården.

Olof Larsson gick ensam i ladugården och sköt med en grepe undan smutsen, hvilken såg ut, som om den legat kvar länge.

Han var en undersätsig, groflemmad karl på 48 år med ett godsint, alldagligt utseende. Klädd i skinntröja och storstöflar, yllehalsduk och stor mössa af fårskinn, skulle man ha kunnat taga honom för en sjöman, om icke hans lutande gång och långsamma, säfliga rörelser hade tillkännagifvit landtmannen. Under mössan syntes ett brunt, rakt hår, som var

tätklippt i nacken, ett stubbadt helskägg täckte nedre delen af ansiktet, och ögonen voro små och vänliga. Öfver hela ansiktet låg något på en gång godtroget och förtryckt, som om han känt sig illa tillfreds öfver sin ställning i allmänhet och ej vetat, hur han skulle reda sig.

Sedan han gjort rent i ladugården, lade han strö åt korna och gaf dem vatten. Därpå lät han ladugårdsdörren stå på glänt och gick långsamt och likgiltigt öfver gården.

Han steg in i köket och såg sig omkring. Det såg oordentligt ut därinne. Sängarna voro oredda, golfvet var fullt med sopor, de båda yngsta barnen sprungo halfklädda på golfvet och jagade en katt, som med förskrämda rörelser hoppade omkring i det skumma rummet och ref ifrån sig med klorna, när någon af hans plågoandar kommo honom för nära. Vid spiseln stod en femton års flicka och rörde gröt. Hon skrek, när dörren öppnades, åt syskonen att de skulle låta bli katten.

— Det är ett väsen, så man blir hufvudyr, sade hon med ett lillgammalt tonfall.

— Låt bli katten, barn, sade Olof Larsson, och hör, hvad Hanna säger.

Vid faderns inträde hade barnen redan upphört med leken. Den minsta, en liten linhårig pojke, som sprang omkring i bara skortan och strumporna, gömde inne i handen en tapp hår, som han dragit

af katten, och kröp bort i en vrå för att i fred få njuta af bytet.

Olof Larsson gick fram till spiseln och tog slefven ur dotterns hand.

Du får gå ner och mjölka, sade han. Jag ska nog göra i ordning till kvällen.

Flickan gick, och Olof Larsson tog af sig tröjan för att vara ledigare. Därefter lade han på mera ved, ställde sig vid grytan och rörde i gröten. Det syntes på handlaget, att han inte var ovan.

Det var på nyåret 1844, och på den tiden gick det hårdt till vid de stora julkalasen. Där dansades, åts och dracks, och när brännvinet, som ännu lönbryggdes i stugorna, gjort sinnena eldfängda, var det inte långt till knifven.

De äldsta sönerna hade varit borta i två dygn. De hade farit på kalas, och när de inte kommo hem, visste Olof Larsson af gammalt, hur det var fatt. Ur gård i gård foro de, och när brännvinet var slut i gårdarna, hittade de alltid vägen till någon af de hemliga eller öppna krogar, som höllos vid landsvägarna. Så länge pengarna räckte, fördes där ett vildt lefverne med drickande, kortspel och jäntor. Och när de ändtligen återvände till hemmet, voro de fulla och trötta, sofvo i dagar, och Olof Larsson hade ingen hand med dem.

Det var modern som gifvit dem pengar, och som

höll dem ryggen fri, när fadern gjorde invändningar mot deras regellösa lefnadssätt.

För resten hade också Ingrid, hans hustru, sina vägar för sig, och Olof Larsson var van vid, att hon var borta. Hvar hon var, gissade han nästan, men det var en sak, som inte stod att ändra, och han suckade bara vid tanken på att ha fått en hustru, som inte kunde hållas hemma, utan sprang bygden omkring med Gud vet hvilka karlar.

Olof Larsson tänkte på mycket, där han stod och rörde i gröten. Men det var inte tid att låta tankarna alltför otämda löpa omkring. Ty gröten var färdig, och han satte fram den på bordet och bjöd barnen äta. Själf slog han sig också ner vid bordet, och när Hanna kom in med mjölken, satte hon sig hos de andra och åt maten, som fadern hade lagat.

När måltiden var slutad, hjälptes fadern och Hanna åt att göra i ordning i bäddarna, så pass att man kunde lägga sig, och sedan kröpo alla tre syskonen ned i sin utdragssoffa, där de efter en stunds strid om platserna slutligen dukade under för sömnen.

Så snart allt var tyst, klädde Olof Larsson också af sig och lade sig ensam i sin äktenskapliga bädd.

Mot vanan kunde han inte sofva. I spiseln glödde med skarpt, rödt sken några ännu icke slocknade kol. De sågo ut som jätteögon, hvilka stirrade ut i det mörka rummet, genom hvars ena

fönster, som saknade gardin, han kunde se stjärnorna, hvilka från den kalla vinterhimmelen glänste med ett klart, blinkande ljus.

Olof Larsson blef mörkrädd, och hade han inte skämts för sig själf, skulle han ha stigit upp och tändt på ljus. Han hörde katten prassla borta i spiseln och såg dess ögon lysa som eldkolen, fast grönare och mera skrämmande. Nu kom ett pyrande ljud från eldstaden, och ett af kolen släcktes, lämnande efter sig som ett tomrum af mörker på en fläck af golfvet. Två kol lyste ännu, och skenet föll öfver den stora springan midt på golfvet.

Olof Larsson stirrade på denna springa, som om dagen var svart och bred af allt det smuts och damm, som under åratal samlat sig i den. Nu lyste det på den, och Olof Larsson tyckte, att det röda fick en otäck färg, som gjorde honom hemsk till sinnes. Ty det såg ut som blod, och han tyckte, att det lefrade sig. Han var glad, så länge kolen glänste, och med ett slags nyfiken spänning låg han och väntade på, hur det skulle se ut, när de släcktes, och mörkret blef envåldshärskande. Plötsligt glimtade det till i det ena kolet, och därefter slocknade båda på en gång. Det blef alldeles svart i rummet, och stjärnorna, som han kunde se genom fönstrets öfre ruta, gåfvo ingen dager, bara lyste och lyste med en glans, som om någon sett på honom.

Plötsligt spratt Olof Larsson till. Han såg ett ansikte, som tryckte sig tätt emot rutan och tycktes stirra in. Dragen kunde han icke urskilja, hufvudet endast skymtade fram genom mörkret. Han gjorde våld på sig och sökte inbilla sig, att det var en synvilla. Men snart började hufvudet röra sig, det vände sig åt sidan och tycktes meddela sig med någon annan, som Olof Larsson icke kunde se. Det nickade tydligt två gånger, och i detsamma utskilde den liggande, som spände hvarje nerv för att kunna uppfatta möjliga ljud, en tydlig hviskning. Han spratt upp och gick darrande af ängslan fram till fönstret, men i samma ögonblick försvann hufvudet, och hur mycket än Olof Larsson ansträngde sig för att se, kunde han ej urskilja annat än snön och ladutaken, hvilka syntes nästan smälta till ett med den ogenomträngliga luften.

Han frös och tänkte just gå och lägga sig, då någon bultade på dörren. Olof Larsson stod stilla en stund och drog efter andan. Han tordes icke svara.

— Låt upp, hördes en röst, som han kände igen.

Och med en känsla, som var ett slags besynnerlig blandning af skräck och lättnad, gick mannen och tog af haken.

Det var hustrun, som inträdde. Hon tog en schal af hufvudet och stampade snön från fötterna. Men Olof Larsson vek icke ur stället. Hustruns hemkomst vid denna tid på dygnet var något i hans

lif alldagligt, men fantasierna och mörkräddslan hade i den grad makt öfver honom, att han ännu stod stilla och stirrade, som om han sett en syn.

— Hvad glor du på? sade en stark röst. Känner du mig inte? Kan du inte få eld på ett ljus, så en kan se?

Olof Larsson tog på spiselkanten efter svafvelstickorna och en liten svafvelluktande låga glänste blått genom mörkret. Han tände stillatigande på talgljuset, som stod bredvid, och efter att ha kastat en blick på hustrun, gick han tillbaka till bädden.

Ingrid tog långsamt af sig ytterplaggen, hvilka hon försiktigt lade öfver hvarandra på en stol. Hon var en storväxt, välskapad kvinna, som ännu icke fyllt fyrtio år. Arbetet hade icke beröfvat hennes kropp den rundning och smidighet, något som eljest är vanligt hos den arbetande klassens hustrur. Kanske berodde detta på, att hon egentligen alltid undvikit strängt arbete. Hennes hals och axlar voro fylliga, brösten höga och starka som på en kvinna, hvilken utan möda födt barn. Ansiktet bar ännu rodnad, och munnen hade svällda läppar, omkring hvilka ett eget leende spelade. I hennes drag fanns något vällustigt, något af glupande begär, och ögonen sågo ut, som om de ständigt sökt efter ny mättnad. När hon var ensam, kunde hela ansiktet få ett dolskt och inbundet uttryck och hennes ögon en glans, som var fosforns.

Hela tiden medan hon klädde af sig, log hon på det sätt, som när en människa ser sina hemligaste tankar och njuter af dem. Det låg något förrädiskt och på samma gång något lockande i detta leende, hvilket syntes stå i samband med hvarje klädesplagg, som aftogs eller föll, och denna kropp, hvilken tycktes sträfva efter att göra sig ledig till omfamningar.

När hon endast hade kvar det korta linnet, som räckte till knäna, gick hon fram till ljuset och släckte det med fingrarna. När lågan slocknade, såg Olof Larsson på golfvet, hur de breda skuggorna af hennes ben liksom vidgade sig och försvunno i mörkret. Sedan kände han hennes kalla fötter, som snuddade mot hans kropp, när hon steg under täcket, hörde, hur hon ryste till, när hon kröp ihop i bädden, och tyckte sig urskilja ett tyst skratt, som hon kväfde med täcket.

Strax därefter ljödo lugna, jämna andedrag, som tillkännagåfvo, att Ingrid sof.

Olof Larsson erfor en känsla af vämjelse. Närheten af denna mjuka, stora kvinnokropp, hvilken ännu syntes honom varm af en annans omfamning, uppfyllde honom med en känsla af obehag, så stark, att han trots sin trötthet icke heller nu kunde somna.

Han låg länge vaken och stirrade utåt rummet. Mörkräddslan hade försvunnit, och i stället började

han tänka, tänka på allt möjligt, som gjort hans lif till hvad det nu var.

När han gifte sig med Ingrid, hade folk afrådt honom. Själf hade han ej varit säker på, hvad han tänkte om henne. Om hon hade haft älskare före honom, det visste han inte. Han hvarken trodde det eller inte trodde det. Möjligt föreföll det i alla händelser. Men han visste intet och skulle heller aldrig få veta något. Ty så fort han försökt fråga henne om detta, skrattade hon bara, och hon skrattade på ett sätt, som kom hans blod att koka af lidelse. Hvarför hade han gift sig med henne? Ja. Han ville äga henne. En morgon vaknade han och var gift. Det var hela saken. Prästen hade själf läst välsignelsen öfver dem.

Det gick bra till en tid. Barnen kommo, och Ingrid skötte sitt hem, gladdes åt de små och var mor för dem. Ibland var hon litet ojämn, slog dem och skrämde dem. Men det gick snart öfver, och Olof Larsson tänkte alltid, att litet konstiga är alla kvinnfolk. Man kan just aldrig bli rätt klok på dem.

Men när det tredje barnet skulle komma till världen, då blef Ingrid som förändrad. Det bröt ut en dag, när Olof Larsson kom hem ifrån sta'n. Hon satt ensam i stugan och grät, så att tårarna trillade, och när Larsson kom in, skrek hon, att hon var olycklig, som skulle få ett barn igen. Hon var så rädd, så hon kunde dö, och hon sa', att

hon skulle gå i sjön. Olof Larsson lugnade henne och trodde, att det skulle gå öfver och allt bli som i forna dagar.

Men det gick inte öfver. Tidtals var hon som förr, och allt var bra. Olof Larsson gick till sina sysslor med lugnt sinne, kom igen till målena och sof hvar natt godt i utdragssoffan, där vaggan stod bredvid, för att modern skulle nå den lilla flickan om nätterna. Men så blef det galet igen. Det första Olof Larsson kom inom dörren, kunde han se, om det nya humöret hade kommit på henne. Hon var som en annan människa, orolig, sjuk till sinnes, försummade sina göromål, lät allt gå vind för våg. Barnen lämnade hon ensamma, och om mannen lade sig i det, snäste hon honom, så att Olof Larsson för husfridens skull oftast teg. Hon hade alla möjliga påhitt, for till staden och var borta i flere dagar, utan att Olof Larsson fick veta, hvar hon var, eller hvad hon gjorde. När hon kom hem, var hon uppsluppen och glad, men på ett sätt, som skrämde mannen. Innan hon kom hem, gick han och längtade efter henne, så att han kände sig sjuk, men när hon kom, var det värre än förut, och det hjälpte ingenting annat än att vara tålig och låta allt gå, som det gick.

Ibland låg hon också till sängs och ville inte stiga upp. Hon kunde ligga till sängs i flere dagar och grät oupphörligt, ville inte äta, föll af och

blef blek. När Olof Larsson frågade henne, hur det var fatt, sade hon, att det visste hon inte. Hon var visst sjuk. Och hennes sinnlighet var så krampaktig, att Olof Larsson skämdes för sig själf vid minnet.

Under uppväxtåren sprungo de äldsta pojkarna halfvilda omkring och gjorde allt slags ofog, kastade sten på dem, som foro förbi, slogos med hvarandra, stulo i huset och pinade djur, när de kunde komma åt. Fadern försökte ofta att aga dem, men modern lade sig alltid emellan. När hon hade sina onda dagar, skrattade hon, som om hon varit sinnessjuk åt allt, hvad de togo sig till, kokade kaffe åt dem, och ibland gaf hon dem brännvin. Pojkarna hyllade sig till modern, och mellan dem och henne utvecklade sig ett tyst förbund, i hvilket de höllo ihop mot fadern. Så gingo åren, och Olof Larsson hade för mycket att göra med att sköta gården, för att han skulle få tid att ta' i tu med, hvad som försiggick i hans hus. Han förstod det inte, och han skämdes att tala därom med andra. Många hade han heller inte att tala med. Ty Olof Larssons hus hade med tiden fått dåligt rykte i orten. Själf hade han ett godt namn om sig bland alla. Men allt som hustruns lif blef mera kändt, började hans gamla bekanta liksom att hålla sig undan ifrån honom. Ingrid släpade hem till gården allahanda personer, som Olof Larsson icke förstod sig på, lösa

karlar med obestämdt arbete och kvinnor, som voro kända på krogarna i trakten. Ännu värre blef det, när sönerna växte upp och på sitt håll lefde samma lif som modern. Olof Larsson blef ensam midt i sin fäderneby, och han skämdes att tränga sig på andra, som han såg undveko beröringen med honom.

Men ibland hade han onda aningar. Ty sedan de två sista barnen kommit till världen, hade hustruns svåra mellantider blifvit allt tätare och återkommo allt oftare. De voro fyllda med infall och handlingar, som skrämde mannen, så att han gick i en ständig oro, för hvad hvarje ny dag skulle föra med sig. Att hans hustru var otrogen, visste Olof Larsson bestämdt, och på sista tiden hade han för barnens skull aldrig velat hålla sig med dräng. Han sade, att han inte behöfde det nu, sedan sönerna blifvit stora. När hustrun ville bort, lät han det ske, och han skulle heller icke ha kunnat hindra henne. Hon gick som i sömnen, utan att låta sig hindras af något. Om det var aldrig så mycket att göra hemma, om barnen voro sjuka, om det låg alnshögt med snö, allt gjorde henne detsamma. Hon var så orolig, att hon inte kunde sitta stilla, hennes hud var brännande het, som om hon haft feber, och hennes ögon blickade glanslösa omkring sig. Så försvann hon i dagar eller veckor, och när hon kom åter var hon lugn igen, sig lik som hon

varit förr, och hon log för sig själf, som om hon varit lycklig. En gång såg Olof Larsson midt på hennes arm ett ankare, som var inbrändt med krut, och frågade, hvar hon fått det. Hon skrattade och sade, att det var en sjöman i Kalmar, som hade gjort det. »Det gjorde inte ondt alls», sade hon. »Det kändes inte en gång.» Olof Larsson brusade upp och slog henne. Då kröp hon som en piskad hund och svor vid Gud, att hon var oskyldig till allt, hvad elaka människor sade om henne.

Ibland undrade Olof Larsson, om hon var besatt af en ond makt. Ty det såg ut, som om hon ej kunnat styra sig, när det var något hon ville. Det låg en häftighet i hennes rörelser, en vildhet i hennes blick och en glupskhet i hela hennes ansikte, som förstummade hvarje invändning, och hvad hon ej fick, tog hon med samma naturliga djärfhet som om hon varit ett barn. Det var detsamma, om det gällde att ta' hästarna ur stallet eller pengarna ur byrån. Hon bara tog, hvad hon önskade, och gick, dit hon ville, och om någon försökte hindra henne, smög hon sig ut i mörkret och sprang, som om det gällt hennes lif. Oroligt kretsade Olof Larssons tankar omkring dessa gamla kända saker, som gjort hans lif så underligt, att han själf tyckte sig lefva annorlunda, än hvad alla andra människor gjorde. Det föreföll honom, som om i allt detta tillika låg något hemskt, som en gång kunde bli farligt för

honom själf. Han låg stilla i bädden för att icke oroa hustrun, och omsider blefvo tankarna tyngre.

Han insomnade med pannan lutad mot soffans karm. När han vaknade var hustrun redan uppe, stod vid spiseln och kokade kaffe.

— Det är kallt i dag med, sade Ingrid lugnt, som om hon stigit upp efter en välförtjänt hvila.

— Ja, det är väl det, svarade Olof Larsson och såg på rutorna, hvilka voro betäckta af en tjock is.

Olof Larsson kom att tänka på, hur det var möjligt, att han kvällen förut kunnat se något ansikte genom rutan. Först nu erinrade han sig, att den varit isbelagd. Stjärnorna hade han kunnat se genom det öfversta glaset, dit isskorpan inte räckte. Men ansiktet! Medan han klädde sig, gick han oupphörligt fram till fönstret, som var alldeles bakom soffkarmen. Då upptäckte han liksom ett rundt, stort hål, där isen var tunnare, och det ryste i honom. Ty han förstod, att den, som stått där, måtte ha stått alldeles intill rutan och andats på den utifrån för att få den varm, så att isen skulle bli tunnare. Men den, som hade gjort det, måste ha stått där länge och gjort sig mycket besvär, ty det ta'r tid att värma upp en ruta utifrån med andedräkten. Det var alltså någon, som nödvändigt hade velat se på honom, medan han sof, men hvarför? Det ryste i mannen, och han kastade en snabb och misstänksam blick på hustrun.

Ingrid stod vid spiseln belyst af den flammande brasan. Hon såg ungdomlig och glad ut, ögonen lyste vänligt, och hon höll en rykande kaffekopp i handen.

— Jag tänkte du ville ha något varmt, sade hon.

Olof Larsson blef icke förvånad. Han kände hennes vänlighet, dagen efter sedan hon kommit hem. Det var alltid på samma vis. Hennes sätt och väsen växlade som i ny och nedan, och genom långvarig vana hade han lärt sig att känna igen väderlekens skiftningar, utan att erfara förvåning.

Han tog koppen, men kom i detsamma att åter rikta sina ögon på fönstret, och upptagen af sina tankar, satte han koppen oförsiktigt ifrån sig. Den föll omkull på fällbordet, och hela innehållet rann utåt golfvet.

Katten sprang fram och ville slicka upp kaffet, men Ingrid gaf honom en spark, så att han jämrande kröp under sängen, och i samma ögonblick fick Olof Larsson se sin hustrus ansikte. Ingrid var likblek, hon stod alldeles stel och kippade efter andan, liksom någon, hvilken lyckligen undgått en stor fara.

Om Olof Larsson i detta ögonblick rusat på henne och kallat henne giftblanderska, skulle hon fallit på knä och bekänt allt, sagt, att hon inte vetat, hvad hon gjorde, att hon ångrade sig, och att hon aldrig skulle göra om det.

Men han väntade en minut. Han ville inte tro sina egna ögon. Och denna minut gaf henne rådrum. Barnen sofvo ännu i fållbänken, krupna tätt intill hvarandra, under träsoffan satt katten och slickade sin pels efter slaget. Olof Larsson tänkte på den, som hade sett in genom fönstret, på kaffet och på hustruns uppsyn. Och han tvekade. Men vreden blef honom till sist öfvermäktig. Han gick fram till hustrun, grep henne hårdt om båda axlarna och skakade henne af all makt.

— Bekänn dina synder, hväste han. Och all den afsky, som denna kvinna i åratal ingifvit honom, steg fram i detta våldsamma utbrott. På knä, kvinna, och bekänn!

Ingrid vred sig lös med ett fräckt skratt.

— Du är tokig, sade hon kallt.

Olof Larsson ryggade tillbaka. Hennes säkerhet gjorde honom villrådig. Och full af fasa grep han sin mössa och gick för att slippa se henne.

Ingrid stod en stund stilla och drog efter andan. Så tog hon en trasa, torkade försiktigt upp kaffet från golfvet, slog sönder koppen och kastade trasan på elden.

II.

En stund efter det att Olof Larsson försvunnit, hördes steg och röster ute på den mörka gården. Dörren öppnades på nytt, och två unga karlar stego öfver tröskeln. De hälsade vårdslöst på Ingrid och begärde genast kaffe. Därefter satte de sig på hvar sin sida om fällbordet och väntade.

De sågo upphetsade ut, voro svettiga, rödbrusiga och orakade. Håret låg vått och i stripor ned öfver deras fuktiga pannor, och ögonen blickade slött ut öfver rummet. Det var tydligt, att de kommo hem efter ett långvarigt rummel, och deras andedräkt luktade starkt af tobak och brännvin.

Ingrid betraktade dem förstulet under det hon gjorde i ordning kaffet.

— Har i mött gubben? sade hon till sist.

Den äldste af bröderna såg opp. Det var en storväxt yngling på tjuguett år med en blandning af fräckhet och tungsinthet i sitt ansiktsuttryck. Han hade klumpfot och haltade därför, när han gick. Men när han satt, visade sig hans kroppsstyrka i själfva den hopsjunkna ställning, hvari hans gestalt hvilade mot stolen.

— Nej, sade han. Vi har inte mött nå'n. Har han gått ut re'n?

— Ja, han har det, gemälte modern.

Hon satte fram kaffet åt dem och fortfor med lägre röst, i det hon med en blick öfvertygade sig om att barnen fortfarande sofvo:

— Han ville slå mig nu igen. Det är, som om han vore galen.

Hennes röst, lät så naturlig, som om hon verkligen varit vred öfver en förolämpning.

— I går kväll, när jag kom hem, gick han oppe och spökade, och han sa, inte så mycket som goddag åt mig. Och i dag när jag är oppe före honom och gör mig till och kokar kaffe, så flyger han på mig och vill slås och skriker, att jag lagt gift i kaffet.

Den yngre reste sig opp och skrattade. Han var mindre starkt byggd än brodern, hade ljust hår och ljusa ögon, alldeles som han. Men han var välväxt, och hans ansiktsuttryck saknade brodens tungsinthet. Öfver ögonen snodde sig ett par underligt tecknade ögonbryn. De voro mörkare än håret, breda, och slutade i två inåtböjda krokar, hvilka, när pannan rynkades, förenade sig i en hvass vinkel. För öfrigt liknade båda modern.

— Han är galen, sade Petter till sist, alltjämt skrattande. Ta mig fan, tror jag inte, att han är galen.

Ingrid gick i skåpet och tog fram en flaska, som hon ställde på bordet.

I ska väl ha' brännvin med, kan jag tänka, sade hon. Det är kallt på morgonen.

Och efter en stund tillade hon, som om hon stått i sina egna tankar och talat för sig själf:

— Det är väl, att han inte är hemma nu och får se't.

I detsamma hördes ett par rörelser borta från sängen, där barnen lågo. Det lät, som om någon af dem höll på att vakna.

Ingrid gick på tå fram till bordet och böjde sig ned mellan sönerna, som sutto lutade öfver kaffet.

— Han är en olycka för oss allihop, sade hon. Han har aldrig varit som en far för någon af er. Unnar han er kanske att ha så mycket som litet roligt i bland? Är det inte lif och trätor och spektakel för hvar enda dag, och sitter vi inte, som om vi sutte inför länsman och prästen, så fort han är inne i stugan. Mig slår han, så jag inte törs öppna mun, och jag får inte gå utom dörrn. För då vet jag, hur det blir, när jag kommer tillbaka. Jag tror, att han är galen, och väl vore, om det bröte ut riktigt. För då kunde en åtminstone få något håll på honom.

Det hördes röster ifrån bädden, där de tre barnen lågo, och sömndruckna ögon riktades emot gruppen vid bordet.

Utan att vända sig om, tog Ingrid ett steg tillbaka och sade med hög röst:

— Har du talat med honom om, att du vill gifta dig, Erland?

Den äldste sonen reste på sig och gaf stolen en spark, i det han haltade bort öfver rummet.

— Det vet I mor, svarade han vresigt.

— Nå, hvad sa' han? återtog Ingrid hånfullt.

— Det vet I också, svarade sonen i samma ton.

— Han sa nej, ja, fortfor modern och gaf den yngre sonen en blick. Hvarför gjorde han det? För han är snål, den rackarn, och tycker, att det är billigare att ha dig i huse för intet, än att först ge dig ditt och se'n lega dräng. Och det tål du, och så låter du flickan gå där.

— Hon får väl vänta, hon som jag, sade Erland, gäspande. Han hade lagt sig rak lång i soffan, som föräldrarna lämnat.

Modern skrattade högt.

— Och det tror du hon gör?

Erland satte sig opp igen och hans ansikte var blodrödt.

— Hvarför skulle hon inte det? utbrast han.

— På min tid väntade inte flickorna längre än de ville, svarade Ingrid cyniskt.

— Det var väl du det, som inte väntade, genmälde sonen hvasst och lade sig igen.

Icke en skiftning i Ingrids anletsdrag förrådde, att hon känt sig sårad af förolämpningen.

— Får hon vänta för länge, kanske hon märker klumpfoten, sade modern kort.

Från bädden kom blott ett doft brummande af vrede, men intet svar. Och snart ljödo snarkningar, hårda och regelbundna, som berättade, att sömnen varit starkare än förbittringen.

Erland sof tungt, och brodern anmärkte:

— När han vaknar tänker han nog på saken.

— Du skulle inte tåla det, sade Ingrid med en glimt i ögat.

— Nej, svarade Petter trotsigt. Det skulle jag inte.

Och hans ögonbryn vredo sig i en underlig rynka emot hvarandra.

Modern såg på honom, som om hon värderat hans kraft och i hennes ögon kom ett uttryck, som nästan liknade ömhet.

När Petter också insomnat, tog Ingrid på sig sin klädning och gjorde sig i ordning att gå ut. Hon såg sig försiktigt om på gården, innan hon lämnade den, och stannade en stund i porten för att se på båda sidor utåt landsvägen. Den gick fram mellan byns byggnader, hvilka gråa och snötäckta lågo på båda sidor om vägen, och åt höger vände den ut öfver alfvaren, som liknade en enda snöslätt, öfver hvilken den tunga vinterhimlen hängde lågt med skyar, som sakta drefvo för vinden.

Det var dager, och Ingrid gick med raska steg

genom byn, medan hennes ögon ideligen vände sig åt sidorna för att se, om hon var bemärkt.

När hon kom till kyrkan, såg hon sig ännu ett par gånger försiktigt omkring och tog sedan af på en väg, som gick utmed kyrkogårdsmuren. Den var smal och obanad, så att hon måste gå långsamt. Fötterna sjönko ofta ned genom snön, och ibland stannade hon för att draga andan.

Öfver henne reste sig kyrkan med sitt spetsiga snötäckta tak och tornet, hvars spira pekade upp mot de drifvande skyarna. Framför henne sträckte sig hela den ofantliga slätten med snö, så långt ögat kunde nå, och på en fjärdingsvägs afstånd hördes ljudet af Östersjöns vågor, hvilka slogo opp emot landisen. Men på andra sidan kyrkogården låg prästgården. Omgifven af en liten trädgård med buskar och låga träd, skymtade dess röda byggnad fram ur snön. I ett par af rummen voro gardinerna ännu nedrullade, och bakom dem brann ljus.

Ingrid såg alltsammans. Hon var egentligen icke uppskakad, men morgonens uppträde hade gjort henne rädd, och det föll henne in, att hennes man nu kanske stod innanför dessa nedrullade gardiner och anklagade henne för mordförsök. En känsla af skam bemäktigade sig henne, men blygseln gällde, att hon hade varit så dum, och utan att känna ens en rysning öfvertänkte hon med kallt blod de möjliga följderna.

Länge hade den tanken legat och grott hos henne,

att hon skulle taga mannen af daga. Hvad hon kunde vinna därvid eller förlora, beräknade hon icke. Tanken hade sprungit upp midt i det kaos af lidelser och drifter, hvari intet mänskligt öga kan se sitt eget sammanhang. Den hade lurat inom henne som något oundvikligt, som något, hvilket en gång skulle komma. När sjömannen brände in ankaret i hennes arm, hade hon tänkt därpå och leende bedt honom att bränna en knif på den andra armen. Han hade frågat hvarför och skakat på hufvudet, sagt nej och sett betänksam ut, men hon kunde sedan dess aldrig se sin nakna arm, utan att tycka, att knifven borde sitta där. Ingen människa hade hon anförtrott denna tanke, förrän . . . Hon tänkte på gårdagen och påskyndande sina steg gick hon vidare på vägen, som nu låg högt mellan stenmurarna och var hårdt tilltrampad, så att snön bar.

Hur hon kommit sig till med gärningen just i dag, visste hon inte. Hon visste bara, att den legat henne i blodet och stått för hennes inbillning dag ifrån dag, år efter år. Omsider hade hon blifvit förtrogen med denna tanke, och den hade bitit sig in i hennes själ, som om den hört dit och icke kunnat slitas bort, med mindre än att hennes eget lif uppoffrades. Som en blixt hade det ljungat genom hennes inre, att nu skulle det ske, och hon hade handlat snabbt och säkert, som om hon gått i sömnen. Hon dref icke längre sig själf att handla.

Det var gärningen, som tvingade henne, hon mindes ingenting, förrän hon såg sig själf med kroppen i hand, lugn, segerviss, nyfiken på, hvad som skulle inträffa.

När hon gick förbi prästgården, hade hon sett in i fönstret på en byggning, som låg strax nedanför denna och gifvit ett tecken. Nu vände hon sig om och såg uppåt byn, som om hon väntade någon, gick sedan ända ned till stranden och steg fram till en liten sjöbod, som var tom, och hvars dörr stod på glänt. Där satte hon sig på det låga trappsteget.

När hon väntat där en stund, kom en man med hastiga steg på vägen, som ledde från byn. Han var lång och groft byggd, af ett sorglöst och lättsinnigt utseende, en af dessa, hvilka taga lifvet, som det kommer, som själfva icke finna på något ondt, men som en kvinna kan väfva om sitt finger, när passionen fått makt med dem. Hans hår var rödt och hans ögon blågråa, öfver hela hans ansikte låg ett leende af belåtenhet, när han upptäckte Ingrid.

Men när hon inte reste sig och kom honom till mötes, mulnade han, och när hon, äfven sedan han kommit fram till henne, blef sittande och betraktade honom med ett underligt, förstördt uttryck i sitt ansikte, blef han orolig och stannade framför henne.

— Hvad är det med dig? sade han och strök

upp det röda, yfviga håret, som blifvit fuktigt under hans hastiga gång.

— Jag har försökt det, sade hon.

— Hvilket? utbrast mannen och tog ett steg baklänges.

— Det jag talade om i går kväll, sade hon hastigt och skarpt.

Mannen funderade. Så erinrade han sig hastigt, hur de båda stått utanför Olof Larssons fönster. Ingrid hade omfamnat och kysst honom, som om hon aldrig velat sluta, och under tiden hade hon sagt, att de skulle göra sig fria, berättat, huru hon grubblat och tänkt på att beröfva Olof Larsson lifvet. Hon hade framställt alltsammans som något så lätt och naturligt, att älskaren låtit sig ryckas med. Och så hade hon andats på rutan så länge, tills de båda hade sett in, och hon hade inte tystnat, förrän Olof Larsson skrämde dem genom att se ut genom fönstret.

Men aldrig ett ögonblick hade det fallit honom in, att det var allvar. Han hade tyckt, att hon berättat en historia för honom, och snärjd som han var af henne, betagen af ett sinnesrus, hvilket varat i månader, alltsedan han träffat henne på en stadsresa, hade, hvad hon sade, tyckts honom som en dröm, hvilken aldrig kunde bli verklighet, men som lekte för hans fantasi.

Han förstod henne inte. Det var omöjligt att

fatta, att en människa så lugnt kunde omtala, att hon planlagt och försökt ett mord, och han upprepade sin fråga.

— Du är en stackare, Jonas Persson, sade Ingrid. Det är väl jag, som har gjort det och icke du.

Och hon berättade, hvad som passerat, utan att glömma en detalj. När hon kom till, hur hon sparkat katten under sängen och sedan torkat opp kaffet, drog han ett andetag af lättnad.

— Det finns alltså inga bevis, sade han.

— Är det allt, hvad du bryr dig om? sade Ingrid.

Jonas Persson svarade icke. Han stod stilla i tankar, och en sak blef honom klar. Utan att veta det, var han medskyldig i ett mordförsök. Det skulle kanske komma till rannsakning, hans förhållande till Ingrid kände hela byn, han skulle bli stämd för tinget, inte kunna hålla god min, bli öfverbevisad och komma på slottet. Han tänkte på sin hustru och sina barn, och ett ögonblick föreföll honom denna kvinna, hvilken lockat honom från hans hem och tagit hans kärlek, som en ond ande, hvilken ville narra honom i fördärfvet. En kall svett betäckte hans lemmar, en känsla af fasa pressade sig samman omkring hjärtat, han kunde inte tala. En snyftning skakade hela hans starka, ungdomliga kropp, och med pannan lutad mot sjöbodens vägg brast han i häftig gråt.

Ingrid såg på honom med förakt. Hon sade

ingenting, bara satt stilla och betraktade denne starke man, hvars smärta var henne obegriplig, och kände endast förvåning öfver detta måttlösa utbrott. Hon hade gått för att finna hjälp, och hon fann ett barn, som hon själf måste stödja. Hon tyckte det var lönlöst: allt hvad hon ville göra för honom, fann hon utan värde och tomt. Men i hennes hjärna satt tanken på mordet som en fix idé, den gaf henne ingen ro, och hon väntade på, att detta utbrott skulle gå öfver, endast för att åter få ordet.

Men Jonas Persson ville inte lugna sig. Han grät länge och när gråten saktat sig, sade han henne hur han uppfattat saken. Hon hörde på honom med ett frånvarande främmande leende och motsade honom icke.

Men när han gråtit ut, lade hon sin arm på hans och drog honom in i sjöboden. —

När de följdes åt tillbaka, hade Jonas Persson lofvat att vara henne behjälplig med att rödja Olof Larsson ur vägen. Och när han frågade henne, hvem som skulle göra det, nickade hon bara och svarade:

— Pojkarna. —

Det var ännu skymning, när Olof Larsson på morgonen hade gått hemifrån. Han var matt af skräck, och han hade bara en tanke: att gå till prosten eller länsman och tala om alltsammans.

Men det var ännu för tidigt på morgonen och

han gick därför utåt vägen, för att tiden skulle gå. Upptäckten var så plötslig, så oförberedd, att den alldeles förlamat honom. Han bara gick och gick, och han kände sig rädd ensam ute på vägen, där skymningen låg tung, och han öfverallt såg bara snö, som blef borta i mörkret.

Som en tyst, snöhöljd jätte reste sig bredvid vägen en stor väderkvarn, hvars stretande vingar stodo stilla. Den nedersta gick rätt ned i snön. Den tillhörde Olof Larsson, och sedan han en stund stått och sett på den, steg han långsamt uppför den knarrande trappan, där han för hvarje steg måste sparka undan snön, tog en knif ur fickan och försökte att dyrka opp det rostiga låset. Det gaf vika, och Olof Larsson steg in, lämnande dörren öppen efter sig.

Han satte sig på en tom lår och väntade att det skulle bli dager.

Om en stund hörde han ljudet af hästhofvar på den tilltrampade landsvägen. Han såg ut och varse blef två lösa hästar, hvilka sprungo utefter vägen. När de kommo fram till väderkvarnen, stannade de och vädrade. Olof Larsson såg, att det var hans egna hästar, sto't med hvita bläsen i pannan och unghästen. Efter seden på Öland voro de utsläppta äfven under vintern, och de små, härdiga djuren stodo ut med detta stränga lefnadssätt. När snön inte var alltför djup, skrapade de undan den med

hofvarna och betade alfvarens torra gräs så länge som möjligt. Eljest kommo de hem och nosade omkring gödselstacken, och när vintern blef alltför svår, fick man sticka åt dem en tapp hö eller par.

Hästarna stodo stilla och vädrade. De förstodo, att någon var uppe i kvarnen, framför hvilken de så ofta stått stilla med stegkärran, och lukten af mjöl, som trängde genom den öppna dörren, höll dem kvar. Olof Larsson gick och trefvade inne i den mörka kvarnen för att se, om han ej skulle hitta en näfve mjöl eller korn, som han kunde ge dem. Men han fann intet, och han satte sig ned igen, irriterad af dessa djur, som fordrade, att han skulle tänka på dem. Han tog en käpp, som låg där, och kastade på den närmaste hästen. Den gjorde ett kast åt sidan och sprang i traf inåt byn, medan den andre följde efter.

Detta lilla uppträde verkade emellertid lugnande, och när nu Olof Larsson tänkte på morgonens uppträde, skedde det på ett mera kallblodigt sätt. Det föreföll honom inte längre hvarken så nytt eller oväntadt, att hustrun gjort ett försök mot hans lif. Han tänkte tillbaka på små händelser dem emellan, hvilka han kunde erinra sig, och han kom underfund med, att just detta hade han länge fruktat. Hade han inte tänkt på detta, när han låg vaken på natten, först innan hon kom hem och sedan, när hon lagt sig bredvid honom i bädden? Hade

han inte sett det på hennes miner, på hennes sätt, hennes ögonkast? Olof Larsson erinrade sig i en hast en mängd saker, som han förut icke fästat någon vikt vid. Och han började tänka på, hvad han skulle säga åt prosten.

Det började ljusna, icke som när solen träder fram och i öster målar en strimma af rödt, öfver hvilken dess klot höjer sig och kommer med ljus. Det dagades endast sakta och omärkligt, utan att en stråle trängde genom det tjocka skylagret. Det blef en kall dager, genom hvilken man kunde se. Det var allt. Och Olof Larsson kraflade sig ned för stegen och gick fram mot prästgården.

Han gick samma väg som hustrun nyss hade gått. Men han såg ingen, och när han kom in på gården, stannade han en stund och betänkte sig.

— Hvad skulle han säga prosten?

Med ens öfverfölls han af en känsla af blygsel. Han skulle stå därinne med mössan i hand, prosten skulle komma emot honom i pipa och nattrock, bjuda honom sitta ned och fråga honom, hvad han hade på hjärtat. Då skulle han sitta där och berätta hela sin skam, hustruns stygga lif och gärningar, hela det elände, som rådde i hans hem. Hon var brottslig, elak och farlig. Men hon var i alla fall hans hustru, och Olof Larsson skämdes att gå till främmande människor och begära hjälp mot sin kvinna. Han skulle tala om hela uppträdet,

som hade varit på morgonen, och han skulle beskylla henne för öfverlagdt mordförsök.

Då skulle prosten se på honom med stora ögon och fråga:

— Hvad har Olof Larsson för bevis på det här?

Och han hade inga bevis, bara att hon inte velat låta katten slicka opp det. Det kunde vara af elakhet. Men hon hade ju aldrig brukat vara elak emot djur.

Han hade ett bevis till: det ansikte, hon visat honom, där brottet stod skrifvet, tydligare än på något papper, detta bleka, förstenade, fasansfulla ansikte, som förföljde honom, hvar han gick, och gjorde honom mörkrädd på ljusa dagen.

Men detta ansikte kunde han icke visa för någon människa. Det skulle ingen få se, ingen, utom han, som *hade* sett det.

Och Olof Larsson vände om, gömde sin skam hos sig själf och gick med tunga steg och hopkrympt af fruktan vägen tillbaka.

III.

Vintern gick, och snön föll. Öfver den vida alfvaren föll snön allt tätare och tätare. Den bredde sig ut öfver den stora slätten, så att stenmurarna försvunno, och det flata landet gick i ett med hafvet, där isen band böljorna och själf bar massor af snö på sin blanka yta, som hvilade öfver vågen. Byarna lågo som hvita kullar på den snöiga slätten, och öfver dem alla reste sig kyrkornas vänliga torn, också de hvita, men med mörka hufvar. Snöhöljda reste sig väderkvarnarna ur den djupa massan. Liksom dubbla stegrader stretade deras tjärade vingar ut ifrån hvarandra, och kring den nedersta, som fastnat mot jorden, klängde sig snön, liksom sugande sig opp i ett tätt omhölje.

Vintern var sträng, och de små hästarna, som lupo ute, gnäggade hungrigt utanför hemmets knutar. Öfver sundet, som skiljer Öland från fasta landet, lade sig tjock, körbar is; endast i midten gick Kalmarråken öppen och svart.

Långsamt släpade sig vinterdagarna fram hemma i Bägby, medan hvar och en gick i sina egna tankar, och ingen brydde sig om, hvad den andre ville eller gjorde. Det var någonting i rörelse midt i denna dofva stillhet, som växte omkring husbonden själf. Han kände det, men han visste inte, hvad

han skulle göra för att spränga denna ring, hvilken osynlig slöts omkring honom.

Ingen hade han talat med, och hvad som försiggick inne på Bägby, visste ingen i den stora by, i hvars utkant den isolerade gården låg.

Olof Larsson hade blifvit grubblande, tyckte, att alla hade ondt i sinnet emot honom, och han vägrade ofta att äta under förevändning, att han inte var hungrig. På en vind hade han gömt matvaror, hvilka han köpt på en stadsresa, och när ingen såg honom, smög han dit opp och åt ett bastant mål. Underlig och tyst var han till lynnet, talade sällan och, när han gjorde det, aldrig mer än hvad som var strängt nödvändigt. Hustrun påträffade honom än här och än där, lyssnande bakom dörrar och seende in genom fönster. Han blef ond för det minsta, och när vreden kom öfver honom, fick han ett sådant utseende, att till och med Ingrid blef rädd.

Olof Larsson var aldrig rätt glad, utom när han kunde komma åt att vara borta. Därför började äfven han att finna på förevändningar att komma hemifrån. Och kom han väl bort, blef han som en annan människa. Han drack och sjöng och var glad. Och till sist började han att ta' hem brännvin, som han gömde och drack ensam. När han druckit, blef han modigare, och han somnade in utan förskräckelse.

Men att tala vid någon, om hvad han hade sett, det var en gång för alla uppgifvet. Olof Larsson gömde på sin hemlighet, den aggade och pinade honom, för hvarje dag som gick, och ju längre han burit den ensam, desto omöjligare blef det honom också att anförtro den åt någon. Han såg, att han gick med öppna ögon in i något ondt, men han kunde ej undvika det. Det var, som om hans tunga varit lam, och ej ens när han var drucken, antydde han denna hemlighet för någon. Men han drack aldrig kaffe. Han påstod, att han hade märkt, att det inte var bra.

Ingrid å sin sida kände en obestämd fruktan för sin man, och om hon också, alltsom dagarna gingo, insåg, att hade han ännu icke anklagat henne, skulle han aldrig göra det, så lefde dock denna fruktan inom henne, och hennes hat mot mannen växte när hon trott sig inse, att han med ett ord hade hennes lif i sin makt.

Djupt inom henne glödde en eld, hvilken aldrig kunde slockna, så länge denna gärning var ogjord, för hvilken hon en gång varit beredd att våga allt. Med styrkan hos en otyglad drift, som är omöjlig att tillfredsställa, plågade henne denna tanke natt och dag. All hennes oro, alla hennes underliga tilltag, hennes gråt utan orsak, hennes häftiga begär, denna åtrå, som dref henne från hemmet utan synbar orsak, denna omättliga lust efter ombyte, som

fört henne ur mannens famn och i andras — allt detta syntes henne samlas i en enda lidelse: att veta mannen död. Det låg lugn för henne i denna tanke, lugn, som om efter detta ingen oro mera kunde plåga henne. Skulle hon också brinna i evigheters evighet i helvetets förtärande eld, skulle det dock skänka henne lugn att veta detta dåd fullgjordt.

Hon var i ett förfärligt tillstånd. Ty tanken frestade henne med styrkan af ett djuriskt begär. Den var stark som en våldsam hunger. Den brände i hennes blod och tankarna frossade på den, utan att få lindring. Men det försök, som hon hade gjort, hade gifvit henne en fasa för att handla själf, som om hon vetat honom beskyddad af en okänd makt, hvilken skulle krossa henne i samma ögonblick som hon höjde sin hand mot detta lif, hvars blotta tillvaro var hennes kval. Hon var förlamad. Hon såg hans ansikte framför sig, i samma ögonblick som han anade giftet i den dryck, hon bjudit honom, och denna syn gjorde henne stel af skräck. Så ofta hennes tankar kretsade kring dådet, kom denna syn tillbaka, och hon sjönk ihop i sin egen maktlöshet. En gång hade hon misslyckats, och hon trodde så visst, att ett nytt försök skulle aflöpa på samma sätt, att hon föll i förtviflan. Det var en vidskepelse som behärskade henne, en vidskepelse, mot hvilken hennes lidelses böljor brutna

slungades tillbaka som mot en klippa, hvilken bryter bränningarna i sjön.

Men med vissheten, att hon ej kunde göra det själf, föddes beslutet att värfva någon annan, och hon vände sina tankar på sönerna, ej blott för att få hjälp, utan för att få hämnd genom sitt eget kött och blod.

Länge hade hon underblåst den ovilja mot fadern, hvilken funnits hos dessa söner, alltsedan deras egna viljor vaknade, och de stötte på motstånd hos fadern. Ej af direkt beräkning, utan af ett slags instinkt, att hon en gång kunde behöfva hjälp, hade hon närt denna ovilja, hvilken lefde och bröt fram vid den minsta anledning. Hon hade sett dem en gång gemensamt kasta sig öfver och misshandla fadern. Med ett underligt uttryck i ögonen och en rysning af njutning hade hon följt detta uppträde. Och det skar i henne af vrede och förakt, när hon såg, att ännu var fadern den starkare, som kunde slå båda ifrån sig. Det var länge sedan nu. Men Ingrid hade aldrig glömt detta. Nu droppade hon försiktigt droppe efter droppe i den hatets bägare, som redan var fylld, viss att den en gång skulle rinna öfver. Men hon hade blifvit slug. Hon ville ej blottställa sig ännu en gång, och hon gick försiktigt till väga. I förblommerade ordalag visade hon sönerna fördelarna, om fadern komme undan, talade om hur bra de kunde ha det, ifall

han ej ginge och vaktade dem, lät undfalla sig vinkar om, att hon skulle draga sig tillbaka, så att sönerna ensamma finge styra gården. Och när de talade om, hvad det skulle bli af henne svarade hon hemlighetsfullt, att för henne blefve det nog någon råd.

Det kom som en åtrådd förevändning, att Olof Larsson ibland drack. Hon kunde beklaga sig öfver detta och brista i gråt. Han söp opp, allt hvad de ägde och hade, sade hon. Han var ju tokig. Hon visade på hans lyssnande vid dörrar och fönster, läto sönerna se honom, när han trodde sig obemärkt, och frågade dem, hvad hon skulle taga sig till. Det var inte riktigt, att han gick omkring på det sättet. Och hon lät undfalla sig vinkar om, att han hade ondt i sinnet, och att hon var rädd för att vara ensam med honom och barnen, när sönerna voro borta.

Jonas Persson träffade hon som förut, och med honom talade hon öppet. Hon snärjde alla dessa män, så att hennes egna tankar gingo igen i deras hjärnor, växte och fingo makt öfver dem alla. Det var en smitta, hvilken hon utbredde, en feber, som meddelade sig, och det behöfdes blott, att ordet blef uttaladt, för att det skulle slå ut och omsättas i gärning. Hon drog dem alla som med häxeri in i sin egen hätskhets trollring, och hon berusade sin älskare ända därhän, att tanken på Olof Larsson

hos honom förband sig med planer mot hans egen hustru, en stillsam, förtryckt liten människa, som födt honom fyra barn och grät ensam, för att mannen öfvergifvit henne. —

Olof Larsson hade farit bort en afton, och Ingrid var ensam i stugan. Hon hade låtit elden slockna i spiseln och tändt ljus. Det brann med hög veke, utan att hon brydde sig om att taga af den, och alla föremål i rummet fingo en större form vid den matta belysningen.

Ingrid satt framåtlutad på en stol, vaggande sig fram och åter som i största vånda. Febern hade kommit öfver henne igen. Hade det varit som i forna dagar, skulle hon gått hemifrån, varit borta en vecka och kommit åter, som om ingenting händt. Men nu visste hon, att ingenting kunde bota henne, ingenting, utom detta enda, som hon icke förmådde utföra. Hon hatade denne man, hon tyckte, att hon hatat honom, sedan första gången hon som sjuttonårs flicka känt hans kyss på sina läppar. Hennes kval kändes som fysiska smärtor, hon kunde icke sitta stilla, och kvidande började hon gå fram och åter på golfvet, medan hon vred sina händer och piskade sitt ansikte med de knutna fingrarna. Hon slet håret af sig, och i vanmäktig vrede grep hon med händerna i sina fylliga bröst, som om hon i raseri velat slita bort dessa kvinnlighetens yppiga märken.

Då föll hennes blick på ett föremål i spiseln. Det var katten, som satt bredvid den nyss slocknade brasan och spann i värmen. Hon spratt till och stannade. Hennes ögon stirrade på detta djur, hvilket syntes henne sitta där som ett hån mot henne själf. Detta djur var skulden till, att hon gick här i denna ångest, hvilken brände henne som helvetets eld. Och med ett steg var hon framme vid spiseln, grep det förskrämda djuret med båda händerna och stoppade det som en rasande ned i ett fullt vattenämbar. Hennes bröst häfdes, och ansiktet darrade. Men fast katten sparkade för lifvet, så att vattnet blötte hennes klädningslif, och ref henne, så att bloden sprack fram på båda armarna, höll hon honom flämtande nere, tills hans rörelser upphört, och när han låg stilla och kväfd, lyfte hon honom högt opp och öppnande dörren, slängde hon honom ut i snön med en stolt åtbörd, som om hon utfört en bragd.

Med läpparna stämde hon blodet, som sipprade fram på hennes bara skinn, och däfven af svett sjönk hon ned på en stol, där hon brast i gråt efter den öfverståndna sinnesrörelsen.

En stund därefter kom Erland in, Ingrid frågade efter Petter, men sonen svarade bara, att brodern gått bort. Erland skrattade och tillade, att han trodde, han skulle bli borta litet.

Ingrid reste sig opp och gick fram till kammaren,

där hon stängt inne barnen, öppnade dörren för att se, om de voro kvar, och stängde den åter i lås.

— Jag ville tala med dig, sade hon till sonen.

Och i hennes röst låg en beslutsamhet, som kom Erland att se opp.

Han rodnade, när han mötte moderns blick, och de tego en stund båda, som om de hvar för sig vetat, hvad samtalet skulle gälla. Det var, som om hon setat och väntat på honom och han anat, hvad hon skulle säga, innan han kom in.

— Du vet, hvad jag vill, sade Ingrid till sist. Men hon vågade ännu ej se på sonen.

Han svarade ej, satt endast och förde den friska foten fram och tillbaka, medan ansiktet fick ett trotsigt, eftersinnande uttryck.

Ingrid började med början och vädjade till hans egennytta. Till det giftermål, som fadern motsatte sig nu, skulle han aldrig i lifvet med godo gifva sitt bifall. Hon blef vältalig. Hon skildrade deras lycka, deras lugna lif, när Olof Larsson en gång vore borta. Hon blef uppfinningsrik, gaf skäl för sina tankar och bad sonen, bad honom till sist med en kraft, som om hon bedt honom rädda sitt eget lif.

Erland hörde på och skakade på hufvudet. Hans tvära ansikte fick ett hårdt, oåtkomligt uttryck, och han värjde sig med sin tystnad.

Då slog Ingrid om. Och hon berättade honom

sitt eget förhållande till Jonas Persson. Utan att göra sig reda hvarför, blottade hon hela sitt skändliga lif för sonen. Hon kände ingen blygsel. Hon berättade, hur hon i femton års tid bedragit sin man, sina resor, sin bortovaro från hemmet, hela denna väfnad af ogärningar och smuts, hvaraf hennes lif bestod. Hon inbillade honom, att hon inte rådde för det. Hon framställde det, som om mannen varit skuld till alltsammans. Hon diktade sagor om, att han hade bedragit henne och tvingat henne till otrohet genom sin köld, drog fram skamliga detaljer, hvilka hon berättade bredt och brutalt, med en köld, som om de rört en annan, och hänsynslöst trampande på sitt eget lif, gjorde hon sonen till sin förtrogna i all denna otukt, hvilken hon inte längre kände som en skam.

Men Erland satt som förut, utan att svara. Han hade rest sig i stolen, och hans ögon stirrade på modern, som om hon förtalt honom sagor. Han sträckte sig fram mot ljuset, nöp med sin hårda hand bort den långa, afbrända veken, som om han velat se bättre, och såg på henne igen.

Ingrid blef ifrig.

— Hvad säger du? sade hon. Hvad säger du?

— Gör det själf! sade han kort. Hvarför blandar du mig in i det här?

Ingrid ryckte till och vred händerna i förtviflan. Hon jämrade sig nästan, men i ett ögonblick rusade

blodet till hennes ansikte, och i det hon lade handen hårdt på bordet, utbrast hon:

— Jag har försökt. Men det gick inte. Tror du, att jag annars skulle komma till dig? Jag kan inte göra det en gång till.

Erland ryggade tillbaka. En rysning öfverföll honom, och med förskräckelse stirrade han på denna stora kvinna, som var hans mor. Men hennes lidelse smittade honom. Nu som alltid gingo hennes ord öfver i hans själ och tände begär, som han ej visste, om de voro hans egna, eller om han fått dem af henne. Han böjde sig fram, och hans läppar skälfde.

— När? hviskade han. När?

Och Ingrid berättade. I korta flämtande meningar berättade hon om sitt försök, och hur det misslyckats. Hon tog med sin ena hand sonen om handlofven och droppade hela det rysliga uppträdet scen för scen i hans öra.

Erland satt andlös. Just innan han kom in, hade det skett. Strax innan han öppnade dörren, hade modern sträckt ut sin hand med giftet, och fadern hade rusat ut för att fly sitt hem. Han kände en kall svett öfver hela sin kropp, en osynlig makt fjättrade honom, den skulle föra honom, dit han inte ville, bestämma öfver hans lif och handlingar, böja honom i sitt våld, pina och förinta honom. Det var, som om denna makt legat i moderns tag

om hans hand. Han ryckte sig lös och sprang opp, darrande i hela kroppen, och han höll ifrån sig med båda händerna, som om han velat skjuta ifrån sig en fara.

— Tyst, skrek han, tyst. Jag kan inte. Det är ju min far.

Och sökande sin tillflykt i en ed, skrek han igen:

— För alla djäflar, det är ju min far.

Ingrid kände sig till mods, som om hon brottats för lifvet. Det var en tvekamp, där hon ville vara den starkaste. Hon steg opp och gick till kammardörren för att se, om den var stängd. Där vände hon sig om och såg åter på sonen.

— Petter skulle göra det, sade hon hånfullt.

— Petter, ja. Han är hård, sade Erland i samma ton som förut.

Äfven han kände, att det var en tvekamp, som utkämpades. Hans blod var trögare än moderns, men det hade nu kommit i svallning, och han fruktade att gå längre. Denna kamp skulle afgöra hans lif, det förstod han dunkelt. Och han värjde sig som en drunknande mot denna kvinna, som tycktes ha makt öfver alla.

Då gick Ingrid fram till bordet. Hon stod hög med armarna hängande, gjorde inte en rörelse, såg honom bara rätt i ansiktet.

— Men om han nu inte vore din far, sade hon

långsamt, och hennes ögon höllo sonen fast, så att han icke kunde se bort.

Erland ryggade. En aning bemäktigade sig honom. Han föll ihop som under ett slag.

— Ja då..., sade han.

Mer fick han icke sagdt. Triumfen steg inom Ingrid. Hon förstod det intryck hon gjort, och med öppen blick fortsatte hon:

— Jag bar dig, när vi gifte oss. Larsson visste ingenting om, och ingen annan vet det heller.

Det träffade som en blixt. Skammens rodnad betäckte ynglingens kinder, skammen öfver att vara oäkta född och ändå stå under kommando af en annan. Han sprang opp, och hans klumpfot slog hårdt mot golfvet, när han rörde sig.

— Svär på, att det är sant, och så sant jag lefver ska gubben dö, skrek han.

Ingrid höjde sin högra arm, på hvilken ännu ett par långa röda strimmor aftecknade sig mot det fasta hullet.

— Må Gud slå mig död på stället, om det inte är sant, sade hon.

Hon ljög, och meneden flöt öfver hennes läppar så lätt som en hädelse. Hon ljög ett nytt brott till alla, hon hade begått, och hennes tunga stammade icke på målet. Som befriad från en stor tyngd, reste hon sig i hela sin längd och svor en falsk ed, hvilken skulle göra hennes son till mördare.

Ljuset brann i staken, och ett spökligt skimmer föll öfver det stora rummet. Erland såg henne länge i ansiktet, men hon uthärdade hans blick, och öfverväldigad sjönk han ned framför bordet och stirrade mot ljuset, som brann med allt mattare sken.

Ingrid stod rak som förut, och ett leende krusade hennes läppar.

IV.

Erland blef den, som vidtalade brodern, och Petter tvekade icke. Han var en af dessa egendomliga naturer, hvilka tyckas förut bestämda att begå brott, hård och otillgänglig, full af lidelse, ohågad för ordnadt arbete. Han hade redan en gång varit tilltalad för stöld, men af brist på bevis blifvit frikänd, och fruktade icke domstolen.

Moderns bekännelse om hans oäkta börd berättade Erland emellertid icke, och modern hade lofvat honom att tiga därmed, för att han icke skulle blifva lidande vid ett blifvande arfskifte.

Jonas Persson började däremot draga sig tillbaka. Ju mer tiden framskred och ingenting annat tycktes

återstå än att öfverföra beslutet i handling, desto flera förevändningar fann Jonas Persson till uppskof. Ingrid försökte alla medel för att stålsätta hans mod, men hon misslyckades ständigt. Hennes öfvertalningsförsök strandade mot en envishet, hvilken fyllde henne med förbittring. Hal som en ål, vred sig den förälskade mannen undan alla uppmaningar att deltaga i en handling, af hvilken han själf ville skörda vinsten. Och en dag förklarade han rent ut, att han väl kunde vara med om att, sedan dådet var fullgjordt, skaffa gubben ur vägen. Men han tålde ej att se blod. Han blef sjuk, bara han tänkte på det. Om han lyfte sin hand mot en annan, skulle han svimma. Och han stod fast vid sitt beslut med en bestämdhet, som icke var möjlig att rubba.

Jonas Persson var en uppkomling i socknen. Han hade tjänat som gift dräng i prästgården, och när prosten blef gammal, fick han på goda villkor öfvertaga prästgårdsjorden som arrende. Hans villkor ställde honom därför öfver en torpare, fastän under en bonde, men han förstod att skrapa åt sig, och det sades, att han skaffat sig större förmåner af arrendet, än hvad som till följd af öfverenskommelsen egentligen tillkom honom.

Erland och Petter talade mycket om, hvad som kunde vara orsaken till Jonas Perssons vacklande hållning. Sins emellan kommo de öfverens om,

att hela saken var den, att Jonas Persson var rädd, och de beslöto, att han skulle få plikta för detta förräderi, när en gång tider blef att tänka på honom.

Men orsaken till Jonas Perssons vägran var icke alldeles den, som bröderna förmodade.

En dag, när Ingrid och Jonas Persson voro ensamma, återkom hon som vanligt till sin fordran, att Jonas skulle medverka.

— Du vill ju inte göra det själf, sade han slutligen.

Ingrid vände sig bort.

— Du vet hvarför, mumlade hon. Jag kan inte. Inte för andra gången. Jag skulle förstöra alltsammans.

— Jag kan inte heller, menade Jonas Persson och drog på mun.

Hon såg på honom.

— Kan inte du? sade hon förvånad.

Jonas Persson bemödade sig att se likgiltig ut och svarade:

— Nej. Det är bättre för oss, om hvarken du eller jag är med. Det kan bli upptäckt.

En besynnerlig känsla, som hon icke kunde förklara, öfverföll Ingrid. Hon förstod icke denna halfhet i brottet. Med hela sin själ hade hon kastat sig öfver denna plan, och om hon tvekade, var det icke af fruktan för upptäckt. Denna låghet var henne främmande. När hon en gång hade gifvit

denna förfärliga tanke, som i åratal marterat henne, luft, hade hon icke ett ögonblick reflekterat öfver, hvad som skulle följa. Men när hon vid förgiftningsförsöket blef upptäckt, hade hon blifvit vanmäktig, som om någon slagit hennes arm lam, och nu dref hon blott på de andra, för att gärningen skulle bli gjord och hon själf få ro. Denne man satt här helt kallt och beräknade, att om andra utförde dådet, skulle han själf, ifall det blefve upptäckt, åtminstone icke mista hufvudet. Hon vämjdes vid honom och visste icke, hvad hon skulle svara.

Jonas Persson trodde, att hon inte förstod honom, och trygg i känslan af att tala till en, som icke hyste några betänkligheter, yttrade han:

— Blir det upptäckt, är det ändå pojkarna, som har gjort'et. Och både du och jag slipper åtminstone att svara för hans död.

Nu förstod Ingrid. Han trodde, att hon hade räknat ut det på detta sätt, och att han bara följde hennes exempel, när han drog sig tillbaka.

— Jag är inte rädd, sade hon förtrytsamt.

— Men det är jag, svarade Jonas Persson och hvisslade.

Ingrid mätte hans starka lemmar med en lång blick af förakt.

— Du skulle inte ha sagt det, sade hon. — —

I ett torp på västra kusten bodde som inhyses en fattig dräng, som hette Karl Axelsson. Det var

en starkt byggd karl med bruna ögon och mörkt hår, med ett utseende, som ej liknade de andra. Hans börd var obekant, och hans hufvud var icke det bästa. En besynnerlig enfald lyste ur hans grofva ansikte, och han hade inte mycket reda på, hvad godt och ondt var. Hans kristendomskunskap var så ytterligt bristfällig, att han ej en gång hade kunnat få gå till skrift, hvilket han dock velat göra, därför att han såg alla andra göra det. Skrifva kunde han icke, ej ens sitt namn, och stafva sig fram i en bok var en ansträngning, som frampressade stora svettdroppar på hans panna. Att man ej hade rätt att taga en människas lif, betydde för honom detsamma, som att man borde akta sig för att komma på slottet, och till att tänka ut en plan var han lika oförmögen som att motstå lockelsen att vara med om ett brott, ifall frestaren endast förstod att taga honom.

Han var fattig, hade gift sig ung och försörjde sig och familjen med dagsverken, hvilka han utförde än här, än där hos de kringboende bönderna.

Honom hade Jonas Persson nämnt som en lämplig hjälpare i sitt ställe samt åtagit sig att betala honom. Tanken på att värfva en medhjälpare tilltalade både Erland och Petter. Det gaf större säkerhet för att lyckas, och det förjagade hos båda en känsla af fruktan, från hvilken de ej kunde frigöra sig, att nämligen Olof Larsson, när allt kom omkring, ännu

möjligen kunde gå som segrare ur den slutliga striden. Men vid alla förslag, som Jonas Persson gjort drängen att hjälpa sig med en ovän, som han ville bli kvitt, svarade Karl Axelsson envist nej. Han sade nej med samma ihärdighet, som när en istadig häst vägrar att gå ur stället, gaf inga skäl, inlät sig icke på förklaringar, endast vägrade. Dock åhörde han, utan att afbryta, den andras utläggningar om saken. En gång hade äfven Ingrid gjort honom ett besök. —

Det var en tisdag i slutet af mars, när en släde höll utanför torpet, där Karl Axelsson bodde. Det var tidigt en morgon, och dörren till stugan var stängd.

Jonas Persson lät hästen stå på vägen och gick opp till stugan och bultade på. En liten stund därefter följdes de båda männen åt tillbaka och satte sig i slädan.

— Hvart kör du? menade Karl Axelsson.

— Jag kör till krogen, genmälte Jonas Persson. Det är kallt, och vi kan behöfva något att stärka oss med.

Karl Axelsson sneglade då och då försiktigt på sin reskamrat. Jonas Persson såg ut att vara vid godt lynne. Han lät hästen springa duktiga tag och manade på honom med tömmarna. Solen gick opp, och det gnistrade kallt på den hvita snön, medan medarna gnisslade mot den hårda vägen.

Karl Axelsson hade följt med, när Jonas Persson bad honom. Han var van att följa och hoppades alltid, att det skulle vara någon skilling att förtjäna. Det var ondt om det vintertid. I början hade han känt sig ängslig, att det farliga ämnet skulle komma på tal. Men när Jon Persson icke ens gjorde en antydan därom, kände han sig snart lugnare och undrade bara, hvart de skulle fara.

När de kommo fram till krogen, tog Jonas Persson fram en liten träkagge. Ögonen plirade under hans röda lugg, han blinkade åt Karl Axelsson och gick in i krogen samt återkom efter en stund med kaggen fylld. De båda karlarna togo sig ett par starka supar i den klara morgonluften och foro vid godt mod norrut.

Då talade Jonas Persson om, hvart de skulle fara. Det skulle vara auktion på skog, sade han, vid Rälla Tall. Det var hans och andras skog, som gick. Och Karl Axelsson skulle köpa skog, han också.

Det glimmade till i drängens bruna ögon. Han såg stort på sin sidoman och undrade, hvar han skulle få pengar till det. Men suparna hade gjort honom medgörlig, och han följde, hvart det bar, viss, att på auktionen skulle det åtminstone bli god förplägning, hvilket också besannade sig.

Ty på auktionen gick det muntert till. Där trakterades med mat och brännvin dagen lång, för att

det skulle bli lif i köpet. Karl Axelsson fick sig en hel massa supar, blef oregerlig och kom i slagsmål, men nyktrade sedan till och förtjänade femtio öre på att bära bräder. Efter detta var han inte ovillig att följa Jonas Persson hem, där debåda karlarna lade sig i köket för att sofva. Jonas Persson tog liggplats på soffan, som stod alldeles under fönstret.

På kvällen innan de hunnit somna, hördes en knackning på rutan. Jon Persson reste sig och gick ut, men Karl Axelsson tänkte inte på någonting, utan beredde sig att somna. Strax därefter kom den andre in igen och stängde försiktigt dörren.

— Vi skulle ha varit litet borta i kväll, sade han. Men det bär sig inte. Vi få vänta till i morgon kväll. Bondrackarn tänker fara åt Kalmar med ett lass halm.

Därmed lade sig Jonas Persson att sofva, och Karl Axelsson somnade också.

När han vaknade, hade han en oredig uppfattning af att han mot sin vilja höll på att komma in i något farligt. Han funderade länge på, hvad det kunde vara, och hans efter gårdagens dryckjom omtöcknade hjärna erinrade sig slutligen Jonas Perssons mystiska yttrande, när han kom in och lade sig. Men han kunde inte begripa, hvarför denne ingenting sagt. De hade ätit och druckit och varit på auktion. Men inte ett ord hade blifvit taladt

om »bonden». Karl Axelsson hade nu en aning om, hvilken som åsyftades. Han började lägga ihop: Ingrids besök, Jonas Perssons föregående antydningar och löften, gårdagens resa, knackningen på fönstret samt först och sist Jonas Perssons ord om, att »de skulle varit ute litet». Han kunde inte få någon reda i alltsammans, men han kände sig rädd och låg och grubblade på, hur han skulle kunna komma hem till hustrun med femtiöringen.

Jonas Persson låtsade inte om någonting. Han steg bara opp och satte på kaffepannan samt berättade, att medan de ännu sofvo, hade hans hustru och dräng åkt in till Borgholm. Sedan slog han brännvin i kaffet, och när de hade druckit, sade han, att de skulle gå till Bägby, emedan pojkarna väntade dem.

Jonas Persson ville inte följa med honom, utan lofvade komma efter. Han sade, att det inte var värdt, att folk såg dem tillsammans.

Kalle tyckte inte det var lönt att säga emot. Han gjorde, som Jonas Persson bad honom, och på förmiddagen trädde han ensam in på Olof Larssons gård, där han varit en gång förr.

Så fort Karl Axelsson var inne på gården, kom Petter ut från byggningen, alldeles som om han setat och väntat. Han var barhufvad, och det ryckte i de underliga krokarna på hans skarpa ögonbryn.

— Goddag, Kalle, sade han, och välkommen.

Därmed drog han honom in i stugan. Där satt Erland och väntade, han också. Och när han hade hälsat, skickade han Hanna bort för att köpa ål. Petter gick ut och kom tillbaka med en brännvinskutting.

— Det var hin, anmärkte Erland. Var du i stånd att ta rätt på den?

— Jo, tyckte Petter, jag passade honom i dag, när han reste bort, så jag fick väder af, hvar han hade'n under loggolfvet. Och nu har han hafvit den i sina händer, så mycket som han får.

— Det har han, instämde Erland.

Kalle började tycka, att det var otäckt, och sade därför:

— Hvarför säger I således? Det är väl eran far, kan jag förstå?

— Jo, genmälte Erland. För det är en satans gubbe. Han har aldrig varit som en far för oss.

Kalle svarade inte. Han ville inte bryta för tvärt, ty brännvinskuttingen lockade.

— Jonas Persson har väl talt åt dig om nå'nting, Kalle, började Erland.

— Det har han, sade Kalle fundersamt. Men sådant vill jag ej gå in på.

Det talades inte mer om saken, förrän Jonas Persson kom. Då sattes ålen fram, och måltiden började.

— Han I talt vid Kalle, att han ska hjälpa Er i kväll, sade Jonas Persson efter en stund.

Bröderna sågo på hvarandra, och Karl Axelsson ryckte till.

— I kväll, sade han häpen.

Han började att förstå sammanhanget i alla de händelser, öfver hvilka han förut grubblat.

— I kväll!

Faran ryckte honom med ens så nära, att han tyckte sig ej kunna undkomma den. Men sedan han hämtat sig, svarade han envist som förut:

— Nej, jag vill ej befatta mig med det.

Petter tog nu till ordet.

— Är du så otäckt dum, så du tror, du ska få lida något för det, sade han.

Och Jonas Persson tillade:

— Nej, det vore båd' synd och skam.

— Vi kan inte göra't själfva, sade Erland. Han är inte så slaker heller. Skjuta kunde vi väl, men det smäller och hörs vida omkring. Men du ska få se, hur vi hade tänkt ut det.

Karl Axelsson satt, där han satt, och tordes inte gå sin väg. Han tänkte, att om han gick, kunde de göra honom något illa, och han lät det vara, som det var, i förhoppning att han till sist alltid skulle kunna smyga sig undan.

Sedan de ätit, togo de andra Kalle med sig ut på gården och gingo in i fähuset.

— Här ska du stå, förklarade Petter, och när han kommer in, behöfver du bara slå till honom, så han faller, eller skuffa omkull honom och hålla honom, så ska vi nog göra resten.

Erland nickade och tillade:

— Vi ställer en yxa här åt dig.

Och sedan detta skett, ställdes en yxa äfven utanför ladugårdsdörren.

Sedan gick Jonas Persson i förväg och bad Karl Axelsson komma efter hem till sig. Han ville inte, att de skulle bli sedda i sällskap, sade han.

När Kalle sedan ville gå, tog Petter tag i honom och sade:

— Jag ser, att du är i två tankar om det här. Men du är väl inte så galen och går din väg, utan går till Jonas och blir där. För så mycket ska du ha, så du har födan för all din da'r och inte behöfver göra något dagsverke.

Så fort Kalle kom utanför porten, stängde han den efter sig och tänkte gå raka vägen hem. Han tummade på femtiöringen, som låg i fickan, och som gumman skulle ha, och han var så rädd, att han skalf. Men de två dagarnas ovana drickande hade gjort honom oklar. Om han gick hem, fruktade han, att han skulle få igen det. Och gick han till Jonas Persson, fruktade han för faran, som hotade, den obestämda faran, hvilken lurat på honom hela dygnet. Han var ängslig att möta någon, för-

virrad och obeslutsam, och i sin ångest gick han hem till Jonas Persson för att be honom att slippa ifrån alltsammans.

Men när han kom dit, satt han där, utan att kunna få fram ett ord. Om någon hade bedt honom gå i sjön eller klättra opp i tornet och ringa, skulle han ha' gjort det. I sin enfald visste han hvarken ut eller in, och van som han var att låta befalla sig af andra, var han så viljelös, att han ej ens kunde tänka på att gå ut på egen hand.

Så gick solen ner, och det blef mörkt. Kyrkogården syntes från fönstret, där Kalle satt, och i mörkret skymtade de svarta korsen mot den hvita snön. Kalle satt med hopknäppta händer och mumlade böner, men han kunde inte ens Fader vår ordentligt, och hjälplös stirrade han på Jonas Persson, hvilken kom och gick inne i stugan.

En släde stannade på gården. Det var Jonas Perssons hustru, som kommit hem från sta'n. När hon fick syn på Karl Axelsson, blef hon misslynt, och när mannen inte var inne, passade hon på och sade åt Kalle, att han gärna kunde gå hem. Hon sade det inte ovänligt, men i en bestämd ton, som ögonblickligen öfvertygade Kalle. Han tog sin mössa och gick med lätta steg framåt vägen, som ledde till byn.

Karl Axelsson hade inte varit så glad på länge. Han kunde inte begripa, hvad det var, som hållit

honom kvar, när han ändå så gärna ville gå. Nu kände han ingen osäkerhet längre. Hemåt skulle han, hem till hustru och barn. Det var mörkt ute, och genom mörkret lyste ljus från stugorna på slätten. Långt hade han att gå, och trött var han.

Men faran var öfver. Han kunde inte rå för, att mor Persson hade kört ut honom. Ingen kunde säga något åt honom för det. Och hände det något, skulle han nog hålla sin mun för alla människor, det var då säkert. Han var inte rädd för kyrkogården en gång, och kom han bara ut på vägen, skulle han springa, tills han kom ut ur byn.

Så tänkte Karl Axelsson, och han gick på med stora steg, glad och nöjd, som han inte hade känt sig på länge.

Men just som han skulle vika ut på stora landsvägen, mötte han någon i mörkret.

Det klack till i Kalle. Han frös öfver hela kroppen och kände sig ertappad som en rymd förbrytare.

— Kommer du, och kommer inte Jonas? sade Petter.

Han talade kort och knappt, som om han lidit af andnöd.

Kalle tog mod till sig.

— Jag ska gå hem, menade han. Och Jonas sade ej, om han kommer.

Men då tog Petter honom i armen och drog honom med sig.

— Jonas kommer efter, sade han. Vi ska bara ta' oss en sup.

Och innan Karl Axelsson hann betänka sig, hade den andre fått hans ben i gång. Gårdsporten var öppen, och där inne stod Erland, färdig att taga emot dem.

Han öppnade dörren till ladugården. Kalle visste inte hur han kom in, men i ett ögonblick stod han där och trefvade i mörkret efter yxan.

Därpå hörde han Erlands röst:

— Fan ska ta dig, om du är rädder! Slå bara på med friskt mod! För nu gå vi efter honom.

Därpå stängdes dörren, och stegen aflägsnade sig öfver gården.

Karl Axelsson stod ensam i mörkret med yxan i hand. Han kunde inte komma ut. Han kunde inte röra sig. Han såg inga syner. Allting var bara svart. Men för hans svaga förstånd syntes det, som om han nu var tvungen att göra det. Ett raseri bemäktigade sig honom. När hvarje försök till flykt var stängdt, försvann hans fruktan, och det myckna brännvinet började återtaga sin verkan. Han var alldeles redig, och ett begär att slå vaknade inom honom, en lust att klämma till, lika mycket hvem.

En oändligt lång fjärdedels timme förgick, men

till sist hörde Karl Axelsson åter steg ute på gården, och dessa steg närmade sig den plats, där han stod. Han höjde yxan och tyckte, att det blef ännu mera svart för hans ögon. En röst hördes utanför. Det var Olof Larssons. Kalle kände igen den.

— Är ladugården stängd? sade rösten.

I detsamma öppnades dörren, och Karl Axelsson slog med all makt yxhammaren mot den gestalt, som steg öfver tröskeln.

V.

När Olof Larsson kom hem på aftonen, hade han genast satt sig till bords. Han var trött och nedslagen. Hustrun hade åter varit borta några dagar, och ehuru han icke väntat, att hon redan skulle ha kommit tillbaka, blef han likväl misslynt, när han fann huset fortfarande tomt. Tanken på hustruns försök mot hans lif sysselsatte honom icke längre. Tiden, som gått, hade gjort honom van att tänka på detta såsom på något redan passeradt, och den skräck, hvilken under de första dagarna uppfyllt honom, hade gifvit vika för en sorgmodig tungsinthet, som gjorde honom slö för det dagliga lifvets obehag.

Nu satt han till bords och åt långsamt, uttröttad af den långa resan. Det hade varit en kall dag, och maten återgaf värmen åt hans kylda lemmar, som pålagdt bränsle värmer en ugn. Dottern hade satt fram ål åt honom, och det var hans älsklingsmat. Men det föll honom plötsligt in, att så vidt han visste, hade det inte funnits ål i huset, när han reste bort. Han blef misstänksam, vände bitarna, luktade på dem, och minnet af den förfärliga morgonen, då hustrun stått inför honom som en upptäckt förbryterska, vaknade ånyo. Men efter en stund lugnade han sig vid tanken på, att hustrun inte var hemma, och han åt vidare med god smak, utan att tänka och utan att oroa sig.

Då öppnades dörren, och Hanna kom in.

— Far, ropade hon, far! En ko har blifvit sjuk i lad'gård'n. Hon ligger ikull och ger sig så fasligt.

Olof Larsson lade ifrån sig knif och gaffel.

— Hvem har sagt det? frågade han.

— Erland sa' det, svarade flickan. Han ville, att I skulle komma ut.

Olof Larsson reste sig från bordet, tog mössan och gick.

Ute på trappan stannade han ett ögonblick. Ljusskenet därinne hade bländat honom, och han såg icke trappstegen. I mörkret hörde han sönernas röster, som kallade honom från ladugården. Han blef förvånad öfver att finna dem ute på gården,

samt öfver att dörren till ladugården var stängd, och han frågade dem också om orsaken. I detsamma gick Olof Larsson öfver tröskeln, och träffad i bröstet af ett våldsamt slag, steg han med ena foten baklänges ut på gården. I detsamma kände han sig kullknuffad på golfvet, och hans ögon, som vant sig vid mörkret, upptäckte en främmande gestalt, som böjde sig ned öfver honom.

— Tag hit yxan, ropade Petter.

Den främmande tog hårdt om Olof Larssons knän, och i detsamma började sönerna slå honom med yxor.

Bunden vid golfvet, med ett krossår i bröstet, förmådde Olof Larsson icke kämpa emot. Slagen träffade honom i axlar och hufvud, han vältrade sig i smärta, och huggen föllo med dofva slag mot hans breda rygg. Olof Larsson kände, att hans sista stund var kommen. Men det var något så gräsligt, att han ej ville tro det. De måste släppa honom; dessa söner kunde icke föra en så ohygglig synd öfver sina hufvuden som att mörda sin far.

— Herre Jesus, hjälp mig, ropade han gång efter gång.

— Vi ska hjälpa dig, din djäfvel, svarade Erland.

Då ljöd ett skrik från den främmande, ett vildt skrik af fasa, och hans tag slappnade:

— Hvad i Jesu namn gör ni? Slår ni mig?

Ett hugg hade träffat honom, och han ragglade tillbaka mot väggen.

Med en ed stötte Petter till honom och fick honom på benen.

— Du blir nog läkt, sade han. Ut i porten med dig och se efter, om det finns folk.

Den främmande försvann, och dörren stängdes. Olof Larsson var ensam med sina söner.

Han öppnade munnen för att tala, han ville bedja dem låta honom dö i frid, ensam härinne. Han skulle aldrig göra dem något mera ondt. Men som en katt kastade sig Petter öfver honom och tryckte handen mot hans mun för att förtaga hvarje ljud, som kunde förråda deras gärning. Olof Larsson vred sig som en mask. Han samlade alla sina krafter och bet sonen i fingret, bet som ett vildt djur, hvilket hugger ifrån sig i dödsångest.

Petter ryggade tillbaka. Han uppgaf ett dämpadt ljud, midt emellan en ed och ett skrik.

Huggen föllo igen, och Olof Larsson sjönk tillsammans. Hans motståndskraft var slut, lifvet rann bort, och hans muskler slappnade. Hans fruktan hade försvunnit, han ville inte ens kämpa emot längre, och inom honom kom vissheten om dödens närhet och kväfde hvarje tanke på att lefva.

Han kände ett hugg, hvilket med ett krossande ljud föll mot hans tinning, och andedräkten slocknade.

Flämtande, fulla af fasa stodo de båda bröderna med yxor i händerna lutade öfver den döda kroppen. Deras händer darrade af sinnesrörelse, och

de lyssnade efter ett ljud. Men lifvet var borta, och deras ögon möttes.

De kunde ej taga ett steg. De sågo hvarandra i ansiktet och inom båda flammade begäret att hugga in på hvarandra, fortsätta mördandet och döda hvarje vittne, som kunde uppenbara, hvad som skett.

— Gå ut, skrek Erland till sist, gå ut och se efter hvart Kalle tagit vägen.

Petter kastade upp dörren och rusade ut. Han höll yxan i handen, och när han kom till porten, fann han Karl Axelsson, som stod lutad mot portens stängda halfva. När Petter kom närmare, blef han rädd. Den andre rörde sig icke, stod endast hoptryckt mot porten och skalf.

— Kom med, sade Peter. Vi får gå efter Jonas Persson.

Erland blef ensam hos fadern.

Han gick in i stugan och såg sig försiktigt omkring. Elden brann i spiseln, och i utdragssoffan lågo de tre syskonen, försänkta i djupaste sömn. Han gick fram till bordet, där fadern nyss suttit och ätit, och skälfvande i hela kroppen, satte han sig vid bordet och åt, som om han tillfredsställt en glupande hunger.

Men han kunde ej sitta stilla. Oupphörligt flögo hans ögon mot dörren, och han svor tysta eder öfver Jonas Persson, som lämnat dem i sticket, öfver Petter och Karl Axelsson, som gått bort och

låtit honom vara ensam, samt öfver sig själf, som icke kunde äta i ro.

I hans öron rasslade besynnerliga ljud. Han hörde hugg och skrik, ett knastrande, krossande ljud, som när ben knäckas. Medan han åt, satt han och härmade ljuden med läpparna, tystnade och lyddes, frös i hela kroppen och frambragte å nyo samma ljud. Hans hörsel var skärpt till det yttersta. En släde, som med klingande bjällror körde förbi, kom honom att spritta opp, och se ut genom fönstret, om den hade kört in på gården. Han hörde skrik: Herre Jesus, hjälp mig, ropade det. Och skriket växte inom honom. Det blef till ljud, ljud, som han hörde, klart, tydligt och genomträngande.

Han reste sig opp, och darrande i alla leder gick han öfver gården mot ladugården. Det föll honom in, att fadern kanske ändå icke var riktigt död. Då såg han, att dörren ut till vägen stod öppen. Petter hade glömt att stänga den.

Med en förbannelse slog Erland igen porten, och med ojämna steg gick han på nytt fram mot ladugården. Han tog yxan i hand, och som om han fruktat en farlig fiende, steg han försiktigt öfver tröskeln och närmade sig stället, där fadern låg. Han var alldeles viss på, att kroppen skulle ha flyttat sig, eller kanske sitta upprätt och stirra emot honom i mörkret. I yttersta ångest lyfte han yxan, färdig att hugga till.

— Hvar är du? sade han högt.

Orden dogo bort i en tystnad, som isade honom ända till benen, och ansträngande sina ögon till det yttersta, upptäckte han faderns kropp i samma ställning, som han lämnat honom. På hufvud och bröst urskilde han något mörkt. Det måste vara blod. Och hans ångest fördubblades.

Hvad var det han hade hört? Tydligt och klart hade han urskilt rösten, som ropade: »Herre Jesus, hjälp mig!» Det var ingen, som svarade, och öfver den stora gården låg tystnaden och mörkret. Men om icke fadern ropat, så måste någon annan ha gjort det. Om någon ropat, måste någon annan ha hört det. Om någon hört det, sprang denne andre nu omkring i byn och väckte de sofvande ur deras bäddar med ropet: »Olof Larsson ligger slagen i fähuset.»

Eller kanske fadern verkligen hade skrikit? Kanske han låg stilla och låtsade sig död och väntade på sin befriare? Dörren hade stått öppen. Någon kunde ha varit inne, sett allt och rusat sin väg.

Som en vansinnig störtade Erland in i köket och tände en lykta. Han lyste på den döde och han tyckte, att hans näsborrar rörde sig. Erland tordes icke röra vid liket. Med den friska foten sparkade han till det, men han var icke längre sig själf mäktig. Han snafvade på klumpfoten, och med ett skri af fasa tumlade han omkull bredvid liket och

låg där länge, hållande lyktan i luften öfver sitt hufvud.

Då hörde han det förfärliga skriket igen, och öfvertygad om, att någon var inne i ladugården, sprang han opp och började med lyktan undersöka hvarje vrå af det mörka rummet. Han sparkade opp korna, som lågo och idisslade på den orena halmen, lyste i deras krubbor och bakom häckarna. Han klättrade upp på skullen och började söka i halmen samt stannade slutligen utmattad ute på vägen, där han med lyktan i hand spanade åt båda sidor.

Ensamheten blef honom olidlig. Han vände om och gick in igen. Där inne hade elden slocknat, Erland satte lyktan på bordet och försökte sluta sin måltid. Men det gick inte. Maten kväljde honom, och när det rysliga skriket ånyo trängde till hans öron, erinrade han sig plötsligt, att han åt med samma knif, som fadern för en liten stund sedan hade begagnat.

Han högg den i bordet, så att bladet brast, och kastade stumparna bortåt golfvet. Därefter tog han maten i fingrarna och slukade den som ett djur. Mot väggen flyttade han stolen för att inte behöfva vända sig. Han kunde icke öfvervinna denna känsla. Det var, som om någon böjt sig öfver honom och lyft sin hand mot honom bakifrån. En stor, mörk skugga var det, en skugga, som växte och rörde

sig, och denna skugga kunde han inte bli kvitt. Den trängde mellan stolen och väggen, och dess stora, svarta hand hängde öfver hans hufvud, så att han kände den bakom sig som en fläkt, hvilken snuddade håret i hans nacke.

— Djäfvul, sade han. Djäfvul! Det var inte min far. — —

Petter och Karl Axelsson hade begifvit sig raka vägen hem till Jonas Persson.

Petter fick uppbjuda all sin myndighet. Ty den andre ville inte gå förbi kyrkogården. Han kröp ihop af rädsla och såg hvita spöken vid hvarje steg.

Petter var ursinnig. Han var själf icke säker på sig, men den andres rädsla gjorde honom modig. Själf fruktade han inga andar, men väl människor, och när de kommo nära prästgården, stannade han och sade:

— Vi får byta mössor.

Karl Axelsson blickade opp med en dum min.

— Så har folk inte så lätt att känna oss. Begriper du inte det? sade Petter otåligt.

Karl Axelsson gaf lydigt ifrån sig sin mössa och tog i stället på sig Petters hatt. Detta barnsliga försiktighetsmått lugnade honom. Det föreföll honom, som om han i denna förklädnad var alldeles säker, och den gaf honom en ännu högre tanke om Petters förslagenhet.

Denne bultade på det vanliga fönstret, och båda

kröpo bakom arrendebyggningen för att icke bli sedda af någon obehörig.

Jonas Persson kom ut, svärjande öfver att icke få sofva.

— Hvad är det med dig? sade Petter. Ska' du inte vara med om att skaffa bort gubben?

— Han är slut nu, tillade han, då han såg, att den andre tänkte fråga något.

— Jaså, han är död nu, sade Jonas Persson.

— Javisst, menade Petter. Kom nu! Det duger inte, att han ligger för länge.

— Kan ni inte göra det själfva? menade Jonas Persson. Jag tål inte se det. Jag svimmar.

Men Petter svor vid allt mellan himmel och jord, att han inte gick ur stället, förrän den andre följde med.

— Du är nog inte så ömskinnad, som du ställer dig, sade han.

Jonas Persson var som förändrad. Sedan han fått veta, att Olof Larsson var död, tog han på sig en min, som om han hela tiden hade afrådt från illgärningen. Och när han kom fram och fick se liket, knäppte han ihop händerna.

Petter betraktade honom med den mest oförställda förvåning. Den andre stod som om han mumlat böner.

— Gamle Olof Larsson är död, sade han gång på gång. Herre gud, att han är död.

Petter gaf till ett skratt.

— Det är inte tid att prata nu, sade han.

Inne i stugan funno de Erland. Han satt ännu kvar vid väggen, och ljuset i lyktan brann med en lång veke.

— Hvad fan gör du här? sade Petter.

— Hvar har ni varit så länge? Jag trodde ni var tagna, svarade Erland.

— Vi som inte har varit borta i en kvarts timme, svarade Petter och såg forskande på brodern. Hvad är det åt dig?

Erland reste sig opp men svarade icke och alla tre följdes åt ut på gården.

VI.

Det bruna stoet med den hvita bläsen stod i selen framför den långa flata skrindan, och på botten af densamma låg mot ett gammalt nött hästtäcke hennes förre husbondes lik. Hästen vädrade ängsligt och otåligt, som om hon anat någon fara, och hennes små, lifliga öron klippte oupphörligt, i det hon vände nosen bakåt. På andra sidan vägen

väntade Jonas Perssons skjuts, som denne emellertid hade hämtat. Det var en stor grå häst, spänd för en skrinda, hvilken hade ett lejon till kuskbock.

Det var postdag, och då bönderna i tur brukade skjutsa posten, kom det händelsevis så, att turen just denna dag fallit på Bägby gård. Aftonen förut hade postsäcken kommit, och då den skulle skjutsas till Stora Rör, som ligger vid Kalmar sund, beslöts det, att liket skulle sänkas i sundet och ej, som förut ämnadt var, köras utanför östra kusten, som låg närmare.

När Erland icke längre var ensam, blef han åter kallblodig. Han skämdes för sin föregående rädsla, och angelägen att ingen skulle märka något, blef han i stället dubbelt fräck. Det uppstod tvist om, hvilka som skulle åka på den ena eller den andra skjutsen, och hvem som skulle stanna hemma. Petter ville köra med liket och föreslog, att brodern skulle stanna. Men Karl Axelsson kröp ihop och sade, att han ville inte åka med liket. Han skyllde på sin ömma skuldra, som fått ett slag af yxhammaren, och ville gå hem till sitt.

Men när Erland hörde talas om, att han åter skulle bli lämnad ensam, vaknade minnet af den skräck, han utstått, och i det han grep tömmar och piska, svängde han sig opp i slädan och satte sig grensle öfver faderns döda kropp.

Det blef tyst på gården, och alla våldsverkarna

ryggade tillbaka. Denna handling syntes dem innebära en råhet så fasaväckande, att till och med dessa naturer, som icke tvekat inför själfva mordet, nu ryggade tillbaka inför trotset.

Erland satt trygg, nöjd med det intryck han gjort.

— Jag far, sade han kort.

Han höjde piskan, och hästen satte i gång med ett ryck, drog släden genom portgången och stannade för en ny dragning i tömmarna ute på vägen.

Så körde Jonas Persson fram sin skjuts. Postsäcken lades i skrindan, och Karl Axelsson steg lydig som alltid opp och satte sig på säcken. Grensle öfver det klumpigt tillyxade lejonet satte sig Jonas Persson. Och de båda skjutsarne satte sig i gång. Erland åkte främst.

I porten stod Petter och såg efter följet.

Det var nedan, och stjärnorna gåfvo blott så pass mycket sken, att de körande jämt och nätt kunde skönja vägen. Den var smal och hade djupa rännor, i hvilka medarna sjönko ned. Men de villiga hästarna hittade vägen genom mörkret, och i skarpt traf sprungo de fram genom snön, som i kölden knarrade under slädarnas medar.

De togo af på häradsvägen, som leder midt öfver Ölands alfvar. En kylig västanvind svepte emot dem, stack i ansiktet och händer och satte frost i deras skägg.

Erlands fruktan var försvunnen. Ansikte mot ansikte med något verkligt, var han kallblodig, men vidskepelsen betog honom genast både lugnet och eftertanken. Nu kände han sig likväl underlig till mods. Det ångrade honom, att han satt sig opp på faderns döda kropp. Det var ett hån mot de okända makter, som behärskade honom, när han var ensam, och ehuru han nu var lugn, fruktade han, att de efteråt skulle taga sin skada igen och hämnas. Men han skämdes att visa sig rädd nu, när han förut varit öfvermodig, och därför satt han kvar och uppmuntrade sig själf genom att smälla med piskan. Men beröringen med denna döda kropp, hvilken tycktes stelna under honom och frysa till, isade honom. Hans lugn började rubbas, och han tyckte, att han inte längre satt så säkert. Liket kunde ej röra sig, det var han viss om; men den svarta handen kunde växa ut ur mörkret, som omgaf honom, och lägga sig tung på hans nacke, kanske fatta honom om strupen och kväfva honom. Han blef rädd, att hans egna tankar skulle vakna upp igen, och försiktigt vändande sig om, spejade han i mörkret efter den andra skjutsen. Pinglorna hördes med ett klart, kallt ljud genom mörkret, men hur mycket han än ansträngde sina ögon, kunde han icke upptäcka något af åkdonet, endast ett stycke af den grå hästens hufvud och bog. Resten syntes icke. Och viss, att de andra icke heller skulle

kunna se honom, makade sig Erland Olofsson sakta undan och satte sig på den öppna slädans kant med båda benen hängande åt ena sidan.

Han drog ett andetag af lättnad, ett dystert lugn kom öfver honom. I början hade han oupphörligt fruktat att möta människor, och vid hvarje höjning eller sänkning af vägen inbillade han sig se en skepnad, som nalkades. Men allt som de kommo närmare Stora Rör, försvann hans ängslan. Icke ett lefvande väsen syntes till, och när vägen dök in mellan snöhöljd småskog och dungar, som växa nedanför landtborgen, hade Erland försjunkit i ett dystert lugn. Han höll handen på sin faders kropp för att sitta bekvämare, och han intalade sig själf, att allt som skett icke hade kunnat vara annorlunda.

Så gick Olof Larssons graftåg fram i den mörka natten. Klädd i hvardagsdräkt och svept i tvenne hårtäcken, låg han i skrindan, och den, som körde honom till den eviga hvilan, var hans äldste son, hvilken själf gifvit honom banehugget.

När slädarna körde ner på isen, ändrade Erland oförmärkt ställning och satte sig på sin förra plats, grensle öfver den döda kroppen.

De foro länge omkring på isen för att finna en plats, där de kunde få opp en vak. Men utan sågar och spett, som de voro, yppade sig snart svårigheter.

De gjorde ett försök, när de kommit ungefär en

half fjärdingsväg ut på sjön. Slädarna stannades, och försedda med yxor började de tre männen hugga lös på isen, så att bitarna flögo omkring dem.

Men det visade sig snart, att isen var för tjock. Att med yxor hugga en vak i dessa isblock, som legat tillfrusna i månader, skulle draga ut i timmar. Och de stannade snart och betraktade hvarandra.

Mörkret hade minskats något, men det var ännu skumt. Hvar och en var rädd att läsa i den andres drag sin egen förfäran. Där stodo de med liket midt ute på isen. Om några timmar skulle det vara dager, och de tänkte alla på möjligheten att på ljusan dag tvingas att återvända med detta lik som ett vittne om brottslighet, liggande midt i ett öppet åkdon. En gemensam skräck grep dem alla, en skräck, som icke sökte sig ord, men som smittade och genom smittan växte till en fasa, hvilken var värre än ensamhetens tankar. De stodo rådvilla, och deras blickar uttryckte hat mot hvarandra, ett hat, som ej hade tillfälle till utbrott.

— Vi få försöka längre bort, sade Jonas Persson lågt.

De upprepade samma ansträngningar. Återigen bortskrapades snön, och yxorna började sitt hårda arbete.

Men omöjligheten att lyckas var alldeles för påtaglig. Jättebilor skulle icke förslå mot denna is, hvilken kunde burit arméer, och de arbetandes armar sjönko maktlösa ned.

Själfva naturen tycktes motsätta sig framgången af deras plan. Som en mur reste den ett obetvingligt öde mot deras ansträngningar, och vidskepliga, gripna af en dödsfruktan som gjorde dem blekare än liket, hvilket låg aftäckt i den skumma dagern, satte de sig ned på slädarna och vredo händerna af förtviflan.

— Gud bättre oss, sade Jonas Persson, hvar ska' vi göra af honom?

Karl Axelsson kved som ett barn, och de andra måste vakta honom, för att han ej skulle springa sin väg. Erland satt tyst och hackade mekaniskt med yxhammaren mot den bara isen.

Den döde hade plötsligt blifvit en farlig man. Han var icke längre ett oskadligt lik, han var en fruktansvärd fiende. Hade de i lifvet önskat hans död, så önskade de nu honom bort. Med ond vilja hade de kastat sig öfver honom och utan misskund tagit hans lif, men där han nu låg, kall och orörlig, med i kölden redan stelnade lemmar och ansiktet betäckt af fruset blod, ur hvilket det ena ögat glasaktigt stirrade fram, tog han hämnd på sina mördare, en omedveten fasaväckande hämnd, hvars marter voro värre än dödens.

Gripen af en vanvettig fruktan, gick Karl Axelsson fram och höljde öfver den flik af täcket, som, när Erland sprang af lasset, fallit undan.

Då reste sig Erland opp och pekade utan att

säga ett ord mot norr. Genom skymningen syntes liksom täta moln, hvilka närmade sig, springande öfver den snötäckta isen. De vältrade sig öfver hvarandra, tornade upp sig och smälte bort i mörkret i en halfcirkel. Men de närmade sig oaflåtligt. Vinden hade vändt, och tjockan rusade in ifrån hafvet.

De tre männen blefvo åter modiga. Denna tjocka, hvilken skulle fördröja dagningen ännu ett par timmar, kom, som om ödet beslutat att hjälpa dem helbrägda hem. De satte sig åter upp på slädarna, och i det han svängde med piskan, ropade Erland:

— Vi häfver honom utmed en sjöbod.

De funno en smal väg i snön som de följde. I halft sken gick det öfver isen. Piskorna hveno, och de små hästarna ilade frustande framåt. Omkring dem tätnade dimman, och bakom dem syntes den redan aflägsna sig, betäckande nya vidder med sitt ogenomträngliga dunkel.

Det var en färd för lifvet. Det knakade i de långa träslädarna, och mera än en gång törnade en släde mot snöns kant och hotade att välta. Men framåt gick det i samma fart, ännu fortare. Ansträngande hvarje nerv, sträckte de tåliga djuren ut i galopp, och som rasande slogo de körande med sina korta piskor.

Där vägen svängde upp mot land, stannade de vid en liten sjöbod. Halft begrafven i snön låg

den ett stycke undan från vägen, dess dörr stod öppen och fylld med snö, på månader hade ingen mänsklig fot trampat dessa drifvor, som hopat sig famnshögt.

Utmed denna sjöbod lade de liket i snön. De togo bort täckena, och barhufvad, klädd i sin vanliga dräkt, hvilade Olof Larssons misshandlade kropp i den lösa snön, hvilken som en kall, hvit våg sjönk undan för tyngden. Med ett bräde ur vagnen öste Erland snö öfver den döde, och sedan de, så godt sig göra lät, utplånat spåren, körde de åter ut på sjön för att i förbifarten inlämna posten vid Stora Rör.

När de åkt en stund, märkte de, att Karl Axelsson var borta. De höllo inne hästarna och ropade. Men intet svar kom, och i dimman var hvarje letande fruktlöst. Den lättnad, som de känt efter den dödes undanskaffande, försvann, och åter smög sig förskräckelsen öfver de båda männen, hvilka åkte ensamma i de tomma skrindorna.

Karl Axelsson hade hoppat af den bakersta slädan, så fort de åter kommit i gång. De löften han fått om penningar och säd, hade icke förmått lugna honom. Brännvinet hade under denna förfärliga natt dunstat bort, och de scener, han upplefvat, spökade nu skarpt och skrämmande i hans svaga tankar. Hela tiden hade han tänkt att hoppa af för att blifva kvitt dessa män, hvilka ledt honom

som ett viljelöst djur. Men lydig som alltid, hade han följt dem, till dess att kroppen var gömd. Då klack det till i honom som ett plötsligt beslut, och utan att låtsa om det för någon, gled han sakta ned utmed slädans kant och försvann i mörkret. Ångern grep honom, och med grofva, ovana fingrar strök han undan de stora tårar, som föllo utför hans orena kinder. Han gick upp i land, så långt bort från sjöboden som möjligt, och med ängsliga steg gick han vägen, som ledde till stugan, där han bodde. Hustrun var väl rädd, att det hade händt något, tänkte han, och hvad hon och barnen hade att äta, visste han inte. Men han kände på femtioöringen, som låg kvar i fickan. Den var ett försvar för honom, tyckte han, och hart nära en tröst.

Erland och Jonas Persson körde vilse i tjockan. I två timmar foro de i ring ute på den vida isen. Deras lemmar värkte af trötthet, hästarna drupo af svett, och rundt omkring dem växte mörkret, hopande sig öfver dem, som om det velat behålla dem för evigt, liksom osaliga andar, irrande omkring på denna oändliga slätt af snö.

Jonas Persson trodde, att den döde förgjort dem. På fullt allvar framkastade han denna tanke, och Erland sade emot honom. Men inom sig trodde han detsamma, och sägnerna om onda andar, som fara i luften, kommo på deras läppar och uttalades i hårresande fabler, hvilkas källa var deras egen

ångest. Äfven dimman, som nyss gifvit dem mod, blef nu en fiende, värre än någon af de föregående. Ty den kom, när deras krafter voro uttömda och all spänstighet var försvunnen.

Icke ett ögonblick vågade de hålla stilla. Öfverallt fruktade de vakar i denna is, hvilken de nyss med anlitande af gemensamma krafter icke mäktat genomhugga. Men icke desto mindre manade de på sina uttröttade djur, förtviflade öfver att icke nå ett slut på denna färd, under hvilken den döde förföljde dem, tagande till hjälp alla vattnets och luftens osynliga andar.

När dimman ändtligen skingrades, hade de åkt i en cirkel, och solens första strålar föllo på en liten sjöbod, bredvid hvars ena långvägg var uppgräfd en hög med snö, som liknade en grafkulle.

De båda männen vände på en gång hästarna och foro i snabbt traf därifrån. —

När Erland kom hem och träffade Petter, var hans första fråga den, hvad brodern företagit sig.

— Jag har sofvit förstås, sade Petter lugnt.

Erland kastade en misstänksam blick på Petter för att se, om han ljög, för att utröna, om icke samma förfärliga ångest, som förföljt honom själf, äfven marterat brodern. Men icke ett drag i Petters ansikte förrådde, att han känt ensamheten tryckande. Han höll opp den vänstra handen, på hvilken pekfingret var ombundet med en klut, och yttrade:

— Om någon märker det här, så har du klämt mig i en dörr, begriper du.

Erland betraktade brodern med en blandning af förvåning och afund.

Samma afton togo båda bröderna åter det bläsiga stoet och hämtade faderns kropp, som de körde ända ut till Kalmar-råken.

Denna gång hade de medfört järnspett, och sedan de huggit ett stort hål på isen, bundo de in en sten i ett hästtäcke, snodde rep omkring och surrade detta omkring faderns ena ben. Därefter släppte bröderna honom med förenade krafter ned i vaken. Kroppen sjönk med ett doft plumsande, och vattnet svallade svart upp öfver snön.

— Nu kommer han aldrig opp igen, sade Petter.

Erland kände för första gången ett lugn, som han icke på länge vetat, hvad det ville säga. Bröderna foro hem och sofvo båda en tung, drömlös sömn.

Tidigt följande morgon foro de ut i bygden för att visa sig bland människor och själfva berätta att fadern hade försvunnit. —

Ingrid hade under dessa stormiga dagar ej varit hemma. Hon hade uppehållit sig hos bekanta söderut, och först sent på aftonen dagen efter mordet begaf hon sig på hemvägen.

När man bildlikt talar om afgrunder i människans själ, sker det väl närmast för att antyda, att det

finns djup, som man hissnar, när man ser ner i, och som därför människoögon ej utan fara kunna skåda. Men liksom en man, hvars yrke är att vistas på höjder, måste söka bortarbeta den känsla af svindel, hvilken skulle förstöra hans arbetsduglighet eller kanske till och med störta honom i fördärf, så måste ock den, som vill förstå en människas själ, vänja sitt öga vid att se ner i *dessa* afgrunder för att upptäcka hvad där verkligen finns, utan att hissna inför det skrämmande mörkret. Det är det häpnadsväckande med brottet, att det i lika hög grad kan fylla en människas existens som någonsin begäret efter det goda och nyttiga. Det kan i den grad utplåna allt, hvad vi vanligen kalla för mänsklig känsla, att ett misslyckande af den individ, hvilken lefver endast för detta brott, kan uppfattas som en olycka lika djup, som om en annan människa mister något af det hon anser som sin dyrbaraste egendom i lifvet. Detta är något af det mest fasaväckande lifvet äger, och det faller egenkärleken tungt att kalla dessa själens förvridna drag för mänskliga.

Ingrid hade väl vetat, både att och när dådet skulle försiggå, men hon vågade likväl ej tro på den lyckan, att det verkligen skulle vara fullbordadt. Sväfvande mellan hopp och fruktan, vandrade hon dagen efter mordet framåt vägen, som ledde till Bägby. En kvinna, hvilken befarar att vid hem-

komsten mötas af underrättelsen om en älskad mås död, kunde ej vara mera upprörd än denna kvinna, hvilken gick och gladdes vid tanken på, att hennes man nu låg som ett blodigt lik, sänkt i hafvet. Detta hopp betog henne andedräkten, så att hon liksom en rusig måste stanna och hvila sig, i tanke att sedan kunna gå säkrare. I den grad hade alla naturliga böjelser hos henne liksom skiftat plats, att denna mordgärning i hennes själ hade karaktären af det högsta, det oupphinneliga, det, öfver hvilket intet mera kan tänkas. Och hon marterades endast af en tanke: den, att hon vid hemkomsten skulle kunna möta sin man lifslefvande. Blotta tanken därpå gjorde henne sjuk. Hon led själskval vid denna föreställning, och hon såg oupphörligen den synen för sig, att när hon kom in i stugan, satt mannen på sin vanliga plats och betraktade henne med den underliga, forskande blick, som hon på en gång fruktade och afskydde. Om hon öfverhufvud taget hade brukat bedja, skulle hon i denna stund hafva bedt till Gud, och det fanns blott en bön, som skulle hafva gått från hjärtat.

När hon kom in på hemmets gård, var det redan mörkt. Och Ingrid stod länge stilla, innan hon kunde besluta sig för, hvad hon borde göra. Hennes hjärta klappade hörbart, och hon såg sig spanande omkring. Genom fönstret lyste ljus, och

skuggor rörde sig därinne. Men hon vågade icke se in. Hon var så viss att få se, hvad hon fruktade, att vissheten förlamade henne. I tjugutvå långa år tyckte hon, att denna fyrkant inneslutit henne som ett fängelse, och med något af den nordiska sagans starka hämndlust hade dessa år gifvit henne blott en enda mordtanke i behållning. Hon gick sakta framåt trappan, men vågade ändå icke gå in.

På gården var det sig alldeles likt. Snön låg tung mellan de rödstrukna byggnaderna, mellan drifvorna voro djupa vägar upptrampade, och stora ispiggar hängde ned från takskäggen. Men snön hade blifvit hopsjunken och mörk, som när den legat kvar länge. Den knarrade kallt under hennes fötter, på taket svängde vindflöjeln med ett gnisslande ljud, och stjärnorna lyste klart på den djupblå himmelen.

Hon stod länge stilla, och inom henne kämpade stridiga tankar. Blott ett enda litet steg, och hon skulle få visshet. Men hon vågade icke taga detta steg, hon kände, att en missräkning vore döden. Hon vände om och smög sig med långsamma steg in i ladan, hvars dörr hon drog igen efter sig. Där uppsökte hon sig en plats, bäddade ned sig i höet och afvaktade fullt vaken morgondagen.

Hon hörde en släde komma körande, men hon vågade icke se ut. Hon hörde, hur hästen spändes

ifrån, steg, som gingo öfver gården och försvunno uppför trappan till boningshuset. Hennes skärpta sinnen förnummo hvarje ljud i vinternattens djupa stillhet, men hon vågade ej taga ett steg för att icke förråda sig. Ej ett ord blef taladt. Icke ens rösterna kunde gifva henne den vägledning, hon önskade. Hon satt endast stilla och väntade, tills ljuden försvunnit.

Det blef alldeles tyst, och nattens timmar förflöto så långsamt, som när hvarje sekund är fylld med kval. Hvarför hon satt där, visste hon icke. När det blef morgon, skulle hon ju få veta allt, och dessa väntans timmar voro blott en förlängning af hennes elände. Hon var ju så viss på, att ingenting hade händt, att hon blott tyckte sig sitta och vänta på, att det blef dager, så att hon kunde gå bort för att aldrig mera vända tillbaka.

Till sist somnade hon och sof tungt med oroliga drömmar. När hon vaknade, sken dagern in genom springorna på det gamla lidret, och hon satte sig opp, i samma minut erinrande sig allt. Hon frös, och långsamt resande sig, gick hon med trötta steg som en lifstrött, orkeslös kvinna öfver gården. Hon såg icke opp, tog endast som en sömngångare vägen, hvilken ledde ut genom porten.

Då hörde hon röster bakom sig.

— Mor, mor! ropade det.

Det var de tre yngsta barnen, som sett henne

och kommit ut. Den yngsta grät, och alla sågo förskrämda och olyckliga ut. Något i dessa dagars händelser hade gjort dem rädda, och de kommo nu efter modern för att slippa vara ensamma.

Modern stod och såg på dem, men hennes tankar voro långt borta.

— Far har inte kommit hem, sade ändtligen den femtonåriga.

Hennes barnsliga ansikte såg förvirradt ut, och hon betraktade forskande modern, som om hon väntat en förklaring.

Ingrid kunde ingenting svara. Hon vågade ej med en min förråda, hvad som försiggick inom henne. Hon betraktade dem endast med en kall blick och svarade sträft:

— Han kommer väl.

Med högburet hufvud gick hon stolt före dem uppför trappan.

Inne i stugan mottogs hon af sönerna.

VII.

När Ingrid setat inne en stund, började hon bli orolig. Hon såg sig omkring, som om hon väntat något, och till sist bad hon Hanna gå in i kammaren med de två yngsta barnen. Hon sade sig hafva något att tala vid sönerna.

De tre barnen gingo lugnt ut, och Ingrid stängde själf dörren.

Hastigt vände hon sig om till sönerna.

— Är han död? sade hon kort.

Petter nickade. Erland betraktade modern med en tungsint min och mumlade ett jakande.

— Sänkt i sjön? fortsatte hon andlöst.

— Jo, han var sänkt i sjön.

— Så han aldrig kan flyta opp?

— Aldrig.

Det blef en lång tystnad.

— Vore jag bara inte så gammal! sade Ingrid till sist.

Sönerna skrattade.

— Då skulle vi heller inte ha kunnat hjälpa till, anmärkte Petter.

— Det är nog sant, medgaf Ingrid.

Hon ville höra detaljer, och dessa tre, som nu hörde tillsammans, satte sig ner.

Erland berättade. Han var den, som hade bäst målföre af bröderna. Långsamt och noga upprepande hvarje detalj, berättade han den hemska bragden och dess efterspel.

Ingrid hörde noga på. Då och då gjorde hon en fråga. Hon sporde, om de mötte någon, om alla spår blifvit utplånade, om någon sett dem, när de körde hem.

Sedan allt var omtaladt, bad hon sönerna visa sig stället, där allt hade händt. De följdes åt ned i ladugården, och här upprepades berättelsen. Så stod Karl Axelsson, här steg fadern baklänges ut genom dörren, här föll han för att aldrig resa sig mera.

Därefter besågs slädan och gården. Ingrid märkte en stor fläck på brädet i skrindans botten. Hon nämnde ingenting till sönerna därom, men på eftermiddagen, när det blef mörkt, gick hon ensam dit och strök slädans botten med tjära.

Det fanns icke mera ett spår af den döde. Allt var bortsopadt, öfverstruket. Själf låg han bunden på hafvets botten och skulle aldrig komma opp.

Men det lugn, som gärningsmännen hoppats af mordet, kom icke. I själfva det ögonblick, då de visste, att dådet var gjordt, hade de fattats af en ro, hvilken kändes som en välgärning. Målet var uppnådt, den starka spänningen borta. De första dagarna gingo därför också så lätt, som om allt

vore väl beställdt och ingen olycka längre att frukta. —

Ute i byn väckte Olof Larssons försvinnande genast misstankar. Men dessa misstankar kommo ej till gärningsmännens öron. När någon frågade efter den försvunne, svarade både Ingrid och sönerna i början, att de väntade honom dagligen, och sedan att de trodde han, råkat ut för elaka människor. Det var ingen, som motsade dessa förmodanden, och de misstänksamma blickar, som de alla tre både märkte och förstodo, skrämde på sin höjd endast Erland.

Dock fanns det ett något, som saknades. Lifvet ville liksom icke komma i fart. Det hade tappat sin eggelse. Gamla intressen förlorade sin makt öfver deras sinnen, hvilka tycktes hafva fäst sig så starkt vid det förgångna, att det nuvarande icke hade något tag i dem.

Hvarken Petter eller Erland funno längre någon lockelse i det vilda lif, som de förut fört. Att fara ut i bygden, dricka och spela kort, komma hem efter dagars bortavaro, sofva sig krya igen för att åter börja samma tygellösa uppträden, där knifvar drogos, och där svartsjukan satte blodet i rörelse för eröfrandet af en natts älskog — detta hade varit deras lif. Och när beslutet föddes att döda fadern, hade begäret att få lefva detta lif i fred, utan någon, som förebrådde dem eller lade hinder i vägen för

deras böjelser, varit en af de starkaste driffjädrarna. Men sedan dådet var fullbordadt, tycktes detta lif för dem ha förlorat sin lockelse.

De ville ej gå ut ibland folk. De skydde sitt forna umgänge och drogo sig undan från krogar och samkväm. Visserligen måste de i början hålla sig hemma för att spela de sörjande sönerna. Men deras lif hade varit så tygellöst, att återhållsamheten i detta fall snarare stärkte misstankarna än undanröjde dem. Förgäfves föreställde dem Ingrid, att det var nödvändigt, att de visade sig ute för att icke gifva fart åt folks prat. Deras energi räckte ej till för att uppehålla skenet. Liknöjda och håglösa gingo de hemma dagarna i ända, utförde de sysslor, som voro nödvändiga för gårdens skötsel, och lade sig, sedan de ätit, på hvar sin bädd. De långa eftermiddagarna kunde de sofva, till dess att kvällsvarden sattes på bordet, och de stego upp för att äta. Och när aprilsolen kom, ändrade detta intet i deras vanor. De arbetade ute i åkern, på ängarna eller i kvarnen, men när arbetet var slut, höllo de sig ständigt hemma.

Ingrid var förtviflad och försökte allt för att stålsätta dem.

— Ska' du inte tala vid flickan om giftermålet? sade hon en dag till Erland.

Den unge mannen ryckte på axlarna och såg förargad ut.

— Det är mig ett och detsamma, svarade han liknöjdt. Jag har tröttnat på flickan för resten.

Själf var Ingrid emellertid i detta fall alldeles lik sönerna. Hon hade dragit sig tillbaka från Jonas Persson, och det såg ut, som hon rent af glömt, att ändamålet med mannens mord varit, att hon skulle bli förenad med honom.

Han kom som förut och ville mötas med henne. Hon följde honom i början af vana, men hon sökte honom icke. Det var, som om hennes lidelse blifvit uttömd i och med mannens död, som om det funnits ett hemlighetsfullt samband hos denna våldsamma kvinna mellan mordlusten och sinnligheten.

Jonas Persson talade en dag om, att när en tid gått, kunde det vara skäl att tänka på hans hustru också.

Ingrid såg på honom och blef förvånad. Denna fortsättning på gärningen hade hon alldeles glömt, och hon stirrade häpen på den andres lystna ansikte.

— Hvarför ska' du göra den stackars människan illa? sade hon.

Jonas Persson förstod henne inte.

— Hvarför? upprepade han. För att få dig.

Ingrid skrattade hårdt.

— Mig får du aldrig, sade hon med en ton, som ej kunde missförstås.

Och när hon märkte den andres missräkning,

tillade hon med ett slags kattlik smeksamhet i rösten:

— Jag vill inte göra detsamma mot dig.

Jonas Persson förskräcktes. Men han ville ej afstå, utan upprepade endast:

— Mot mig?

Ingrid satt orörlig, och hennes ögon lyste.

— Jag skulle alltid göra om det, ifall jag gifte mig, sade hon.

Sedan den dagen höll sig Jonas Persson borta från Ingrid, och han grämde sig öfver detta förräderi, hvarigenom han så meningslöst narrats att deltaga i ett mord.

Ingrid kände själf, att under alla dessa år var det mordet, hon åtrått. I alla hennes utsväfningar hade detta legat på botten af hennes vilda begär, och sedan denna åtrå var tillfredsställd, hade hennes lidelser domnat. Att de skulle vakna opp igen, betviflade hon icke. Men hon njöt af det lugn, hon så länge umburit, och hon var glad, så länge det icke störes.

Icke en gnista af ånger fanns i hennes själ. Man kunde hafva dödat henne, utan att dödsminuten skulle ha frampressat ens en tanke på, att hon velat ha något ogjordt. Lidelsen ägde i denna natur icke blott den våldsamhet, hvilken förjagar hvarje annan böjelse, utan äfven den tyngd, som behärskar hela sinnet och förtager hvarje rörelse. Den

yngste sonen bråddes på modern. Han var lika lugn efter mordet som förut, och dagarna, som gingo, hade väl gjort honom liknöjd, men icke ens en fruktan för upptäckt hade upprört hans på en gång lidelsefyllda och känslolösa natur.

Med Erland var förhållandet ett annat. Han skydde icke blott främmande, utan drog sig alltmera undan från de båda andra. Det föreföll ibland, som om han fruktat eller afskytt dem, kanske bådadera. Han blef allt mera fåordig, och det kom rynkor i hans ansikte af den inbundenhet, i hvilken han lefde.

På hans själ gnagde ångern. Alla de förutsättningar, hvilka föregått hans deltagande i brottet, förmådde han väl icke utreda, men han grubblade natt och dag på, hvarför han gjort det. Han tänkte på Olof Larsson, sådan han hade gått och stått ibland dem. Gubben hade nog inte haft för roligt. Hela dagar hade han kunnat gå tyst och knoga med sitt arbete, utan att någon hjälpte honom. Hustrun hade sitt för sig. Han såg henne komma och gå, hus och hem gick vind för våg, och ingenting kunde han göra åt det. Sönerna lämnade honom också ensam. Hvad skulle han ta sig till? Sällan sade han något. Men om han någon gång sade ifrån, var det underligt? Hvad hade han annat gjort? Ingenting.

Erland tänkte och tänkte öfver, hvarför han hade

hatat sin far. I den labyrint af minnen, som dagligen vaknade inom honom, kunde han ej finna reda. Så länge han kunde minnas tillbaka, hade han hatat fadern. Men hvarifrån kunde detta hat ha kommit? Eller när Olof Larsson inte var hans far, kunde det vara möjligt, att han — sonen — haft som en känsla af detta och därför hatat honom?

Erland försjönk i grubbel. Allt mer och mer började han tänka högt om fadern, samtidigt med att han föraktade sina medhjälpare och sig själf. Och en tyst ovilja vaknade inom honom mot denna mor, som födt honom i liderlighet endast för att få locka honom till ett brott, som skulle fördärfva hela hans lif.

Den svarta handen förföljde honom beständigt. Gick han ensam på gården, eller satt han i stugan tillsammans med de öfriga, kunde han plötsligt vända sig om och stirra bakom sig med en blick, hvilken tycktes skåda andar från afgrunden. Han vred sig oroligt i sömnen, utstötte djupa suckar och vaknade ofta plötsligt, sittande upprätt i sängen och mumlande i drömmen obegripliga ord.

Den syn, som oftast framträdde för hans minne, var en svart vak, i hvilken ett lik sjönk i upprätt ställning, medan kallt isvatten svallade svart upp öfver snön. Denna vak stirrade emot honom som ett stort, mörkt öga. Böljor krusade dess yta, det bubblade och fräste som i en stor häxkittel, och

slutligen delades vattnet. Något mörkt syntes höja sig därur. Det var ett människohufvud, som hade tinningsbenet inslaget och ansiktet betäckt med lefradt blod. Dess ögon lyste som eld genom mörkret, och dessa ögon riktades mot Erland. Det såg ut, som om de ville säga: »Var ej för trygg, mördare! Vi komma igen. Än en gång skola vi synas på jorden, vi skola vittna mot ogärningsmannen, och med förbannelse skola vi stirra dig till mötes i din yttersta stund.»

När denna dröm väckte honom, fanns det blott en tanke, som var honom fullt redig och klar. Han hatade sina medbrottslingar. Deras kallblodighet och själsstyrka, deras oböjliga mod och förbrytarmässiga liknöjdhet för hvad som komma kunde, fyllde honom med en afsky, i hvilken en icke ringa portion afund blandade sig.

En afton sutto modern och Petter efter sin vana och samtalade om dådet. De upprepade detaljerna med samma njutning, som när kannibaler kring en lägerplats berätta bragderna om mördade och uppätna fiender. Erland satt tyst bredvid. Hans ögon stirrade ut i mörkret, och med ens såg han faderns ögon kallt och klart lysa emot sig från sängen, som stod längst bort i rummet. En hand höjde sig bredvid detta bleka ansikte, och handen vinkade, som om den bedt honom följa sig. Erland blef alldeles blek, och ur stånd att behärska sig, afbröt han de små-

delser, hvilka de andra hopade öfver den döde och sade med kärf röst:

— Han var ändå mycket likare än nå'n utaf oss.

Erland såg ännu handen, som vinkade. För att försona detta bleka ansikte, hade han velat säga ett godt ord om fadern, låta den döde höra, att denne, som kanske inte ens var hans son, försvarade honom inför de andra, bad honom i sitt hjärta om misskund. Och ansiktet upplöste sig i mörkret och försvann, som om det blott varit denna försoningsgärd, på hvilken anden väntade. Men ännu syntes handen. Erland stirrade på den ännu en stund.

— Ja, ja, mumlade han. Jag kommer. Jag kommer.

Handen försvann, och Erland sjönk ihop med ansiktet lutadt i sina händer.

Ingrid och Petter utbytte en blick. Ett hånfullt löje drog öfver Petters drag, och hans ögonbryn slöto sig samman.

— Han ser syner, sade han föraktligt.

Men från denna stund växte spänningen mellan Erland och de andra. De förföljde honom med bittra ord och hånfulla anmärkningar, han å sin sida försvarade sig, så godt han kunde, och när ingenting annat hjälpte, hotade han med knytnäfvarna.

En dag gingo Petter och Erland ensamma ute på vägen.

— Du Petter, sade Erland. Säg mig något, du! Hvarför slog vi egentligen far?

— Jo, sade Petter, för det var en satan.

— Ja, genmälte Erland, men det finns många, som är det, och vi slår dem inte ändå.

— Det skulle väl så gå, sade Petter enstafvigt.

Honom var detta likgiltigt. Han hade varit med om att slå gubben, nu var den saken förbi, och nu tänkte han inte vidare på den.

— Ja, men om vi nu skulle tänka ut det här, började Erland igen. Han hade inte gjort oss nå'nting. Han slog oss inte, han trätte nära på aldrig. Mor har han heller intet ondt gjort, det är då snarare hon, som har gjort honom. Men ändå gick vi och önskade lifvet ur honom, och till sist slog vi honom. Och nu när han är borta, nu har vi inte vunnit något med det. Inte har vi blifvit gladare, inte har vi fått det bättre på något vis. Nu får vi arbeta på gården i stället, och vi har inte ett öre mer, än vi hade innan dess. Vill vi nu ha något, får vi skaffa det själfva. Vi har ingen, som vi kan be om någon hjälp, hvarken till det ena eller andra. Roligare än förut har vi inte. Vi har inte vunnit nå'nting.

Men Petter var envis och menade, att en sak hade de alltid vunnit.

— Vi har bli't af med gubben, sade han.

— Tycker du, det är bättre för det då? frågade Erland.

— Ja, *jag* tycker det, genmälte Petter.

Det låg alltså något slags tillfredsställelse i detta medvetande, eftersom Petter tyckte det. Men Erland fattade det ej, och emedan han ej kunde fatta det, var det ingen tillfredsställelse för honom.

Liksom Olof Larsson förut hade varit det svarta fåret, som alla hade hackat på, så blef det nu Erlands tur. En hemlig fejd började, som yppade sig i tusen småsaker, och den gick snart öfver i en öppen.

Ingrid greps af ett begär att hämnas på denne äldste son, hvilken gick ibland dem som den dödes försvarare, därför att han störde den endräkt, som kamratskapet förut förlänat dem. Något af hennes gamla oro började komma igen, och Ingrid visste själf, hvart denna oro kunde leda henne. Hon såg, att sonen plågades, förstod dunkelt, att han hade samvetskval, och denna aning gaf henne ett vapen i hand, hvilket hon ej försummade att begagna. Ju mer denna känsla var främmande för henne själf, desto lättare hade hon att använda den emot en annan. Friden hade knappt varat en vecka, när alla band på nytt voro sönderslitna, och moder och son stodo nu mot hvarandra med något af den bitterhet, som förut rådt mellan henne och mannen.

Ingrid kom in en morgon och fann Erland sitta

ensam vid bordet, med hufvudet stödt i handen. Han var gråblek i ansiktet och hade icke velat äta vid frukosten.

Hon förstod, hur det var fatt, och gick fram till honom.

— Ser du något nu igen? sade hon.

Erland svarade icke, han såg icke opp en gång, utan skakade bara på hufvudet, som om han icke velat bli störd.

— Du går här och grubblar och tänker, fortfor Ingrid. Du ser ut, så du kan skrämma folk, och finge nå'n se dig, så skulle det inte vilja mycket till för att förstå, att något är galet. Ryck opp dig och var karl. Hvad som en gång är skedt, kan inte hjälpas.

I gamla dagar skulle ett ord af modern ha varit nog att stålsätta Erland. Men hennes makt öfver honom var slut. Hon ägde icke längre något medel att sätta hans tunga natur i fart, och hennes ord gledo honom förbi, som om de talats till den tomma luften.

Han svarade lågt och klanglöst:

— Hvarför slog vi honom?

Detta var den fråga, som dag ut och dag in marterade honom. Hade han kunnat finna ens skuggan af skäl till denna gärning, skulle han kanske till sist ha kunnat gifva sig till freds. Men hur han också sökte, fann han intet, och med hård-

nackad envishet höll han fast vid denna fråga, som han icke kunde få besvarad.

— Hvarför slog vi honom?

Ingrid blef honom svaret skyldig. Växt ur djupet af hennes själ, som detta mord hade varit, behöfde hon icke något hvarför för att bringa det i verkställighet, och när det var gjordt, drömde hon icke om att gifva ett skäl.

— Man äter, när man är hungrig, sade hon till sist. Sofver, när man är trött; dricker, när man är törstig.

— När du är kärlekssjuk, söker du efter en kvinna, tillade hon cyniskt.

Erland darrade i alla lemmar, hans händer knötos.

— Var det så? sade han.

Och i det han flämtande af ångest böjde sig fram öfver bordet, tillade han:

— Jag ser honom hvar natt. Han kommer med blodigt hufvud, och allting fryser omkring honom. Han dyker opp ur vaken och vinkar åt mig, tills stenen drar ner honom. Det var dumt, att vi inte band hans händer. Vi skulle ha' gjort det. Då hade han inte kunnat vinka mig. Ibland är handen svart, och ibland är han hvit. Hvarför är han det?

Han tystnade och såg länge framför sig. Slutligen såg han opp, hans ögon mätte moderns hela gestalt, som orörd af år och sinnesrörelser ännu hade kvar något af ungdomens mjukhet, och hans

blick stannade på hennes ansikte, som var brynt af väder och vind, men friskt och utan rynkor.

— Är du aldrig rädd? sade han.

— Jag?! svarade Ingrid och rätade opp sig. Inte nu. När han lefde, var jag det. Men inte nu längre.

Erland fortfor med låg röst:

— Och ändå vet jag, att han inte var min far.

Det flög ett leende öfver Ingrids ansikte, ett elakt, hånfullt leende, och ett begär att straffa sonen bröt fram, ett ondskefullt hätskt begär att än en gång låta honom känna sin makt. Hon lade handen på hans axel och tvang honom att se sig i ansiktet.

— Jag ljög den gången, när jag svor på, att du inte var hans son, sade hon.

Erland rusade opp. Ådrorna svällde i hans panna, och ansiktet blef blodrödt.

— Du ljuger, skrek han. Du ljuger som en djäfvul. Du ljög då, eller du ljuger nu. Säg, att det är en lögn.

Ingrid gick ett steg baklänges. Nu hade hon träffat honom i hjärtat, nu tyckte hon, att hon åter hade honom i sitt våld.

— Hvarför ber du mig inte svära den här gången? sade hon.

Erland förstod sanningen, och i blindt raseri såg han sig om efter något vapen för att hugga till

modern. Då han intet kunde upptäcka, tog han ett steg framåt som för att strypa henne med sina händer, men stannade som förlamad. Han vacklade, ögonen vredo sig glasaktigt uppåt, och utan ett ljud störtade han i kramplika ryckningar till golfvet, medan hvit fradga göt sig ut omkring munnen.

VIII.

Aprilsolen kom och tinade upp snön, som låg öfver alfvaren, smälte den, så att stora bara fläckar bröto upp ur dess hvita täcke. I strömmar rann vattnet utför landborgen och forsade ut öfver den bara isen, där snövattnet låg högt, så att det gick i små krusiga täta vågor för den blåsande lenvädersvinden.

Och när snön smälte, bröt också isen upp. Med brak och dån lossnade den från stränderna, remnade i stora, breda sprickor, hvilka sträckte sig från det ena landet till det andra, och till sist kom stormen och fullbordade solens verk. Stora, skimrande isblock seglade i solglittret öfver de blåa, fria, böljande vågorna.

Men när solen kom, och människorna väcktes ur vinterdvalan, gick samtidigt ett rykte öfver nejden, ett rykte, som skrämde upp hela trakten. Ryktet talade med tusen tungor, och det gick öfver hela ön, som befriad från vinterns hölje tycktes sträcka sin väldiga kropp i solskenet, och detta rykte berättade, att medan naturen sof sin långa vinternattsdröm, hade ett brott blifvit begånget, ett brott, som fyllde alla sinnen med onämnbar fasa.

Det är en egendomlig stämning, som hvilar öfver en nejd, när människorna ana, att ett brott blifvit föröfvadt i deras omedelbara närhet eller midt ibland dem. Den fasa, som detta väcker, har något besynnerligt smittande. Det ser nästan ut, som om den stode i samband med någon hemlig fruktan, hvilken ligger djupt i de flesta individer, att äfven han eller hon, som i dag rysa öfver en annans gärning, en gång kanske skall stå med fläckade händer. Men samtidigt vaknar ett begär att se brottet hämnadt. Den gamla satsen: öga för öga och tand för tand, hvilken stiftat barbarernas lagar, är icke död, därför att en stor man en gång uttalat sin sublima förkastelsedom öfver lidelsen. Djupt i människornas hjärtan sitter denna tanke, den är stark som en drift, oresonlig som den, och menige man känner ingen annan rättvisa än att den brottslige skall lida.

Men på samma gång finnes hos denne samme

menige man en djupt rotad misstro mot lagens handhafvare och utöfvare. Länsmannen är ännu för de flesta den naturlige, gemensamme fienden, och att angifva en annan gör man sällan. Man är rädd att komma inför domstolen, sak samma om man föres dit som anklagad eller som vittne. Det finns så många underliga ting i lagen, hvilka den olärde icke förstår, och det finns mången, hvars okunnighet gjort honom brottslig, utan att han tänkt på något ondt. Därför rädes menige man för lagen, och brotten, som begås, gömmas djupt bland det breda lager af »folket», hvilket försvarar de sina mot hvarje anfall, som kommer ofvanefter.

Olof Larsson var emellertid en aktad man, och hans försvinnande kunde ej hållas hemligt. Länge hade ryktena gått och med ett slags instinkt utpekat de skyldiga, och när veckor förflöto utan att Olof Larsson kom tillbaka, och intet tvifvel således längre kunde finnas om, att han verkligen var död, förvandlades hviskningarna till högt uttalade beskyllningar. Och när vårsolen kom, syntes det, som om den icke blott förjagade hela nordens vinter, utan också kastade sina strålar på den lilla fläck af jorden, som bar Olof Larssons gamla gård och grund, och berättade, att ingen längre kunde gå säker i mörkret.

De tre, som lefde där inne i tvedräkt och split, syntes hafva glömt, att någon upptäckt längre var

möjlig. Knappast tre veckor hade förflutit, sedan dådet föröfvades, och redan hade hvar dag, som gått, förlänat dem ny säkerhet. Trygga i att ingen hade sett dem, glömde de, att det fanns andra bevis än dem ögat skänker, och med den brist på planmässighet, som ofta utmärker brottslingars tankegång, lefde de i den tron, att de själfva genom kloka åtgärder förebyggt hvarje fara. Endast Erland hyste betänkligheter och fruktade ännu en upptäckt. Men han var för upprörd att kunna handla, och de öfriga fäste intet afseende vid hans ord, hvilka de tillskrefvo feghet.

Utbrottet af fallandesot, som ingen hade anat, att den fanns i släkten, hade äfven gjort, att de båda medbrottslingarna börjat behandla Erland med det slags öfverseende, som man använder mot sjuklingar. Den vidskepliga fruktan, som denna sjukdom ingjuter hos allmogen, gjorde också sitt till. De andra gingo ur vägen för hans infall för att icke framkalla ett nytt utbrott, och modern hade mer än en gång framkastat den tanken för Petter, att den, som bar på denna sjukdom, ändå inte kunde lefva så särdeles länge.

Då kom en dag underrättelsen, att kronofogden ämnade sig till byn för att företaga förberedande undersökningar.

Som en blixt slog detta budskap ned bland dessa människor, hvilka redan andades ut och på nytt

börjat taga lifvet sådant det var. Och med ens slog dem den tanken, att en hade de glömt. Och denne ende var Karl Axelsson.

Ingrid var den, som först erinrade sig honom. Han vore i stånd att bekänna allt. Ty enfaldig och lättledd som han var, skulle hans fruktan förråda honom vid första försök att locka fram sanningen.

Petter sadlade en häst och red direkt till hans stuga.

Karl Axelsson påträffades i en ynklig sinnesförfattning. Han stod ute på gården och plockade ihop en hög torr spillning, som han samlat till bränsle. När han fick se Petter, blef han så rädd, att han kröp ihop.

Petter uppmuntrade honom med en tioriksdaler, hvilket för den fattige mannen föreställde en hel summa.

Kalle stod och vände sedeln i sina grofva fingrar.

— Hvad fan tänker du på, sade Petter, stoppa du på dig pengarna. Du har ärligt förtjänt dem.

— Jo, mente Kalle, ännu dröjande. Jag tänker på, om de ska komma och ta' mig.

— Ja, tyckte Petter, det kan det ju hända, att de gör. För nu är det rappskall efter far, så mycket vet jag. Men ta'r de dig, så svär dig bara fri. Det var ingen som hvarken hörde eller såg oss. Gubben ligger, där han ligger, och han kommer nog inte upp så lätt.

Petter såg, att Karl Axelsson ändå inte var fullt säker på sig själf, och han tillade därför:

— Hvad fan gör det dig, om du får ligga på slottet ett halft år eller ett helt. Du lider ingen nöd, så länge du är där.

— Men om de fäller mig ändå, envisades Karl Axelsson.

— Du är dum, Kalle, svarade Petter. Inte kan de fälla dig, om du inte bekänner. Men hvad du gör, så häpna inte och låt inte förstå, att du är rädder. För då går det galet för oss alla.

Karl Axelsson lofvade, att han skulle göra så godt han kunde. Och med detta besked red Petter Olofsson hem igen. —

I själfva verket var det inte stort bevändt med Karl Axelssons vare sig mod eller rådighet. Den hemska gärningen hade förföljt honom under alla dessa dagar, och han hade inte haft en lugn stund, sedan han lånade sin hand till dådet. Mer än en gång hade han tänkt, att han skulle gå till kronofogden och bekänna alltsammans eller åtminstone tala om det för sin hustru. Om han bara fick tala om det med någon människa, tyckte Karl Axelsson, att det skulle bli liksom bättre för honom. Men trögkörd, som han var, kom han sig inte för, och så gingo dagarna, till dess att kronofogdens vagn höll utanför Karl Axelssons stuga.

Utan att tänka på, hvarken att gömma sig undan

eller göra undanflykter, satte Karl Axelsson på sig mössa och rock och lunkade ut på gården, färdig att följa med, om det så vore direkt till afrättsplatsen. Innan dess sade han emellertid farväl åt hustrun. Hon såg stort på honom och frågade, hvart han skulle gå.

— Du får nog veta om det, menade Karl Axelsson.

Han stod och trefvade efter något i fickan och fick fram tioriksdalern.

— Här har du emellertid, så ni inte behöfver lida nöd för det första, sade han.

Och innan gumman han besinna sig, var Karl Axelsson ute genom dörren. Det var första gången, hustrun hade sett honom vara så kvick i vändningarna.

Kronofogden var en ung, rask karl med örnnäsa och ett på samma gång skarpt och godlynt utseende.

— Hvart ska' du gå, sade han, när han mötte den man, han sökte, innan han ens hunnit komma inom dörren.

— Jag tänkte kronofogden sökte mig, svarade Karl Axelsson stillsamt.

Kronofogden betraktade en stund detta underliga exemplar af brottsling. Så vände han sig barskt om på klacken.

— Sätt dig upp och följ med, sade han.

Och utan ett ord till invändning klef Karl Axels-

son upp och satte sig bakpå trillan, där han hela tiden blef sittande tyst, försjunken i tankar.

Det var ute med honom nu, det visste han. Han kände icke till några ursäkter, försökte icke att försvara sig ens för sig själf. För honom existerade ingenting annat, än att han hade slagit Olof Larsson, och därför skulle han nu säkert bli dömd och halshuggen. Karl Axelsson tyckte, det var rättvist, och han var så olycklig, att han bara var nöjd att få dö. Han kände sig endast blyg för den stund, när han skulle sitta ensam med kronofogden och, enfaldig som han var, reda ut hela den här saken. Ty det visste han med sig, att han inte kunde. Det lämnade han åt de lagkloka och åt dem, som voro kunnigare än han. Att han hade slagit Olof Larsson, det visste han, och det ville han också bekänna. Sedan skulle det bli bättre med honom, och han skulle få lugn. Om han skulle mista lifvet för detta, så var det väl så orneradt för honom.

För resten var han nöjd och kände sig nära nog lätt om hjärtat. Hustrun hade fått de tio kronorna, och hvarken hon eller barnen behöfde lida nöd på länge. —

Ryktet om, att Karl Axelsson hade bekänt, kom aldrig till Bägby. Fast hela byn visste om saken, var det ingen som berättade det.

Men känslan af fara fanns där, ty att Karl Axelsson blifvit gripen, visste de alla. Och denna känsla

hade åter utjämnat alla stridigheter och gjort förbrytarna till vänner och bundsförvandter. Liknöjdheten, som i olika grad hvilat öfver dem alla, var borta, och energin väcktes af självupphållelsedriften.

Erland undergick en total förändring genom denna nya fara, hvilken plötsligt dök upp, liksom när ett moln midt under stiltje bådar den annalkande stormen. Hans drömmar och syner upphörde och med dem ångern. Den sjuklighet, af hvilken han efter det häftiga anfallet visat sig lida, gick tillbaka på ett par dagar, och hans ansikte återfick sitt vanliga uttryck af hård kraft, parad med en viss tungsinthet. Hela den tankegång, hvilken en gång eggat honom till mordet, återtog sitt välde öfver honom. Han slöt sig öppet och oförställdt till de båda andra, och ingen var mera energisk än han i löften att neka i det sista, om också Karl Axelsson skulle bekänna. Han svor öfver, att drängen nu mera var oåtkomlig, och sade, att han aldrig borde ha fått lefva. Det hade just varit lagom, påstod han, om de doppat ner honom i vaken efter fadern.

En dyster beslutsamhet behärskade honom, och han lofvade högt och dyrt, att skulle länsman få veta något, inte skulle det bli genom honom.

Lagens handhafvare infunno sig emellertid förr än de skyldige hade väntat. Två dagar efter det Karl Axelsson blifvit gripen, inträdde kronofogden i stugan. Karlar stodo posterade ute på gården,

och hela porten fylldes i en handvändning med människor.

När kronofogden inträdde, satt hela familjen vid fällbordet och åt frukost.

Ingrid och sönerna reste sig samtidigt. De stodo kvar på sina platser och betraktade den inträdande utan att hälsa. Ingen gjorde en min af fruktan, deras ansikten uttryckte antingen liknöjdhet eller förvåning öfver det tidiga besöket.

Erland kastade en blick ut genom fönstret och såg den nyfikna skara, som fyllde porten.

— Kronofogden kommer med stort följe, anmärkte han.

Kronofogden stod midt på golfvet. Han var klädd i grå kavaj och storstöflar, och ögonen blickade skarpt fram ur det ungdomliga, slätrakade ansiktet.

— Jag kommer in ensam, sade han myndigt.

Han lät sina ögon än en gång sväfva från den enes ansikte till den andres. Därpå sade han:

— I lagens namn uppmanar jag dig Ingrid Olofsdotter samt eder Erland och Petter Olofssöner att följa mig.

En tystnad följde på dessa ord. Barnen började gråta, men Ingrid tystade dem.

— Hvad skriker ni för? sade hon kort.

Och i det hon vände sig till kronofogden, frågade hon:

— Ska' vi komma, som vi går och står, eller får vi ömsa först?

Hon pekade på arbetskjolen, som under den rutiga koftan hängde kring hennes kraftiga höfter.

— Ni får en kvart på er, svarade kronofogden och gick ut.

Han skickade två karlar att bevaka fönstret, som vette åt gärdet.

Under den fjärdedelstimma, som förgick, innan de anklagade visade sig på tröskeln, växte folksamlingen utanför på vägen. Mödrar kommo med sina barn på armen, karlarna lämnade hästarna ute på gärdet, drängar och pigor lupo ifrån sina sysslor, och alla byns barn hade bildat grupp uppe på stenmurarna för att få se pojkarna, som slagit ihjäl sin far.

Det rådde en hotfull tystnad bland denna mängd, hvilken oupphörligt ökade sig och fyllde den af vårregnet uppblötta vägen i en tätt sammanpackad massa. Och när de väntade dröjde, öfvergick hotet till mummel.

— De ha nog knallat sig af.

— Kanske de ta'r lifvet af hvarandra därinne?

— Fram med dem!

Folkmassan var i upphetsning. Hvar och en ville visa sin afsky för dessa skurkar, som voro hela byns skam. Hvar och en ville gifva dem ett ord med på vägen, hvilket skulle svida som hugget af

ett rättvist slag. De ville själfva öfva rättvisa, lagens arm syntes dem lam, till och med en dödsdom skulle icke ha tillfredsställt dem, och dessa människor, af hvilka de flesta, om de dagen förut hade mött en af de fruktade gärningsmännen på vägen, tyst skulle ha gått dem förbi och ej ens vågat underlåta en hälsning, de kände nu, när de stodo församlade i klump, att de skulle haft mod att begå ett nytt brott för att få hämnas det gamla.

Det fanns dock en, som ej delade hopens stämning. Det var Jonas Persson, som kronofogden redan varit och hämtat. Hopkrupen i baksätet på den bakersta af de två långvagnar, hvilka stodo förspända framför porten, satt han med hufvudet neddraget i sin uppfällda rockkrage, med ansiktet nedlutadt och ögonen riktade mot vagnens botten.

Han kände hvarje anlete i den krets, som omgaf honom, och han vågade icke se opp, viss att öfverallt möta blickar, hvilka han fruktade. Mot honom riktade sig också de kringståendes anmärkningar. Hånfulla anspelningar på det skamliga förhållande, i hvilket han lefvat till Ingrid, uttalades med en oförbehållsamhet, hvilken eggade till vidare angrepp. Tanken på detta kärleksförhållande mellan den gifte mannen och hustrun, som redan var till åren, framlockade en skämtsam stämning hos alla dessa män och kvinnor, hvilka icke rodnade för de kraftigaste ord, skämten haglade, och uppe från stenmuren

på andra sidan vägen besvarades de af skrattande barnaröster.

Men när barnen skrattade, vaknade också de äldres munterhet. Dessa medvetna löjen från det uppväxande släktet narrade dem också att skratta, och från folkhopen steg en skrattsalfva, hvilken klingade vida omkring i den klara vårluften, där lärkorna redan slogo sina kvittrande drillar.

Plötsligt förstummades skrattet, och människomassan trängde sig fram emot porthvalfvet. Det blef tyst som vid en begrafning, och öfver hvarje ansikte smög sig ett mörkt allvar, som om alla ångrat sin föregående uppsluppenhet. De närmast stående hade längst in på gården genom porten sett, hur dörren till boningshuset öppnades.

Kraftig och rak, klädd i helgdagssjalen och med sidenhalsduken knuten om hufvudet, trädde Ingrid ut på trappan. Hennes ansikte förrådde ingen rörelse, djärft, nästan stolt, mötte hon alla de blickar, som riktades emot henne. Efter henne gingo sönerna, likaledes helgdagsklädda sida vid sida.

Allas ögon riktades på dessa tre. Men hvad mängden icke såg, det var de tre par barnaögon, hvilka från fönstret bredvid trappan, skrämda följde det sällsamma tåget. De tvenne minsta förstodo icke det hela. Men den femtonåriga flickan, Hanna, började att förstå. Och med vidöppna ögon stirrade

hon ut mot all denna skam, som föll öfver hennes oskyldiga lif.

Med en vink skingrade kronofogden skaran, som stod närmast omkring vagnarna, och alla satte sig opp. Det gick ett mummel af hot genom församlingen, och många händer knötos i vrede.

I denna stund kände Ingrid ett trots, hvilket skänkte henne njutning. När hon satt där, medveten om ett brott, som jagade skräck i hela denna massa af människor, hvilkas minsta öden hon kände, för hvilkas elaka tungor hon aldrig böjt sig, dessa människor, hvilka förtalat, svärtat och skymfat henne, förföljt henne med stumma blickar och giftiga ord, då rätade hon opp sig, och ett föraktfullt leende krökte hennes läpp.

Mängden såg detta leende, och ett ursinnigt rop skallade emot henne.

Men hon förändrade icke en min. Bredvid sin äldste son satt hon bakom kronofogden, som själf körde den främsta vagnen, och en vanvettig stolthet grep henne. Hon tyckte, att hon stod öfver dem alla och hon skulle komma tillbaka för att visa dem, hvem hon var. Det föraktfulla leendet rubbades icke på hennes läppar, och när vagnarna körde bort genom folkmassan, som gaf rum åt båda sidor, hälsade hon fräckt på en bondhustru, hvilken hon ofta brukat besöka.

Ingrid och Petter sattes i förvar tills vidare, men Erland tog kronofogden med sig hem.

Att det gjordes ett undantag för honom, förvirrade ynglingen. Och hans mod sjönk, ju mer de nalkades kronofogdens boställe. Förlägen gick han upp för den breda stentrappan och följde mekaniskt anvisningen att stiga upp och stanna på ett vindsrum.

Mat bars upp till honom, för öfrigt lämnades han hela dagen ensam. Inne i rummet var en säng bäddad och på golfvet fanns en färdig liggplats. Erland trodde, att den ena bädden var afsedd för någon, som skulle vakta honom, och dagen förflöt långsamt i tysta tankar.

När det redan länge varit mörkt, hörde Erland knarrande steg i trappan, och kronofogden själf trädde in med ett ljus i handen.

— Jag trodde, du låg, anmärkte kronofogden.

Erland lydde stum den tillsägelse, som låg i dessa ord, samt började kläda af sig för att gå till sängs. Under tiden frågade kronofogden ut honom angående fadern, sporde, om han ej hade sig något bekant, hvar han fanns.

Men Erland nekade. Med säker, liknöjd ton svarade han, att fadern hade försvunnit och sedan ej låtit höra af sig. Erland fruktade, att han hade blifvit rånad af elaka människor.

Kronofogden frågade icke längre, utan gick själf till sängs, sade godnatt och släckte ljuset.

Detta mod gjorde ett starkt intryck på ynglingen. Han visste, att han var misstänkt för att ha mördat sin egen far. Och ändå lät denne man honom sofva i sitt eget rum. Det var inte tre alnar mellan de båda bäddarna. Kronofogden hade intet vapen, vinden därutanför var tom, han hade inte ens låtit undersöka, om Erland bar en knif i fickan. Hvad skulle hindra, att den, som mördat fadern, också kunde stiga opp och i nattens mörker stöta en knif i den sofvande? Ty han sof verkligen. Lugna, djupa andedrag hördes från sängen, och medan Erland låg och lyssnade på dessa trygga ljud, började han själf känna sig orolig.

Som genom ett underverk återvände hans tankar i sin gamla, trista kretsgång, och en kall svett betäckte hans lemmar. Mörkret var ogenomträngligt, det band honom fast vid samma fläck, där han blifvit befalld att lägga sig. Han ville stiga opp, springa sin väg. Men benen nekade honom sin tjänst. Han låg som förlamad, vågade ej ens vända på sig, af fruktan att väcka den sofvande, hvilken tryckte honom med sin närvaro och skrämde honom som ett ondt öde, hvilket han ej kunde undkomma. Med öppna ögon låg han och stirrade ut i mörkret.

Då erfor han med en rysning, som isade hela hans kropp, den plågsamma känslan i nacken. Det kändes, som om något kallt närmat sig honom

bakifrån, och Erland visste, att det var den svarta handen, som vidrörde honom. Han vågade icke vända sig om, icke ge ett ljud ifrån sig. I tyst ångest blickade hans ögon ut i mörkret, och hans hjärta klappade hörbart.

Men när denna tysta ångest varat en stund, som icke kan mätas i minuter, började hans ögon urskilja ett föremål i mörkret. Det var en öppen vak i isen, ur denna vak dök ett blodigt hufvud opp, och ur detta hufvud stirrade ett par ögon emot honom. Det sjönk ej längre tillbaka som förr, ej heller höjdes en hand, som vinkade. Det stod stilla med vått, drypande hår, och det nickade.

Erland förmådde ej längre ligga tyst. Han uppgaf en suck, hvilken lät som ett stönande, så ännu en, han vred sig i bädden och jämrade, som om osynliga knifvar skurit i hans kött.

Med ens reste han sig upp på armbågen och såg sig omkring. Ljuset brann på bordet, och kronofogden satt upprätt i sängen.

— Du sofver inte godt, sade han. Kanske sofver du bättre, när du fått bekänna uppriktigt, hvad det är, du har på hjärtat.

Erland var bruten. Med hopknäppta händer och låg röst berättade han brottets hela förlopp. Endast när han tillfrågades, om modern uppmanat honom till gärningen, nekade han. Hvarför han gjort det, visste han icke, men trodde att djäfvulen ingifvit

honom denna tanke. Kronofogden skref opp hans bekännelse och lät Erland underteckna.

Rannsakningen gick sin gilla gång och domen föll. Den lydde på, att alla fem i brottet delaktiga skulle genom halshuggning lifvet sitt mista.

Hofrätten mildrade denna dom för de öfriga. Endast för Erland och Petter Olofssöner stadfästades dödsdomen. Ingrid dömdes till tio års tukthus och tog utan rörelse afsked från sina söner.

Bröderna halshöggos på samma gång ute på ortens gamla galgbacke. Erland var förkrossad och erhöll af prästen syndernas förlåtelse. Liket hade blifvit hittadt, och djupare än något annat hade detta gripit den förkrossade ynglingen. Hans syner hade lofvat honom straff, och detta löfte gick med ödets oblidkelighet i fullbordan. Men Petter Olofsson gick med oböjdt sinne till döden, han såg sig trotsigt omkring på den täta människomassa, hvilken i fasansfull tystnad omgaf afrättsplatsen; det berättades, att bödeln fick hugga två gånger för att skilja hans starka nacke från kroppen, och äfven efter det andra hugget vände sig hela kroppen som genom en onaturlig kraftansträngning ett halft hvarf omkring.

Domen hade gått i verkställighet, rättvisan hade fått sitt, och i den by, där händelsen timat, lugnade sig åter sinnena. Men folket knotade öfver, att det hårdaste straffet icke drabbade Ingrid.

IX.

När Ingrid Olofsdotter hade setat sin strafftid ut, hade man redan upphört att tala om henne och hennes brott. Historien var gammal, ehuru därför icke alldeles glömd, och förbryterskan, som återvände från tukthuset, var en främling i sin egen fäderneby. Men hon var känd af alla, och när hon gick på vägen, var det ej ondt om ögon, som sågo efter mörderskan.

Hanna var gift, och hennes man hade öfvertagit gården samt lämnat de minderåriga underhåll. Ingrid hade gått dit en gång, men den tystnad, som uppstod, när hon inträdde, var för vältalig, för att hon än en gång skulle utsätta sig för den.

Hon bodde ensam i en stuga, hvilken låg i en utkant af byn, och det fanns ej många, som bytte ord med Ingrid Olofsdotter. Hennes blotta närvaro spred förskräckelse, och det fanns ingen, som gärna ville vara ensam med henne. Barnbarnen såg hon aldrig.

Ingrid hade blifvit gammal, håret var grått, och det förr så friska ansiktet var fullt med rynkor. Munnen hade sjunkit ihop och fått ett drag af inbiten hätskhet, som gaf hennes ansikte ett bittert

och på samma gång farligt utseende. Hon såg trött ut, och ögonen voro glanslösa.

När hon någon gång talade med en eller annan, beklagade hon sig aldrig. Tyst och krökt, gick hon sin väg för sig själf, begärde aldrig hjälp och gaf aldrig. Endast när hon gick förbi någon gammal bekant, kunde ögonen ibland skjuta en hvass blick åt sidan, hvilken fyllde den mötande med skrämsel. Om vintern låg snön i hela dagar kvar öfver hennes förstugutrappa och högt uppåt fönsterna. Hade icke röken sakta ringlat upp öfver skorstenen, skulle man hafva trott, att hon låg död därinne.

I själfva verket var Ingrid död. Hennes brott hade omgärdat henne med en mur af enslighet, hvilken afskar möjligheten för hvarje mänsklig känslas uppvaknande. Denna ensamhet, i hvilken hon lefde, berodde icke på, att andra drogo sig undan för henne. Hade hvarje famn stått henne öppen, skulle hon ändå ha dragit sig undan i sin ensamhet, ungefär som ett elakt djur, hvilket stumt gnages af sin egen ondska. Troligen led hon ej af sin ställning. Människor af hennes art känna ej på samma sätt som andra. Säkert är, att tukthuset ej hade förbättrat henne.

En mörk höstafton kom Ingrid gående från staden, där hon varit för att göra några inköp. En gammal gumma, som bodde i den närmast belägna

byn, hade kommit att göra henne sällskap. Det var en ensam kvinna, liksom Ingrid, ett gammalt fattighjon, som bodde i en eländig koja strax bredvid stora landsvägen.

Att de hade kunnat få sällskap, gick så till, att de kommo från samma håll och hade samma väg. Ingrid, som gick fortare, hade gått i fatt gumman, och sedan hade de en stund gått sida vid sida, utan att säga något. Men i ren förskräckelse öfver att vara ensam med Ingrid midt ute på alfvaren, hade gumman börjat tala för att ställa sig in. Och på så sätt kommo de båda kvinnorna att följas åt.

När de gått en stund, vek Ingrid af på en biväg. Den andra stannade och såg häpen på henne.

— Går I den vägen? undslapp det henne.

— Den är genare, svarade Ingrid.

Vägen gick öfver samma galgbacke, där Ingrids båda söner för tio år sedan lidit döden.

De båda kvinnorna gingo tysta framåt, följande den smala stigen, som slingrade sig fram genom alfvarens korta gräs. Långt bort på slätten lyste stugornas ljus som tindrande, fallna stjärnor.

Men ju längre de gingo, desto hemskare till mods kände sig den gamla gumman. När hon kom opp på galgbacken, en låg kulle, hvilken i sakta stigning höjde sig öfver den öde slätten, hackade hon tänderna af rädsla och måste vända sig om för att

hämta andan. Ingrid stannade också och frågade, hvarför den andra dröjde.

Då kunde gumman icke längre hålla sig tyst, utan darrande af sinnesrörelse, sade hon Ingrid, hvarför hon var rädd.

— Tycker I inte, det är underligt att gå här? slöt hon.

Ingrid stod stilla och såg sig omkring. Ett stort träskelett, likt en lösbruten port, tecknade sig dunkelt i mörkret mot den stjärnklara himlen.

Hon skakade på hufvudet.

— Nej, sade hon. Jag tycker aldrig, att något är underligt.

— Det var ju era barn, mumlade den gamla.

— Det var så länge se'n, svarade Ingrid. Jag har glömt det.

De gingo vidare, och när isen en gång var bruten, talade den gamla gumman mera. Det var en godhjärtad gammal gumma, och hon ville säga något, som kunde göra den andra godt. Därför talade hon om Gud och hans nåd, som är stor mot en syndare, hvilken sig bättrar.

— Ja, Gud! sade Ingrid dröjande. Hvad kan han hjälpa mig?

— Han kan hjälpa alla, sade den gamla med visshet.

— Kan han? sade Ingrid hvasst. Hvarför gör han det då inte? Han hjälper de ena och stjälper de andra. Det är min tro.

— Gud hjälper alla, sade gumman andäktigt som förut. Hon såg opp i Ingrids ansikte, som om hon gifvit henne en tröst mot all jämmer på jorden.

Ingrid svarade icke. Med fasta steg gick hon vägen fram, men när de skulle skiljas, vände hon sig mot gumman och tog henne i hand.

— I kan gå hem nu och tala om, att I har sett en, som Gud aldrig har hulpit, sade hon.

Något mer än ett år därefter afled Ingrid Olofsdotter. Hon dog ensam, och när man under några dagar inte sett, att någon rök kom ur den höga skorstenen, gingo främmande in i stugan och funno henne död i sängen.

Den gamla gumman, som följt henne öfver alfvaren, bad till Gud, att han skulle förbarma sig öfver Ingrid Olofsdotters syndiga själ.

INNEHÅLL

FÖRSTA DELEN.

	Sid.
Ensamhetens gåtor	5
Undantagsgumman	25
En förolyckad	57
En mörderska	92
Det, som aldrig blef sagdt	104
Enstöring	121
Skeppsbrott på Östersjön	136
Familjen på Skogerum	148
Fadermord	222

ENSAMHETENS GÅTOR

GUSTAF AF GEIJERSTAM

RÖLÉEN & COMP. STOCKHOLM

MINNESUPPLAGA

ENSAMHETENS GÅTOR

AF

GUSTAF AF GEIJERSTAM

Utkommer i 22, högst 24 st. 40-sidiga häften à 25 öre.
Pärmar 3 st. pris 2 kr. pr sats.

Band I och II innehålla följande berättelser:

Ensamhetens gåtor.
Undantagsgumman.
En förolyckad.
En mörderska.
Det som aldrig blef sagdt.
Enstöring.
Skeppsbrott på Östersjön.
Familjen på Skogerum.
Fadermord.
Borta.
Tidnings-Kalle.
Lars Anders och Jan Anders.
Hur 20 man fångade 2 hvalar.
En episod från skären.
En smålänning.
Fem kronor.
Ett resultat.
För att lära sig något.
Fattigt folk.
I gamla dagar.
Stilla död.
I snön.

Band III:

Nils Tufvesson och hans moder.

MINNESUPPLAGA

ENSAMHETENS GÅTOR

AF

GUSTAF AF GEIJERSTAM

Utkommer i 22, högst 24 st. 40-sidiga häften à 25 öre.
En sats (3 st.) pärmar pris 2 kr.

ANMÄLAN

Då författaren Gustaf af Geijerstam nyligen gick ur tiden, sattes mänskligt att döma en tidig slutpunkt för ett verksamt lif, som lämnat djupa märken efter sig i vår litteratur. Han var med i genombrottet i början af 80-talet, bland de första på skansen i en tid, då den litterära kampen var en strid för verklighetens sanning, luft och ljus.

Bland Geijerstams rika alstring intaga hans allmogeskildringar obestridligt det främsta rummet. Där dallrar hans hjärta under äkta medkänsla med det svaga, det förpinade och förkomna, allt det, som lefver och dör i nöd och stumma kval på samhällets botten. Där är samvete, förpliktelse och rättskänsla mot det som är svagt och lider, parad med en trygg lifsiakttagelse och dold omedveten humor.

Strax före sin död verkställde Geijerstam ett urval af sina allmogeskildringar, hvilka sammanfattas och karaktäriseras af den från en af berättelserna lånade titeln **Ensamhetens gåtor,** hvarunder de härmed erbjudas till subskription.

(Fortsättning å nästa sida.)

(Fortsättning från föregående sida.)

För lätthandterlighetens skull fördelas *Ensamhetens gåtor* på tre band, hvardera om ungefär 300 sidor. De två första banden omfatta **Kronofogdens berättelser och annat,** det sista utgöres af den med de föregående närbesläktade, »hemska men med mästarhand skrifna», bonderomanen **Nils Tufvesson och hans moder,** hvari författaren pejlar själslifvets dunklaste djup och människonaturens möjligheter äfven i det onda. Geijerstam lockades alltid att söka klarhet i brottets psykologi och drefs därtill af »den stora kärleken till lifvet, den nästan barnsliga vördnaden inför lifvets alla former», som alltid präglade hans författarskap.

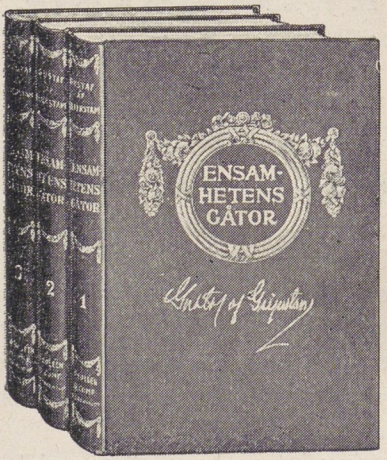

Afbildning af pärmarna.
Pris pr sats Kr. 2: —.

Ensamhetens gåtor

kommer att i sin helhet omfatta *22, högst 24 stycken 40-sidiga häften à 25 öre.*

Pärmar af hel klot, tryckta i relief, guld och färg, till de tre banden, tillhandahållas till det ytterst billiga priset af *endast kr. 2: — pr sats* (3 st. pärmar). Se vidstående afbildning! (Pärmar till enstaka delar pris 75 öre st.)

Subskription mottages i alla välordnade boklådor, hos förlagets enskilda kommissionärer samt direkt hos förläggarna

FRÖLÉEN & COMP.
STOCKHOLM

Tryckt hos P. Palmquists Aktiebolag, Stockholm 1909

PROF på text, papper och tryck.

ENSAMHETENS GÅTOR

AF

GUSTAF AF GEIJERSTAM

STOCKHOLM - FRÖLÉEN & COMP.

SUBSKRIPTIONEN omfattar 3 band,
De två första komma att utgöras af

KRONOFOGDENS BERÄTTELSER
OCH ANNAT

samt det tredje af bonderomanen

NILS TUFVESSON OCH HANS MODER.

Undantagsgumman.

På gården stod den stora linden i blom, och i solskenet surra bin och humlor muntert i dess väldiga krona. Sommardoften gick vida omkring i den ljumma luften och trängde genom den öppna dörren in i det rödmålade boningshuset.

På Öland äro träd rara, och den gamla linden hade alltid hållits i helgd i släkten. Gamle Per Sjögren hade själf planterat den, och under hans tid hade den växt opp, så att när sonsonen, Anders Sjögren, gifte sig, var den ett stort träd, under hvars grenar han satt med sin kvinna den första lyckliga tiden, när de hade mycket att språkas om under de ljusa sommarkvällarna. Greta hade också haft sitt stora nöje åt den stora linden. Den var det första, hon varsnade, när hon om mornarna tittade ut genom fönstret, och det sista, hon såg på, när hon stängde förstugudörren om kvällarna. Inte tänkte hon på den alltid. Lifvet har så många bestyr, och man hinner inte alltid att ägna sin uppmärksamhet åt blommor och träd. Men den gamla

linden hade växt ihop med hennes lif, så att dess åsyn verkade på henne som en tyst glädje, och detta antingen hon direkt visste af det eller ej. Hon tyckte om den, antingen den om vintern stod höljd med snö, eller om sommaren bar grönskande grenar. När kvistarna om våren började visa små gröna skott, fyllde det henne med glädje, och när bladen om hösten gulnade och föllo af, ett för ett, långsamt dalande ned mot sanden, där de bildade en torr, färgskiftande matta, som vinden prasslande rörde om, då kände hon en underlig, plågsam beklämning, som ändå var full af lugn. Och när hon blef gammal, tyckte hon om att se bladen falla.

Nu var Greta gammal och Anders också. De hade tagit undantag hos sonen och bodde i den lilla stugan bredvid stenmuren. Ty de unga skola ha sitt, och de gamla få själfva tänka på att gå bort i tiden, när den bleke liemannen dröjer för länge med skörden.

Den stora linden på gården var också mycket gammal. Den hade tjocka, krokiga grenar, fasta som små stammar, och dessa sköto ut åt alla sidor, bildande en stor, vid löfsal, där fåglarna sjöngo om sommaren, och barnen klättrade opp och hade lekstuga. Det var midt på sommaren, och linden stod i blom. Och det är där berättelsen börjar.

På sätet, som var byggdt under lindens stam, satt den nye ägaren, August Sjögren, i djupa funderingar.

Bredvid honom satt gubben Anders och såg bekymrad ut. Hans rynkiga ansikte hade ett drag af förskräckelse, paradt med ovilja, och hans mun var hopknipen, som om han ej ville öppna den i otid.

»Du gör, som du vill», sade den gamle till slut, »gården är din.»

»Den är så», genmälte sonen med självkänsla. »Men ett lån bär gården. Får jag tröskverk och skördemaskin och ta'r undan all sten, som ligger i vägen öfverallt, så ger gården mer. Och det bär sig i längden.»

Den gamle suckade. Han visste, att det ej lönar sig att säga emot, när de unga vilja gå sin väg. Men han var för gammal att kunna tiga och mumlade därför:

»5,000 kronor är mycket pängar.»

»Inte nu för tiden», menade sonen.

Det stack gubben, att sonen talade om sin egen tid, som om faderns redan vore förbi. Men han ville inte börja gräl, utan svarade därför bara:

»Skuld är lätt att göra, men tung att gälda.» August såg opp. Det lade sig ett veck mellan ögonen, och med ett sträft, misslynt uttryck svarade han:

»I har ju ert undantag ändå, hur det går.»

»Jag har så,» svarade fadern.

Det blef att resa till sta'n och komma tillbaka, taga syn på gården och skrifva papper, fundera och

öfverlägga fram och tillbaka. Men när hösten kom, hade August Sjögren fått inteckningslån i hypoteksbanken mot 5 procents ränta, och glad och nyter kom han hem med fem tusen kronor i stora sedlar på fickan.

»Det duger det», tyckte han åt gubben.

»Det suger», menade Anders bistert.

Gubben Anders gick och ångrade sig, att han hade tagit undantag. Han var bara sextiofyra år, när det skedde. Då var han trött och trodde, att det skulle bli godt att få hvila. Men nu hade han hvilat sig i fem runda år och började nästan på att tycka, att han kunde ha lust att börja på med arbetet igen. Men om det går an för den unge att bedja den gamle maka åt sig, så är det däremot mindre lätt för den gamle, att sedan han en gång stigit opp ifrån sin stol, komma till den unge och begära att få sätta sig igen. Sanningen af denna lag hade gamle Anders genom ålder och erfarenhet fått fullt klart för sig, och därför teg han, fastän förargelsen började gro inom honom.

»Håhåjaja», sade Anders, när han satt ensam i stugan med hustrun. »Det går trögt med lifvet, när en bara väntar på att dö.»

»Det gör så, ja», sade Greta. »När barnen har fått sitt, så ville de helst, att föräldrarne ginge undan.»

Det var inte utan, att de gamle hade rätt i denna

förmodan. Visserligen hade de ingenting egentligt att klaga på. Hvad de skulle ha ut, det fingo de, både pengar och säd och skjuts och skodon och fläsk och potatis. Men när det blef fråga om säden, blef nog måttet fullt och riktigt, men af allra bästa sorten var den inte. Potatisen var alltid grodd eller vattnig, fläsket var bara sidorna, och när pengarne skulle fram, var det, som om hvar skilling varit af guld. Så långsamt kröp den fram ur lådan på chiffonieren.

Nu hade också allt det här nya kommit, och Anders gick och grämde sig öfver det hela vintern. I all sin tid hade han tröskat med slagor, och han kunde inte begripa, att det som hade dug't åt honom, inte kunde duga åt sonen. Så länge han kunde minnas tillbaka, hade folk slagit sitt gräs och sin säd med liar eller skurit med skäror. Och nu kom det en fin, rödmålad maskin från sta'n. Den hade säte som på en herrskapskabriolett, stora trubbiga uddar stucko fram som ryggkotorna på ett benrangel under hjulen nere vid marken, och när vagnen icke skulle användas, stod denna tvärslå rätt upp i luften, liknande en utbruten ryggrad. Den stod i lidret hela vintern, och så fort dörren var öppen, kunde Anders aldrig låta bli att stanna och titta på den. Han stod stilla på en fläck och rullade snuset mellan tänderna, och han bara svor för sig själf, svor så ogudaktigt, att om någon kun-

nat höra honom, skulle de ha' trott, att gamle Anders Sjögren på gamla da'r förlorat förståndet.

Men när han trodde, att ingen kunde se honom, tog Anders hustrun med sig, för att hon också skulle få beundra nyheten. De båda gamla stodo ensamma inne i lidret och undrade öfver alla galenskaper, som folk kan hitta på.

»Ser du, en så'n satan», sade Anders.

»Ja, säg det», tyckte Greta.

»Och den där tror de ska' gå», fortsatte Anders och spottade. »Först få de ingen häst att dra'n. För tänk ett så'nt himmelens rammel det skall bli, när åbäket kommer i gång. Hästen blir ju vettskrämd bara af att titta på'n. Och så går han inte. Uddarna slår emot hvarandra eller går i marken och slår sönder sig, eller också går de inte alls, och det blir ett förbannadt elände utaf alltihop.»

»Ja, men om den nu går ändå», sade gumman.

»Det gör han aldrig», svarade Anders. »De får ta' fram lien igen. De ska' ge sig faen på, att de får ta' fram lien.»

Och Greta blef öfvertygad. De båda gamla stodo och skakade sina hufvuden vid tanken på tidens nyheter och gingo in för att gräma sig öfver ensamheten och den långa vintern.

Aldrig hade någon vinter synts Anders så lång. Han var riktigt rädd, att han inte skulle få upplefva den dag, då hans gamla liar skulle få visa sin öf-

verlägsenhet öfver den nya tidens uppfinningar. Men åt sonen sade han inte ett ord. Ty han ville inte förhasta sig. Och han hade en stilla fruktan, att han ändå möjligen kunde få orätt till sist.

När sommaren kom, begagnade han sin ledighet till att gå omkring ute på ängar och gärden. Bittida och sent såg man den lille gubben med korta ålderdomssteg stappla fram utmed dikesrenarna och stå stilla långa stunder för att titta på skörden. August kunde inte begripa, hvad det den sommaren kom åt gubben, och han sade till hustrun:

»Kristin, kan du veta, hvad det går åt far?»

Kristin skakade på hufvudet och svarade:

»Inte vet jag. Han har väl bli't barn på nytt, kan jag tänka.»

»Han går och grämer sig för han inte är husbonde längre», menade August.

»Jag tycker, han har varit det länge nog», svarade hustrun.

Ändtligen kom dock den efterlängtade dagen. Skörden skulle börja, och Anders hade knappt kunnat sofva på natten, bara af längtan att få komma ut i tid och se på, när de skulle köra i gräset med det stora, röda spektaklet.

»Du tänker slå i dag», sade han med en illmarig min, när han mötte sonen.

»Ja», tyckte August. »Vill I vara med.»

»Tack», sade gubben. »Jag ser helst på.»

»Ja ja», menade sonen, »när en har sitt ändå, så smakar nog det bäst.»

Och därmed gick han in i lidret och drog ut den röda maskinen.

Under andra omständigheter skulle Anders nog ha gifvit sonen svar på tal. Ty om sonen tyckte, att fadern lefde för länge och inte gjorde skäl för sig, så hade fadern å sin sida mycket väl reda på, att hade inte han velat, så skulle sonen ha gått som dräng ännu den dag, som var. Och det hade varit många ordväxlingar dem emellan öfver dessa olika synpunkter på deras inbördes förhållande. Men i dag var gubben inte i humör att gräla om småsaker. När den där röda maskinen hade kört fast ute i åkern, eller hästen hade skenat, eller de hvassa uddarna blifvit afbrutna på benranglet, då tänkte gubben taga sin skada igen. Och när han kommit ut på ängen och ställt sig på pass för att titta, kände han sig riktigt glad, och det fast han inte fått i sig så mycket som en kaffetår på morgonkvisten.

Det brände i honom af begär, att den stora frågan ändtligen skulle afgöras. Anders hade ställt sig vid gärdesgården, just där den förhatliga maskinen skulle sättas i gång. Hästen var märkvärdigt nog inte så rädd, som Anders hade föreställt sig. Han klippte med öronen, när det skramlade

i maskineriet, men för resten var han lugn och såg ut, som om det hela inte anginge honom.

»Det var en märkvärdig häst, som inte är rädd», anmärkte Anders. Han kunde inte hålla sig tyst. Det måste fram.

Sonen tittade stort på fadern.

»Jag har profkört honom, förstås», svarade han.

Anders kände sig litet slokörad öfver att han inte känt till detta försiktighetsmått. Och han beslöt att tiga, för att inte skada triumfen, hvilken nog ändå i sinom tid skulle infinna sig.

August stod och pysslade med maskinen. »Nu gör han den i ordning», tänkte gubben. Och han svor inom sig de besynnerligaste rader af eder, af lutter förtjusning. Men August satte sig helt lugnt opp och manade på hästen.

Det var det konstigaste gamle Anders hade sett i hela sitt lif. Hästen gick framåt i solskenet, och timotejen föll omkring hjulen på den röda maskinen. På båda sidor föll den, medan uddarna rasslade och skuro, utan att ett enda ögonblick hugga fel. I stora, sköna härfvor låg det slagna gräset, där den lätta vagnen farit fram. Allt längre och längre gick den. Långt borta vid gärdet vände den och for omkring, ständigt hållande sig på ytterkanten. Nu var den dold af gräset, och Anders såg bara sonens hatt, som gungade upp och ned bakom strån och klöfver. Det såg vackert ut, men Anders

märkte det inte. Han stod bara stilla och såg på, huru den förunderliga lilla vagnen med sin guppande fjädersits gick vidare i en stor cirkel. Han såg den komma förbi, och för hvarje varf den for, blef cirkeln trängre. Men öfver hela åkern låg gräset afklippt i jämna, släta knippor, skuret af så tätt, som ingen lie ännu mäktat göra. Och i timmar stod Anders kvar och stirrade på fältet, där gräset till sist växte i midten som en ö af vass ute i sjön.

Men ju längre Anders stod där, dess mera sjönk hans mod, och när solen redan stod högt på himmelen, gick han med stapplande steg hemåt, medan i hans öron skorrade ljudet af den arbetande skördemaskinen.

Hela världen syntes honom förändrad, därför att den röda vagnen gick, och han kände med sig själf, att de gamla liarnas tid var förbi.

När han kom in i sin stuga, satt Greta och väntade på honom. Fläsket var framsatt på bordet, och potatisen stod och värmdes på spiselhällen.

»Gick han?» sade Greta.

»Fan vet, hur det gick», sade Anders och satte sig trött vid bordet.

»Var det inte det, jag sa'?» menade gumman.

Men nu blef Anders arg på allvar.

»Håll munnen!» sade han och slog näfven i bordet. »Du sa'! Hvem fan bryr sig om, hvad du sa'!»

Greta teg, emedan hon af erfarenhet lärt sig, att det lättaste sättet att sluta en träta är, om den ena tiger. Men Anders gick på, som om han haft något skäl att gräla. Han var så rasande på maskinen, att han måste ha någon, som det skulle gå ut öfver. Och då hustrun var närmast till hands, fick hon också hela skuren. Han talade i ett kör, medan han åt, och svor, så att Greta måste stänga dörren, för att det inte skulle höras ut på gården.

Men när han lättat sitt hjärta och ändtligen blef tyst, teg han länge. Och när han slutligen åter öppnade sin mun, sade han bara:

»Tag mig fan, gick han inte i alla fall.»

Hela sommaren gick Anders och lurade på, om inte maskinen ändå till sist skulle gå sönder. Den såg bräcklig ut, det gjorde den, men den höll, och när säden också var inbärgad, och maskinen åter ställdes till hvila i lidret, då höll Anders sig inne och syntes aldrig mer ute på gärdena.

Det såg ut, som om slåttermaskinen hade tagit knäcken på gamle Anders. Ty han tacklade af med hvar dag som gick, och till sist kunde han inte hålla reda på undantaget längre. Han tog emot, hvad han fick, men om det var rätt eller inte, det visste han aldrig. En dag vid vintertid låg han och dog bort inne i stugan, och eftersom de ändå hade fått gården efter gubben, måste barnen ställa till en hederlig begrafning.

Men när gubben Anders hade kommit i jorden, och kalaset, som hölls efter honom, var öfver, då gick Greta hem till sig och satte sig vid fönstret med bibeln i hand för att läsa en vers eller två, innan det blef för mörkt. Men det gick illa. Tankarna höllo sig icke kvar vid de tryckta bokstäfverna, och innan hon visste ordet af, satt hon med den stora boken i knäet och stirrade ut på den gamla linden. Den var aflöfvad nu och hade litet snö kvar på stammen sedan den sista snöstormen. Dess bara grenar vredo sig styft opp mot den gråa luften, och kvistarna böjde sig för vinden. Greta kom att tänka på, att förr hade hon alltid sett den från andra sidan. Midt emot, där det röda boningshuset låg, hade hon genom dörren brukat stå och se på den gamla linden. Då var den också mycket närmare. Nu var hon själf flyttad ned i den gråa stugan, som låg på sidan vid stenmuren. Linden såg ut på samma sätt här, men mor Greta kunde icke få öga för det. Så som hon hade sett den förr, fick hon inte se den nu mera, annat än när hon gick öfver till barnen. Mor Greta suckade och tänkte på, om hon skulle göra det på aftonen. Men hon ville det inte. Ty hon var rädd att vara i vägen. Och dessutom trodde hon inte, att August skulle tycka om, att hon grät efter far.

Därför satt mor Greta ensam, och hon märkte

icke, att skymningen föll, och det blef mörkt omkring den stora linden och inne i stugan.

Men på eftermiddagen tog det i låset, och August trädde in. Greta blef rörd. Hon blef så glad, att han tänkt på henne, att hon inte visste, hvad hon skulle tro eller säga. Men när August satt sig, och det blifvit ljust, visste mor Greta, att han kommit, därför att han hade något att säga, och hon förstod strax, hvad det gällde.

»Far är borta nu», började sonen efter en paus.

»Han är det», svarade Greta och suckade.

»Det var väl han fick gå bort», sade August. »Han var gammal.»

Mor Greta svarade icke. Hon knep ihop läpparna och såg stint framför sig.

»Nu blir det förstås bara halfva undantaget, som blir kvar åt er», fortfor August med lugn ton.

»Det blir väl det», sade modern lugnad. Hon hade fruktat, att det var frågan om någon nedprutning.

Sonen satt en stund och funderade. Det var tydligt, att han hade något mera på sinnet, som han hade svårare att komma fram med.

Slutligen sade han:

»Se, vi hade tänkt, att nu när far var borta, är det liksom bättre plats här. Det har börjat bli trångt där oppe, nu se'n barna kommit till. Och

därför tyckte vi, I inte kunde ha något emot, om pigan finge ligga här nere.»

Mor Greta svarade icke genast. Det stack henne, att barnen inte kunde unna henne att få lefva i stugan med ro, till dess att hennes stund kom. Men hon ville ej visa sig ogin, och dröjande på orden, svarade hon:

»Jo, det ska' väl inte vara omöjligt.»

»Det kan vara bra, att det finns nå'n, som ser om Er också, i fall något skulle komma på», sade August.

En liten stund därefter gick han.

I fall något skulle komma på! Han gick och väntade på det, förstås. Det var ju inte underligt. Först hade han blifvit af med gubben, och nu ville han, att gumman skulle gå samma väg. Mor Greta suckade för sig själf, och hon kom ihåg, att det var en tid, när hon tänkte på samma sätt.

Det blef inte roligt för gamla mor Greta efter den dagen. Hon hade inte haft någonting, när Anders gifte sig med henne, och som fattig flicka hade hon fått flytta in i den rika bondgården och kommit att vara husmor på gården. Därför hade hon heller ingenting att fordra, och hon begrep, att barnen skulle betrakta hennes underhåll som en nådegåfva. Hon var ett inhyseshjon hos sina egna barn, och de skulle gifva henne, hvad henne tillkom, med växande missnöje, ju längre hon tvang

dem att utbetala det. Hade mor Greta kunnat, skulle hon gärna tagit fattighuset i stället. — —

I fall gubben Anders hade fått lefva, skulle han emellertid fått se, att om slåttermaskinen också gick bra, så var det i dess ställe mycket annat, hvilket på senare tiden gått illa. August Sjögren hade tagit sitt lån under de goda tiderna, en stor del af dessa penningar hade han verkligen användt för att förbättra, hvad som hörde till gårdens drift, och den delen af styfrarna gaf nog också sin ränta. Men med penningarna, hvilka han hade i handen, föddes också begäret att lefva bättre, och detta begär föranledde till reparationer, möbeltillverkning och inköp af finare kläder. Och den del af penningarna, som på detta sätt användes, gåfvo ingen ränta. I stället ville banken ha ränta på dem, och den skulle betalas på dagen.

Lifvet började gestalta sig annorlunda på hela gården, det fick en viss anstrykning af lyx, och August Sjögren gjorde härvidlag föga annat än hvad alla andra gjorde rundt omkring honom. Denna likformighet i höjandet af lifvets anspråk bidrog också till, att han ej såg risken. Hvad hela trakten tillåter sig, blir lätt ett försvar för den enskilde, och det är en gammal osanning, så god som någon annan, att man inte är sämre, när man är som andra.

Emellertid kommo de svåra åren för jordbrukaren.

— — — — — — — — — — — — — —

ENSAMHETENS GÅTOR

GUSTAF AF GEIJERSTAM

RÖLÉEN & COMP. STOCKHOLM

Ett populärvetenskapligt arbete af bestående värde.

VÄRLDSRYMDENS UNDER.

Populär Stjärnkunskap af D:r N. V. E. Nordenmark.

Detta storslagna verk är en populär och allmänfattlig framställning af den moderna stjärnkunskapen. Dess författare är vår kände och som skriftställare af facket väl bekante astronom *D:r N. V. E. Nordenmark.*

VÄRLDSRYMDENS UNDER är skrifven för dem som gå till läsningen utan förberedande studier och söker lämna dem, som önska förvärfva en exakt kännedom om den oändliga världsrymdens underfulla fenomen, kunskap om världsalltets företeelser. Framställningen är icke torr och tråkig, utan rik och lefvande, intressant och underhållande.

VÄRLDSRYMDENS UNDER *blir i illustrativt hänseende det yppersta som kan åstadkommas.* Icke mindre än öfver *400 illustrationer* komma att pryda arbetet. Härtill komma *11 planscher* i format lika med en eller två textsidor och tryckta på extra tjockt, kriteradt planschpapper. Af dessa planscher äro *4 stycken utförda i flera färger.* Slutligen erhåller hvarje subskribent: med 20 häftet *en karta öfver norra stjärnhimlen,* (format 70×62 cm.), med 25 häftet, *en mekanisk orienteringsapparat,* hvarmed man hvilken dag som helst på året och under olika tider på dygnet med största lätthet kan göra sig hemmastadd på himlahvalfvet.

VÄRLDSRYMDENS UNDER utkommer med 3 häften pr månad och skall föreligga komplett i dec. 1909 i ungefär

30 st. 24-sidiga häften à 35 öre.

Pärm af hel klot, med tryck i guld, silfver och färger tillhandahålles till det ytterst billiga priset af endast

kr. 1:25 pr st.

Subskription mottages hos alla bokhandlare, genom våra enskilda kommissionärer samt direkt hos förläggarna.

Fröléen & Comp., Stockholm.

Tryckt hos P. Palmquists Aktiebolag, Stockholm 1909.

ENSAMHETENS GÅTOR

GUSTAF AF GEIJERSTAM

FRÖLÉEN & COMP. STOCKHOLM

MINNESUPPLAGA

ENSAMHETENS GÅTOR

AF

GUSTAF AF GEIJERSTAM

Utkommer i 22, högst 24 st. 40-sidiga häften à 25 öre.
Pärmar 3 st. pris 2 kr. pr sats.

Band I och II innehålla följande berättelser:

Ensamhetens gåtor.
Undantagsgumman.
En förolyckad.
En mörderska.
Det som aldrig blef sagdt.
Enstöring.
Skeppsbrott på Östersjön.
Familjen på Skogerum.
Fadermord.
Borta.
Tidnings-Kalle.
Lars Anders och Jan Anders.
Hur 20 man fångade 2 hvalar.
En episod från skären.
En smålänning.
Fem kronor.
Ett resultat.
För att lära sig något.
Fattigt folk.
I gamla dagar.
Stilla död.
I snön.

Band III:

Nils Tufvesson och hans moder.

MINNESUPPLAGA

ENSAMHETENS GÅTOR

AF

GUSTAF AF GEIJERSTAM

Utkommer i 22, högst 24 st. 40-sidiga häften à 25 öre.
En sats (3 st.) pärmar pris 2 kr.

ANMÄLAN

Då författaren Gustaf af Geijerstam nyligen gick ur tiden, sattes mänskligt att döma en tidig slutpunkt för ett verksamt lif, som lämnat djupa märken efter sig i vår litteratur. Han var med i genombrottet i början af 80-talet, bland de första på skansen i en tid, då den litterära kampen var en strid för verklighetens sanning, luft och ljus.

Bland Geijerstams rika alstring intaga hans allmogeskildringar obestridligt det främsta rummet. Där dallrar hans hjärta under äkta medkänsla med det svaga, det förpinade och förkomna, allt det, som lefver och dör i nöd och stumma kval på samhällets botten. Där är samvete, förpliktelse och rättskänsla mot det som är svagt och lider, parad med en trygg lifsiakttagelse och dold omedveten humor.

Strax före sin död verkställde Geijerstam ett urval af sina allmogeskildringar, hvilka sammanfattas och karaktäriseras af den från en af berättelserna lånade titeln **Ensamhetens gåtor,** hvarunder de härmed erbjudas till subskription.

(Fortsättning å nästa sida.)

(Fortsättning från föregående sida.)

För lätthandterlighetens skull fördelas *Ensamhetens gåtor* på tre band, hvardera om ungefär 300 sidor. De två första banden omfatta **Kronofogdens berättelser och annat,** det sista utgöres af den med de föregående närbesläktade, »hemska men med mästarhand skrifna», bonderomanen **Nils Tufvesson och hans moder,** hvari författaren pejlar själslifvets dunklaste djup och människonaturens möjligheter äfven i det onda. Geijerstam lockades alltid att söka klarhet i brottets psykologi och drefs därtill af »den stora kärleken till lifvet, den nästan barnsliga vördnaden inför lifvets alla former», som alltid präglade hans författarskap.

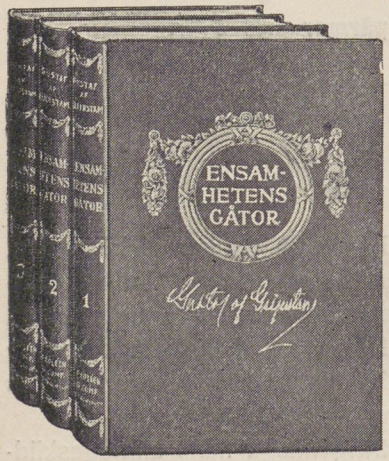

Afbildning af pärmarna.
Pris pr sats Kr. 2· —.

Ensamhetens gåtor

kommer att i sin helhet omfatta *22, högst 24 stycken 40-sidiga häften à 25 öre.*

Pärmar af hel klot, tryckta i relief, guld och färg, till de tre banden, tillhandahållas till det ytterst billiga priset af *endast kr. 2: — pr sats* (3 st. pärmar). Se vidstående afbildning! (Pärmar till enstaka delar pris 75 öre st.)

Subskription mottages i alla välordnade boklådor, hos förlagets enskilda kommissionärer samt direkt hos förläggarna

FRÖLÉEN & COMP.
STOCKHOLM

Tryckt hos P. Palmquists Aktiebolag, Stockholm 1909

ENSAMHETENS GÅTOR

GUSTAF AF GEIJERSTAM

RÖLÉ[illegible]N & COMP. STOCKHOLM

ENSAMHETENS GÅTOR

AF

GUSTAF AF GEIJERSTAM

Utkommer i 22, högst 24 st. 40-sidiga häften à 25 öre.
Pärmar 3 st. pris 2 kr. pr sats.

Band I och II utgöras af **Kronofogdens berättelser och annat** samt innehålla följande berättelser:

Ensamhetens gåtor.
Undantagsgumman.
En förolyckad.
En mörderska.
Det som aldrig blef sagdt.
Enstöring.
Skeppsbrott på Östersjön.
Familjen på Skogerum.
Fadermord.
Borta.
Tidnings-Kalle.
Lars Anders och Jan Anders.
Hur 20 man fångade 2 hvalar.
En episod från skären.
En smålänning.
Fem kronor.
Ett resultat.
För att lära sig något.
Fattigt folk.
I gamla dagar.
Stilla död.
I snön.

Band III:

Nils Tufvesson och hans moder.

Ur pressens omdömen:

— — — Det är det bästa man här tänker utge, en folkbok af folklifsskildraren, någonting samladt och helt. — — — Det språk som Geijerstam återger är landtbons, det saktmodiga men väl öfvertänkta, ibland sträft och kargt men stundom de fria, talande, från hjärtat gående tankarne. *(S. o. S. T.)*

— — — Arbetet förtjänar den vidsträcktaste spridning, helst då det, såsom utkommande i billiga häften, göres tillgängligt för alla. *(M. T.)*

»— — — att han gripit djupast och nått vidast som bondelifsskildrare. Där står han som ingen annanstädes på egen mark, där har hans plog vändt det svenska folklynnets stenbundna och dock af lifskraft jäsande mylla i dagen, och de diktens skördar, han där lockat till växt och mognad, äro hans och ingen annans.»

(E. Högman i Sc. K.)

ANMÄLAN

Då författaren Gustaf af Geijerstam nyligen gick ur tiden, sattes mänskligt att döma en tidig slutpunkt för ett verksamt lif, som lämnat djupa märken efter sig i vår litteratur. Han var med i genombrottet i början af 80-talet, bland de första på skansen i en tid, då den litterära kampen var en strid för verklighetens sanning, luft och ljus.

Bland Geijerstams rika alstring intaga hans allmogeskildringar obestridligt det främsta rummet. Där dallrar hans hjärta under äkta medkänsla med det svaga, det förpinade och förkomna, allt det, som lefver och dör i nöd och stumma kval på samhällets botten. Där är samvete, förpliktelse och rättskänsla mot det som är svagt och lider, parad med en trygg lifsiakttagelse och dold omedveten humor.

Strax före sin död verkställde Geijerstam ett urval af sina allmogeskildringar, hvilka sammanfattas och karaktäriseras af den från en af berättelserna lånade titeln **Ensamhetens gåtor,** hvarunder de härmed erbjudas till subskription.

För lätthandterlighetens skull fördelas *Ensamhetens gåtor* på tre band, hvardera om ungefär 300 sidor. De två första banden omfatta **Kronofogdens berättelser och annat,** det sista utgöres af den med de föregående närbesläktade, »hemska

(Fortsättning å nästa sida.)

Rekvisitionssedel.

Vänd!

(Fortsättning från föregående sida.)

men med mästarhand skrifna», bonderomanen **Nils Tufvesson och hans moder,** hvari författaren pejlar själslifvets dunklaste djup och människonaturens möjligheter äfven i det onda. Geijerstam lockades alltid att söka klarhet i brottets psykologi och drefs därtill af »den stora kärleken till lifvet, den nästan barnsliga vördnaden inför lifvets alla former», som alltid präglade hans författarskap.

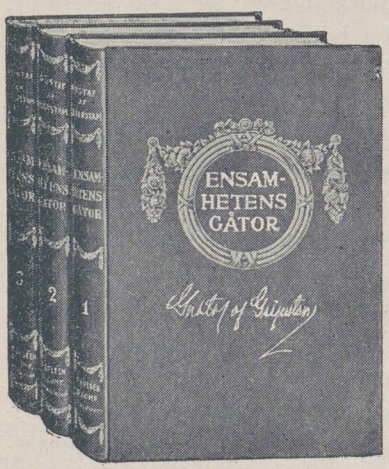

Afbildning af pärmarna.
Pris pr sats Kr. 2. —.

Ensamhetens gåtor

kommer att i sin helhet omfatta *22, högst 24 stycken 40-sidiga häften à 25 öre.*

Pärmar af hel klot, tryckta i relief, guld och färg, till de tre banden, tillhandahållas till det ytterst billiga priset af *endast kr. 2: — pr sats* (3 st. pärmar). Se vidstående afbildning! (Pärmar till enstaka delar pris 75 öre st.

Subskription mottages i alla välordnade boklådor, hos förlagets enskilda kommissionärer samt direkt hos förläggarna *FRÖLÉEN & COMP., Stockholm.*

Undertecknad rekvirerar härmed genom

AUG. BERGMANS DISTRIBUTIONSAFFÄR,
***Stora Vattugatan 9,** Rikstel. 85 73, Allm. tel. 169 24,*

.....*ex. af* **GUSTAF AF GEIJERSTAM, Ensamhetens gåtor**

häft. 1 o. följande.

Namn:.....

Adress:.....

Uppsala universitetsbibliotek

16000003172509

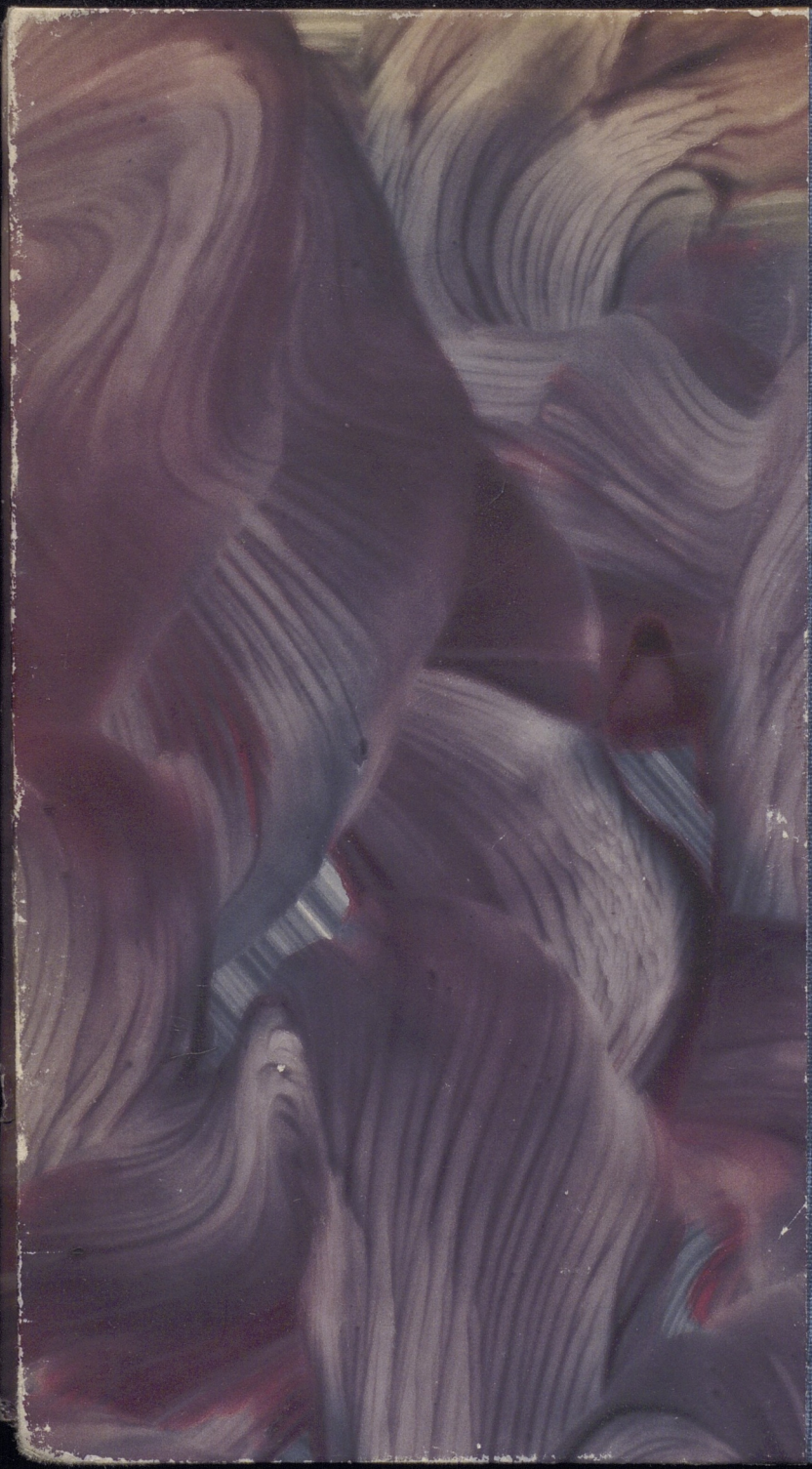

GEIJERSTAM.

ENSAMHETENS GÅTOR

1.

STHM 1909.

TIFFEN Gray Scale
© The Tiffen Company, 2007
R
G
B
W
G
K
C
Y
M
A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19